

**УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ**

Милан Д. Живојиновић

**ПРОТИВРЕЧНОСТИ СТРАТЕГИЈЕ
СУКОБА НИСКОГ ИНТЕНЗИТЕТА И
МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА У КОНТЕКСТУ
СУКОБА У СФРЈ**

докторска дисертација

Београд 2016.

**UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF LAW**

Milan D. Živojinović

**CONTRADICTIONS OF THE LOW
INTENSITY CONFLICT STRATEGY AND
INTERNATIONAL LAW IN THE CONTEXT
OF THE CONFLICTS IN THE SFRY**

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2016.

Ментор:

Проф. др Бојан Миљисављевић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду

Чланови Комисије:

доц. др Милош Јовановић, професор Правног факултета Универзитета у Београду,

др. Марко Новаковић, Институт за међународну политику у Београду

Датум одбране: _____

Изјава захвалности

Овај докторски рад настао је на предлог проф. др Смиље Аврамов, редовног професора Правног факултета у Београду, којој се овом приликом најтоплије захваљујем на несебичној и непосредној подрици, стручним саветима, корисним сугестијама, а нарочито у обезбеђењу литературе, посебно стране и код нас још увек не преведене, која ми је олакшала истарживање и оставривање увида у чињенице које су биле непознате нашој научно - стручној и широј јавности.

Посебну захвалност изражавам члановима комисије: доценту, др Милошу Јовановићу, професору Правног факултета, Универзитета у Београду, и др Марку Новаковићу из Института за међународну политику, а у првом реду, ментору проф. др Бојану Милисављевићу на драгоценим и за мене изузетно вредним и корисним саветима и методолошким усмерењима која су обогатила, не само текст рада већ и његову физиономију, технички дизајн и коначни изглед.

Такође, овом приликом се захваљујем Правном факултету, Факултету политичких наука, Факултету безбедности, Универзитету одбране, Високој школи струковних студија за криминалистику и безбедност у Нишу, Војно - историјском архиву, Институту за савремену историју, Институту за упоредно право, као и многим другим институцијама и личностима који су ми пружили велику помоћ у прикупљању неопходне грађе.

Најзад, али не и најмање важно, захвалио бих се својој породици на великом разумевању и подрици коју су ми пружили свих ових година, а пре свега супруги Драгани и ћеркама Љубинки и Милицы.

ПРОТИВРЕЧНОСТИ СТРАТЕГИЈЕ СУКОБА НИСКОГ ИНТЕНЗИТЕТА И МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА У КОНТЕКСТУ СУКОБА У СФРЈ

Сажетак:

Југословенска криза са свим својим аспектима и димензијама, не може се ваљано сагледати и оценити уколико се изузме из ширег контекста промена на међународном плану након завршетка прве фазе Хладног рата. Из тих разлога обрада назначене теме у методолошком смислу одвијаће се у сталном смењивању, или прецизније укрштању двеју истраживачких перспектива и аналитичких оптика-локалне и глобалне.

Управо зато што је комплексна и мултидимензионална, што је многострано условљена широким, разнородним и никад до краја сагледаним скупинама различитих интереса, како на локалном тако и на глобалном плану, и што и сама продукује велики број наглашено диференцираних и тешко сагледивих учинака, југословенска криза се може посматрати из различитих углова и анализирати са различитих гледишта. Један од тих начина је и сагледавање односа америчке Стратегије сукоба ниског интензитета као полазишта за разбијање југословенске заједнице и међународног права, који се директно преламају кроз све фазе решавања кризе. С тога, по свим параметрима и обележјима, југословенска криза се не може уклопити у транспарентне политичке образце, као што је то случај са ранијим кризама, нити пак, у поједностављене експозиторне шеме.

Упоредо са јачањем интереса САД за регион који се назива „Проширени средњи Исток или Евро-азија“ подручје Балкана добија све више на значају у америчким стратешким пројекцијама. Тај регион иначе, по замислима америчких стратега обухвата област Кавказа, јужни део каспијског басена, централну Азију и делове Балкана, који би, у наредним фазама примене Стратегије сукоба ниског интензитета, послужили као депои за прихват и стационирање „вишка“ становништва којим би, расељавањем са азијског региона у виду миграција и сеоба народа, ломили националну кичму Европе и истовремено смањили степен угрожености сопствених оружаних формација на азијском војишту.

Да би омогућили успостављање Новог светског поретка и осигурали своју водећу улогу у њему, САД су почетком деведесетих година иницирале серију Балканских ратова како би успорили уједињење Европе, потиснули Русију са ових простора,

маргинализовали УН и релативизовали НАТО савез као нови систем колективне безбедности.

Америчка супремација, која ниједног тренутка није долазила у питање, као и конкретне методе и технологије за очување геостратешке моћи, уз неизбежну милитаризацију међународне политике, десуверенизацију и фрагментацију простора, радикализацију унутрашњих етничких, верских напетости и тензија и покушај насилне универзације вредности и стандарда, неизбежно су довели до њеног удаљавања од постојећих норми и правила међународног права и избрисале једно од њених најстаријих начела по којима државе одговарају за своје поступке.

Делујући као милитаристичка сила, САД су од самог почетка постбиполарне ере настојале, најпре да дискредитују међународне организације, пре свега УН и ОЕБС а затим да их инструментализују ради остварења својих националних интереса.

Југословенска криза представљала је у суштини „стратешку прилику“ за реализацију свих напред наведених циљева и интереса који су дефинисани у Стратегији националне безбедности САД. Из тога произилази да је простор бивше Југославије био и остао експериментални полигон за тестирање и примену Стратегије сукоба ниског интензитета, дефинисање дипломатских и политичких технологија стварања и управљања кризама у циљу рушења, прекомпоновања и потчињавања државних структура, као и фрагментацију држава и њихово претварање у територије и протекторате који највише погодују даљој експанзији САД ка простору Евро-Азије.

Догађаји везани за разбијање Југославије поново су актуелизирали проблем идентитета, континуитета државе, суверенитета, државне сукцесије, међународног правног признања државних граница и друга кључна међународно правна питања од значаја за настанак или опстанак државе. Функционална улога међународног права у овим ситуацијама (југословенски случај је по томе карактеристичан) практично је послужила као транзиторни механизам за легитимацију наступајућег политичког стања-фактицитета, насталог као последица примене империјалне политике и њене Стратегије сукоба ниског интензитета.

С обзиром да не постоји целовит и свеобухватан увид у величину, структуру и квалитет свеобухватног процеса разбијања југословенске државе, укључујући ту ангажман и интересе великих сила и њихову непосредну инволвираност у свим фазама и етапама кризе, главна истраживачка преокупација усмерена је, између осталог, на објашњење примењене политичке концепције, методолошког модела и технологије разарања југословенске заједнице применом различитих политичко - дипломатских,

економских и војно - безбедносних рецептура међу којима централно место заузима америчка *Стратегија сукоба ниског интензитета* која је по први пут примењена у практичном издању у циљу да омогући "*Унутрашњу агресију*" по моделу "*Удар споља снагама изнутра*", која је последњих година разрађивана на матрици преврата и рушења "диктаторских" и неподобних режима кроз тзв. "обојене револуције".

Наведена концепција представља нову технологију рата која је резултат револуције у војним пословима Пентагона чије су фундаменталне максиме "рат без губитака" и "рат по нижој цени". Наведене поставке имале су далекосежан утицај на промовисање и разраду концепта посредничких и асиметричних ратова који су данас еволуирали у такозване *хибридне ратове*.

Сходно изнетом, истраживање се односи на примену дескриптивног нацрта истраживања у коме преовлађују методе које сазнање заснивају на емпирији претежно посредним путем. Истраживање овако комплексног феномена нужно намеће мултиметодски приступ и захтева комплементарну анализу доступних како домаћих тако и страних извора података.

Друга Југославија, као вишенационална државна заједница, разбијена је широким опусом мера, радњи и поступака утемељеним на методолошкој матрици Стратегије сукоба ниског интензитета у оквиру покушаја реализације америчкох пројекта стварања тзв. Новог светског поретка.

У зависности од задатог циља који се жели остварити унапред постављеном стратегијско - методолошком матрицом са које се пројектују елементи „унутрашње агресије“ у земљи – жртви, унутрашње снаге за њихову реализацију се припремају, обучавају, наоружавају и логистички подржавају, поред сецесионистичко – сепаратистичких, и за терористичко – субверзивне задатке. У оба случаја ради се о терористичко – превратничким групама и организацијама, најчешће под плаштом „политичке опозиције“ или тзв. невладиних организација које у виду „уличне пешадије“ и „уличних разносача западне демократије“, нападају друштвене институције, групе и истакнуте појединце државотворног карактера који се неуклапају у фрагментарне политичке пројекте америчке администрације везане за дотичну државу или регион у погледу процеса глобализације.

Две геополитичке осовине на којима је почивала геополитика СФРЈ, оса: *Драва - Сава*, и *Моравско – вардарска* оса, нашле су се на линији укрштања области геополитичког вакуума и национално – верског сучељавања чиме су доспеле у

средиште сукоба глобалних и локалних актера са циљем њиховог прекомпоновања у рам новог светског поретка.

У балканској геополитичкој равни, агресија НАТО пакта на Србију, успела је да мобилише расположиве војне капацитете свих великих сила које су имале моћ за покретање глобалне америчке стратегије. Из тих разлога, процес разарања СФРЈ и СРЈ не може бити анализиран само у оквиру регионалних координата, већ је неопходно спровести далеко свеобухватнију анализу која ће обухватати главне међународне чиниоце и детаљно разрадити, како појединачно, тако и збирно, заједничко учешће у рушењу једне међународно признате државе каква је била Југославија.

Растурање СФРЈ, СРЈ и Србије представља најгрубље кршење основних принципа међународног права као што је принцип територијалне целовитости држава, принцип неповредивости граница и принцип немешања у унутрашње ствари државе, при чему се правдају тероризам, сепаратизам, оружана сецесија, преврати и други акти насиља које САД спроводе под плаштом „хуманитарних интервенција“.

Појам „унутрашња агресија“ по моделу „удар споља снагама изнутра“, представља не само субверзивну већ и терористичку активност која има крајњи циљ разбијање државних заједница, територијалних целина, идеолошку инфилтрацију и безбедносну пенетрацију којима се, преко марионетских режима, ставља дотични простор под апсолутну политичку, војну и економску доминацију.

Кључне речи: стратегија сукоба ниског интензитета, геополитика, операције, тероризам, сепаратизам, оружана сецесија, међународно право, хуманитарне интервенције, унутрашња агресија, САД, НАТО...

Научна област: Међународно право

Ужа научна област: Геополитика

CONTRADICTIONS OF THE LOW INTENSITY CONFLICT STRATEGY AND INTERNATIONAL LAW IN THE CONTEXT OF THE CONFLICTS IN THE SFRY

Abstract:

Yugoslav crisis, with all its aspects and dimensions, cannot be properly considered and assessed if excluded from the wider context of changes at the international level after completion of the first phase of the Cold War. For these reasons, processing of the indicated topic, in terms of methodology, will be conducted in a constant alternation or more precisely intersection of two research perspectives and analytical optics – local and global.

Precisely due to the fact that it was complex and multidimensional, multilaterally conditioned by broad, diverse and never fully perceived groups of various interests, both locally and globally, and that it has itself produced a large number of emphatically differentiated and hardly conceivable effects, Yugoslav crisis can be considered from different angles and analysed from different aspects. One of these aspects is consideration of the relation of the American Low Intensity Conflict Strategy, as a starting point for breaking Yugoslav community, and international law, which directly refract through all phases of resolving the crisis. Therefore, according to all the parameters and characteristics, Yugoslav crisis can neither be fitted into transparent political patterns, as is the case with earlier crises, nor into simplified expository schemes.

Along with the increased interest of the USA in the region named “Expanded Middle East or Euro-Asia”, the area of the Balkans has been gaining an increasing importance in American strategic projections. Moreover, according to the projects of the US strategists, this region includes the area of the Caucasus, the southern part of the Caspian Basin, Central Asia and parts of the Balkans, which would, in further phases of the implementation of the LIC Strategy, serve as depots for the reception and deployment of “surplus” population, which would in turn, through the displacement from the Asian region in the form of migrations, break the back of national Europe and, at the same time, reduce the degree of the vulnerability of their own armed forces in the Asian military region.

In order to enable the establishment of the New World Order and secure their leading role in it, the USA initiated a series of Balkan wars in the early nineties with the aim to delay the unification of Europe, suppress Russia from this region, marginalise the UN and relativise the NATO alliance as a new system of collective security.

American supremacy, which has never come into question, as well as specific methods and technologies for the preservation of geostrategic power, along with the inevitable militarisation of international politics, sovereignty decline and fragmentation of the area, radicalisation of internal ethnic and religious tensions, and a violent attempt to impose universal values and standards, have inevitably led to their estrangement from the existing norms and rules of international law and deleted one of its oldest principles according to which states are responsible for their actions.

Acting as a militaristic force, the USA have, from the very beginning of the post-bipolar era, been striving to discredit international organisations, the UN and OEBS in the first place, and then to instrumentalise them in order to realise their own international interests.

Yugoslav crisis essentially represented “a strategic opportunity” for the realization of all the above mentioned aims and interests, which are defined in the US National Security Strategy. It follows that the territory of the former Yugoslavia has always been an experimental testing ground for the implementation of the LIC Strategy, definition of diplomatic and technological creation and management of crises in order to overthrow, recompose and master state structures, as well as to fragment states and turn them into territories and protectorates best suited for further expansion of the USA towards the area of Euro-Asia.

Incidents related to the breakup of Yugoslavia again actualized the issues of identity, state continuity, sovereignty, state succession, international legal recognition of state boundaries and other key international legal issues of importance for the creation or survival of a state. The functional role of international law in these situations (the Yugoslav case is characterized by it) practically served as a transitory mechanism for the legitimacy of the forthcoming political situation-facticity resulting from the application of imperial policy and its LIC Strategy.

Since there is no comprehensive overview of the size, structure and quality of the overall process of breaking the Yugoslav state, including the engagement and interests of great powers and their direct involvement in all phases and stages of the crisis, the research engagement is focused, among other things, on the explanation of the applied political concepts, methodological model and technology of the destruction of the Yugoslav community by using various political, diplomatic, economic and military-security recipes, among which the central place is occupied by the US *Strategy of Low Intensity Conflict*, which was applied for the first time in order to create the “internal aggression” according to the “outside attack by inside forces” model, which has in recent years been developed on the

matrix of the upheaval and overthrow of “dictatorial” and unsuitable regimes through so-called “color revolutions”.

The above conception represents a new technology of war which is a result of the revolution in the military affairs of the Pentagon, whose fundamental maxims are “war without losses” and “war at a lower price”. These settings have had a profound influence on the promotion and development of the concept of intermediary and asymmetric wars, which have now evolved onto so-called *hybrid wars*.

Consequently, the research refers to the application of the descriptive draft of the study in whose prevailing methods knowledge is based on empirics mainly indirectly. The study of such a complex phenomenon necessarily imposes a multi-methodical approach and requires a complementary analysis of available both domestic and foreign data sources.

The second Yugoslavia, as a multinational state community, was shattered by a wide range of measures, actions and procedures based on the methodological matrix of the Low Intensity Conflict Strategy within the attempt to realize the US project of creating a so-called New World Order.

Depending on the final objective, through a preset strategic and methodological matrix from which elements of “internal aggression” are projected on the victim country, internal forces are prepared, trained, armed and provided logistical support for the realization of both secession-separatist and terrorist-subversive tasks. In both cases these are terrorist-subversive groups and organizations, most frequently under the guise of “political opposition” or so-called nongovernmental organizations which, in the form of “street infantry” and “street distributors of Western democracy”, attack social institutions, groups and prominent individuals of nation-building character not fitting into the fragmentary political projects of the US administration related to the respective country or region in terms of the process of globalization.

Two geopolitical axes which the geopolitics of the SFRY was based on – the Drava-Sava axis and the Morava-Vardar axis – found themselves on the crossing line of regions of geopolitical vacuum and national-religious confrontation, which placed them in the center of the conflict of global and local participants aiming to recompose them into the frame of the New World Order.

In the Balkan geopolitical level, the NATO aggression against Serbia managed to mobilize all available military capacities of all the great powers that had the power to conduct the global US strategy. For this reason, the process of breaking the FRY and SFRY cannot be analyzed merely in the framework of regional coordinates. Rather, it is necessary to conduct a much

more comprehensive analysis which will comprise the main international factors and elaborate in detail, both individually and collectively, joint participation in the destruction of an internationally recognized state as Yugoslavia used to be.

Breaking SFRY, FRY and Serbia represents the crudest violation of the basic principles of international law such as the principle of territorial integrity of states, the principle of inviolability of borders and the principle of non-interference in the internal affairs of states, whereas terrorism, separatism, armed secession, upheavals and other acts of violence conducted by the USA are justified under the guise of “humanitarian interventions”.

The concept of “internal aggression” according to the “outside attack by inside forces” model represents not only subversive but also a terrorist activity whose final aim is breaking state unions and territorial entities, ideological infiltration and security penetration which, through puppet regimes, place a particular territory under the absolute political, military and economic dominance.

Key words: Low Intensity Conflict Strategy (LIC Strategy), geopolitics, operations, terrorism, separatism, armed secession, international law, humanitarian interventions, internal aggression, the USA, NATO...

Scientific field: Internacional Law

Scientific subfield: Geopolitics

САДРЖАЈ

УВОД: МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА -----	17
1. Концептуализација истраживања-----	18
1.1. Контекстуализација проблемско - предметног комплекса истраживања-----	18
1.2. Претходна најва проблемског блока истраживања-----	21
1.2.1. Лоцирање проблемског сплета-----	22
1.2.2. Маркирање централног проблема-----	23
1.3. Дефинисање предмета истраживања-----	24
1.3.1. Резултати досадашњег истраживања-----	27
1.4. Диспозиција циљева-----	27
1.5. Хипотетички оквир-----	28
2. Дизајн истраживања-----	29
2.1. Методе истраживања-----	29
2.2. Извори података-----	31
2.3. Значај, научна оправданост и релевантност истраживања-----	31
2.4. Очекивани резултати и доприноси истраживања-----	33
ЗАКЉУЧАК -----	33
КОНТЕКСТУАЛНИ ОКВИР -----	35
1. РЕДИЗАЈНИРАЊЕ ГЕОПОЛИТИЧКИХ ПРОЈЕКЦИЈА, БЕЗБЕДНОСНИХ АГЕНДИ И ГЕОСТРАТЕГИЈСКОГ ПЕЈЗАЖА	
1.1. Природа и констелације међународних односа на почетку постбиполарног раздобља-----	43
1.2. Трансформација процеса глобализације у американизацију света-----	46
1.3. Физиономија и преформансе униполарног светског поретка на челу са САД-----	49
1.4. Геополитичко ситуирање САД као супер силе-----	52
1.5. Развој и дилеме стратегијске мисли на Западу-----	57
1.6. Нова концептуална усмерења и полазишта за креирање националне и војне стратегије САД-----	64
1.6.1. Квалитетне промене у развоју стратегијске мисли-----	67
1.6.2. Темељне војно – стратешке поставке и смернице-----	69
1.7. Основна полазишта и кључни елементи америчке стратегије за зонирање и форматизацију глобалног простора у постбиполарној ери-----	73
1.7.1. “Балкански модел“ освајања и контроле света као практичан израз америчке стратегије „обликовања окружења“-----	77
ЗАКЉУЧАК -----	79

2. ТЕСТИРАЊЕ И МОДЕЛОВАЊЕ СТРАТЕГИЈЕ „ОБЛИКОВАЊА ОКРУЖЕЊА“ У НОВОЈ ГЕОГРАФИЈИ РАТА НА МАТРИЦИ БАЛКАНСКОГ МОДЕЛА

2.1. Дизајн пројекта „Велики Блиски Исток“ на моделу преобликовања југословенског простора-----	86
2.2. Фазни поступци остварења плана „Велики Блиски Исток“-----	90
2.3. Окупација Ирака и Авганистана-----	91
2.4. Реколонизација Северне Африке и Субсахарске зоне-----	92
2.5. Прекрајање Блиског Истока-----	95
2.6. Америчко – израелски план за Иран-----	97
2.7. Осликавање мапе Великог Блиског Истока-----	99
2.8. Балканизација Евроазије-----	103
2.9. Потапање Европе у балкански геополитички вртлог-----	105
2.10. Демонстрација стратегије сукоба ниског интензитета у разбијању Југославије „Унутрашњом агресијом“ по моделу „удар споља снагама изнутра“ -----	112
ЗАКЉУЧАК-----	122

3. ДОКТРИНАРНЕ ПОСТАВКЕ И УЛОГА СТРАТЕГИЈЕ СУКОБА НИСКОГ ИНТЕНЗИТЕТА У ОСТВАРИВАЊУ СПОЉЊЕ ПОЛИТИКЕ САД

3.1 Појмовно и термилошко одређење стратегије сукоба ниског интензитета у остваривању спољне политике САД -----	125
3.2 Стратегија сукоба ниског интензитета као супститут рата-----	127
3.3 Начела примене и специфичности у планирању, организовању и реализацији операција у стратегији сукоба ниског интензитета-----	129
3.4 Прерастање стратегије сукоба ниског интензитета у „операције изван оружане борбе“-----	131
3.5 Основни видови испољавања стратегије сукоба ниског интензитета-----	134
3.5.1 Операције наметања и одржавања мира-----	136
3.5.2 Мирнодопске „континденци“ операције-----	138
3.5.3 Противтерористичка дејства-----	140
ЗАКЉУЧАК-----	145

4. ПРИМЕНА МОДЕЛА СТРАТЕГИЈЕ СУКОБА НИСКОГ ИНТЕНЗИТЕТА У ДОКТРИНИ СТВАРАЊА И УПРАВЉАЊА КРИЗОМ

4.1 Модификација стратегије сукоба ниског интензитета почетком деведесетих година -----	150
4.2 Концептуализација плана разградње Југославије-----	152
4.2.1 Сценарио операције „Балканска олуја“-----	161
4.3 Геополитички интереси САД у војнобезбедносној контроли југословенског простора-----	164
4.4 Технологија и рецептуре примене модела и облика испољавања стратегије сукоба ниског интензитета-----	166
4.4.1 Обавештајне операције-----	169
4.4.1.1 Обавештајна делатност и тајне операције-----	170
4.4.1.2 Стање обавештајног система САД-----	171
4.4.1.3 Организацијска структура обавештајног система-----	172

4.4.1.4 Обавештајна заједница САД-----	173
4.4.2. Психолошке операције-----	175
4.4.3. Неокортикални рат -----	184
4.5. Нове (модификоване) ратне форме у стратегији сукоба ниског интензитета	188
4.5.1. Информатичке операције САД и НАТО-----	191
4.5.2. Операције стварања и управљања кризама-----	196
4.5.3. Примена ФИД операција-----	199
4.5.3.1. Доктринарна и нормативна разрада ФИД операција-----	201
4.5.3.2. Примена ФИД операција на простору Хрватске против војске и цивилног становништва Републике Српске Крајине-----	202
4.6. Ангажовање МПРИ у Словенији, Хрватској и БиХ током оружане сецесије	206
ЗАКЉУЧАК-----	211

5. УКЉУЧИВАЊЕ НАТО САВЕЗА У СПРОВОЂЕЊЕ ПРИНУДНИХ МЕРА

5.1 Деловање НАТО снага на југословенском простору-----	216
5.2 Операција „Забрањен лет“-----	217
5.2.1. Хронологија претварања НАТО снага у страну у сукобу -----	218
5.3 Забрањене зоне на простору БиХ-----	221
5.4 Проглашење Заштићених зона у Хрватској-----	224
5.4.1 Размештај снага УНПРОФОР-а-----	228
5.4.2 Проширење мандата мисије мисије УНПРОФОР-а кроз прерастање мировних мисија у операције наметања мира-----	230
5.4.3 Превласт америчке доктрине „хуманитарних интервенција“ над мировним мисијама ОУН-----	232
ЗАКЉУЧАК-----	237

6. ИНСТРУМЕНТАЛИЗАЦИЈА МЕЂУНАРОДНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА И СИСТЕМА КОЛЕКТИВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ

6.1. Радикалне промене места и улоге међународних организација након успоставе униполарног поретка у процесу разградње СФРЈ-----	244
6.2. Дискредитација ОУН и ОЕБС и њихово претварање у сервис америчке спољне политике-----	246
6.3. Ревитализација и преображај НАТО пакта у савременим условима међународних односа -----	247
6.4. Почетак парализе система колективне безбедности -----	249
ЗАКЉУЧАК-----	252

7. РЕЛАТИВИЗАЦИЈА МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВНОГ ПОРЕТКА

7.1. Парадокси међународног права у процесу разградње Југославије-----	254
7.2. Концепције сукобљених страна кроз различито тумачење међународног права у функцији геополитичких интереса међународних актера-----	257
7.3. Политичка употреба међународног права кроз политизацију хашког Трибунала	260
ЗАКЉУЧАК-----	264

8. МОДАЛИТЕТИ РЕЛАТИВИЗАЦИЈЕ МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА

8.1. Трансформација улоге међународног права-----	266
8.2. Претварање правних норми у регистар политичких и моралних начела-----	268
8.3. Напуштање и заобилажење темељних начела међународног права-----	270
ЗАКЉУЧАК -----	275

9. ДИРЕКТНО КРШЕЊЕ МЕЂУНАРОДНИХ ПРАВИЛА

9.1. Повреде међународног хуманитарног права-----	277
9.2. Кршење правила заштићених зона-----	282
9.3. Конфузија у схватању, тумачењу и примени појмова „Заштићена зона“ и/или „Демилитаризована зона“ УН-----	286
9.3.1. Појам „Демилитаризација“ и његова примена -----	296
ЗАКЉУЧАК -----	

10. ПРОТИВРЕЧНОСТИ ИЗМЕЂУ ПОЛИТИКЕ САД У МЕЂУНАРОДНИМ ОДНОСИМА И МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА

10.1. Доминација спољне политике САД над међународним правом-----	303
10.2. Извори моћи спољне политике САД-----	307
10.3. Политика доминације и нови светски поредак -----	313
10.4. Тероризам као пројекција америчке моћи у стратегији сукоба ниског интензитета -----	316
10.5. Смернице нове америчке доктрине и стратегије у процесу глобализације -----	320
ЗАКЉУЧАК -----	322

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА -----	327
Интерпретација резултата истраживања кроз геополитичку трансформацију (прекомпозицију) Балкана -----	339
Технологија припреме, организације и реализације садржаја унутрашње агресије у стратегији сукоба ниског интензитета -----	342

ЛИТЕРАТУРА -----	345
-------------------------	------------

УВОД: МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

1. Концептуализација истраживања

1.1. Контекстуализација проблемско - предметног комплекса истраживања

1.2. Претходна најва проблемског блока истраживања

1.2.1. Лоцирање проблемског сплета

1.2.2. Маркирање централног проблема

1.3. Дефинисање предмета истраживања

1.3.1. Резултати досадашњег истраживања

1.4. Диспозиција циљева

1.5. Хипотетички оквир

2. Дизајн истраживања

2.1. Методе истраживања

2.2. Извори података

2.3. Значај, научна оправданост и релевантност истраживања

2.4. Очекивани резултати и доприноси истраживања

ЗАКЉУЧАК

1. Концептуализација истраживања

Дефинисање свих методолошких елемената омогућава представљање и разумевање суштине и намере основне истраживачке идеје. Овим делом рада објасниће се сви елементи истраживачког концептуалног оквира, односи и везе појединих делова и подцелина. Такође, на овом месту се настоји ставити нагласак на улогу и значај сваког елемента научне замисли што кумулативно и агрегатно доприноси бољем разумевању основне проблемске оријентације и истраживачке преокупације овог рада.

У наставку изложиће се неколико напомена о методолошком поступку и примењеном инструментарију са задатком да се помоћу њих искаже концептуални и аналитички оквир у коме ће се одвијати ово истраживање.

1.1. Контекстуализација проблемско - предметног комплекса истраживања

Многи истраживачи, експерти и научни радници, а посебно у домену правно-политичких и војних наука, оспособљени су да буду критични и аналитични, да се концентришу на кључне елементе из своје области, те да кроз концептуалну анализу проучавају саму природу интеракција у "системском приступу" стварности која нас окружује. Вештине анализирања постојећег или актуелног стања у оквиру свог дисциплинарног поља, а посебно регистровања варијабли, детерминанти и чинилаца који генеришу постојеће или будуће промене у овом динамичном истраживачком сектору, су по правилу, добро развијене унутар дисциплинарног оквира "права, политике и војне науке" који садрже специфичне појмове, моделе и методе помоћу којих се реализују дубинска мерења и успостављају конвергенције између теорије и праксе у циљу објашњења и интерпретације регистрованих резултата истраживања.

При томе је важно истаћи да одређивање линеарне узрочности код већином динамичне перспективе политичко-правно-безбедносних појава и феномена као што су кризе, унутрашњи конфликти и међународни оружани сукоби, које карактерише висок ниво турбуленције и нагле, изненадне и неочекиване, односно, тешко предвидљиве променљивости, већ се дуго времена сматра добрим начином научног размишљања, то јест, пропитивања ове врло изазовне у истраживачком смислу, комплексне тематике.

Да би у потпуности разумели динамику промена и ефекат интеракција, потребан је, с тога, системски приступ у мултидимензионалној перспективи, који једини за сада, даје потпуни увид истинитости догађаја и пратећих процеса као и стварних намера укључених субјеката у наведене кризе и ратне догађаје, тим пре што у таквим случајевима, по правилу, постоји дискрепанца између сукобљених интереса и актера у тумачењу узрока и последица насталих акција на политичком, дипломатском, правном као и војно-безбедносном плану, при чему се садржаји остварених акција, прилагођавају дневно-политичким или стратешким интересима оних центара моћи који најчешће стоје у њиховој позадини.

По својој дефиницији, кризе, катастрофе и ратни сукоби су интердисциплинаран објекат проучавања. Свака промена, без обзира колико мала била, у композицији елемената, активности и укључених актера, као и самих учесника тих акција и догађаја, може пореметити устаљену равнотежу "теорије игара" на унутрашњем и међународном плану.

Серије интеракција изазване паничним настојањима и покушајима прилагођавања великим променама које неминовно настају у таквим ситуацијама, уклапају се у процесе који се аналитички формализују теоријом игара. Кад се урушавају или декомпонују велике целине као што су државне целине а нарочито у ратној варијанти и када се догађају нагле, скоковите и непредвидиве промене, ниједан директни или индиректни учесник не може да се оптимално прилагоди нити се дуже задржи на конфигурацији на којој се затекне. Оптимални положај сваког учесника кризног или ратног процеса зависи од одлука и од њима опредељеног положаја осталих учесника у том процесу. Дакле, сви зависе од свих! Сваки потез посматраног учесника условљен је претходним потезима осталих актера, а од често врло сложених међузависности тих потеза зависи начин одвијања игре, па чак и само (не)постојање тачака стабилне равнотеже.

Активни или пасивни учесници као целина морају да претрпе одређени губитак а подела тог губитка - због покушаја да се он перебаци на друге, може иницирати разорне кумулативне процесе са деструктивним предзнаком који доносе додатни губитак, знатно већи од иницијалног.

Ратни сукоби су по правилу најтрагичнија ситуација таког процеса и уједно су најдрастичнија илустрација великих штета и њихових пратећих појава које се јављају у том ограниченом просторном и временском интервалу. Најважнији извор погубне динамике тих кумулативно-разорних процеса јесте неповољно структурирана ситуација у којој је сваки учесник угрожен од других, и, истовремено, за те друге представља озбиљну претњу.

С тога, сукоби на простору бивше Југославије, у таквој констелацији снага и односа на глобалном плану, пројектовани су тако да се одвијају по формули "сви против свих", при чему ће почетни интереси страна у сукобу, у својој завршници, бити у јаком контрасту између жељених и остварених резултата. Другим речима, унутрашњи актери у целини, као и знатан део спољних чинилаца у првом реду поједине чланице ЕУ, а посебно Русија, били су на губитку. Док су САД успеле капитализовати лидерску позицију у ставрању Новог светског поретка, дотле су Немачка, Ватикан, Турска и остале земље европско-азијског континента, најзад оствариле део политичких интереса, који су, у коначном резултату стављени у функцију светског хегемона.

Већина аналитичара, како код нас тако и у свету, једногласна је у оцени да је криза на простору бивше Југославије почетком деведесетих година догађај који је у геополитичком, геостратешком, војно-безбедносном, економском и наравно правном смислу, обележио последњу деценију двадесетог века у светско-историјским размерама.

Југословенска криза са свим својим аспектима и димензијама, не може се, међутим ваљано сагледати и оценити уколико се изузме из ширег контекста промена на међународном плану након завршетка прве фазе Хладног рата. Из тих разлога обрада назначене теме у методолошком смислу одвијаће се у сталном смењивању, или прецизније, укрштању двеју истраживачких перспектива и аналитичких оптика-локалне и глобалне.

Управо зато што је комплексна и мултидимензионална, што је многострано условљена широким, разнородним и никад до краја сагледаним скупинама различитих интереса, како на локалном тако и на глобалном плану, и што и сама продукује велики

број наглашено диференцираних и тешко сагледивих учинака, југословенска криза се може посматрати из различитих углова и анализирати са различитих гледишта. Један од тих начина је и сагледавање односа америчке Стратегије сукоба ниског интензитета као полазишта за декомпоновање југословенске заједнице и међународног права, који се директно преламају кроз све фазе решавања кризе. С тога, по свим параметрима и обележјима, југословенска криза се не може уклопити у транспарентне политичке образце, као што је то случај са ранијим кризама, нити пак, у поједностављене експозиторне шеме.

Завршетком прве фазе Хладног рата у спољној политици и геостратешким плановима САД, започет је процес редефинисања и позиционирања нове улоге Балкана у условима глобалне прерасподеле и прекомпозиције моћи. Упоредо са јачањем интереса САД за регион који се назива „Проширени средњи исток или Евро-азија“, подручје Балкана добија све више на значају у америчким стратешким пројекцијама. Тај регион иначе, по замислима америчких стратега, обухвата област Кавказа, јужни део каспијског басена, централну Азију и делове Балкана.

1.2. Претходна најава проблемског блока истраживања

Стратешки циљ САД, који су операционализовани конкретним плановима, јесте даљи продор Новог светског поретка на Исток, стезање обруча око Русије и несметан приступ природним ресурсима који се налазе на том простору. Према расположивим и доступним информација, процес разбијања Југославије, почетком деведесетих година, интегрални је део тог ширег плана. Америчка визија новог прекомпоновања европског региона у ширем, односно Балкана у ужем смислу је пре свега успостављање америчке сфере утицаја, тј. потпуна војно-безбедносна политичка контрола тог региона, као основице или мостобрана за даљи продор ка Евро-азији. Из тог глобалног контекста, могу се разоткрити прави мотиви, разлози и конкретни интереси САД као једине преостале хиперсиле у разградњи бивше Југославије, односно трагични догађаји који су са тим коиндицирали или непосредно следили. Тим пре што је спољна политика САД, подржана глобалном стратегијом, била усмеравана реал-политичким, односно интересним, а затим и морално-вредносним мотивима.

Да би омогућила успостављање Новог светског поретка и осигурали своју водећу улогу у њему, САД су почетком деведесетих година иницирали серију Балканских ратова како би успорили уједињење Европе, потиснули Русију са ових простора, маргинализовали УН и релативизовали НАТО савез као нови систем колективне безбедности.

1.2.1. Лоцирање проблемског сплета

Америчка супремација, која ниједног тренутка није долазила у питање, као и конкретне методе и технологије за очување геостратешке моћи, уз неизбежну милитаризацију међународне политике, десуверенизацију и фрагментацију државног интегритета, радикализацију унутрашњих етничких, верских напетости и тензија и покушај насилне универзације вредности и стандарда, неизбежно су довели до њеног удаљавања од постојећих норми и правила међународног права и избрисале једно од њених најстаријих начела по којима државе одговарају за своје поступке.

Делујући као империјална сила, САД су од самог почетка постбиполарне ере настојале, најпре да дискредитују међународне организације, пре свега УН и ОЕБС а затим да их инструментализују ради остварења својих националних интереса.

Следећи корак био је усмерен на овладавање и стављање наведених институција у функцију остваривања прокламованих или прикривених интереса.

У контексту наведеног развијен је широк спектар мера и активности у циљу деформализације или потпуног дезавуисања међународноправног поретка.

На основу изнетог, намеће се закључак да је југословенска криза представљала у суштини „стратешку прилику“ за реализацију свих напред наведених циљева и интереса који су дефинисани у Стратегији националне безбедности САД. Из тога произилази да је простор бивше Југославије био и остао експериментални полигон за тестирање и примену Стратегије сукоба ниског интензитета, дефинисање дипломатских и политичких технологија стварања и управљања кризама у циљу рушења, прекомпоновања и потчињавања државних структура, као и фрагментацију

држава и њихово претварање у територије и протекторате који највише погодују даљој експанзији САД ка простору Евро-азије.

У контексту решавања југословенске кризе а посебно њеног ратног расплета јавља се једна фундаментална асиметрија: упоредо са јачањем лидерских тежњи и амбиција и сопственом геостратешком потребом за управљањем и вођењем међународних послова, умањује се значај и доследна примена међународних стандарда и норми. Кључна импликација ове асиметрије састоји се у предвидивој тенденцији даљег опадања снаге и моћи међународног права пропорционално порасту свеукупне моћи САД, уз истовремено уграђивање нових норми тзв. "инстант правила" у којима ће преовлађивати ванправни елементи који ће се селективно примењивати у зависности од интереса САД.

Догађаји везани за разградњу Југославије поново су актуелизирали проблем идентитета, континуитета државе, суверенитета, државне сукцесије, међународног правног признања државних граница и друга кључна међународно правна питања од значаја за настанак или опстанак државе. Функционална улога међународног права у овим ситуацијама - југословенски случај је по томе карактеристичан - практично је послужила као транзиторни механизам за легитимацију наступајућег политичког стања-фактицитета, насталог као последица примене империјалне политике и њене Стратегије сукоба ниског интензитета.

1.2.2. Маркирање централног проблема

Истраживање југословенске кризе и свих њених пратећих појава и последица, услед деловања бројних екстерних и интерних детерминанти и дејствујућих чинилаца и егзистирања широке панораме различитих приступа, концепата и парадигми, постаје све комплексније, свеобухватније, сложеније и изискује снажну интердисциплинарност у сагледавању узрока и последица овог историјског догађаја.

Тиме се дошло до централног проблемског сплета на који је усредсређен и око кога се организује цео поступак истраживања ове тематике. Кључно полазиште Западних центра моћи је било уверење да је југословенска криза последица распада федералне државне структуре то јест урушавања земље а не последица деловања

спољних чинилаца који су били инспиратори, планери и организатори разбијања државне заједнице.

Управо у тим поставкама које су прихватиле сецесионистичке снаге лежи кључ разградње државе кроз форму грађанског рата а у циљу успостављања нових државних ентитета по етничком и верском принципу.

У складу са напред изнетим ставовима, главни *проблем истраживања* може се формулисати кроз следећа питања: (1) на који начин, којим средствима и методама је започета криза на простору СФРЈ и у којим фазама је попримила карактер разградње Југославије и отвореног сврставања САД и њеног експонента НАТО, на једну од зарађених страна, доводећи себе у позицију једне од страна у сукобу; (2) како се прелама сукоб између геостратешке моћи САД и међународног права у појединим фазама рата; (3) како се испољава однос међународних организација и појединачних држава и њихово тумачење и примена одредби међународног права на примеру разградње Југославије?

Из наведеног произлази да је дефинисани проблем изузетно разуђен, дифузно структуриран те због тога, истраживање и пратећи аналитички контекст претстављају у истраживачком смислу, дубоко понирање у једну област која је, сама по себи, изванредно широка и по многим димензијама богато изнијансирана. Постојеће, а нарочито могуће импликације које би могле да се јаве на основу назначеног проблема, нису довољно сагледане или уважене. Овај проблем, не само, да није ваљано анализиран и истраживачким опсервиран, него још није на прави начин дијагностификован, а евентуална разрешења се још увек не називу. Наиме, у политичко - правној литератури, историјским документима и војној лексици још увек не постоји сагласност око тога да ли је Југославија *разбијена* или се *распала*. По том питању приступи овом проблему су дијаметрално супротни и засновани на парцијалним или глобалним интересима унутрашњих и спољних чинилаца.

1.3. Дефинисање предмета истраживања

Ово истраживање је пре свега мотивисано сазнањем да на локалном, регионалном и међународном нивоу не постоји јединствена и доступна база података о узроцима југословенске кризе као и намерама свих укључених актера, пре свега великих сила, и да не постоји системски приступ о свеукупном сагледавању и валоризовању тог

догађаја као и његовим новонасталим импликацијама не само у геополитичком смислу, већ и на пољу међународно - правног поретка.

Према томе, предмет истраживања овог рада је покушај разобличавања и декодирања већ раније припремљеног сценарија и стереотипа декомпоновања федералне југословенске заједнице као "истрошеног" политичког модела и "сувишног" (оптерећујућег) ентитета у ставрању Новог светског поретка. Фактички то значи да се предмет истраживања своди на негирање фиксираних ставова, тумачења и објашњења југословенске кризе који полазе од претпоставке да се она урушила и распала због наводних међунационалних тензија, истрошености друштвено - политичког модела и превазиђеног геополитичког статуса на крају биполарне ере.

У предметно - тематског погледу, истраживање је фокусирано на идентификацији узрока, намера и непосредних активности укључених и заинтересованих унутрашњих и међународних актера чији су циљеви по питању опстанка СФРЈ били истоветни. На практичном плану то је резултирало декомпоновању државног простора на неколико самосталних међународних протектората и "признатих" државних целина при чему су некадашње унутрашње републичке и покрајинске административне линије признате, супротно међународном праву, као спољне државне границе.

С обзиром да не постоји целовит и свеобухватан увид у величину, структуру и квалитет свеобухватног процеса разбијања југословенске државе, укључујући ту ангажман и интересе великих сила и њихову непосредну инволвираност у свим фазама и етапама кризе, главна истраживачка преокупација усмерена је, између осталог, на објашњење примењене политичке концепције, методолошког модела и технологије разарања југословенске заједнице применом различитих политичко - дипломатских, економских и војно - безбедносних рецептура међу којима централно место заузима америчка *Стратегија сукоба ниског интензитета* која је по први пут примењена у практичном издању у циљу да омогући "*Унутрашњу агресију*" по моделу "*Удар споља снагама изнутра*", која је последњих година разрађивана на матрици преврата и рушења "диктаторских" и неподобних режима кроз тзв. "обојене револуције".

Наведена концепција представља нову технологију рата која је резултат револуције у војним пословима Пентагона чије су фундаменталне максиме "рат без губитака" и "рат по нижој цени". Наведене поставке имале су далекосежан утицај на промовисање и

разраду концепта посредничких и асиметричних ратова који су данас еволуирали у такозване *хибридне ратове*.

Сумирајући све напред наведено из назначеног проблемског склопа, тј. његове формулације, следи да је предмет истраживања: утврђивање метода и облика испољавања Стратегије сукоба ниског интензитета у појединим етапама плана разградње Југославије, те њиховог обима, динамике и дужине трајања, као и отворених или прикривених последица на датом простору; сагледавање немоћи међународних организација и њихово дискредитовање или самостално, односно приморано потчињавање циљевима и интересима политике САД. Другим речима, идентификовање свих облика релативизације међународног права са тежиштем на анализи и оцени резолуција и саопштења СБ ОУН и других инструментализованих међународних субјеката у систему колективне безбедности као и утврђивање раскорака између њиховог легалитета и фактицитета.

Да би се из тако детаљне, комплексне и теоријски утемељене анализе спољне политике САД и њене стратегије као инструмента за остваривање циљева с једне, и међународног права као система заштите држава чланица, с друге стране, извеле операционалне дефиниције основних варијабли истраживања а првенствено контекстуалних, које ће се у склопу система хипотеза доводити у међусобни однос, а преко мреже индикатора довести до могућности емпиријске провере истинитости тако претпостављеног односа, неопходно је да предметно-проблемски склоп буде што прецизније дефинисан и одређен. Полазећи од тог становишта, предмет истраживања у овом раду, заправо се појављује као збирни садржај истраживања који се даље операционално истражује и сегментирано излаже у складу са постављеним циљевима истраживања.

У целини гледано рад је интердисциплинарног и мултидисциплинарног карактера. Предмет интересовања тематски обухвата питања из домена науке о политици, праву, историји, филозофији, социологији, војних наука и студија безбедности.

Имајући у виду сложеност наведених феномена, недовољну академску тематизацију овог проблема и постојање снажно укорењених политичких, културолошких и стратегијских стереотипа, присутне су бројне тешкоће у прецизном одређењу предмета

истраживања као и у утврђивању јасних оквира и координата због деловања бројних чинилаца и варијабли.

1.3.1. Резултати досадашњих истраживања

У овом истраживању полази се од чињенице да процес разбијања СФРЈ није довољно проучен са правног аспекта. Наиме, о правној димензији тог догађаја а посебно са аспекта међународног права, нема одговарајуће литературе новијег датума која би сублимирала војно - политичке процесе, с једне, и примењене стратегије, с друге стране, како унутрашњих тако и спољашњих чинилаца који су у југословенском лавиринту наступали са различито мотивисаних позиција. Мало је радова који се баве истраживањем разбијања држава у раздобљу завршетка прве фазе Хладног рата, а још мање где су заступљена питања везана за спрегу унутрашњих и спољашњих чинилаца на истом задатку, при чему су они први "извођачи радова", док су други инспиратори, планери, организатори, финансијери и наредбодавци. У научној продукцији код нас, посебан значај имају радови др Смиље Аврамов, др Радована Радиновића, др Косте Чавошког, др Предрага Симића, др Бранка Ракића, др Бојана Милисављевића, др Светозара Радишића, др Миодрага Комарчевића, др Милинка Стишовића, др Душана Николиша, др Бошка Тодоровића, генерала Душана Вилића и др. који се баве наведеном проблематиком сагледавајући њене узрочно - последичне везе са различитих углова (политички, правни, економски, безбедносни, војни, културни). Међу истакнуте стране ауторе који наведену проблематику анализирају у контексту тумачења постојећих норми међународног права, посебно се истичу др Едвард Херман, др Мишел Чосудовски, др Вилијам Енгдал, др Дајана Џонстон, др Сузан Вудворд, проф. др Дејвид Гибс, Ремзи Кларк, Нил Кларк, Џудит Армата, Џон, Пилцер, академик др Јелена Гускова, др Леонид Решетњиков, генерал-пуковник, Леонид Ивашов, проф. др Александар Дугин, др Александар Мезјајев, и др.

1.4. Диспозиција циљева

Изузетна сложеност и разубуђеност предметног подручја, као последица сложеног проблемског склопа, те мноштво заједничких принципа сазнајно-верификацијског поступка, отварају простор за дефинисање већег броја научних и практичних циљева истраживања. Сходно томе, циљеви овог рада су дефинисани да у потпуности

произлазе из предметног оквира, што суштински даје овом раду неопходну научну релевантност и сврсисходност.

На темељу изнетих запажања произлазе следећи циљеви истраживања:

- утврђивање метода, модалитета и капацитета снага и средстава из арсенала Стратегије сукоба ниског интензитета који су непосредно примењени у различитим фазама разградње Југославије.
- идентификовање секундарних ефеката и примарних последица њихове примене.
- маркирање кључних слабости система колективне безбедности као последице непосредног америчког утицаја на њихов рад.
- лоцирање непосредних субјеката који планирају, организују и спроводе операције Стратегије сукоба ниског интензитета у пракси.
- Детектовање и спецификација злоупотребе или непоштовања норми међународног права.

1.5. Хипотетички оквир

Сви напред изложени елементи научне замисли директно опредељују, сваки на свој начин, и хипотетички оквир истраживања. Ово истраживање је засновано на полазној претпоставци (*општој хипотези*) да САД у последње две деценије дају генералну линију и основни печат кретањима и процесима у међународној заједници готово у свим сферама друштвеног и политичког живота. САД у том контексту су југословенску кризу видели као „стратегичку прилику“ за експериментално испитивање увођења концепта Новог светског поретка са водећом улогом САД, и истовремено, као могућност маргинализовања евентуалних супарника у процесу овладавања енергетским и природним ресурсима и просторима. Милитантни израз спољне политике САД неминовно се сукобио са међународним правом као једином преосталом механизму у заштити суверенитета и територијалне целокупности држава чланица. У настојањима да постигне или оствари зацртане стратешке циљеве САД су против свих држава које су им представљале препреку, предузеле одговарајуће принудне, најчешће војне мере у циљу преобликовања државних и правних структура.

Овако формулисана и постављена општа хипотеза подразумева довољан број конкретних/посебних-развијајућих хипотеза које ће смислом и садржајем бити везане

за тврдње дате у општој хипотези, али ће значајно испољавати и њену специфичност у складу са операционализацијом претходних елемената научне замисли.

У складу са наведеним, у раду се полази од следећих посебних хипотетичких ставова:

- Разградња Југославије од стране НАТО чланица предвођене САД, изведена је посредством примене различитих метода, форми и садржаја Стратегије сукоба ниског интензитета.
- Одлучујући утицај на коначан расплет југословенске кризе, а нарочито у вези питања легитимитета након декомпоновања државног простора, имали су међународни чиниоци персонализовани у лику САД.
- Користећи силу и моћ у међународним односима САД су успеле у постхладноратовском периоду да потпуно маргинализују ОУН и ОЕБС, а СБ ОУН ставе у функцију остваривања својих стратешких интереса.
- Предузимање агресије на СРЈ без сагласности Савета безбедности означава крај и негацију система међународног права и почетак изградње и примене нових међународних правила са израженим ванправним елементима ради осигурања (легалистичког дискурса) за будуће интервенције.
- Сви актери југословенске драме, како унутрашњи тако и спољни, масовно су кршили одредбе начела међународног права, хуманитарног права и Женевске конвенције.

2. Дизајн истраживања

2.1. Методе истраживања

Обликовање адекватног методолошког приступа и поступка лимитирано је циљевима истраживања, док је сам избор научних метода којима ће се ово научно истраживање реализовати и њихова конкретизација у виду инструманата, условљен операционализацијом предмета истраживања и усмереношћу хипотетичких ставова.

Сходно изнетом, истраживање се односи на примену дескриптивног нацрта истраживања у коме преовлађују методе које сазнање заснивају на емпирији претежно посредним путем. Истраживање овако комплексног феномена нужно намеће

мултиметодски приступ и захтева комплементарну анализу доступних како домаћих тако и страних извора података.

Пошто се ради о доминантно квалитативном приступу, недовољна теоријска изграђеност је условила претежно експлоаторну природу успостављених истраживачких захтева. Природа истраживачке теме наметнула је потребу за примену различитих метода и поступака, како примарних тако и секундарних истраживања, а у оквиру тога примену и одговарајућих квалитативних и квантитативних метода, укључујући истраживачке технике и инструменте.

У циљу постизања што већег степена поузданости и обухватности у истраживању је примењен стандардни методолошки инструментариј, који је постао незаменљив у истраживању савремених политичких, војно - безбедносних појава, процеса и феномена.

Приликом прикупљања и обраде података, као и анализе резултата истраживања, коришћене су следеће методе:

- *метода анализе* садржаја, коришћена је да би се остварио детаљнији увид у постојећу домаћу и страну документацију као и базе података које се односе на период пре, за време и после југословенске кризе;
- *историјска метода* се заснива на прикупљању података и секундарних извора грађе, као и резултата истраживања сродне тематике;
- *методе анализе, синтезе, индукције и дедукције*, примењене су за прикупљање података из различитих извора. дедуктивни приступ уз коришћење уобичајних метода и техника примењен је у испитивању одговарајућих тенденција и односа, а индуктивни приступ у случајевима када је било неопходно да се појединачне појаве генерализују и у анализи формулишу општи ставови и оцене;
- *метода класификације и систематизације*, служи за разврставање различитих и разнородних ставова, оцена и мишљења о узроцима, карактеру и последицама југословенске кризе како за народе који су заједно живели у претходној држави, тако и за земље у окружењу;
- *метода дескрипције* је примењена за детаљнији приказ намера, планова и остварених активности свих укључених актера у југословенски сукоб;
- *статистичка и компаративна метода*, су примењене за обраду прикупљених података код операционализације америчке Стратегије сукоба ниског интензитета у

ранијим варијантама примене и савременог модела тестираног на југословенском простору;

- *квантитативна и квалитативна анализа садржаја*, представља комбинацију метода других научних области прилагођених потребама истраживања у овој научној тематици;

- *анализа правних докумената*, примењена је ради добијања уравнотеженог правног оквира у коме су се догађаји одвијали великом динамиком у турбулентном окружењу;

2.2. Извори података

За идентификацију и евиденцију свих релевантних чињеница, података и информативних база, коришћени су различити извори. У току обраде назначене теме, остварен је увид у бројне званичне и документационе базе података којима располажу следеће институције: ОУН, СБ, ОЕБС, Мисије УНПРОФОР-а, СФОР-а, КФОР-а, УНМНИК-а, Западне војне алијансе (НАТО), ЕУ, Међународни суд правде и Хашки трибунал за злочине у бившој Југославији, као и бројне међународне и хуманитарне организације.

На националном плану, коришћени су званични документи и војно - историјски архиви новонасталих држава на простору бивше Југославије, научни радови, књиге, истраживачке студије, ратни дневници команданата сукобљених страна, и друга релевантна и научна дела која се ближе баве наведеном тематиком.

2.3. Значај, научна оправданост и релевантност истраживања

Приликом конципирања теме пошло се од констатације да у научно стручној јавности постоји, и поред протока од скоро двадесет година, изражен интерес за расветљавање драматичних догађаја декомпоновања и фрагментације југословенског простора. Управо је тај интерес стимулисао и профилисао научно-стручну продукцију на нашим просторима што је резултирало импозантним бројем монографија, студија, документационе и мемоарске грађе, чланака, фељтона и других писаних материјала.

Одржани су бројни симпозијуми и мултидисциплинарне научне конференције, експертске сесије и округли столови на предметну тему из различитих углова посматрања, анализа, синтеза и закључака. На светским универзитетима, као и

домаћим, повећан је број магистарских (мастер) и докторских истраживања везаних за ову тему.

Тематиком рата или неким његовим аспектом на простору Југославије и Балкана у целини, баве се и специјализовани владини или универзитетски институти, научни и документациони центри, заводи и слично.

Међутим, увид у приступ и истраженост ове теме јасно показује да Стратегија сукоба ниског интезитета није у довољној мери истраживачки сагледана и презентована широј и стручној јавности. Разлог томе лежи у чињеници да су углавном та истраживања рађена за потребе војних и полицијских снага и по правилу су њени извори и резултати, због степена тајности, остали недоступни јавности.

Већина до сада објављених радова имала је политичко-инструменталну сврху из чега је произашла и интерпретацијска једностраност. Мањи број покушаја, аналитичког карактера, углавном је остао фрагментиран.

С обзиром на значај ове тематике, њену актуелност а нарочито њену дефицитарност, добијени резултати могу служити за отклањање присутних дилема, недоречености, необавештености и погрешних перцепција о стварним узроцима, разлозима, размерама и разорним последицама разградње Југославије, услед медијске манипулације и искривљених стратегијских представа, западног а посебно америчког уплитања кроз широк спектар садржаја Сукоба ниског интезитета.

У склопу тога, посебан нагласак је стављен на утврђивању регистра повреда, злоупотреба, заобилажења и директног кршења одредби међународног права.

Будући да тема задире у дубину смисла, садржаја и значаја америчке стратешке мисли и доктрине, с једне, и у фундаментална питања система међународног права, укључујући и његове даље правце развоја, с друге стране, добијени резултати истраживања у овом раду могу послужити као солидна основа за даља истраживања ове проблематике, тим пре што је уочен евидентан недостатак критичке перцепције и ажурног праћење иностране продукције која је објективно сагледавала ову проблематику.

2.4. Очекивани резултати и доприноси istraživanja

Пошто се ради о свеобухватном истраживању наведене проблематике, може се очекивати да се у тим различитим сегментима предметно-тематског оквира, оствари и различити ниво научне спознаје. У конкретном случају реално је очекивати ниво научне дескрипције, при чему се емпиријски добијени показатељи претежно описују, обрађују, анализирају, систематизују и класификују, саобразно теоријском и концептуалном приступу и хипотетичкој шеми. За поједина тематска подручја може се постићи ниво објашњења, тачније ниво експликације на коме се фонд емпиријских индикатора објашњава, с обзиром на дејство политичких, геостратешких, системских и правних чинилаца који утичу на емпирију истраживачког предмета.

На практичном плану, резултати истраживања допринеће бољем, продубљенијем разумевању ове проблематике а посебно у разоткривању стварних и прикривених узрока (интереса) разградње Југославије, те раскорака између позитивног међународног права и новог волунтаризма у праву који се огледа у збиру правног, политичког и моралног регистра. Осим тога, практични циљ се огледа и у систематизацији научних сазнања која су релевантна за контекстуални дискурс спољне политике САД, с једне, и форми деформализације међународног права у току разградње Југославије, с друге стране.

ЗАКЉУЧАК

Истраживачки рад представља, између осталог, одраз личних ставова, перцепција, вредности и закључака аутора као непосредног учесника у многим пресудним догађајима војног, безбедносног и дипломатског карактера, који су својим политичко - војним акцијама у југословенској кризи профилисали и креирали конфигурацију, динамику и крајњи резултат планираних, организованих и реализованих садржаја из домена америчке Стратегије сукоба ниског интензитета којима је разграђена СФРЈ. Реализација тих планова, рецептура и технологија је била само почетак разраде много ширег америчког геополитичког пројекта који ће уследити у виду “обојених револуција“ и примене доктрине посредних, асиметричних, мрежних и хибридних ратова, нарочито у „превременом“ отворању плана „Велики Блиски исток“.

У настојању да се избегне засутост рада великим бројем упутница (фуснотама), у центар анализе узрока и последица, стављене су личне опсервације засноване на непосредном учешћу, посматрању, праћењу, евидентирању и публикавању кључних догађаја који су претходили а затим и остварили разградњу Југославије.

Сматрамо да је овакав, оригиналнији, приступ у научном раду, прихватљивији од оптерећивања истог опште познатим ставовима домаћих и страних аутора, односно, непосредних протагониста југословенске драме, изражених званичним „службеним извештајима“ и „истинама“, било да долазе са простора бивше СФРЈ или из светских центара моћи у којима провејавају унапред осмишљене формулације пропагандно - психолошког карактера и медијских манипулација.

Многе од њих, већ на први поглед, представљају „наручене“ обавештајно – извиђачке податке са терена и исфабриковане памфлете ситуационих „истина“ осмишљених у лабораторијама медијских корпорација и саопштених кроз „званична документа“ у самом почетку разградње државне заједнице, а неке чак и пре отпочињања било каквих акција на терену, при чему су догађаји и актери, или измишљени или лажно приказани по унапред задатом сценарију поделе унутрашњих чинилаца југословенске драме на „жртве и злочинце“.

По том обрасцу је и инсталиран „Хашки трибунал“, који је, самим чином формирања и даљим радом, у функцији „правне логистике“ тзв. “хуманитарних интервенција“ у остваривању политичких и војно – стратешких циљева, у првом реду САД и ЕУ у оквиру ангажовања заједничких снага НАТО пакта, као стране у сукобу, против Срба на југословенском ратишту, а посебно, војно ангажованих на територијама Републике Српске, Републике Српске Крајине и Републике Србије.

Контекстуални оквир

Већина аналитичара, како код нас тако и у свету, једногласна је у оцени да је криза на простору бивше Југославије почетком деведесетих година догађај који је у геополитичком, геостратешком, војно-безбедносном, економском и наравно правном смислу, обележио последњу деценију двадесетог века у светско-историјским размерама.

Југословенска криза са свим својим аспектима и димензијама, не може се, међутим ваљано сагледати и оценити уколико се изузме из ширег контекста промена на међународном плану након завршетка прве фазе Хладног рата. Из тих разлога обрада назначене теме у методолошком смислу одвијаће се у сталном смењивању, или прецизније укрштању двеју истраживачких перспектива и аналитичких оптика-локалне и глобалне.

Управо зато што је комплексна и мултидимензионална, што је многострано условљена широким, разнородним и никад до краја сагледаним скупинама различитих интереса, како на локалном тако и на глобалном плану, и што и сама продукује велики број наглашено диференцираних и тешко сагледивих учинака, југословенска криза се може посматрати из различитих углова и анализирати са различитих гледишта. Један од тих начина је и сагледавање односа америчке Стратегије сукоба ниског интензитета као полазишта за разбијање југословенске заједнице и међународног права, који се директно преламају кроз све фазе решавања кризе. С тога, по свим параметрима и обележјима, југословенска криза се не може уклопити у транспарентне политичке обрасце, као што је то случај са ранијим кризама, нити пак, у поједностављене експозиторне шеме.

Завршетком прве фазе Хладног рата у спољној политици и геостратешким плановима САД, започет је процес редефинисања и позиционирања нове улоге Балкана у условима глобалне прерасподеле и прекомпозиције моћи. Упоредо са јачањем интереса САД за регион који се назива „Проширени средњи Исток или Евро-азија“ подручје Балкана добија све више на значају у америчким стратешким пројекцијама. Тај регион иначе, по замислима америчких стратега обухвата област Кавказа, јужни део каспијског басена, централну Азију и делове Балкана, који би, у наредним фазама примене стратегије сукоба ниског интензитета, послужили као депои за прихват и стационарање „вишка“ становништва којим би, расељавањем са азијског региона у

виду миграција и сеоба народа, ломили националну кичму Европе и истовремено смањили степен угрожености сопствених оружаних формација на азијском војишту.

Стратешки циљ САД, који су операционализовани конкретним плановима, јесте даљи продор Новог светског поретка на исток, стезање обруча око Русије и несметан приступ природним ресурсима који се налазе на том простору. Према расположивим и доступним информација, процес разбијања Југославије, почетком деведесетих година, интегрални је део тог ширег плана. Америчка визија новог прекомпоновања европског региона у ширем, односно Балкана у ужем смислу је пре свега успостављање америчке сфере утицаја, тј. потпуна војно-безбедносна политичка контрола тог региона, као основице или мостобрана за даљи продор ка Евро-Азији. Из тог глобалног контекста, могу се разоткрити прави мотиви, разлози и конкретни интереси САД као једине преостале хиперсиле у разбијању бивше Југославије, односно трагични догађаји који су са тим коиндицирали или непосредно следили. Тим пре што је спољна политика САД, подржана глобалном стратегијом била усмеравана реал-политичким, односно интересним, а затим и морално-вредносним мотивима. Да би омогућила успостављање Новог светског поретка и осигурала своју водећу улогу у њему, САД су почетком деведесетих година иницирале серију Балканских ратова како би успорили уједињење Европе, потиснули Русију са ових простора, маргинализовали УН и релативизовали НАТО савез као нови систем колективне безбедности.

Америчка супремација, која ниједног тренутка није долазила у питање, као и конкретне методе и технологије за очување геостратешке моћи, уз неизбежну милитаризацију међународне политике, десуверенизацију и фрагментацију простора, радикализацију унутрашњих етничких, верских напетости и тензија и покушај насилне универзације вредности и стандарда, неизбежно су довели до њеног удаљавања од постојећих норми и правила међународног права и избрисале једно од њених најстаријих начела по којима државе одговарају за своје поступке.

Делујући као милитаристичка сила, САД су од самог почетка постбиполарне ере настојале, најпре да дискредитују међународне организације, пре свега УН и ОЕБС а затим да их инструментализују ради остварења својих националних интереса.

Следећи корак био је усмерен на овладавање и стављање наведених институција у функцију остваривања прокламованих или прикривених интереса.

У контексту наведеног развијен је широк спектар мера и активности у циљу деформализације или потпуног дезавуисања међународног правног поретка.

На основу изнетог, намеће се закључак да је југословенска криза представљала у суштини „стратешку прилику“ за реализацију свих напред наведених циљева и интереса који су дефинисани у Стратегији националне безбедности САД. Из тога произилази да је простор бивше Југославије био и остао експериментални полигон за тестирање и примену Стратегије сукоба ниског интензитета, дефинисање дипломатских и политичких технологија стварања и управљања кризама у циљу рушења, прекомпоновања и потчињавања државних структура, као и фрагментацију држава и њихово претварање у територије и протекторате који највише погодују даљој експанзији САД ка простору Евро-Азије.

У контексту решавања југословенске кризе а посебно њеног ратног расплета јавља се једна фундаментална асиметрија: упоредо са јачањем лидерских тежњи и амбиција и сопственом геостратешком потребом за управљањем и вођењем међународних послова, умањује се значај и доследна примена међународних стандарда и норми. Кључна импликација ове асиметрије састоји се у предвидивој тенденцији даљег опадања снаге и моћи међународног права пропорционално порасту свеукупне моћи САД уз истовремено уграђивање нових норми тзв. "инстант правила" у којима ће преовлађивати ванправни елементи који ће се селективно примењивати у зависности од интереса САД.

Догађаји везани за разбијање Југославије поново су актуелизирали проблем идентитета, континуитета државе, суверенитета, државне сукцесије, међународног правног признања државних граница и друга кључна међународно правна питања од значаја за настанак или опстанак државе. Функционална улога међународног права у овим ситуацијама-југословенски случај је по томе карактеристичан-практично је послужила као транзиторни механизам за легитимацију наступајућег политичког стања-фактицитета, насталог као последица примене империјалне политике и њене Стратегије сукоба ниског интензитета.

У складу са напред изнетим ставовима, главни проблем истраживања може се формулисати кроз следећа питања: (1) на који начин, којим средствима и методама је започета криза на простору СФРЈ и у којим фазама је попримила карактер разбијања Југославије и отвореног сврставања САД и њеног експонента НАТО, на једну од зараћених страна, доводећи себе у позицију једне од страна у сукобу; (2) како се прелама сукоб између геостратешке моћи САД и међународног права у појединим фазама рата; (3) како се испољава однос међународних организација и појединачних

држава и њихово тумачење и примена одредби међународног права на примеру разбијања Југославије?

У наставку изложиће се неколико напомена о методолошком поступку и примењеном инструментарију са задатком да се помоћу њих искаже концептуални и аналитички оквир у коме ће се одвијати ово истраживање.

Сумирајући све напред наведено из назначеног проблемског склопа, тј. његове формулације, следи да је предмет истраживања: утврђивање метода и облика испољавања Стратегије сукоба ниског интензитета у појединим етапама плана разбијања Југославије, те њиховог обима, динамике и дужине трајања, као и отворених или прикривених последица на датом простору; сагледавање немоћи међународних организација и њихово дискредитовање или самостално, односно приморано потчињавање циљевима и интересима политике САД. Другим речима, идентификовање свих облика деформализације међународног права са тежиштем на анализи и оцени резолуција и саопштења СБ ОУН и других инструментализованих међународних субјеката у систему колективне безбедности као и утврђивање раскорака између њиховог легалитета и фактицитета.

Да би се из тако детаљне, комплексне и теоријски утемељене анализе спољне политике САД и њене стратегије као инструмента за остваривање циљева с једне, и међународног права као система заштите држава чланица, с друге стране, извеле операционалне дефиниције основних варијабли истраживања а првенствено контекстуалних, које ће се у склопу система хипотеза доводити у међусобни однос, а преко мреже индикатора довести до могућности емпиријске провере истинитости тако претпостављеног односа, неопходно је да предметно-проблемски склоп буде што прецизније дефинисан и одређен. Полазећи од тог становишта, предмет истраживања у овом раду, заправо се појављује као збирни садржај истраживања који се даље операционално истражује и сегментирано излаже у складу са постављеним циљевима истраживања.

Изузетна сложеност и разуђеност предметног подручја, као последица сложеног проблемског склопа, те мноштво заједничких принципа сазнајно-верификацијског поступка, отварају простор за дефинисање већег броја научних и практичних циљева истраживања. Сходно томе, циљеви овог рада су дефинисани да у потпуности произлазе из предметног оквира, што суштински даје овом раду неопходну научну релевантност и сврсисходност.

На темељу изнетих запажања произлазе следећи циљеви истраживања:

- утврђивање метода, модалитета и капацитета снага и средстава из арсенала Стратегије сукоба ниског интензитета који су непосредно примењени у различитим фазама разбијања Југославије.
- идентификовање секундарних ефеката и примарних последица њихове примене.
- маркирање кључних слабости система колективне безбедности као последице непосредног америчког утицаја на њихов рад.
- лоцирање непосредних субјеката који планирају, организују и спроводе операције Стратегије сукоба ниског интензитета у пракси.
- Детектовање и спецификација злоупотребе или непоштовања норми међународног права.

Пошто се ради о свеобухватном истраживању наведене проблематике, може се очекивати да се у тим различитим сегментима предметно-тематског оквира, оствари и различити ниво научне спознаје. У конкретном случају реално је очекивати ниво научне дескрипције, при чему се емпиријски добијени показатељи претежно описују, обрађују, анализирају, систематизују и класификују, саобразно теоријском и концептуалном приступу и хипотетичкој шеми. За поједина тематска подручја може се постићи ниво објашњења, тачније ниво експликације на коме се фонд емпиријских индикатора објашњава, с обзиром на дејство политичких, геостратешких, системских и правних чинилаца који утичу на емпирију истраживачког предмета.

На практичном плану, резултати истраживања допринеће бољем, продубљенијем разумевању ове проблематике а посебно у разоткривању стварних и прикривених узрока (интереса) разбијања Југославије, те раскорака између позитивног међународног права и новог волунтаризма у праву који се огледа у збиру правног, политичког и моралног регистра. Осим тога, практични циљ се огледа и у систематизацији научних сазнања која су релевантна за контекстуални дискурс спољне политике САД, с једне, и различитих форми деформализације међународног права у току разбијања Југославије, с друге стране.

Нема сумње да је Устав СФРЈ из 1974. године представљао завршни чин разградње југословенске државе као федеративне заједнице настале на платформи комунистичке идеологије после Другог светског рата који је одлукама са три заседања највишег револуционарног тела АВНОЈ-а 1942, 1943. и 1945. године, преуредио Краљевину СХС у деформисани облик федерације у коме је „шест суверених народних република

(Србија, Хрватска, Словенија, БиХ, Црна Гора, Македонија) уједињено у заједницу на начелу „самоопредељења с правом на отцепљење”.

Први југословенски устав после комунистичке револуције, из јануара 1946.године, којим су потврђени темељи револуционарне власти, представља копију Стаљиновог устава СССР од 1936.године. Након десет година, уследила је нова уставна реформа која је повећала надлежности републичких руководстава кроз утврђену самосталност националних комунистичких партија.

Устав из 1974.године, на основу уставних амандмана, а пре свега, са два своја начела којима је потврђен примат федералних и квазифедералних (социјалистичких аутономних покрајина), у односу на федерацију и њене органе, трасирао је даљи правац слабљењу југословенске федерације и наговестио почетак мрвљење њеног геополитичког простора.

Жеља нам је да у почетку овог рада нагласимо да је Уставом СФРЈ, назначено и наглашено рушење федерације које је током осамдесетих година добило своје убрзање и на крају кулминирало хаосом и безнађем грађанског рата на верској и националној основи, чиме је, практично, стављен печат на постојање југословенске заједнице, али, такође, и да ставимо на своје место и улогу коју је имала тзв. међународна заједница предвођена САД, која је у постепеним фазама разбијања државне заједнице задала завршни ударац једностраним проглашавањем независности и „државности“ Косова и Метохије. Наравно, асистенцију Вашингтону у разбијању СФРЈ, несебично су пружили Бон, Брисел, Ватикан и посебно Лондон својом антисрпском политиком.

Анализирајући међународне чиниоце као полазишта и изворишта утицаја у креирању, обликовању и прилагођавању друштвено-економских и безбедносних система и односа унутар једне државне заједнице, својим геостратешким интересима и геополитичким циљевима, са историјског гледишта, долазимо до чињенице да су стране силе, у првом реду Велика Британија, имале значајног удела и уплива у стварање, организовање и сређивање односа између народа и националних мањина на југословенском простору.

Обликовање унутрашњих правно-политичких прилика у Југославији од њеног стварања 1918.године па до њеног разбијања 1991.године, најбоље се види на примеру настанка Бановине Хрватске 1939.године који несумњиво показује место и улогу британске интервенције у унутрашње односе југословенске заједнице.

Сасвим је извесно да су велике силе имале утицај и стратешки уплив у унутрашњу уставну структуру Југославије чиме су тежиле да се што дубље инфилтрирају и стратешки позиционирају на датом простору. По завршетку Другог светског рата, та

улога је припала Стаљиновом СССР, да би већ 1948.године, након Резолуције Информбироа, тај утицај остварио Запад или тачније, САД као англо-саксонски наследник Велике Британије.

Геополитички захвати на југословенском простору од стране Запада, јасно су наглашени још у току Другог светског рат. На тај закључак нас упућује један документ из необјављене грађе Архива британске тајне службе СОЕ, који је депонован у Државном архиву (Public Record Office) под називом „Основа за политику према Југославији“(The Basis Policy for Yugoslavia) од 11.априла 1943.године, који је, кроз намере британске владе, дефинисао место и положај Србије у будућој југословенској заједници.

У првом делу назначеног документа образложено је 16 принципа нове послератне политике Велике Британије према Југославији у области политичког, друштвеног, економског и безбедносног уређења. Посебно је апострофирана војска ђенерала Драгољуба Михаиловића при чему британски обавештајци препоручују својој влади у Лондону да Дража није сигуран ослонац за примену поменутих принципа због „екстремног (српског) национализма Драгише Васића“, и да јој због тога треба укинути сваку врсту помоћи и подршке.

У својим принципима, Велика Британија, истиче да ће после рата, у будућој југословенској заједници, „све три словенске нације (Срби, Хрвати и Словенци) бити потпуно равноправне и да ће свака од њих владати својом територијом. У другом делу документа, тај принцип је оспорен за Србе и српски народ. Наиме, у документу се прецизира да ће у Србији „стара политика административног централизма бити замењена политиком широке аутономије за српске провинције, што посебно важи за Црну Гору, Македонију и Босну“.

Као што се види, још 1943. године, креатори британске геополитичке школе, на основу извештаја обавештајно-безбедносних служби, препоручивали су својој влади политику дробљења српског етничког и верског простора кроз стварање нових политичких и просторних целина на српској државној територији. Овакав начини примене модела разградње српске националне територије уклапао се у британски геополитички пејзаж Балкана и старо правило да *Србе, као једини озбиљан политички фактор, треба спутавати у миру, а користити у рату.*

Када се детаљно анализирају наведени принципи спољне политике Британије према Југославији, односно Србији и њеном уставном положаја у односу на САП Војводину

и САП Косово и Метохију, јасно се уочава њихова пројекција на принципе друштвеног уређења СФРЈ према Уставу од 1974. године.

Сада се јасније може сагледати зашто је Запад најупорнији и најодлучнији бранилац Устава из 1974. године после разбијања Југославије у времену од 1991.-1992.године, при чему је, несумњиво, ангажовао и НАТО као војно-политички савез искључиво против Срба широм Југославије јер су они једини искусили уставну нефункционалност која их је највише територијално оштетила.

Из овога јасно произлази чињеница зашто је Бадинтерова комисија пошла од начела и принципа Устава из 1974. Приликом прекрајања спољних граница СФРЈ и формулисања нових, при чему је републичке границе преименовала у државне. Из ове перспективе, много је јаснија улога и сврха Хашког трибунала оформљеног од стране креатора геополитичких модалитета на бившем југословенском простору са пројекцијом на Србију. Уместо да суди починиоцима злочина током разбијања СФРЈ као међународно-правно признате државе, он суди Србији и пресуђује припадницима српског народа за, условно речено, рушење, по Србију штетних, а, евидентно, од Запада наметнутих, принципа Устава од 1974. године.

1. ПОГЛАВЉЕ

РЕДИЗАЈНИРАЊЕ ГЕОПОЛИТИЧКИХ ПРОЈЕКЦИЈА, БЕЗБЕДНОСНИХ АГЕНДИ И ГЕОСТРАТЕГИЈСКОГ ПЕЈЗАЖА ПОСЛЕ ХЛАДНОГ РАТА

1.1. Природа и констелација међународних односа на почетку постбиполарног раздобља

Последњу деценију 20. века и раздобље након тога, обележиле су радикалне, нагле, скоковите и корените измене које су захватиле сва подручја и сегменте међународних односа, укључујући и глобални безбедносни амбијент. Завршетак Хладног рата и нестанак идеолошке и војне поделе на Исток и Запад, те разбијање Варшавског пакта и СССР, дефинитивно су нарушили постојећу равнотежу снага и темељно променили садржај, природу и констелацију међународних односа. У условима високе турбуленције, чију динамику и размере није било лако аналитички пратити, свет је напустио једну и преместио се у другу, суштински различиту констелацију и димензију међународних односа.¹ Биполарна структура света са својим трајним напетостима, неизвесностима и несигурностима, увек опасном равнотежом, замењена је униполарном структуром у коме се релевантна политичка, економска и војна моћ концентрише у једној држави оличеној у САД. У таквој констелацији снага, и моћи, међународни односи су постали предмет мање-више целисходног обликовања са становишта једног субјекта-суперсиле, односно њеног државног и спољнополитичког интереса и уз потезе који се повлаче из једног центра или се бар према његовим основним опредељењима оријентишу. Дакле, прелазак светског политичког система са биполарног на униполарну структуру, повећао је укупну количину моћи и у исто време довео до њене драстичне прерасподеле или дистрибуције концентришући је на једином преосталом полу силе. Крајњи резултат оваквог епохалног преображаја јесте далеко већи степен међународне предодређености политичких и економских односа на међународној сцени.

¹ Међународни реалполитички односи, међународно право и ОУН, посебно, постепено губе смисао сложеног предмета истраживања у једној све упрошћенијој, схематизованој и разголићеној стварности каузално-последичних веза и интеракција и опадајућег броја варијабли и непознаница. Види: Николиш Душан, САД-примарни произвођач нестабилности Балкана и Југославије у униполарном европском поретку, у :Постбиполарни свет и Југославија, Институт за међународну политику и привреду, Бгд.2000.

Међународна ограничења постала су далеко бројнија и неупоредиво утицајнија, а маневарски простор, нарочито малих земаља, за властито обликовање, како спољне тако и унутрашње политике, битно је сужен, а у појединим случајевима, доведен је у потпуну зависност и подређеност. Упоредо са рушењем старог међународног поретка, САД као једина преостала супер сила, захваљујући својој политичкој, економској и војној супремацији, ударају темеље и стварају основне претпоставке за успостављање униполарног тзв. новог светског поретка који ће осигурати њихово глобално вођство.

Нестанак супарничког идеолошког, економског и војног блока, амерички геополитичари и стратеги су дочекали као победу сопственог вредносног система у Хладном рату. Наведени тријумф, по оцени америчких геостратега, требало је у што краћем временском раздобљу искористити и капитализовати ради осигурања и очувања лидерске позиције у међународним односима.

Да би учврстили и материјализовали глобалну моћ, САД су прекомпоновале постојећу безбедносну архитектуру како би у потпуности осигурали:

- контролу европских савезника и европског простора;
- елиминисали Русију као глобалног ривала и свели је на регионалну силу;
- овладали евроазијским простором са тежиштем на енергентским ресурсима,и
- осигурали дугорочну стабилизацију и демократизацију ј/и Европе.

Према замислима америчких стратега, доминација САД над стратешки важним регионима може се осигурати једино трансформацијом НАТО пакта, напуштањем колективне одбране и лажној промоцији колективне безбедности у којој је НАТО промовисан као средство силе и моћи у остваривању интервенционистичких, хегемонистичких и агресивних спољнополитичких и геостратешких циљева и интереса америчке политике у глобалним размерама. Прво спровођење наведених америчких планова, НАТО је започео у периоду мировне операције ОУН – а на простору бивше СФРЈ, при чему је „озакоњена самостална улога НАТО-а у регулисању националних конфликта“²

Своје глобалне претензије за лидерство на међународном плану, САД су објавиле марта 1992. године у званичном документу Пентагона у коме се, између осталог, децидирано наглашава: „наш први циљ је да спречимо појаву

² Др Јелена Гускова: „Косово као једна од етапа стратегије НАТО и САД“, НАТО агресија на СРЈ, међународни симпозијум, Нови Сад, 1999.

новог супарника. САД, пре свега, морају истаћи неопходно вођство ради успостављања и заштите Новог светског поретка који обећава да ће убедити потенцијалне ривале да не могу гајити наду да ће имати већу улогу или да ће водити агресивнију политику у одбрани својих легитимних интереса³. На крају документа, јасно се наглашава, да је за ту сврху, од фундаменталног значаја за САД да се сачува и трансформише НАТО⁴ као првенствени војни инструмент одбране и безбедности Запада, али и као канал за спровођење (наметање) утицаја САД у пословима европске и светске безбедности. Према креаторима овог документа, најважније је да се одржи „осећање да светски поредак одржавају искључиво САД које треба да делују независно, када није могуће спровести колективну акцију“. У истом документу, налази се и јасно формулисан императивни захтев да је за САД једини могући пут успостављање потпуне војне, обавештајно-безбедносне и политичке доминације како над својим савезницима тако и на глобалном нивоу што ће за последицу имати бројне спорове и неслагања са Западним државама али и отворене конфротације са Русијом, Кином, Индијом, и друго, као и отворене или прикривене сукобе у виду војних интервенција са земљама трећег света.

След непредвидивих и сасвим ванстандарних историјских догађаја подстакли су дезинтеграционе процесе, не само у бившим социјалистичким земљама, већ и у другим државама у којима се у брзој сукцесији смењују етничке и верске тензије на основама пројектованог сепаратизма и унапред припремљене (политички, дипломатски, економски, војно) оружане сецесије у вишенационалним и вишеверским државама. Коначан исход дезинтеграционих процеса – неко равнотежно стање – не може се још увек одредити у свим његовим димензијама јер њихов процес није окончан због фактора и детерминанти мултипликације које по правилу имају синергентски ефекат.

У свим комплексним ситуацијама које настају као последица преформатирања света, односно успостављања нове конфигурације и архитектонике у међународним односима, могуће је, у методолошко – истраживачком смислу, установити мноштво чинилаца, фактора и ризика који разноврсном снагом,

³ Документ Пентагона под називом „Водич кроз одбрамбене планове“, објављен је у „*New York Times*“, од 08.03.1992. године

⁴ Основна пропулзивна снага и најефикаснији инструмент ове америчке доктрине, постмодерне глобализације и унификације остатка света, односно Европе, јесте војна моћ коју симболизује НАТО.

темпом и смером делују у различитим правцима. Амбивалентан однос, пре свега САД, према југословенској кризи, најбоља је илустрација наведеног мишљења.

1.2. Трансформација процеса глобализације у американизацију света

Упркос све бројнијим теоријама и концепцијама глобализације, једне од најексплоатисанијих тема почетком 21. века, још није постигнута сагласност око јасне и опште прихватљиве дефиниције овог феномена⁵. Разни аутори прилазе разматрању и анализи овог процеса са различитих становишта и области, као што су економија, политика, политичка економија, социологија, култура, технологија, комуникације, информације и др. Оно што је заједничко овим приступима јесте схватање да се глобализација односи на интезификацију друштвених и економских односа изван и преко државних граница, а која има за последицу све тешње и све веће међусобне утицаје глобалних и локалних дешавања. Основна поља на којима се одвија глобализација су тржиште и технологија, а нарочито информациона технологија, а у последње време и подручје безбедности.

За поједине ауторе глобализација је нова и уникантна појава у људској историји, док је за друге истраживаче само процес који је довршен у двадесетом веку ширењем светског капитала по читавој планети при чему је остала дилема: да ли се глобализацијом поништавају националне државе, или ће у процесу интеграције њихов значај постати већи па можда и одлучујући у даљем току међународних односа. На једној страни се говори да је културна хомогенизација неизбежан резултат глобализације, док на другој страни провејава мишљење да ће интеракција која ће произаћи из глобализације произвести нову културну хетерогеност. У појединим анализама она означава интеграцију света, у другим, конкретним, случајевима представља израз дезинтеграције националних држава и фрагментацију територија са статусом међународног субјекта, изазивајући све дубљи социјални јаз између богатих и сиромашних, серију преврата, локалних и

⁴ Глобализација је, без сумње био један од најфрекнтнијих појмова у социјалној и политичкој теорији, али, ништа мање, и у медијском жаргону као и колоквијалном вокабулару, последње деценије протеклог века. Међутим, исцрпивши брзо своје скромне експланаторне, социјално мобилизаторске и идеолошко пропагандне потенцијале он је на просторима југоисточне Европе своје место дефинитивно уступио појму „евроатлантске интеграције“. Више о томе: Радојчић Мирјана; Србија у процесима евроатлантских интеграција – између трауматичног искуства и реал-политичке нужности, Филозофија и друштво, бр.2, Београд, 2006. стр.135-136.

грађанских ратова на бази етничких и верских сукоба, наговештавајући и сукоб цивилизација. У зависности да ли се вреднује са тачке гледишта добитника или губитника, глобализација се означава и терминима као што су „модернизација“, односно „империјализам“. У пост-билораној ери, уместо очекиване „демократизације“ међународног поретка, кога симболизује демократски лик глобализације, у први план долази милитаризована неолиберална форма као неизбежан супстрат глобализације, која носи претњу одумирања социјалне државе, крај националне државе и суверенитета, протекторатску „демократију“, војни интервенционизам у облику „хуманитарних“ интервенција и наметање нових вредности уз поништавање постојећих култура у смислу стварања новог безбедносног пејзажа у оквиру планетарне геополитичке конфигурације. На њеном врху налазе се западне земље, покретачи и тумачи глобализације, док земље нижег прилагодљивог потенцијала које су груписане на југу Европе и пацифичком појасу, представљају други круг или простор будућег прилагођавања глобализованим међународним односима. Из наведеног јасно произлази становиште да је „глобализација манифестни облик хегемоније САД“⁶, односно, будући да се реализује од стране западних транснационалних компанија које на себе преузимају атрибуте државности, па чак, сопствену економску моћ уздижу изнад моћи државе, значи хегемонију америчког модела уз његову подршку укупне и свеуобухватне тврде и меке моћи.

Глобална америчка надмоћ у политичкој, економској, војној, технолошкој и информационој сфери, према свим показатељима креће се паралелно са правцима и тенденцијама развоја процеса глобализације, постављајући у први план стратешке пројекције и спољнополитичке преокупације, и националне интересе, као и укупан ангажман глобалног лидера – САД.

Епохално урушавање СССР, социјалистичког лагера и његовог војног блока, то јест елиминације совјетског идеолошког система, што се временски подударило са престанком прве фазе раздобља Хладног рата, војни и политички кругови у САД оценили су као тријумф западног капиталистичког система и на основу тог еуфоричног закључка проценили да је то стратешка прилика и време за, најпре, декомпоновање старог биполарног међународног поретка базираног на равноте-

⁶ Цонстон Дајана, Сулуди крсташи, Игам, Београд, 2005. страна 10

жи снага и моћи, а затим стварање униполарног светског поретка под глобалним вођством једине преостале супер силе – САД.

Уместо најављеног развоја мултиполарног света, политичко-војни естаблишмент САД, на основу супремације у кључним областима глобалне моћи, све изразе, облике и форме процеса глобализације планетарних размера, ставили су у функцију успостављања Новог светског поретка, по мери сопствених интереса и преференција.

У контексту остварења стратешки планетарног циља, САД су не бирајући средства, време и методе, а ослоњем на војну, информациону и економску супериорност, од почетка деведесетих година прошлог века, спровеле потпуну инструментализацију свих међународних институција почев од ОУН, СБ ОУН, ОЕБС-а, ММФ и Светске банке, до НАТО алијансе која је у међувремену претворена у први борбени ешелон за очување и остварење интереса и циљева сољње политике САД. Користећи, развијајући и унапређујући постојеће форме глобализације, амерички планери, имајући у виду дугорочне стратешке циљеве, веома вешто су искористили „униполарни тренутак“, односно једну „историјску секвенцу“ за наметање сопственог система вредности типа „демократије и заштите људских права“ чија би резултанта била планетарно овладавање светом које укључује освајање нових тржишта, јефтине радне снаге и несметан приступ постојећим и још неистраженим енергетским ресурсима на простору евроазије или како се то у најновијој војној лексици назива „Велики Блиски Исток.“⁷

Захваљујући таквом тренду развоја догађаја, у првим годинама након Хладног рата, на темељу, не толико економске моћи колико на ефектима револуције у војним пословима, САД се постале моћније од било које државе у савременој историји. Бројни аналитичари и геополитичари на врло аргументован начин указују да је управо глобализација допринела таквој позицији водеће силе на глобалном плану. Не сумњиво је, што потврђују и бројне истраживачке студије и научне анализе, да САД имају централну улогу, како у пројектовању, иницирању или обликовању тако и у практичној реализацији свих димензија савремене глобализације. С обзиром да поједине форме глобализације у свом укупном остварењу теже ка „планетарном ширењу“, стандардизацији, „пеглању“ свих разлика између држава, религија, култура, наметања демократске и

⁷ Види: Дугин Александар, Геополитика посмодерне, Никола Пашић, Београд, 2009.

политичке унификације, социјализације и укупног преображаја остатка света, поједини аутори с правом сматрају да цео процес глобализације представља у суштини „американизацију света“.

Бројни европски, а посебно руски научни кругови у области геополитике и међународних односа, термин „американизација“ користе у свим тумачењима појава, процеса и односа насталих као продукт глобализације, а који по својим индикацијама и фундаменталним обележјима носе предзнак или сигнатуру транснационалног капитала и корпоративног сектора чију персонификацију представљају САД. Истраживање балканске, а посебно југословенске кризе, показује да је тај простор претворен у експериментални полигон за увежбавање различитих метода деловања, при чему, између осталог, по оцени Јелене Гускове, *“срж представља метод „принуде на мир“ или „принуде на доношење одлуке“*.⁸

Међутим, глобализацију у оквиру новог светског поретка, по мери и диктату САД, није довољно анализирати само као линеарну, монокаузалну последицу модернистичког пројекта будућности, него и као знак упозорења и позив на узбуну при чему би се правовремено избегла „криза (не)разумевања“ перспективе развоја и прогреса човечанства на основама нових стратешких пројекција креатора пројектоване будућности.⁹

1.3. Изглед и обележја униполарног светског поретка на челу са САД

Наговештаји и стратешке смернице да ће се радикално променити место и улога САД у постхладноратовском периоду, и најзад остварити деценијски императив о глобалној доминацији, најпре су дефинисани у званичном документу Пентагона под насловом „Водич кроз одбрамбене планове“. Званичници Пентагона су намерно пласирали у јавност строго чувани документ у циљу ослушкивања и тестирања реакције како политичке и научне тако и шире друштвене јавности о правцима, циљевима и цени коштања Новог светског поретка. У наведеном документу јасно и изричито су дефинисани основни циљеви међу којима су посебно истичу четири: 1) да се успостави потпуна војно-политичка

⁸ Јелена Гускова: Балкански путеви и сумануто беспуће, Катена мунди, Београд, 2013. Стр.255;

⁹ Делић, Златан: Глобализација, моћ и политика знања, Филозофска истраживања бр.29, Загреб, 2009.стр. 47;

доминација над остатком света, а да се истовремено учврсти контрола над европским и блискоисточним савезницима; 2) да се онемогући поновно појављивање новог ривала, а то подразумева да САД мора показати своје лидерство као предуслов успоставе и заштите Новог поретка; 3) Од виталног је интереса да се НАТО сачува као примарни инструмент одбране, али истовремено и као канал за профилисање и/или трансмисију утицаја САД као пословно европске тако и глобалне безбедности; 4) да се одржи осећање или перцепција на глобалном ниивоу да светски поредак одражавају искључиво САД, а то значи да треба да делују независно то јест унилатерално када није могуће спровести колективну акцију под окриљем ОУН или друге међународне организације.¹⁰

Детаљнија разрада улоге САД у физиономији униполарног света и новој конфигурацију међународних односа и констелацији снага и моћи, дата је у стратешкој студији Збигњева Бжежинског „Велика шаховска табла¹¹“. Ова студија послужиће као темељ за иновирање и редизајнирање концепције и праксе спољне политике у последњој деценији прошлог века. У студији се на изричит начин, отворено и без устезања, разоткривају амбиције и агресивни планови САД с циљем да у првој декади 21. века постану светски лидер који нема ривала односно кункурента по питању силе и моћи као доминантног средства у вођењу међународне политике и у догледно време угрозио лидерску позицију водеће силе.

Посебно је занимљиво то што амерички стратег вешто, играјући на карту етничких и верских конфликта, види у њима могућност остваривања циљева спољне политике по најнижој економској цени рата. Наиме, вишенационалне и вишеверске заједнице (СССР, ЧСР, СФРЈ), по природи ствари носе огроман конфликтни потенцијал који се уз минималну подршку спољњег чиниоца може претворити у кризно а потом и у ратно подручје без непосредног учешћа креатора и генератора кризе. Посебна погодност је у томе што се те кризе, претворене у грађанске ратове са верским и националним предзнаком, могу, као интернационализовани случајеви, искористити за остваривање геостратешких циљева запада.

¹⁰ Ставови и смернице изнете у овом документу добили су своју практичну верификацију у процесу разбијања СФРЈ где су, стриктно узевши, сви фиксирани циљеви остварени у већој мери.

¹¹ Збигњев Бжежински, Велика шаховска табла, ЦИД, Подгорица, 1999.

Поједини европски теоретичари истичу да се процес глобализације може интернационализовати у неоимперијалне и колонијалне сврхе од стране снага крупног капитала, а посебно САД.

На основу синтезе различитих анализа савремених међународних и међународноправних односа, као и у другим студијама и научним дебатама, може се закључити како САД своју империјалну улогу остварује путем пет монопола:

- 1) монополем у области нових технологија;
- 2) контролом система финансијских токова;
- 3) контролом финансијских ресурса;
- 4) монополем у ОУН и другим међународним институцијама; и
- 5) монополем војне силе. (укључујући и монопол над НАТО-ом)

Независно од легитимацијске маске Новог светског портека у форми концепта о слободном тржишту, демократији, људским правима, отвореном или цивилном друштву и др., његова права социјално-економска суштина лежи као што то показују бројни истраживачки налази и искуствена сазнања, у томе што он изражава у првом реду интерес мега капитала, транснационалних корпорација, интерес финансијске олигархије и снагу војно-индустријског комплекса, што у крајњем исходишту проузрокује штету већинског дела човечанства доводећи их испод нивоа егзистенције а њихове државе у колонијални статус и дужничко ропство.

Да би се успоставио нови светски поредак униполарног типа, његови креатори су разрадили стратегијске механизме спровођења глобалне доминације који укључују:

- 1) наметање неолибаралног модела развоја и транзиције у форми зависне модернизације и неоколонијализма;
- 2) кроз процес глобализације постиже се детериторијализација државног суверенитета националних држава;
- 3) облицима културног империјализма у форми вестернизације и мекдоналдизације и слично;
- 4) изазивањем и произвођењем унутрашњих сукоба (етничких и верских ратова) и њиховим управљањем; и

5) директном војном интервенцијом у циљу рушења легалних и демократски изабраних владајућих структура и инсталисањем или кооптирањем сателитских, марионетских и петоколонашких политичких елита који ће преферирати експлоататорске интересе својих ментора и њима вазалски служити на штету сопствених државних и националних интереса.

Из наведеног произлази да перформансе Новог светског поретка и униполаризам омогућавају глобалном лидеру – САД да милитаризацијом међународне политике, кроз десуверенизацију и фрагментацију територија, денационализацију држава и деформализацију међународног правног поретка, успостави неконтролисани раст недржавних, невладиних и наднационалних међународних актера, и тиме постави темељ пројекције дестабилизације држава, односно, „контролисаног“ хаоса планетарних размера. Тиме се намеће закључак да је поменутом лидеру неопходан светски немир или свеопшти грађански рат како би се свет приморао да добровољно, без отпора, прихвати власт „наднационалног“ арбитра који ће настојати да осигура концентracију власти над остатком света уз истовремену контролу његових природних богатстава и енергентских ресурса.¹²

1.4. Геополитичко ситуирање САД као супер силе

Сједињене Америчке Државе, градећи свој лик супер силе на до тада важећем геополитичком коду, створиле су војну индустрију и у склопу ње софистицирану ратну технологију са којом није могла да се упоређује ниједна сила на свету. Међутим, примарне војне квалификације као што су опремљеност армије савременим наоружањем и телекомуникационим мрежама за извиђање, надгледање и командовање распрострањеним војним базама широм света, и посебно нуклеарни потенцијал као средство претње и одвраћања, нису били употребљени за америчку победу у првој фази Хладног рата која је крунисана падом Берлинског зида.

После Хладног рата на светској геополитичкој и геостратешкој сцени, остала је само једна супер сила у свим димензијама или према свим чиниоцима моћи. Фактички, САД су изашле као победник из Хладном рату без, како то војни

¹² Види: Четверикова Олга; Тотална дестабилизација, Геополитика бр.46, Београд, 2011. стр.12

стручњаци истичу, директног или непосредног ратног сукоба са највећим ривалом у лику СССР.

Победнички занос који је попримио размере националне еуфорије, подстакао је тврдо крило политичке оријентације САД тзв.неоконзервативни блок у оквиру демократске странке на промовисање нове мисије и визије Америке у новонасталом униполарном поретку. Нестанком највеће претње и изазова (СССР и комунизам), Америка је добила прилику да, или смањи свој потенцијал а тиме и велике војне издатке и повуче претходну историјско-политичку дистанцу – изолационизам, или да крене у освајање света, односно да настави несметано са новим глобалистичким тежњама које захтевају јачање војног фактора, а посебно свих елемената „меке“ моћи.

У крајњој инстанци, то изискује оно што ће се касније потврдити као велики изазов: преузимање глобалног вођства, укључујући све његове консеквенце и импликације. Том изазову, због подршке и промоције од стране утицајних људи, из тзв. групе „неоконса“, који су били на кључним позицијама у свим најважнијим институцијама америчке администрације (Бела кућа, Стејт департамент, Пентагон, ЦИА, Агенција за националну безбедност) као и бројним другим невладиним или лобистичким секторима или круговима (Савет за иностране послове, УСАИД, Карнеџијева фондација, и друго), Америка је продужила путем хегемонизма. Да би прикрили своје стварне намере и циљеве, креатори нове америчке спољне политике су истакли да је то јединствена шанса да се унапреде демократија и људска права у свету. Суштину тог концепта изнео је тадашњи државни секретар Џејмс Бејкер (1991.) истакавши да „америчка спољна политика не треба да служи само Американцима већ и да просветљује остале нације по свету ширећи демократију и универзалне принципе“.

Према многим мишљењима „неоконса“, америчка моћ, односно супремација, сила и снага не значе ништа ако није употребљавана¹³. Главне правце развоја америчке спољне политике и тежишта геостратешких преокупација одредио је још 1991. године, високо позициониран члан „неоконса“ Пол Волфовиц у свом чувеном говору у Институту „Аспен“, где је, између осталог, нагласио: „Циљ америчке доминације у свету је омасовљавање и ширење демократије и отворе-

¹³ Види: Вукадиновић Радован, Глобализација и глобална америчка политика, Политичка мисао, бр. 1, Загреб, 1999. стр.27

них економских система. Америчка супермоћ у војним и другим погледима треба да одврати све факторе реметилачких акција, па макар било речи и о савезницима или пријатељима“. Овакав план је језгровито касније од стране утицајних војних и научних кругова означен као „Велики Пахамерикана“.

Таквим приступом на међународном плану САД су формално преузеле „месијанску“ улогу, што је тражило велике заокрете и радикалне промене у доктринарним и стратегијским концептима.

Од тада у политичкој реторици и колоквијалном жаргону, јавно прокламовани циљ је да САД императивно морају обезбедити супремацију над светом, користећи при томе сва расположива средства и капацитете¹⁴.

Поруке које су долазиле из табора неоконзервативаца јасно упућују да ће такви ставови бити основа за обликовање и формализацију нове америчке глобалне стратегије и доктрине у складу са презентираним глобалном мисијом и визијом Америке у униполарном светском поретку.

Тако је „глобално лидерство“ постало водећа политичка преокупација и темељни принцип америчке спољне политике коју су следиле све администрације Беле куће од завршетка Хладног рата. Кључни ставови и опредељења у чијој позадини стоје „неоконзервативци“ веома брзо су нашли своје место у највишим стратешким и безбедносним агендама, препознатљиви као „Доктрина ангажовања и ширења“ односно, Клинтонова доктрина.

Као војна сила, Америка се после завршетка прве фазе Хладног рата, суочила са основном дилемом: „Како да рedefинише своју националну стратегију и доктрину која је у претходне четири и по деценије била заснована на претпоставци да је њена сврха да одврати или порази совјетску инвазију на Западну Европу и обезбеди се од напада интерконтиненталних ракета на сопствену територију. Том захтеву је било подређено све почев од распореда прекоморских снага, стратешке дислокације поморских снага, димензионисања снага, средстава и врста оружја до буџетских ставки.

Та доктрина „једног и по рата“ ускоро ће бити замењена доктрином „два симултана регионална рата“ на различитим крајевима планете, који је подржан концептом пројекције силе, али се током кризе на простору бивше Југославије

¹⁴ Поводом тога тадашњи саветник за националну безбедност Кенет Аделман сажето је изнео суштину нове Стратегије: „Ово је одлучујућа припрема за коначни, одсутни сукоб између светске цивилизације и раширеног варварства. Америка је по свим знацима зрела и легитимна да преузме вођство над светом“.

показало да су та очекивања нереална, јер су ресурси опет били, услед изостанка подршке коалиционих партнера, пренапрегнути до крајњих граница, а снаге и средства „за непосредни додир са противником“, недовољни.

Самопрокламована визија новог лидера и оптимизам који се у вези тога стварао, веома брзо ће спласнути и бити доведен у питање непредвидљивим и неочекиваним догађајима на међународној сцени за које још нису били израђени нови стратешки планови у оквиру редефинисања постојеће америчке геополитичке школе. Наиме, прва озбиљна регионална криза (Голфска криза) која ће брзо ескалирати у први Заливски рат (1991.), постаће прекретница и катализатор за нову прераспodelу глобалне моћи, за дефинисање и проверу нове доктрине као и успостављање нових правила и геостратешких смерница, али и као подсетник да још није дошло време за наплату добити од „дивиденде мира“.

Први званични покушај или пробни тест за успостављање Новог светског поретка и успостављање глобалне позиције у њему, одиграо се у рату са Ираком. Иако су коалиционе снаге предвођене са САД поразиле ирачке снаге и несумњиво демонстрирале војну надмоћ и информационо технолошку супериорност, користећи по први пут софистицирану борбену технику у виду нових информационих, компјутерских „систем система“ за надгледање, извиђање и прикупљање обавештајних података у реалном времену, а у „циљу командовања, контроле и успоставе комплетног ситуационог увида на простору војишта.“¹⁵, САД нису, по оцени релевантних научних и академских кругова, успеле да верификују планетарне амбиције и своју водећу улогу услед различитих чинилаца, међу којима је била изражена неспремност европских савезника. У целини гледано учинак прве послехладноратовске кризе и њеног расплета на осетљивом подручју Блиског истока у коме САД имају дугорочне стратешке интересе због коришћења њихових енергентских ресурса, огледа се у следећем:

- дефинисан је по први пут „Нови светски поредак“ и јасније су назначене његове контуре и геостратешки обриси;

¹⁵ Види: Николиш, Душан, Нова војна моћ САД за 21. век-инструмент (стратегија) господарења светом без рата, Војно дело бр.4, Београд, 2004, стр 56-57.

- обликована је нова улога Америке као глобалног лидера у том новом поретку која једина има ресурсе и капацитете за овладавање и контролу у светским размерама;
- потврђено је да је сила легитимно средство у околностима када не успевају дипломатске методе и напори;
- економске санкције се легитимишу као ефикасно средство принуде против непослушне државе или режима,
- СССР или Русији, заокупљеном око питања самоопстанка, стављено је до знања да је цена новог „стратешког партнерства“ приклањање и потчињавање Америци и Западу, а не конфронтација; у противном, Запад је упозорио да има механизме да продуби и онако лошу економску ситуацију и да додатно иницира сукобе унутар Заједнице независних држава (ЗНД), изазивајући кризе у Чеченији и Кавказу, односно „испред прага“ у Украјини;
- Импресивна и по многим параметрима чак спектакуларна, и по први пут демонстрирана прецизност и убојитост новог америчког оружја (далекометних ракета, паметних бомби, и друго), чиме су руским и кинеским војним круговима послали поруку да је америчка технолошка предност у том тренутку недостижна;
- потврђено је да послехладноратовски свет, упркос првобитним очекивањима, неће бити ера мира, сарадње и благостања; уместо једне глобалне опасности, појавило се мноштво диспергованих претњи и ризика различитог опсега и садржаја што је захтевало тражење адекватних безбедносних одговора и системских решења;
- у оптицај је пуштен концепт о неопходности „очувања кредибилитета“ - кад једном запрете акцијом, западне силе, то јест Америка, ту силу, будући да са њом располаже, на било ком кризном подручју у свету треба и да у оперативном смислу и примени;
- медији и уопште информациона технологија постају један од кључних чинилаца у рату, посебно у домену сатанизације, дискредитовања и компромитације „непослушних“ држава ради изнуђивања политичких одлука у вези са наметнутим захтевима креатора Новог светског поретка.

Други покушај – „хуманитарна“ интервенција у Сомалији, доживела је неочекивани неуспех у самом почетку акције јер су побуњеничке снаге генерала Ајидиде, на бруталан начин осујетиле напад америчких маринаца, одбацујући

„миротворачку“ и компромитујући „хуманитарну“ мисију америчке политике на овом ратном простору.

Поучени лошим ратним искуством као и бројним концептуалним и оперативним недостацима у постојећим доктринарним документима и борбеним правилима, амерички стратеги су почетком деведесетих година, у суштинском погледу, променили војно-политичку и стратешку филозофију САД, у намери да се осигура глобална америчка доминација кроз синергију нових оперативних концепција које су пар година након тога званично представљени као нова „стратегичка обликовања окружења“ ради промовисања америчких интереса¹⁶

Амерички стратеги су тим поводом проценили да ће „изазивањем и управљањем кризом“ на простору СФРЈ успети да компезирају недостатке из претходних покушаја успостављања и очувања глобалне доминације САД и закључили да би њихова победа на Балкану утврдила њихово вођство у свету после хладног рата у далеко већој мери него победа у тек окончаном Заливском рату. Развој догађаја, а пре свега изазивање а потом и ескалација етничких сукоба потврдили су пројекције Пентагона да ће криза и грађански рат на простору Југославије омогућити САД да оствари, не само краткорочне већ и дугорочне циљеве у смислу овладавања и контроле Балкана као мостобрана за даље ширење и продор ка евроазијском простору у коме се налазе највеће резерве природних ресурса.

1.5. Развој и дилеме стратегијске мисли на Западу

Након нестанка такозване совјетске претње, креатори Новог светског поретка су се суочили са новим изазовом: како формулисати глобалну стратегију САД у измењеним условима која би остварила два спрегнута циља: 1) осигурати глобалне и лидерске тежње САД у планетарним размерама и 2) задовољити захтеве и упослити капацитете војно-индустријског комплекса као главног генератора криза и ратова ради пласмана наоружања и војне опреме? То је у првом реду подразумевало преиспитивање важећих стратегијских процена о угрожености националних интереса и безбедности САД а самим тим и потребу фревидирања постојећих стратегијских концепција и доктринарних ставова.

¹⁶ Види: Извештај о четворогодишњем прегледу одбране САД, Војно дело бр.3и4. Београд, 1999.стр.74

Брзе и далекосежне промене које су настале на војно-политичкој сцени почетком деведесетих година, директно су се одразиле на стратегијске процене и гледања САД на карактер и будућу слику рата, односно угрожавајуће опасности и читаву лепезу осталих варијанти и могућих начина претњи и изазова.

На самом почетку девете декаде прошлог века, политички и војни аналитичари САД су проценили да је вероватноћа избијања општег рата у светским размерама сведена на минимум али истичу да су остале многе супротности у савременом свету које се морају разрешити сукобима мањих размера у оквиру локалних и евентуално регионалних ратова како би се постигао стратегијски циљ.

Упоредо са уласком у 21. века, САД се суочавају са динамичним и несигурним безбедносним окружењем препуним изненађења и ризика у виду међународног тероризма, верских и етничких конфликта, пролиферације савременог оружја и војне технологије, илегалне трговине дрогом, белим робљем, етничким чишћењем и „неконтролисаним“ миграцијама, које, већим делом, представљају одраз америчке стратегије сукоба ниског интензитета.

Драматично измењена војно-политичка ситуација у свету, у и ван америчке зоне утицаја, и стратегијске процене које су је пратиле, умногоме подређиване политичким интересима и циљевима САД, битно су утицале на правце и приоритете промена у америчкој стратегији, како националној тако и војној, на њену основну оријентацију и захтеве које она поставља оружаним снагама САД и, посебно, методологији њихове реализације..

Дотадашња оријентација према СССР и ЕУ релативно брзо је замењена „глобалном оријентацијом“. Из наведеног стратегијског заокрета произашли су потпуно нови задаци за оружане снаге САД:

- одржавање ефикасног нуклеарног одвраћања и способност наношења првог удара противнику уколико одвраћање не успе;
- очување и проширење постојеће стратегијске дубине, то јест, присуство и утицај САД изван граница раније слободног света помоћу истуреног базирања и „пројектовања силе“
- брз и ефикасан одговор на регионалне кризе, нарочито у подручјима од посебног интереса за САД;

- способност брзог ојачања и попуне ради ефикасног одговора на евентуално нове претње и ризике угрожавања територијалног интегритета и суверенитета САД.

Сви до сада важећи стратегијски документи подвргнути су темељној ревизији а неки документи су само модификовани. Поред опште, гранд (велике) стратегије, или такозване Стратегије националне безбедности, због измењених геостратешких параметара с једне и револуције у војним пословима с друге стране, у значајној мери извршена је ревизија и свих других нижих тзв. подстратегија. За њихово остварење утврђени су и одговарајући оперативни поступци или доктринарни концепти што је захтевало висок степен усаглашавања између различитих министарстава и агенција у домену стратегијског планирања. Поједине стратегије су напуштене, дакле потпуно су иновирани а неке су, с обзиром на значај који им се придаје, потпуно напуштене, док је један мањи број само модификован. Готово идентична или слична ситуација је и са доктринарним концептима. Сходно томе, стратегија „еластичног одговора“ замењена је стратегијом „реаговања на регионалне кризе“, а стратегија „истурене одбране“ – стратегијом „пројектовања снага“. Исто тако, доктринарни концепт „ваздушно-копнене битке“, замењен је концептом „ваздухопловно копнене операције“, а концепт „удара по снагама у дубини“ – концептом „операције из свих димензија“.

У наведеним документима, мировне операције у којима учествују снаге САД под окриљем ОУН, подељене су у три категорије: за очување, изградњу и наметање мира. Како се према америчким гледиштима предвиђа, све операције биће здруженог карактера, а то значи међувидовске, чију већину ће чинити заједничке (мултинационалне или коалиционе) снаге, а неке ће бити и међуагенцијске операције.

Детаљнији увид у нове стратегијске и доктринарне концепте показује низ нових карактеристика које нису биле изражене у ранијем периоду, међу којима се посебно истиче: 1) наглашена офанзивност; 2) значајно увећана улога техничког фактора у рату; 3) тежња ка избегавању непосредног ангажовању властитих снага на копну; 4) настојање да се терет војних акција пренесе на снаге пријатељских и савезничких држава и међународних организација, уз пружање америчке обавештајне, логистичке, комуникацијске, ваздухопловне, медијско-пропагандне и друге подршке, и 5) тежња да се жељени стратегијски циљ по

могућности постигне без оружане борбе – сламањем воље противника коришћењем метода и средстава „меке“ моћи, као и других садржаја из домена стратегије „Сукоба ниског интензитета“.

Нови тренд развоја стратешке мисли, након обликовања и усвајања наведених доктринарних и стратешких докумената, продуковао је низ крупних промена и новина не само у погледу организације, структуре и састава оружаних снага него и начина њихове употребе у ратним ситуацијама као и новине у сфери командовања и руковођења. Једна од најзначајнијих промена се односи на драстично смањење оружаних снага како на америчком тлу тако и у истуреним војним базама. Смањење људства и повлачење америчких снага са страних територија, праћено је, истовремено, реорганизовањем и прегруписавањем војних јединица у складу са новим оперативним плановима. Највећа смањења извршена су у оквиру копнене војске док су смањења у оквиру ратног ваздухопловства и ратне морнарице била далеко мања. У свим стратешким документима и доктринарним правилима, а посебно у стратегији „компезације“ разрађен је став да се губитак у квантитету надокнади квалитетом. Суштина наведене компезације огледа се у формули: мање људства и класичног наоружања, а више средстава врхунског технолошког нивоа. У америчким војно-стратешким круговима у току израде и усвајања, а касније и примене наведених стратешких концепција, посебан значај се даје јачању снага за специјалне операције које ће по њиховој замисли имати у будућности далеко већу улогу и значај.

По први пут у америчку војну терминологију уводе се појмови „паралелна дејства и паралелни рат“, што представља новину у америчкој војној теорији. На основу искустава из Заливског рата „паралелна дејства“ представљају комбинацију оружаних дејстава са разним видовима неоружаних дејстава, медијско – пропагандно - психолошким и другим дејствима из широког спектра информатичког рата, усклађена са „политичко-опозиционим“, односно сепаратистичко-терористичким снагама на терену на коме се одвијају наведене активности.¹⁷

¹⁷ Према војним теоретичарима у току војног ангажовања снага поједине елементе, димензије и аспекте доктрине паралелног рата примењивале су снаге САД и НАТО у току грађанског рата у БиХ и Хрватској

У суштини, између осталог, комбинација „паралелних дејства и паралелног рата“ у пројекцији оружаних интервенција САД, у распону од субверзије до агресије, представља нови облик агресије који смо, анализом његових садржаја, назвали „унутрашња агресија“ где је по моделу „удар споља снагама изнутра“, разбијена југословенска државна заједница.

Новину, такође, представљају и операције без оружане борбе или како се још називају „операције изван ратног стања“. У операције овог типа, према доктринарним правилима, убрајају се: мировне и хуманитарне операције, борба против тероризма и трговине наркотицима, ангажовање војске у отклањању последица природних и других непогода, сузбијање нереда и слично.

Посебан значај нових стратешких опција, по оцени војних експерата, огледа се у детаљној разради операција из свих димензија. У образложењу се истиче да ове операције подразумевају истовремено ангажовање снага и средстава са копна, мора, ваздушног простора и космоса, користећи при томе све предности „систем система С4И2“. Наведени систем у америчкој ратној доктрини третира се као много шири појам од система командовања и обавештавања јер обухвата не само употребу него и заштиту средстава у том систему, као и неутралисање и уништење противничких информатичких система и, пре свега, управљање системима са дистанце, укључујући и тзв. паметна оружја. Развој, производња и увођење у наоружање средстава за системе С4И2 и нових врста и типова паметних оружја према стратегијској концепцији развоја оружаних снага САД – Визија 2010, представља примарни задатак будући да од њих зависи успешно вођење здружених операција на различитим војиштима.

Најновије доктрине и стратешки концепти САД, инволвирани пре свега у стратегију „Сукоба ниског интензитета“, уз војну компоненту, обухватају све димензије рата као што су економска, политичка, религијска, психолошка, информациона, културолошка и друге, где су јасно дефинисане снаге и средства за њихову реализацију. Полазећи од базичног документа Пентагона „Визија - 2010“, који је постао основни водич развоја оружаних снага САД у тој декади, америчка војска мора задржати војну супериорност у односу на било ког војног противника током првог квартала 21. века. Да би то могло бити постигнуто,

и током агресије на СРЈ, нарочито у операцијама „Испунити обећање“, „Заједнички напор“, „Забрањен лет“ и „Заједничка стража“ у БиХ, и операцији „Милосрдни анђео“ на простору СРЈ.

посебно се истиче неопходност одржавања супериорности у ваздушном простору и космосу те се из тих разлога тежиште ставља на развој тзв. информатичких и свемирских технологија – које командантима здружених команди обезбеђују слободу напада уз истовремену одбрану од напада.

У тежњи за остварење водеће улоге у свету, САД се у великој мери у војној теорији и пракси ослањају на програме помоћи иностранству (програм „Помоћи пријатељским земљама“ – ФИД операције)¹⁸, на јаке и стратегијски повољно распоређене снаге али и на ангажман и подршку пријатељских и савезничких држава. У склопу тога, посебан значај и пажња посвећују се новим улогама, и садржајно промењеним задацима, односно, мисијама НАТО алијансе, ОУН и других међународних организација. Већ у тзв. Клинтоновој доктрини утврђени су јасни наговештаји, напори и стратешки императиви да се НАТО савез након нестанка Варшавског пакта као његовог војног супарника, реафирмише, трансформише и прилагоди новим међународним реалностима и истовремено стави у функцију остварења подршке и очувања геостратешких интереса САД у свету.

Након самита у Риму и усвајања нове стратегијске концепције, евидентни су напори САД да пронађу оправдање даљег постојања НАТО као превазиђене хладноратовске војне институције, због све већих притисака од стране западних савезника да је НАТО у постхладноратовском периоду изгубио сврху постојања. Спас за опстанак НАТО –а пронађен је, према америчким замислима, у новом концепту „Изазивања и управљања кризама“ у коме је НАТО фактички добио одобрење да изађе из оквира члана 5. Оснивачког акта и да од одбрамбеног прерасте у офанзивни војни блок који проширује зону утицаја и деловања изван граница земаља чланица.

Убрзо потом, извршена је прећутна легализација до тада нелегитимне зоне деловања НАТО на Исток Европе што је отворило пут и могућност „ширења“ НАТО на исток. Користећи своју доминацију САД су упркос противљењу својих савезника и Русије, подредили НАТО сопственим глобалним циљевима и интересима. Војни планери САД су назначили претензију да Америка жели да НАТО универзализује и претвори у нови, по њиховој оцени, оптимално изграђен глобални систем безбедности што у последичном смислу сасвим

¹⁸ Види: М.Комарчевић,Љ.Пејановић,М.Живојиновић: Технологија примене ФИД-операција у процесу разбијања Југославије; Култура полис, Нови Сад, 2013.г.

маргинализује, и де факто, укида ОУН и њихов безбедносни систем. Како међународне институције као ОУН и ОЕБС слабе, Вашингтон у свећој мери користи НАТО да би ојачао утицај САД, не само у односу на међународне институције, већ првенствено према земљама Западне Европе и земљама бившег социјалистичког лагера које су означене као простори које ће САД ставити под своју војно-обавештајну и безбедносну контролу.

НАТО је и у деведесетим годинама па и данас, наставио да постоји и функционише првенствено због, с једне стране, инхерентног страха САД и његових савезника – од руске опасности, и, с друге стране, због тога што је НАТО одувек био инструмент безбедносне доминације САД над Европом и инструмент функционисања и опстанка супер силе у светским пословима.

Без НАТО, по нашем мишљењу, САД не би успеле да сачувају лидерску позицију у свету. Одласком НАТО-а са сцене, било његовим слабљењем или укидањем, кредибилитет и војно безбедносна доминација као и опстанак САД у Европи били би доведен у питање и вероватно би изгубио сваки смисао. У том случају, „САД не би имале шта да траже у Европи осим као окупациона сила.¹⁹

Захваљујући америчкој подршци, НАТО је, уместо слабљења, укидања или распуштања, доживео експанзију, најпре кроз свеопшту трансформацију а затим и технолошку модернизацију, чиме је постао једини организовани војни блок са респективним војним ефективима спреман да војно интервенише у свим борбеним и неборбеним условима и на свим војишним просторима на свету. Са америчке тачке гледишта, НАТО је поуздан војни инструмент за очување америчких стратешких интереса и безбедности, поједностављено речено, он је класични „извођач радова“ по захтевима и у складу са америчким спољнополитичким интересима и националним циљевима.

Суптилнија аналитичка разлагања америчких стратешких докумената почетком деведесетих година прошлог века, јасно показују да стратегијске процене и на основу њих формулисани војни и безбедносни планови и агенде, у суштини изражавају захтеве, интересе, преференције и потребе америчког корпоративног сектора, у првом реду, војно-индустријског комплекса политичко-финансијске елите, једном речју, мега капитала, који су својим доминантним утицајем успели да војну стратешку мисао, а тиме и њене правце

¹⁹ Више о томе: Д. Николиш, САД и НАТО, Национални интерес бр.1, Београд, 2010. стр. 255;

развоја, у потпуности подреде својим сопственим интересима издижући се изнад суверенитета и интегритета државе као међународно-правног субјекта.

Стога, и не чуди, како то поједини независни стручњаци и научни кругови оцењују, да је војно стратешка мисао САД у потпуности инструментализована, а то значи стављена у функцију остварења, пре свега економских а потом и војно-политичких интереса у Новом светском поретку од стране постојећих центара моћи као креатора, финансијера и контролора истог.

1.6. Нова концептуална усмерења и полазишта за креирање националне и војне стратегије САД

По оцени војних стручњака ван америчког војног естаблишмента, највећи искорак и највећи допринос у војној науци и стратешкој мисли представља револуционарни и у теорији и пракси до сада непоновљив поступак и технологија израде стратешких докумената а посебно њихов садржај. Наиме, користећи резултате револуције у војним пословима, амерички стратеzi и футуролози су применили у току израде доктринарних докумената и концепција потпуно нов приступ будућности заснован на новој филозофији, где је у прошлости развој био последичан а сада је динамичан. Нови приступ је по први пут примењен у документу Пентагона, то јест, борбеном правилу ФМ 100-5 из 1993. године, да би био допуњен и конкретизован новим Упутством бр.525-5 који је објављен августа 1994. године у издању Команде за обуку копнене војске САД – (ТРАДОЦ)

Амерички војни стратеzi истичу да су „променили начин на који се мењамо“. У тој врло једноставној пропозицији садржана је целокупна војна филозофија посебно у домену стратешког планирања. Наиме, САД не чекају да технички, технолошки и друштвени развој својим квантитативним променама временом доведе до квалитативних промена стратегијске мисли, као „што је то било раније, него овим приступом најпре планирају промене унапред, а то значи да креирају околности или амбијент у коме ће пројектовани задаци из стратегије бити лакше, брже и једноставније реализовани уз минималне губитке и нижу цену коштања.

Из управо наведеног аналитичког контекста, може се закључити да између тог приступа и изградње Новог светског поретка постоји аналогија у којој се настоји да се на глобалном плану створе услови у којима ће у будућности важити начела доктрине и стратегије које су они предвидели остварити путем „меке“ и „тврде“ моћи, а у складу са унапред обликованим стратешким окружењем.

Другим речима, у свим стратешким концептима новијег датума, уграђена је могућност обликовања стратешког окружења односно конкретног стања на терену који значајно олакшава и омогућава остварење зацртаних стратешких циљева укључујући и употребу војних ефектива уз минималне губитке и вођење рата по нижој цени.

Стратегија „обликовања окружења“ као модел стварања оптималних услова за дејство у земљи - жртви „унутрашње агресије“, у раним деведесетим година, била је тестирана и примењена у процесу разградње СФРЈ. Нема сумње да су САД, НАТО и западни савезници, најпре пројектовали снаге, место, време и начин разбијања државне заједнице, а затим су тајним операцијама приступили обучавању, наоружавању и опремању паравојних и параполицијских снага (терористичко-сепаратистичко-сецесионистичких оружаних формација), и вештим дипломатским играма подстакли ескалацију сукоба да би у завршници узели и непосредно војно учешће кроз НАТО бомбардовање српских положаја, отворено се стављајући на једну страну (Хрватска и БиХ), чиме су постали и једна од зараћених страна у конфликту.

Редослед и развој догађаја управо показује да је простор СФРЈ, сходно горе поменутој стратегији, унапред припремљен као експериментални полигон, на коме се најпре обликују или стварају предуслови за реализацију већ унапред припремљеног плана разбијања једне суверене државе по рецептури „изазивања и управљања кризама“ у оквиру стратегије Сукоба ниског интензитета.

Експанзионизам САД заснован је на енормној економској моћи створеној полиферијом не само индустријског него и финансијског капитала који тражи нова изворишта енергије, јефтину радну снагу и велика светска тржишта, што се постиже доминацијом силе, пре свега војном компонентом. Томас Фридман, саветник у Клинтоновој администрацији је у заштити таквог интереса, оправдавајући агресију на СРЈ, претњом да ће се Косово пустошити и тиме

вратити у педесете, па чак и у 1389. разоткрива праве намере а не прокламоване разлоге САД да у остварењу својих циљева неће се одрећи употребе најсавременијих расположивих војних ефектива, независно од степена нанетих губитака, деструкције и разарања која у америчкој терминологији представља „коллатералну“ (узгредну, не планирану) штету.

На физиономију и конфигурацију нове америчке стратешке мисли утицали су бројни чиниоци и детерминанте од којих су неки били изразито динамичког и турбулентног карактера. Наглашавајући значај тих чинилаца Елиот Коен, професор стратегијских студија на Џонс Хопкинс Универзитету, истиче : „Амерички војни планери су пре скоро десет година предвидели надолазећу револуцију у војној области. Једна таква промена ће отворити пут фундаменталном уређењу стања америчких оружаних снага...“ На истом фону он сматра: „да ће то представљати врхунац у модерној војној организацији“.²⁰

Кључни чинилац је квалитативни скок и напредак на пољу информативне технологије и телекомуникација укључујући и сателитску технологију који је омогућио софистицирано иновирање и трансформисање тј. револуционисање оружаних снага САД, прожимање и интегрисање свих војних система и подсистема и целокупне организације оружаних снага тим технологијама. У војним круговима се оправдано истиче да је продор информационих технологија у оружане системе и војну организацију САД, упоредо са тежњом Америке за светском доминацијом, уз изражено опадање ризика и претњи нуклеарним ратом (општим ратом), довео до нових парадигми, концепција и теорија будућег рата, улоге и природе оружаних снага и ратоводства, као и војно-политичких концепција и стратегија.

Међутим, међуигра и синергија последња два фактора уз подршку осталих дејствујућих чинилаца, отвара могућност да САД најзад оствари своје дуго потискиване планетарне геополитичке амбиције рефлектујући их кроз савремене међународне односе и унапред пројектовани међународноправни поредак.

На развој војно-стратешке мисли САД велики значај и допринос а тиме и утицај имали су почетком деведесетих година, поред војних стратега и планера, као

²⁰ САД могу бити на челу револуције у војној области уколико имају јасну концепцију о томе зашта желе да користе своју војну моћ. Види: Elliot Kohen, A Revolution in Warfare, „Forigen Affairs““Vol.75, No 2 , March/April 1996. pp 37-41;

што су генерал Џозеф Нај, ранији председник за националну безбедност САД и подсекретар за међународне односе у Пентагону, садашњи професор Харвард универзитета, адмирал Виљем Оувенс, ранији заменик начелника здруженог састава САД, генерал Виљем Неш, генерал-потпуковник у пензији и директор Студија Хадсон института Виљем Одом, адмирал П.Милер, као плејада високо позиционираних генерала: Милер, Г. Саливан, Џон Фос, Џефри Ричелсон, Џон Саликашвили, начелник здруженог генералштаба САД, Мајкл Шмит, Џон Ронцу из Традоца, Максвел Тејлор, и тако даље. Такође, пресудни утицај испољили су и цивилни теоритичари и аналитичари међу којима се посебно истичу супружници Алвин и Хајди Тофлер, Елиот Кохен и други.

Прекретницу у развоју америчке стратешке мисли обележили су наступи и радови А. и Х. Тофлера, заједно са другим војним планерима и футуролизима, који су умногоме променили савремена гледишта о физиономији и преформансама рата, начинима његовог вођења и места и улоге савремених система у њима. Након објављивања њихових футуристичких пројекција, размишљања о рату попримила су сасвим друге доктринарне обресе, јер су управо они трасирали магистралне правце развоја америчке војно-стратешке мисли и праксе.

1.6.1. Квалитативне промене у развоју стратегијске мисле

Већина аутора који преферирају војну тематику у ширем значењу, слажу се у томе да су Тофлерови, и остали мислиоци, својим виспирним и луцидним запажањима и егзактним истарживањима иницирали нови приступ рату, војсци и ратоводству на прагу 21. века у новом окружењу кога карактерише високо-технолошки пејзаж. У својој књизи „Рат и антират“, која је већ постала интегрални део етаблиране војне публицистике, аналитички су обрађена искуства из Заливског рата, а посебно употреба софистициране технологије. Истовремено су подстакли на преиспитивање и конструктивну дебату бројна питања која се односе на аспекте и димензије рата, његов смисао, облике и циљеве у новој епохи, у којој се, по њихом мишљењу, под дејством револуционарних геополитичких и војних промена, готово из темеља мења природа и улога рата и ратоводства, односа политике и војске, што ће одлучујуће утицати на ревизију и модификовање политичких концепција и

војних стратегија. Према Тофлеровима, уместо некадашње једне велике глобалне претње за САД, у ери посбиополарних међународних односа, долази време дисперзије претње тј. до њеног разлагања, декомпоновања и уситњавања. Они сматрају да ће управо, због регионализације рата, класични рат заменити тајне и прикривене операције у спектру стратегије Сукоба ниског интензитета са приближно сличним ефектима, чиме се практично оправдава и препоручује већ виђена пракса дестабилизације, окупације и експлоатације региона са природним енергентима и другим ресурсима. Међутим, уситњавањем ратишта, кроз изазивање више локалних и регионалних криза и сукоба, крије се, заправо, америчка тежња да се десуверенизовани и фрагментирани простор на више малих, не способних, зависних, потчињених и контролираних целина, претвори у што ширу десантну основицу за коначни обрачун САД и Русије, при чему је дестабилизација Украјине еклатантан пример стварних америчких и ЕУ циљева у глобалним размерама.

Сходно томе, америчка, тзв космичка машина, сателитска командно-контролна, комуникациона и обавештајна информациона инфраструктура, познатија као „систем система Ц4И2“, стављена је у функцију још 1990. године у првом Заливском рату, при чему је рат добио четврту димензију-космос.²¹

У прилог овоме, говори „стратешка визија“ Збигњева Бжежинског, где се између осталог наглашава да прекомпозиција глобалне силе представља „историјску промену глобалне расподеле моћи од Запада ка Истоку, као и дисперзију те моћи на четири различите регије света“.²²

У војној и стратегијској лексици, посебан значај имају Тофлерова разматрања у вези развоја и употребе специјалних снага. Тим поводом они истичу да се специјалне снаге користе у превентивне сврхе и за спречавање већег рата, мада се могу употребити и у политичке сврхе за рушење „непослушних“ власти и довођење на власт марионетских режима и то по релативно ниској цени. Новина је у томе што ове снаге могу користити не само државе него и нови транснационални или корпоративни састави за пружање војних и безбедносних услуга – Блеквотер, МПРИ, Дорцопи и други.

²¹ Више о томе: Емет Питер, Информација-нова манифестација синдрома рата у Заливу, Информативни билтен превода, Београд 2000. стр. 13;

²² Збигњев Бжежински, Америка-Кина и судбина света, Албатрос Плус, Београд, 2013.

Технолошки развој омогућио је, а нарочито примена информационе технологије и телекомуникација, омогућили су појаву нове врсте рата – информациони рат. Након што су Тофлерови покренули кампању о информационом рату, она је добила убрзање које се више није могло зауставити.

У годинама које су следиле, војна штампа је била преплављена теоријама и научно-стручним радовима о информационом рату као важној компоненти сваког будућег рата.

По инерцији на бројним америчким универзитетима и институтима почело је одржавање семинара, курсева и конференција на ту тему што је само убрзало да и министарство одбране узме у разматрање тај аспект рата и пронађе начин да се информациони рат укључи у званична доктринарна правила. Шта више, информациони рат је стигао као идеја века о коме се расправља у највишим круговима, подстичући снажан утицај на војну политику САД и осталих западних земаља, у првом реду чланица НАТО савеза. У сваком случају, то је глобални феномен без историјске паралеле.

Посебну пажњу у „револуцији војних стратегија“ су посветили развоју и употреби „паметног“ оружја. Производња тзв. „интелигентних“, аутономних оружја као што су крстареће ракете, самонавођени пројектили, касетне бомбе, ласерско оружје и др. веома брзо су нашли примену и показали праву вредност у Заливском рату. Осим тога тај рат је означио почетак масовне примене метеоролошког и климатског оружја које изазива вештачке климатске промене уз неизбежну контаминацију и разорне ефекте на простору употребе.

Сумирајући све напред изнето, евидентно је, како су то амерички футуролози и стратеги предвидели, да војно технолошка револуција која се последње две деценије константно убрзава, намеће и отвара нове путеве за радикално мењање постојећих конвенционалних, војних и безбедносних приоритета, циљева организационих форми, институција, као и доктринарних и стратегијских оквира, формираних на претходној, вишедецениској парадигми биполарног међународног поретка равнотеже моћи супер сила и истовремено, „поставља стандарде за формулисање и антиципирање нових матрица у стратешким оквирима.“²³

²³ Више о томе: Walter Wriston, Bits, Bytes and Diplomacy, Forigen Affaris, Vol.76, No 5, September/October 1997. p.178;

1.6.2. Темелне војно-стратешке поставке и смернице

Израдом стратегијских процена, војних планова и програма развоја оружаних снага као и пратећих докумената, односно војно-стратешким планирањем, баве се тежишно, свако у свом домену рада, Министарство одбране (Пентагон), Здружени генералштаб оружаних снага, а у последње време присутна је тенденција да се на тим задацима ангажују научно-истраживачке институције из цивилног сектора у својству спољних консултаната или експертских и истраживачких тимова из различитих области по већ утврђеној методологији и шеми рада. Осим израде стратегијских процена, елабората, планова, програма, стратегија и допунских и методолошких упутстава, обе институције учествују и у изради „Извештаја о четворогодишњем прегледу одбране“ (ОДР) који представља најважнији документ Пентагона за јединствено стратегијско планирање чија је основна намена да послужи као платформа и усмерење за планирање на свим нижим нивоима војне организације. Намера Министарства одбране је да ОДР буде основно и свеобухватно полазиште за сагледавање, анализу и испитивање потреба одбране САД у периоду од 1997. до 2015. године, укључујући ту потенцијалне претње, стратегију, структуру оружаних снага, стање готовости, програме модернизације, војну структуру и друге елементе из подручја одбране. Упоредо са осавремењавањем класичних војних операција, САД су приступиле редизајнирању и редефинисању места и улоге специјалних снага у оквиру стратегије Сукоба ниског интензитета, истичући доминантно место, улогу и значај специјалних операција у реализацији спољнополитичких циљева.

Полазећих од искуства стечених у војним интервенцијама на измаку прошлог века, посебно у ваздухопловно – копненој операцији „Пустињска олуја“ у Ираку и разарању СФРЈ, као и дугорочних процена, америчка команда за специјалне операције – USSOCOM (United States Special Operations Command) развила је сопствену концепцију употребе и развоја специјалних снага у наредном периоду под називом „Визија СОФ – 2020.“²⁴

Спецификум новог стратешког концепта садржан је у чињеници да САД изражавају спремност да имају сталну и потпуну иницијативу која подразумева

²⁴ Команда „USSOCOM“ је формирана 1996. године у ваздухопловној бази Мек Дил (McDill) у Тампи, Флорида, са задатком да: „надзире и усмерва активности јединица специјалне намене свих видова ОС САД“

промену начина на који се САД прилагођавају и начина на који САД мењају свет око себе. У том погледу настоје да управљају брзином промена тако да достигну жељене могућности а да при томе не доведу у питање садашњу приправност.

Према америчким проценама првобитни стратегијски концепт треба да обезбеди америчкој администрацији, јасне и поуздане смернице, упутства како да се комбинују револуционарна техничка достигнућа настала као резултат револуције у војним пословима, са новим оперативним концепцијама ради доминације америчких снага на свим будућим војиштима. У наведеној стратегији је разрађена замисао да се информациона супериорност и технолошка надмоћ, који су, како то војни стручњаци истичу, радикално трансформисали вођење рата, помоћу нових оперативних концепција, организационих решења и система оружја искористе не само за елиминисање непријатељских снага већ за несметан проток мегакапитала.

У првом стратегијском концепту након Хладног рата познатијем као „Америчка регионална војна стратегија“, уграђени су нови садржаји специјалних операција у оквиру „сукоба ниског интензитета“ због измењене војно-политичке ситуације у свету и нове констелације односа снага и моћи, које треба да осигурају не само безбедност националних интереса САД, већ и адекватну заштиту од нових претњи и ризика који се у виду отпора Новом светском поретку, могу појавити у било којој фази „преформатирања“, тј. прекомпоновања и прекрајања постојећег међународноправног поретка.

Нова оперативна концепцијска решења у кратком интервалу су више пута модификована и дограђивана да би крајем деведесетих година коначно била усвојена и јавности представљена као „Заједничка визија 2010“. У овом документу су концептуално разрађена решења која треба да послуже САД, између осталог, и за неутралисање већ постојећих жаришта, ризика и опасности, или бар њихово ублажавање од „нових асиметричних претњи“ као што су употреба хемијско-биолошких средстава, тероризам, илегална трговина дрогом, међународни организовани криминал, миграције, пролиферација савременог оружја и технологије, могућности информационог ратовања и могућности забране употребе космоса за војне сврхе од стране постојећег или новог супарника.

Занимљиво је истаћи да амерички стратеги показују одређени страх од такозваних „цокер сценарија“ који обухватају неочекиване технолошке претње, онемогућавање прилаза комуникацијама у кључним региона и све израженију активност група и појединаца усмерену против доминације САД у свету. Експерти из Пентагона процењују да такви сценарији нису вероватни али узети заједно представљају неочекивани велики ризик. Поред тога сматрају, иако је вероватноћа убацивања појединих цокера у игру вероватно мала, да последице по виталне интересе САД могу бити несразмерно велике чиме се ствара диспропорција између ризика и способности да се на њега правовремено и ефикасно реагује.

Министарство одбране САД, уважавајући промене у вођењу рата, настоји да своје оружане снаге путем реорганизације и модернизације припреми за будуће ратове с ослонцем на четири нове оперативне концепције: доминантни маневар, прецизна дејства, свеобухватна заштита и фокусирана логистика.²⁵ Усвајањем ових концепција омогућује оружаним снагама да реагују на целокупни спектар дејстава у свим ратним ситуацијама. Веома је значајно истаћи и то да су амерички војни стручњаци наведене концепције у једном дужем интервалу тестирали и спроводили као практичне експерименте у сваком од видова оружаних снага ради провере њихове ефикасности и употребљивости.

Сви наведени експерименти и тестови коришћени су у реалним ратним условима и своју борбену проверу имали у Заливском рату, Панами, Хаитију, Сомалији, Грузији, Украјини, Либији, БиХ и СРЈ, и тиме постали саставни део процеса развоја нових доктрина, тактике, обуке и организационих структура оружаних снага²⁶. У циљу заштите виталних интереса САД оружане снаге морају бити способне да извршавају цео спектар војних операција од одвраћања противничке агресије или принуде у регионалним кризама, вођења истовремених операција у ванредним тзв. контиценци ситуацијама мањих размера до вођења и добијања већих ратова на војишту.

Да би сачували надмоћ, оружане снаге морају постићи према концепцијским решењима, висок ниво оспособљености за вођење комбинованих и здружених

²⁵ Види: Извештај о четворогодишњем прегледу одбране САД (1997), Војно дело бр.3-4, Београд, 2009. стр.136;

²⁶ Детаљнији и свеобухватнији увид, разрада и елаборација америчког стратешког концепта из деведесетих година има дубоки смисао и методолошко оправдање а тиме и апликативну вредност због чињенице да је простор СФРЈ послужио као полигон за његово тестирање.

операција ради припреме за неизвесну будућност и остварење њених основних задатака а то су промовисање регионалне стабилности, спречавање или ограничавање конфликта и претњи и одвраћање агресије и принуде. У том смислу министарство одбране развија програм модернизације оружаних снага по утврђеним приоритетима стављајући тежиште на развој и опремање ваздухопловних и поморских снага.²⁷

1.7. Основна полазишта и кључни елементи америчке геостратегије за зонирање и форматизацију глобалног простора у постбиополарној ери

У америчкој стручној, војној публицици и широј јавности, на прагу 21. века, вођене су широке расправе које су у појединим моментима прелазиле у оштре дебате, које су резултирале потпуно опречним концепцијским приступима о будућој улози и месту САД у међународном, односно у међународноправном поретку, а посебно у односу на бившег идеолошког супарника СССР, његов војни блок и укупно на земље Источне Европе.

Глобалне безбедносне промене подстакле су значајне и по садржају радикалне промене свих војно-стратешких парадигми и безбедносних агенди. Уместо једноставних биполарних односа у оквиру равнотеже снага, САД су, суочене са сложенем безбедносном ситуацијом коју карактерише велика брзина промена безбедносног окружења, изражена турбуленција и непредвидивост могућег угрожавања, како глобалне тако и националне безбедности. Наведене промене су такође иницирале крупне заокрете у геостратешком дискурсу а то је, по природи ствари, довело до потпуно другачијег дефинисања новог геостратешког приступа чија се полазишта налазе у јаком контрасту у односу на Хладноратовску геостратегију.

Са војно-стратегијске тачке гледишта, након нестанка глобалне претње и разбијања Источног блока, последњу деценију двадесетог века обележиле су нагле и разноврсне измене глобалног безбедносног амбијента које су у спрегнутом дејству са другим чиниоцима произвеле потпуно нову економску, социјалну, политичку и најзад, безбедносну конфигурацију светске заједнице. Поред осталог је значајно измењена и проширена листа безбедносних изазова, претњи и ризика, међу којима доминирају они

²⁷ Наведено Војно дело бр. 3-4, стр. 145-149;

са „асиметричним“ предзнаком. Паралелно са тим, мењају се њихова природа, садржај, појавни облици и домети.

На међународну сцену ступају и нови носиоци угрожавања који представљају продукт посредованог и прожимајућег деловања бројних чинилаца, (најчешће недржавног карактера) и актера различитог порекла и неједнаке моћи.²⁸

На трагу тих промена, отворени су процеси прилагођавања, модификовања и редизајнирања геостратешких концепција, што је имплицирало и редефинисање војно-безбедносне архитектуре, како на националном тако и на глобалном нивоу.

Таква настојања довела су до тога да се фундаментална питања глобалне стратегије САД у постладноратовском раздобљу, пребаце из идеолошке, политичке и манипулативне сфере у потпуно нову стратегијску раван.

Геополитика и геостратегија Хладног рата, између осталог, карактеристична је и по томе што нагласак ставља на сталну борбу географских блокова и идентитета. Другим речима, то је била константна конфронтација на свим нивоима између тзв. слободног запада и тоталитарног истока. Зона конфликта између њих био је „трећи свет,“ тј. зона која обухвата низ заштитних појасева почев од средње Америке, преко југоисточне Азије, Блиског истока до јужне Африке. Централна премиса таковог размишљања, било је схватање да је глобални простор недвиосмислено под контролом суверених територијалних држава. Из тог генерализованог става произлази да је глобализовани простор у потпуности подељен у виду интересних сфера и подручја великих сила.

У сваком случају, крај Хладног рата и конфузија хибридлизиране глобализације проузроковали су општу кризу стратегијских расправа на Западу. Веома брзо успостављен је нови контекстуални оквир за стратегијска размишљања. Суштина тог оквира полази од тога да у постбиполарној ери географски ентитети постају мање чврсти, дакле мање фиксирани и омеђени него раније па се из тих разлога тешко може подржати геополитички дискурс тих ентитета који су у сталном конфликту.

За америчке војне мислиоци и планере, у новонасталим међународним околностима и новој констелацији снага и моћи, традиционалне поставке, начела и принципи модерне геополитике нису одрживи, те стога, по њиховом мишљењу, морају се заменити новим геополитичким и геостратешким поставкама, које ће у потпуности одражавати глобалну улогу и лидерску позицију САД.

²⁸ Види: Мирослав Хаџић: Смисао реформе сектора безбедности, Центар за цивилно-војне односе, Београд, 2004. стр.14;

У етаблираним часописима нова постмодерна геостратешка схватања, сликовито су означена као „геополитичка вртоглавица ротирајућег глобуса“, која су дефинитивно најавила крај „*Pax Americana*“ пројекта. Под утицајем глобализације, технологизације, информатизације, десуверенизације и детериторијализације, глобални простор, према том мишљењу, се креће у вишеструким матацама без центра и ван домашаја суверених држава. Пре свега, електронска комуникација и убрзани токови транспорта изазвали су, без сумње, интензивније сабијање простора, драматично сужавајући наше перцепције и искуство географског простора и планетарног ширења.

Појава постмодерног приступа у геополитици и геостратегији, пре свега на Западу, у последње две деценије, коинцидирала је са драматичном, материјалном и идеолошком детериторијализацијом геополитичког међународног политичког поретка који је под америчком доминацијом успостављен после Другог светског рата. Нова кретања у простору имплицирају развој неподржављеног простора мрежа и система који нису само ван јурисдикционе моћи и територијалне контроле суверених држава већ их и надкриљују.

Када је реч о новој америчкој геополитици и геостратегији, најчешће се истичу три групе њених карактеристика: *прва група* односи се на посмодерну производњу „глобалних погледа“ која обухвата идентификовање и уоквиравање глобалног простора унутар одређених технолошких и информативних поредака моћи. Успостављањем глобалне медијске империје, Америка тежи ка томе да планетарни простор заокружи својим корпоративним и телевизијским ознакама снаге, моћи и утицаја, где ће глобална збивања ићи као акција уживо или као колаж звучних записа, спектакуларних снимака и забављачких емисија унапред припремљених и класификованих према циљним групама на одређеном простору, географском региону или издвојеној државној, националној и верској заједници.

Електронске очи медија функционишу као визуелни и финансијски поредак моћи. Заједно са другим елементима, оне помажу да се постхладноратовски глобални простор зонира и форматује у секторе као што су „непослушне државе“ (зона ратне машинерије), „промашене државе“ (паравладина зона), и „тржишта у настајању“ (зона глобалне финансијске машинерије).²⁹

²⁹ Др Стефен Розен, професор На Харвардском универзитету у Бостону у свом предавању „О садашњој и будућој улози САД у међународним односима са освртом на улогу војне силе у стратегији САД“,

Друга група карактеристика постмодерне геополитике потиче од напора академске јавности која је под утицајем корпоративног или државног сектора који настоје да након престанка Хладног рата, поново цртају мапе глобалног стратегијског пејзажа. Еклантан пример константних геополитичких прекрајања у светским размерама су настојања једног дела америчке јавности, у лику З. Бжежинског, Х. Кисинџера, Џ. Наја, и других под окриљем Савета за иностране послове, те М. Абрамовича, Д. Сефера и М. Халперина из Карнеги фондације, као и читаве галерије интелектуалаца са америчких универзитета и научних института типа „Ранд“, да тиме пројектују будућу географију рата.³⁰

Упоредо са нестајањем дискурса и стратегијских замисли које су важиле у Хладном рату, институције које се баве питањима националне безбедности преокупиране су све више „непослушним“ државама и режимима као и њиховим „диктаторима“, у тражењу адекватних стратешких решења у циљу њиховог елиминисања, то јест, прилагођавања према њима пројектованим геостратешким идејама и замислима. Истовремено, у оквиру студија међународне безбедности, индикативно је упорна територијална концептуализација опасности.

У позадини ових специфичних извора опасности које полазе од територијалности, у новим стратегијским расправама налазе се старомодни идентитети – тоталитарне државе, исламски фундаменталисти, милитантне националистичке групе, терористи и криминалци и сл. али такође и стратегијска опредељења западних стратега за безбедност својих савезника као што су Израел, Саудијска Арабија, Кувалт, Пакистан, Јужна Кореја итд. У том контексту треба посматрати и све израженија настојања Вашингтона и Брисела да прошире зону утицаја НАТО алијансе што дубље на Исток.

Настојање НАТО да прошири своју зону стратешког деловања и заштите на источну Европу, доказ је да територијална геополитика у чијем је центру држава, заиста постоји али све веће асиметричне претње, које нису територијално фиксирани, постају преокупација безбедносних планера у Вашингтону и НАТО штабу у Бриселу.

Управо ризици код таквих претњи који имају тенденцију глобалног ширења, произвели су постмодерну политику безбедности у којој се, према новим схватањима, географија налази у сталном кретању и зато нема фиксирани параметри и формације. Непосредно закупљени географијом територијалних фиксација из доба Хладног рата, креатори

одржано у Команди за обуку и доктрину (Tradoc), савремени свет је поделио на зону мира и зону преврата. У наредном периоду, према аутору, оружани сукоби ће настајати у зони немира.

³⁰ Више о томе: Дајана Џонстон: Кад казна одређује злочин, www.tenc.net/6.januar.2000.

стратегијских мисли на пољу безбедности, своју активност у последње време проширују и на заштиту интересних зона и подручја од оружаног напада или нематеријалног тероризма у виду хакерских напада и вируса.

И најзад, *трећа група* карактеристика, на недвосмислен начин указује да детериторијализација националног суверенитета и наслеђеног идентитета путем транснационалних токова, економске, културне и финансијске глобализације, изазива постмодерну реторику убрзања и темпа, с једне стране, и отпора и места, с друге стране.

У оквиру скицираног аналитичког концепта изнете су само неке од особености децентрализоване постмодерне геополитичке констелације која се дириговано, кроз америчко вођство, или „спонтано“ формира, стварајући тако једну нову стратешку конфигурацију чије се контуре, координате и обриси називу, а коначан изглед само наслућује у Пројекту „Велики Блиски исток“.

1.7.1. „Балкански модел“ освајања и контроле света као практични израз америчке стратегије „Обликовања окружења“

У последњој деценији двадесетог века у појмовно-категоријалном апарату савремених политичких, дипломатских, економских, војно-безбедносних и у целини укупних међународних односа, након разбијања СФРЈ, појавили су се термини „балкански синдром“, „балкански модел“, „балкански проблем“ и „балканизација“ са различитим варијацијама и у сасвим новом значењу и тумачењу које пре тога нису имали.

Проблем „балканизације“ је широко прихваћен појам којим се означавају поделе, парцелисања, цепања територије и народа, фрагментација државног простора, разарање државних заједница и све оно што се подразумева под тим процесом изазваним спрегом унутрашњих и спољашњих чинилаца у виду „унутрашњих агресија“ по моделу „удар споља, снагама изнутра.“

Протеклих деценија се управо на Балкану одвијао процес ребалканизације који је отворио простор за обнављање старих и новонасталих подела, за успостављање нових држава, нових нација и националних мањина, нових језика, култура, историја и религија, односно вероисповести. Тај процес нити је спонтан, нити је резултат искључивог деловања локалних и регионалних чинилаца. Он је одраз нове америчке стратегије Сукоба ниског интензитета којом се обезбеђује постизање националних

интереса САД кроз успостављање доминације над другим народима и територијама, над њиховим економским, природним и геостратешким ресурсима.

Изазивањем „контролисаних сукоба“ у оквиру модела „изазивања и управљања кризама“ САД уз помоћ регионалних и ванрегионалних сила окупљених око војно-политичког савеза НАТО, доминацијом силе и моћи, по обрасцу „балканизације“, која на известан начин прераста у глобални процес, остварује стратегију „обликовања окружења“ која се манифестује подстицањем и јачањем, пре свега, сепаратизма у низу европских земаља, укључујући чак и неке чланице Европске уније (НАТО), као што су Белгија, Шпанија, Велика Британија, Француска, Италија.

„Балкански модел“ у америчкој стратегији „обликовања окружења“ изазвао је, страним мешањем, у низу земаља, фактичке поделе разарањем држава и компактних територија или је отворио пут да поделе и сукоби етничког и верског карактера дођу до пуног изражаја, не губећи из вида разлике и специфичности, као што су случајеви, на пример, Судан, Либија, Алжир, Тунис, Египат, Ирак, Авганистан, Мали, Кипар, Сирија, Украјина и други.

Насилно одузимање Косова и Метохије од Србије, припремљено агресијом НАТО, а затим и успостављањем окупационог система на том делу српске територије и проглашавањем „државе у држави“ од стране агресора, представља упечатљив пример ребалканизације Балкана од стране САД и ЕУ које, истовремено или наизменично, претњама, притисцима, уценама, деградирањем и понижавањем, сведеним у оквиру манипулативних обећања, врше концентрисани притисак на Србију како би се сагласила са одузимањем дела своје територије потврђујући то и изменом сопственог Устава.

Америчка стратегија „обликовања окружења“ представља прву фазу обележавања или маркирања државе односно територије на којој ће се потом применити *стратегија глобализације интервенционизма НАТО* којом се стављају под контролу извори енергената и стратешких сировина, најважнија геостратешка подручја, путни правци, комуникацијски снопови и чворишта, фреквентни опсег радио – таласа и телекомуникационе везе у целини, што формално правно представља акт недозвољене контроле, доминације и окупације државе, чиме се руинира улога Уједињених нација, маргинализује Савет безбедности и деформализује међународно право.

Америчким, односно, натоистичким поимањем и даљим пројектовањем процеса „балканизације“ се, у суштини, потпуно дестабилизују међународни односи и међународноправни поредак због чега нарастају опасности од конфликта ширих

размера. Економска криза те опасности повећава а конфликте заоштрава који без обзира на примену концепта „стварања и управљања кризом“, могу да изађу из оквира „контролисаног сукоба“, односно „контролисаног хаоса“ и да спиралом насиља изађу из оквира у којима се њима управља и као бумеранг се врате њиховом изазивачу и „управљачу“.

ЗАКЉУЧАК

Криза и разбираспад источноевропских држава којима је претходио пад берлинског зида 1989. године, протумачени су у америчкој политичко – војној елити као коначна победа над деценијским ривалом и главним идеолошким и геополитичким противником оличеним у СССР-у и Варшавском пакту. Овим политичким чином окончана је и прва фаза Хладног рата из које је проистекао униполарни међународни поредак у чијем средишту ће се налазити САД. У том циљу, а на бази пројектованог Новог светског поретка, односно глобализма, Америка је током осамдесетих година пружила снажну подршку антикомунистичким покретима у источној Европи и развила варијанте рушења и разградње вишенационалних и вишеверских држава међу којима се и нашла СФРЈ.

Истовремено, уситњавањем југословенског простора, САД су подстакле улазак источноевропских држава у западне политичке и економске интеграције (ЕУ) и приступање новој и преобликованој војној алијанси (НАТО), чиме би прошириле стратешки обухват и продубиле геополитичку дубину према западним границама Русије, док би уједињену Немачку, као потенцијалну хегемонистичку континенталну силу, у оквиру ЕУ, ставили под потпуну контролу.

У новонасталој геополитичкој перцепцији САД, Југославија више није претстављала „санитарни кордон“ на граници два блока, те за њу, у америчкој политици, више није било места у улози „стратешког бафера“ и „симбола разлика у комунистичком свету“ на основу које је претходних пола века водила независну и несврстану југословенску спољну политику.

Америка је у југословенској кризи напустила два своја спољнополитичка постулата – изолационизам и мултиполарност и видела своју шансу, да у оквиру растакања југословенске државне заједнице, пројектује, на подручју Балкана, адекватно *стратегијско окружење* у новој географији рата применом модела „стварања и управљања кризом“ и тиме се определи за трећу опцију - „глобалног вођства“ – која

подразумева спречавање неке нове ривалске суперсиле или мултиполарности у међународним односима.

Да би се такав циљ постигао, Америка је, према нашој процени, на југословенској кризи дефинисала осам начела спољне политике: (1) одржати и селективно унапредити мрежу савезништва и сарадње међу економски најјачим демократским земљама; (2) спречити „непријатељску хегемонију у критичним регионима; (3) обуздати реимперијализацију Русије и кинески експанзионизам, унапређујући, у исти мах, на основама либералног капитализма, сарадњу са обе земље; (4) очувати америчку војну премоћ одржавањем одговарајућег обима и структуре оружаних снага, развојем нових војних технологија и даљим ширењем НАТО-а према Русији; (5) очувати економску моћ и отворени међународни економски систем уз смањивање социјалне кризе у земљи; (6) опрезно користити војну силу као неопходну завршницу на раније примењеним садржајима Стратегије сукоба ниског интензитета; (7) избегавати превелике оружане захвате и постићи ефектну поделу трошкова са савезницима; (8) обезбедити и очувати домаћу подршку глобалном вођству и стратегији на којој она почива.

Да би остварила ова начела, а истовремено „координисала“ европску спољну политику и безбедност, Америка је своје односе са европским савезницима, у сфери нестанка потенцијалне претње од стране СССР-а и Варшавског пакта, преформулисала реформом НАТО пакта и свеукупних трансатлантских односа.

Окончање прве фазе Хладног рата, истовремено је укинуло све релевантне разлоге постојања НАТО-а као система колективне безбедности и отворило питање даљег америчког војног присуства на европском војишту. Међутим, за остваривање сопствених спољно - политичких циљева, САД су успешно искористиле командну и логистичку структуру НАТО пакта током рата у Персијском заливу и непосредно га ангажовале у првој војној операцији изван својих граница одговорности (out – of – area) на југословенском ратишту, односно, увеле га као *страну у сукобу* против Срба у грађанском рату током разградње СФРЈ.

НАТО је, предвођен САД, обавештајно – извиђачке задатке, логистичку подршку и непосредна борбена дејства, у корист хрватско – муслиманских сецесионистичких и (пара)војних формација, а против војски Републике Српске и Републике Српске Крајине, примењивао све време трајања сукоба, да би своје војне ефективе и активности касније ставио на располагање шиптарско – терористичким снагама на простору Косова и Метохије, и на крају применио оружану, војну агресију на СРЈ.

О томе како треба да изгледа стратегија „преобликовања међународног безбедносног окружења“ у 21. веку, распарвљало се на више министарских скупова у Бриселу, Едимбургу и Вашингтону. Основни закључак са тих скупова је да САД и НАТО, на основу политичких одлука и нове стратегије, „имају право“ да се ангажују на решавању кризних жаришта у свету, и то изван граница чланица и зоне одговорности, без сагласности Савета безбедности ОУН. Нова стратегија искључује „право вета“ због уверења њених твораца да ће због позиције САД и Велике Британије у том извршном телу светске организације обезбедити легалитет и легитимитет за своје одлуке. Пред почетак оружане агресија на СРЈ (10. марта 1999. године), на Краљевском институту обједињених видова војске, ратне морнарице и ратног ваздухопловства, у Лондону, одржана је опсежна расправа у редефинисању места и улоге НАТО алијансе у Новом светском поретку. Посебно треба апстрофирати речи генерала Хенри Х. Шелтона, председавајућег Генералштаба САД који је у свом реферату „Трансатлантско ангажовање НАТО-а“, нагласио „да задатак НАТО, након Хладног рата још није дефинисан, односно да се та алијанса мора бавити остацима „промашене политичке филозофије“ како би редефинисала своју мисију и еволуирала став о геополитичком миљеу за који је везана.“ Он није скривао намеру да „НАТО треба да прошири своју стратегијску перспективу да би заштитио све западне интересе од мноштва комплексних асиметричних претњи које обухватају цео дијапазон могућих конфликта ван територије НАТО-а.“ Према предлогу САД, у блиској сарадњи са својим савезницима, НАТО је наставио да побољшава своју флексибилност кроз четири иницијативе: (1) усвајање нове стратегијске концепције која мора потврдити колективну одбрану као главни циљ НАТО од тзв. асиметричних претњи, као што су регионални конфликти, оружје за масовно уништење и тероризам; (2) изналажења нових начина заједничког функционисања при суочавању са новим претњама. У том циљу „Извршна радна група НАТО“ израдила је пројекат „Иницијатива о одбрамбеним способностима, којом су конвенционалне снаге Западне алијансе прилагођене новим условима и задацима. Реч је о основама нове „Концепције заједничких војних операција“ која треба да обезбеди „самоодбрану“ и могућност да се брзо и ефикасно одговори на кризу, било да се она јави на територији САД, НАТО-а или у области која је од изузетног значаја за алијансу. Тим пројектом је обезбеђено формирање покретљивих и издржљивих снага, састављених од међусобно усклађених јединица, које су способне да се ефикасно ангажују у свим могућим мисијама САД и НАТО; (3) спремност да изађе на крај са

реалним претњама од оружја за масовно уништење. У том циљу покренута је и „Иницијатива о оружју за масовно уништење“ са амбицијама да заустави ширење тог оружја и да одврати, спречи и заштити Запад од таквих претњи; (4) САД у потпуности подржавају напоре Европе да ојача своје одбрамбене способности кроз иницијативу „Европски безбедносни одбрамбени идентитет“ (ЕСДИ). Том иницијативом треба да се превазиђу неспоразуми око одвојених снага које су договорене у Берлину о подели, одговорности између САД, НАТО и ЗЕУ (Западноевропске уније). То јасно говори о доктринарном опредељењу САД и НАТО који желе да по сваку цену задрже монопол светског полицајца у решавању нагомиланих политичко - економских противречности које великим делом представљају пројекцију америчких тајних специјалних операција на просторима где досежу њихови национални интереси.

Чињеница да је успостављено руско – кинеско стратешко партнерство и да већ 35 земаља које нису чланице НАТО-а, имају балистичке ракете средњег домета, а вођене и крстареће ракете чак 67 земаља ван те алијансе, забрињавају, упозоравају и озбиљно приморавају САД да пре истека рока, ванредно, преиспитају своје доктринарне поставке и стратегијска опредељења којима се, у евидентно опадајућој моћи, још увек представљају суперсилом.

2. ТЕСТИРАЊЕ И МОДЕЛОВАЊЕ СТРАТЕГИЈЕ „ОБЛИКОВАЊА ОКРУЖЕЊА“ У НОВОЈ ГЕОГРАФИЈИ РАТА НА МАТРИЦИ БАЛКАНСКОГ МОДЕЛА

У сложеној конфигурацији прилагођавања непрестаним и силно издиференцираним променама у турбулентном окружењу, наметнула се потреба за радикалним заокретом у дефинисању геополитичких и геостратешких пројекција и безбедносних агенди, укључујући и „револуционарни скок“ у начину стратешког планирања и обликовања нових политичко-безбедносних америчких стратегија на глобалном нивоу.

На основу резултата *револуције у војним пословима*, војни стратеги Пентагона, на челу са Ендрју Маршалом су почетком деведесетих година радикално променили начин и технологију стратешког размишљања и планирања³¹. Исходиште тога су нове безбедносне парадигме и војно-стратешке пројекције. Нови стратегијски и доктринарни приступ по први пут је разрађен у новом доктринарном правилу ФМ 100-5 из 1994, коју је израдила Команда за обуку и доктрину КоВ-а (ТРАДОК).

У уводном делу тог правила ПАМ 525-5, стратеги Пентагона у потпуности откривају суштину новог концепта стратегијског планирања и истичу: „у прошлости развој доктрина је био последичан, а данас је динамичан; ми смо променили начин на који се мењамо.“ У том кратком објашњењу садржана је суштина нове стратегијске мисли у ОС САД за будућност. Из тога произлази да САД не чекају да технички, технолошки и економски развој својим квантитативним променама временом доведе до квалитативних измена стратегијске мисли; амерички војно-политички стратеги планирају промене унапред, а то значи да најпре креирају околности, амбијент, односно, стратегијске прилике у које ће осигурати реализацију постављених спољнополитичких и војних циљева. Детаљнији увид у нову стратегију обликовања стратегијског окружења, дали су веома исцрпно шеф Пентагона Вилијем Коен и начелник здруженог генералштаба, генерал Шаликашвили у четворогодишњем прегледу Одбране (ОДР 1997.)

Такав приступ омогућио је постмодерној геополитици и геостратегији САД да целокупан глобални простор најпре зонира, затим мапира и на крају форматује и у географске оквире јасно постави координате за будућа империјална наступања, освајања и стављања под контролу простора са природним и енергентским ресурсима. Након престанка Хладног рата поново се исцртавају мапе глобалног стратегијског пејзажа које суштински обухватају не само прекрајање државних граница и успоставу

³¹ Опширније; Кларк Весли; *Савремено ратовање*, Самиздат Б 92, Београд, 2003.

нових, односно нестанка старих државних творевина, већ и преформатирање читавих региона и континената у складу са захтевима и жељама утканих у спољну политику САД као тренутног глобалног хегемона.

Геостратешки планови америчке спљне политике кроз пројекцију снага и средстава моћи у Стратегији сукоба ниског интезитета, а у оквиру реалполитичких међународних односа и инструментализације међународних организација, до те мере су огољени и прозаични да су изгубили смисао и значај сложеног предмета истраживања у једној већ упрошћеној и схематизованој стварности лишене узрочно-последичних веза и интеракција и опадајућег броја варијабли и непознаница.

Након завршетка прве фазе Хладног рата, како на Западу тако и на Истоку, (геополитичари Збигњев Бжежински и Александар Дугин) сматрају да је актуелни геополитички и војно-безбедносни поредак моћи један, још увек неиздифернцирани и недефинисани „флукс“ - тј. започета али недовршена и изнад свега нестабилна резултанта постојања и деловања три кључна, мада не и једина, вектора: САД, Русије и Кине. Збигњев Бжежински, један од модератора спољне политике САД, Мортон Абрановиц, истраживач у Карнеги фондацији, Ноам Чомски, лингвиста и независни интелектуалац, чији стручни налази и дубинска аналитичка разлагања иза којих стоје референтне научне институције и научни ауторитети, јасно указују да да је на сцени прерасподела глобалне, тзв. геополитичке моћи у корист Русије, Кине и других чланица БРИКС-а, а на штету САД и његових западних савезника.³²

Упркос разликама у начину продукције глобалне силе и израженој диференцијацији у примени и коришћењу моћи у међународним односима, сва три глобална актера суочавају се са различитим изазовима: једни желе да је сачувају (САД и ЕУ), а други (Русија и Кина) да је досегну. У геостратешкој равни – због турбулентног и динамичног окружења у коме се догађаји одвијају великом брзином и у различитим правцима – јавља се читаво мноштво међусобно испреплетених, тешко одредивих и у хијерархијском смислу, на разним нивоима, лоцираних узрочних фактора и детерминанти. У првој апроксимацији они се, међусобно могу свести, а посебно кад је у питању САД, на једну фундаменталну асиметрију: драстичног јачања војне моћи кроз нову трку у наоружању и све шире војно присуство на свим критичним тачкама у свету, уз истовремено, нагло опадање економске моћи која је резултанта наступајуће финансијске кризе и повећања војних буџета. Због наглог технолошко-војног јачања

³² Збигњев Бжежински: Америка – Кина и остатак света, Албатрос, Београд, 2013.

Русије и Кине и све ширег њиховог утицаја на просторе под контролом САД, с једне, и огромног буџетског дефицита и наступајуће економске кризе у западним земљама, с друге стране, војно-политички естаблишмент САД, у страху да не изгубе примат, односно да сачувају водећу улогу у планетарним размерама, убрзано, а по оцени Кристофера Лејна, превремено, „улазе у ризичне подухвате и војне акције, које су по следу догађаја и глобалном плану требале бити знатно касније остварене и оперативно реализоване.“³³

Практично, пројекат „Велики Блиски исток“, услед дебаланса геостратешке моћи и неочекиваног узлета Кине и Русије као потенцијалних ривала који могу да угрозе његову доминацију, превремено је изнуђен као политички рефлекс и војна акција.

Трка за што повољнијим геополитичким позиционирањем на рубу стратегијског простора Евроазије пре него што се планови противника преместе у реалност, која би дефинитивно потиснула САД са подручја која обилују највећим природним богатствима, условила је од 2011. године ужурбани продор Америке и НАТО на подручје Магреба на коме су прекомпоновали политичку и географску слику рушењем власти, а успостављањем марионетских режима у Египту, Тунису, Алжиру, Либији, Судану, Малију итд. уз проширење војног присуства на подручју Блиског Истока са намерама да се у преостале три шиитске државе (Сирија, Иран и Либан) изврши преврат и грађански рат изазивањем верских сукоба, а у случају неуспеха активира војна интервенција по балканском сценарију.

Обојене револуције на Северу Африке, Украјини, као и могућа војна интервенција у Сирији и Ирану, представљају само сегмент далеко ширег пројекта названог „Велики Блиски исток“, чијом би реализацијом САД сачувале и учврстиле своје глобалне позиције у свету и за дужи период спречиле потенцијалне ривале да је угрозе.

Као и сви други, односно, претходни, тако и ови, актуелни, војни планови САД, садрже доминантну енергентску димензију праћену етничким и верским сукобима, медијским манипулацијама, пропагандним акцијама и психолошким операцијама на подручју богатом ресурсима и сиромашним грађанима којима се нуди „просперитет“, мапа пута и стационирање ван матичних држава а у оквирима европског континента.

³³ Кристофер Лејн; Крај Рах амерісана и нова америчка стратегија, Нова српска политичка мисао, Београд, 2012.

2.1. Дизајн пројекта „Велики Блиски исток“ на моделу преобликовања југословенског простора

Америчко освајање Балкана, ширење НАТО-а на Исток, окупација Авганистана 2001. и Ирака 2003. те извођење „обојених“ револуција на постсовјетском простору, односно Грузији 2003. Украјини 2004 и 2014., Узбекистану, Киргизији и Молдавији 2005. године и неуспешних покушаја у Белорусији и другим земљама америчке геополитичке преокупације, представљају само део или сегмент неког већег плана који није био доступан јавности.

Након преврата и окупација земаља Северне Африке, познатије као „арапско пролеће“, било је евидентно, а то су потврдили и званичници Вашингтона и Брисела, да су ти догађаји претходница у отварању и операционализацији пројекта „Велики Блиски исток“.

У политичкој теорији, првенствено на Западу, термин „Велики Блиски исток“ (ВБИ) се појављује осамдесетих година прошлог века. Знатно касније, тај се термин почиње примењивати у војно-стратегијској мисли и пракси. У америчкој научно-стручној и академској продукцији, пројекат је први пут детаљно изложен 1997. године у Монографији Ц. Кемпа и Р. Харкавија под називом „Стратешка географија и мењање Блиског истока“³⁴. Према наведеном извору, у „Велики Блиски исток“ су смештене земље Блиског истока, затим Северна Африка од Марока, Либије, Мауританије па све до источне границе Африке укључујући Сомалију, Етиопију и Еритреју. Поред њих на карти тог пројекта налазе се и Турска и државе Закавказја, некадашња совјетска средња Азија и Казахстан, а источна граница тог великог региона обухвата Иран, Авганистан, Пакистан и земље Персијског залива.

Амерички репортер Гарет Потер је још 2001. године у својим новинским чланцима пренео извештај који је објавио Даглас Фејт, високопозиционирани службеник Пентагона, о постојању плана о прекрајању карте Блиског истока војним путем. У својој књизи „Како да се победи у савременом рату“, генерал Весли Кларк је 2001. године објавио да се на списку земаља претендената за смену режима налазе Ирак, Иран, Авганистан, Сирија, Либан, Либија, Сомалија и Судан. Када се данас погледа

³⁴ Више о томе: *Geoffrey Kemp and Robert Harkavy: Strategic Geographi and the Chaning Midlle East*, Univerityety of Wisconsin – Milwaukee, p.27-32, Winter 1999.

назначена војна мапа, евидентно је да су све наведене земље прекомпоноване америчком војном интервенцијом и окупацијом.

Амерички председник Џорџ Буш – млађи, је 06.11.2003.године у Националном фонду за демократију, званично објавио америчкој јавности план пројекта Велики Блиски исток. Према њему окупација Ирака је само прва етапа дуготрајне борбе САД за победу „демократије“ на Блиском истоку. Мада је у изради тог документа учествовао већи број тимова, најчешће се као његови аутори наводе Х. Кисинџер, Д. Рамсфелд, Д. Чејни, К.Рајс, Р.Перле, П. Волфович.

Као стратешки циљ постављено је ширење „западне демократије“. Да би постигле тај циљ, САД су имале намеру да свим земљама у том региону, а првенствено са онима које су кооперативне, дају финансијску и војно-техничку материјалну помоћ, али је то одбијено од стране већине земаља осим Турске. Током одржавања самита Г-8, јуна 2004. године, у Сиајленду (држава Џорџија), Вашингтон је припремио радни документ „Партнерство Г-8 и Великог Блиског истока“.

САД су покушале да тај пројекат наметну како савезницима тако и наведеним азијским земљама али је тај план претрпео крах јер су га европске земље одбиле сматрајући га врло ризичним као и да може проузроковати бројне консеквенце и негативне импликације. Исте године, Египат и Саудијска Арабија, као потврђени и доказани велики савезници САД, одбиле су Бушов план „демократског мисионарства“.

И мимо воље савезника, америчка администрација у којој су неоконзервативци имали велики утицај, није се одрекла својих планова те је већ у јулу 2006. године, државни секретар Кондолиза Рајс поново наговестила неопходност плана за „престројавање“ регије Блиског истока.

Праву суштину активирања тог пројекта дао је бивши премијер Русије Јевгениј Примаков, који је изјавио том приликом, да Вашингтон тиме остварити следеће циљеве: *Прво*, пошто се обезбедио подршком низа лидера као последње оправдање за интервенцију у Ираку, ако би пројекат ВБИ био подржан – операција у Ираку би била представљена као једна од епизода те операције. *Друго*, покушај да поново уједини око себе западне и блискоисточне савезнике који су се претходно разишли са САД у њиховој процени у Ираку, и *треће*, поновно јачање америчке улогу у односима са муслиманским светом.

Након неколико година, затишја и привидног мира, почетком 2011. године, САД поново активирају план ВБИ с тим да се помоћ више не ограничава новцем већ је нагласак на извозу „демократије, слобода и људских права“ које у суштини

представљају изазивање криза у облику револуција, преврата и грађанских ратова имплементираних у концепт „диригованог хаоса“ уз помоћ постојећих и формирање нових сепаратистичко – терористичких организација (ИСИЛ).

Бивши припадник америчке војне академије потпуковник Ралф Петерс је 2006. године у војном часопису „Армед Форцес Јоурнал“ објавио мапу у чланку под називом „Крваве границе – како да Блиски исток изгледа боље“.³⁵ Касније ће та карта постати основа Петерсове књиге „Никада не прекидајте битку“ која је објављена 2006. године. Објављивање нове мапе Блиског истока изазвало је велико незадовољство у муслиманском свету јер је најавила могућност прекрајања постојећих и успостављање нових граница а тиме и држава.

И сасвим летимичан поглед на Петерсову карту показује да пројекат ВБИ обухвата простор два континента и да се у оквиру њега формира лук нестабилности почев од Либана и Палестине до Сирије, Ирака и земаља Персијског залива закључно са Ираном, Пакистаном и Авганистаном на Истоку, укључујући и земље централне Азије (Узбекистан, Киргизија, Кацихистан, Тургменистан, Казахстан) као и земље Каспијског басена (Грузија, Украјина, Дагестан, Ингушетија, Чеченија).

Амерички историчар Дејвид Фромкин у сарадњи са Кенетом Полаком и Данијел Бајманом, објавили су у америчком журналу „Ваниту Фаир“³⁶, још једну карту новог Блиског и Средњег истока на којима се види подела Саудијске Арабије и Ирака на три територијалне целине, подела Египта на две државе и укључење Кувајта и Катара у Уједињене арапске емирате како би се на тој територији формирала нова држава. Најзад, област Левант у источном делу Средоземља би постала денационална зона а самим тим би и Израелско - Палестински сукоб изгубио значај у новом геополитичком простору.

Далеко свеобухватнији приступ овом проблему а тиме и дубљу анализу остварења америчког пројекта Велики Блиски исток, укључујући и разоткривање његове позадине, дали су бројни руски, кинески, индијски, пакистански, ирански и други аналитичари светских збивања у својим радовима, научним публикацијама и монографијама које су доступне широј, стручној и научној јавности. Њихове ставови и оцене у погледу остварења пројекта ВБИ, налазе се у јаком контрасту у односу на званично прокламовану америчку спољну политику. Према њиховој оцени, иза

³⁵ R.Peters, Bloodborders. How abetter Middle East would look /htt/armedforcesjournal.com/2006/06/

³⁶ David Fromkin, Daniel Byman, Kenneth Polack, Vanity Fair, January 2007.

компромитованог и прозаичног концепта извоза „демократије и људских права“ налазе се прикривени стварни циљеви од којих се посебно истичу:

- овладавање ободом региона ВБИ у коме су сконцентрисани постојећи и још неистражени извори и налазишта енергената, минерала и других рудних богатстава;
- контрола магистралних праваца, рута и маршрута гасовода и нафтовода који повезују њихова изворишта за западним одредиштима;
- удаљавање и спречавање утицаја Русије и Кине на главна изворишта, чворишта и развођа енергената;
- приближавање, опкољавање и трајно базирање америчког присуства у кључним регионима Центалне Азије, Блиског истока, Северне Африке и Персијског залива ради стицања и осигурања нове геостратешке предности која подразумева америчку опсесију за постизање апсолутне нуклеарне надмоћи у новом противракетном штиту према Русији и Кини;
- промовисање концепта „Одговорности и заштите“ што је само нови термин у америчкој војној лексици за „хуманитарне интервенције“ и нова колонијална освајања;
- дефинитивно урушавање принципа суверенитета и територијалног интегритета;
- рушење власти и прекомпоновање држава Северне Африке и Блиског истока које нису до сада нису имале војно-техничке аранжмане са САД и НАТО и нису били у савезништву са њима (Либија, Сирија, Либан);
- обнављање британско-француског војног савезништва током операција у Либији, Малију, Сомалији итд;
- деформализовање међународног правног поретка и потпуно маргинализовање и инструментализовање међународних организација: ОУН, ОЕБС, Међународни црвени крст, Међународни кривични суд и многе друге.

Велики подухват у виду мегапројекта ВБИ, по свим критеријумима је изузетно сложен, тешко ухватљив и вероватно тешко уклопив у поједностављене експозиторне схеме и у транспарентне аналитичке стратегијске обрасце. С тога и његова анализа захтева нешто другачији методолошки приступ, тим пре, што целовитост плана још није обелодањена већ су неки могући, па и вероватни сценарији тог плана, фрагментарно

објављени у стручној литератури етаблираних војно-стратегичких часописа као и бројним медијима општег профила и широке перцепције у јавности.

2.2. Фазни поступци остварења плана Велики Блиски исток

Управо скицирани аналитички контекст омогућава да се план Великог Блиског истока са аспекта његове реализације подели у неколико етапа. Појединачни покушаји и анализе да се ова тематика осветли са војног аспекта, представљају дубоко понирање у једну област ратне вештине а тиме и вођења рата (политике) која је сама по себи изванредно широка и по многим димензијама богато изнијансирана.

Сазнања у овом подручју су по оцени стручњака непотпуни, непредвидиви у времену и међу земљама, недовољно повезани са стандардним доктринарним правилима, оптерећени различитим типовима пристрасности и неуклопиви у шира компаративна сагледавања због различитих априорних и ад-хок претпоставки које су на многим тачкама морале да буду прихватане да би неки логички недељив и нужно заокружен блок генерализација уопште могао да се реконструише.

Увид у оскудно демистификовану емпиријску грађу са којом се располаже, као и бројне конструкције које су могле на основу њега да се изведу, омогућио је да се мега пројекат ВБИ, с обзиром на динамику и темпо његовог одвијања, те просторна подручја на којима се одвијају подпројекти, може условно поделити на четири фазе, и то:

1. фаза означава упад или окупацију Авганистана и Ирака од стране САД и НАТО;
2. фаза представља преврате и државне ударе праћене грађанским ратом у Тунису, Египту и војне интервенције у Либији и Малију од стране ЕУ (Француска и Велика Британија);
3. фаза означена је изазивањем оружане побуне у Сирији, Јемену и Бахреину;
4. фаза се односи на планове у циљу промене режима у Ирану путем војне интервенције.

Политички аналитичар Грегори Копли (Gregory Copley)³⁷, поред наведених фаза, наводи неминовност тајних операција и отворених војних потеза САД у циљу продора ка земљама Централне Азије и региону Каспијског басена. Из досадашње праксе примене стратегије сукоба ниског интензитета, укључујући и процес разградње СФРЈ,

³⁷ Председник Асоцијације за међународне студије (ISSA-International Security Studies Association) са седиштем у Вашингтону.

даља „балканизација“ подручја названог Велики Блиски Исток, могућа је једино формирањем, обучавањем и материјално – финансијским подржавањем, као значајним чиниоцем логистике, постојеће и новоформиране сепаратистичко – терористичке организације, које би, у оквиру америчке дестабилизација (окупације) простора и изазваних грађанских ратова национално – верског карактера, успеле да формирају нове државе у оквиру постојећих (Ирака, Ирана, Сирије и Турске), без обзира на њихово међународно признање и чланство у ОУН.

Међутим, оно што највише брине, не само САД и НАТО, него ширу међународну заједницу, а у оквиру досадашње америчке праксе формирања и ангажовања терористичких организација за разбијање појединих држава, јесте чињеница да су активности сепаратиста и терориста у борбеним операцијама, често излазили из оквира америчке стратегије „стварање и управљање кризама“ и при томе из „организованог-контролисаног хаоса“ прелазили у неконтролисану лавину злочина и терора из сопствених, ужих или ширих политичких и верских побуда, које су у потпуности потирале, не само све тању и блеђу линију између „меке“ и „тврде“ америчке моћи, него и жељеног пројекта и створене реалности на терену.

Због тога, у појединим званичним документима Пентагона, на пример у Волфовичевој доктрини из 1992. године, наилазимо на идентичне **империјалне** циљеве, да се кроз „меку моћ“ и војно присуство, америчким компанијама осигура несметан приступ енергентским изворима као и безбедан транспорт нафте и гаса до крајњих корисника, али уз широко војно и логистичко обезбеђење НАТО – а, као и снагама и средствима проверених савезника из редова терористичко – сепаратистичких снага ангажованих у „унутрашњим агресијама“ држава – жртва америчких националних интереса.

2.3.Окупација Авганистана и Ирака

Остављајући по страни званичне ставове Беле куће и Стајт департамента о разлозима окупације Авганистана и Ирака, већина војних аналитичара, не само у Русији већ и на Западу, сматра да они нису вођени у склопу прокламоване „борбе против тероризма“, већ из сасвим препознатљивих геополитичких разлога. Према мишљењу руског стручњака Александра Књазева, циљ упада војске САД у Централну Азију представља стратешко позиционирање и јачање положаја у региону, при чему је стратешки задатак политике у Азији постављање сталних војних објеката (база). У том смислу, војска САД је, до свог повлачења, изградила нових девет уз већ постојеће три које је

доградила и инфраструктурно унапредила. Територија Авганистана представља десантну основицу за даље војно наступање према Русији и Кини, а пре тога и према другим Централноазијским државама. Према истом аутору, сва догађања у Авганистану и земљама са којима се он граничи, а пре свега Пакистан, треба да се посматрају кроз призму америчког геополитичког пројекта Велики Блиски исток (ВБИ).

Окупација Авганистана и Ирака представља почетак преформатирања овог изузетног значајног региона у геостратегијском смислу на коме се, бар за сада, врше припреме за евентуални сукоб ширих размера познат као „велики рат“.³⁸

Према руским изворима (Леонид Решетњиков)³⁹, у првом реду, стварна сврха наведеног рата према талибанима и Ал Каиди је смештање војних снага у Средњу Азију а главне мете су Русија и Кина. Поред тога, америчка војска у Авганистану је још из два разлога: први, контролишу производњу и промет опијума и хероина и његов транспорт ка Европи и САД, и други, изградња сталних америчких војних база.

2.4. Реколонизација Северне Африке и Субсахарске зоне

Пројекат ВБИ, облицима деловања, начином испољавања и суштином садржаја, неминовно је наметнуо успостављање поновног облика колонизације афричких земаља које су сматрале да су својим ослободилачким револуцијама успеле да збаци јарам ропства и експлоатације природних ресурса.

Међутим, завршетком Хладног рата и успостављањем Новог светског пројекта, САД, као преостала супер сила у униполарном међународном поретку, оживеле су старе апетите уткане у империјалну политику потчињавања, изабљивања и стављања под потпону контролу територије Африке и Азије обликујући нови геополитички простор. Дестабилизација подручја Магреба остварена је по балканском моделу и сценарију кроз организовање тзв. „арапског пролећа“, односно победе „твитер“ револуција у Тунису и Египту, фрагментације Судана на два дела и најзад, организовање оружане побуне а затим и војне интервенције на Либију од стране Америке и њених савезника. По инерцији, протести и оружани сукоби, прошириле су на простор Субсахарске зоне, пре свега у Малију. Иницијатори и креатори ових сукоба и државних преврата (САД и

³⁸ Виктор Барбукин: Велики рат је једина стратегија за очување америчког глобалног вођства, Фонд стратешке културе, 03.01.2012.

³⁹ Леонид Решетњиков, директор Руског института за стратешка истраживања (РИСИ) у Москви.

НАТО), нагласак стављају на стварању и одржавању вештачки створене нестабилности на простору од Марока па преко Северна Африке, Блиског и Средњег истока, Персијског залива, Јужне Азије па све до Филипина и Индонезије, тако што ће он бити територијално уситњен, политичко-безбедносно прекомпонован и преведен у ново хибридризовано стање хаоса које се може контролисати.

Све те активности имају један синергијски ефекат – преформатирање великог простора на коме претежно живи муслиманско становништво које је додатно оптерећено међусобним верским и етничким сукобима.

По замисли америчких стратега и њихових формализованих геополитичких пројекција, таква ситуација ће да омогући западу, пре свега САД као водећој сили, да држи под контролом огромне енергенске изворе и путеве њиховог транспорта и да истовремено онемогући појаву и приступ нових центара моћи, пре свега Русије и Кине, постојећим и новим ресурсима.

Позадина војне интервенције НАТО у Либији, и Француске у Малију, огледа се у плановима запада да изврши нову колонизацију Африке у циљу обнављање империје, односно успостављања колонијалног статуса афричких држава оживљавајући стари циљ експлоатације и успоставе контроле над извориштима нафте и гаса и политичке доминације над просторима.

Руски војни извори (Решетњиков, Ивашов, Гавриличенко, Филимонова) сматрају да је војна интервенција НАТО у Северној Африци и ширење војног присуства САД на том подручју мотивисано намерама Вашингтона да са тог подручја истисне руске и кинеске интересе који су последњих година били у експанзији.⁴⁰

Да подручје Северне Африке, Сахела и Источне Африке има велики стратегијски значај за планове САД, показује и чињеница да су америчку команду у Африци (АФРИКОМ), из Штутгарта пребацили у Цибути.

Према изјави генерала Вилијама Варда, команданта АФРИКОМ-а, његове војне снаге су прошириле област противтерористичких операција.

АФРИКОМ је фокусирао већину својих војних активност у источни део Африке, Кенију, Етиопију, Цибути, Уганду, дакле земље које су поред Сомалије директно изложене утицају терориста. Осим тога, генерал је потврдио америчко присуство и у

⁴⁰ Гавриличенко Јуриј; Велики Блиски исток и колонијални ратови, Фонд стратешке културе, 11.09.2011.

другим афричким земљама као што су Могодиш, Нигер, Нигерија, Бурунди, Руанда, Танзанија, Обала Слоноваче, Сијера Леоне, Мозамбик и друге.

Масовно војно присуство НАТО снага предвођених САД, осим милитаризације афричког простора, недвосмислено указује и на њихову улогу у обезбеђивању несметане експлоатације природних богатстава од стране америчких и европских корпорација и апсолутне кооперативности политички и финансијски контролисаних режима.⁴¹

Истовремено са догађајима на Северу Африке дошло је до сукоба владиних „опозиционих“ снага у Бахреину и Јемену. Међутим, снаге Саудијске Арабије, ради паралелног успостављања стратешке равнотеже, морале би извршити инвазију која заузима простор приближан површини Западне Европе што је врло тешко у пројектованој геостратешкој сфери одмеравања моћи присутних чинилаца као претендената на природне ресурсе дотичног региона.

Независно од тога, судећи према најновијим информацијама, Америка не одустаје од првобитног плана размештања и базирања својих снага на афричко – азијском подручју. У већину напред наведених азијско - афричких земаља упућени су војни инструктори и уз претходно добијену сагласност САД, непосредно узели учешће у примени различитих садржаја стратегије сукоба ниског интензитета у циљу заштите и одржавања на власти проамеричких режима.

Интезивирање и проширивање ратног фронта од Авганистана и Пакистана према Јемену и Бахреину и дубље према Рогу Африке, изазвало је различите реакције, не само званичне политике на Истоку и Западу већ и стручних војно-безбедностих кругова који су, генерално узевши, изразили оправдану забринутост због инсталирања неопходне почетне логистичке подршке у комбинацији са обавештајно-извиђачким дејствима. У склопу тога отворена је прва ваздухопловна база у Цибутију за стационирања беспилотних летилица које ће у наредном периоду осматрати и извиђати шира подручја и по потреби дејствовати по терористичким центрима и објектима, спречавајући било каква изненађења, односно, осигурати превентивну безбедност над сопственим војним и цивилним снагама у датом региону и бити у спремности да у најкраћем времену пружи неопходну борбену и логистичку подршку

⁴¹ Према стручним анализама подручје Сахела, Источне и Централне Африке представљају последњу област рудног и енергентског потенцијала у свету која још увек нису потпуно истражена. У извештају новинске агенције УПИ-а откривена су два велика налазишта на локалитету језера Алберт између Уганде и Конга, а на подручју Сомалије откривена су два хидрокарбонска подручја.

својим савезницима (у првом реду Израелу) са усаглашеним политичко – економским циљевима на одређеним територијама азијско – афричког басена.

2.5. Прекрајање Блиског истока

Амерички продор и овладавање природним ресурсима геополитичког центра (Хартланд), подразумева претходну војну контролу простора на ободу (Римланд) као заштитног појаса. Да би америчке снаге заузеле и запоселе „меки трбух“ Русије и рањиви „запад Кине“, неопходно је неутралисати све потенцијалне непријатељске земље међу којима се својим стратешким положајима истичу Сирија, Либан и Иран.

Милитаризација источног Медитерана представља саставни део тог плана. Бомбардовање Либана од стране НАТО авијације, представља део пажљиво испланиране војне мапе пута. Војни планери у САД и Израелу већ дуже време разматрају различите опције проширења рата у Сирији и изазивање рата у Ирану. Током 2012. године, након брижљиво изведених припрема, у Сирији су почели сукоби између владиних и побуњеничких снага који све више попримају регионалне размере. У ствари, на терену се води сукоб између две супротстављене стране: на једној је Асадова влада подржана од стране Ирана, Кине и Русије, а са друге су „побуњеници“, који су америчком стратегијом Сукоба ниског интезитета представљени као „демократска опозиција“. У саставу тзв, „опозиције“ налазе се различите исламистичке, милитантне и терористичке групације почев од „муслиманске браће“, „Ал-Каиде“, ИСИЛ-а па преко разних других покрета који су, под покровитељством америчке стручне и финансијске подршке, по обављеном послу у Либији, пребачени у Ирак, Сирију и Либан.

Према западним изворима на старни побуњеника бори се и велики број плаћеника из целог света које финансирају режими у Катару и Саудијској Арабији. На тој страни, а против владе у Дамаску (Сирији), отворено су стале земље чланице НАТО, ЕУ и САД. Сукоби у Сирији представљају ширу војну агенду која је у тесној вези са приступом нафти и нафтоводима. Ту политику отворено подржавају мултинационалне компаније и корпорације, а пре свих „Амоко“, „АРСО“, „Шеврон“, „Тексако“ и „Бритиш петролеум“ који настоје да сачувају постојеће и освоје нове монополске позиције у погледу експлоатације и транспорта нафте и гаса. У контексту рата у Либану и Сирији, за поменућу агенду потребна је израелска територијална контрола источно-медитеранске обале.

Циљ Израела није само да добавља нафту из Каспијског мора за своје потребе путем БТЦ нафтовода, којим нафта из Азербејџана стиже до турске луке Чејхан, већ да ту исту нафту проследи, кроз пројекат подводног израелско-турског нафтовода, до своје луке Еилат-Ашкелон, а одатле је преусмери ка јужној Азији и Далеком истоку.

Геостратегијска последица измене правца централноазијске нафте и гаса ка источном Медитерану (а не према Западној Европи) ради поновног извоза у Индију, Кину и земље Далеког истока, јесте: 1) да ослаби унутар азијско енергентско тржиште које се иначе заснива на развоју директних нафтоводних и гасних коридора који повезују изворишта у Централној Азији са европских корисницима, 2) слабљење улоге Русије у централној Азији. 3) одсецање Кине од извора у Такицистану, Казахстану и Тургменистану, и 4) изолација Ирана.

Политички аналитичар Вилијам Ендгал у својим недавно објављеним текстовима указује на улогу најновијих открића резерви гаса на простору Израела, Сирије и Катара, заинтересованост ЕУ за природни гас, као и планиране трасе гасовода на овом простору, означавајући их као главне узроке сукоба на Блиском истоку који прете да прерасту у рат светских размера. Ситуацију је додатно заострило потписивање споразума о гасоводу (јул 2012.) потписаним од стране Сирије, Ирана и Ирака а којим се предвиђа трогодишња сарадња у изградњи гасовода вредног десет милијарди долара. Траса гасовода полази од Иранске луке Асалоујех у непосредној близини гасног поља Јужни Парс у Персијском заливу, преко ирачке територије до Дамаска у Сирији.⁴²

Уколико Иран не буде стављен под америчку контролу, Кина, преко Пакистана, Ирана, Ирака, Либана и Сирије може изаћи на Медитеран и преузети контролу над енергентима у Персијском заливу. Из тих разлога, сви планови напада на Иран подразумевају претходно заузимање Сирије јер САД, у том сукобу, не желе у позадини његовог савезника који ће угрожавати Америчке војне напоре и потенцијале. Најновије информације и независне анализе стања у Сирији, показују да иза тзв. револуције у Сирији стоји САД као главни иницијатор и креатор постојећег стања, а „извођачи радова“ су Саудијска Арабија, Турска, Катар и унутрашње снаге „политичке опозиције“ сврстане у терористичко-верско-сепаратистичке колоне.

⁴² Наведени гасовод, већ сад назван „шиитски“ – јер води од шиитског Ирана преко већински шиитског Ирака до Сирије у којој шиити држе кључне полуге власти – знатно би повезао и ојачао овај блок, као што би и драстично повећао његов утицај на Европу. Управо то САД жели да спречи.

Амерички циљеви на стратешком плану су врло јасни, али је улог велики: Американци подржани од стране Израела желе одвојити Сирију од Ирана и проиранских снага у Либану и на том простору од Истамбула до Црвеног мора успоставити низ прозападних оријентисаних држава који ће се надовезати на земље арапског полуотока, то јест Саудијску Арабију, Кувајт, Јемен и Јордан, а продужава се преко Персијског залива на Катар, Уједињене Емирате, Бахреин и Ирак, а завршава се на истоку у Мјанмару у којој се такође налазе америчке базе. Наведни појас пресеца територија Ирана што је само разлог више за његово уклапање у постојећи појас који, у том циљу не искључује и ратну опцију.

2.6.Америчко-израелски план за Иран

Од септембра 2011. године појачава се напетост између Техерана и Вашингтона након увођења санкција на ирански извоз енергената од стране ЕУ, и претње Техерана да ће блокирати Хорбушки пролаз, чиме се ситуација знатно погоршала јер су обе стране почеле опсежне војне припреме за предстојећи евентуални ратни сукоб.

За сада су у оптицају три сценарија: *први*, да војни удар по иранским нуклеарним постројењима и ракетним ваздухопловним базама изврше америчке ваздухопловно – поморске снаге које не предвиђају копнену операцију, *други*, да Израел самостално изврши ваздушно ракетни напад на Иран, и *трећи*, да САД, Израел, НАТО и друге коалиционе снаге изврше свеобухватан удар стратегијских размера по унапред одређеним циљевима на територији Ирана (У војним плановима САД наводи се око 10.000 циљева).

Будући да дипломатски напори нису уродили плодом јер званични Техеран нема намеру да обустави нуклеарни програм и заустави досадашњи потигнути степен технолошке прераде уранијума, по оцени војних стручњака примена војне опције условљена је не само жељом САД, већ и реакцијом Русије и Кине.

Нуклеарни програм Ирана, по западним званичним политичко-безбедносним погледима заснованим на позицији америчке супер силе и светског хегемона, представља до сада убедљиво најтежи тест и велики изазов стартешких размера у највишем рангу чији ће исход потврдити доминацију Америке или ће означити почетак краја политике насиља и прихватање нове констелације реалности која укључује нови баланс моћи и равнотежу снага.

Због овога, у наредном периоду, америчка геостратегија ће бити оптерећена ореолом, победника што значи да сваки будући оружани сукоб мора бити решен у корист САД. У противном, сваки пораз значио би све дубљи пад са несагледивим последицама настанка „великог рата“ који би, без сумње, укључио и употребу (размену) нуклеарних средстава. Другим речима, САД ће у случају озбиљне претње њеним стратешким интересима од стране Русије и Кине, доминантну, и овом времену и тренутној лидерској позицији исплативу, Стратегију сукоба ниског интензитета, издигнути на ниво средњег, односно, високог интензитета.

Упоредо са заштравање ситуације око Ирана, САД су извршиле пребацивање значајних ваздухопловних и поморских ефектива у регион Персијског залива, чиме су створили ближу десантну основицу за наредна борбена наступања. У том смислу извршено је инсталирање ракетних и радарских система на турско-сиријској граници као и њихово распоређивање у Кувајту, Катару и Уједињеним Емиратима.

Истовремено, на подручје које гравитира Персијском заливу, упућено је неколико десетина хиљада маринаца који треба да попуне базе у Јордану, Ираку и Саудијској Арабији. Према изјави команданта америчких поморских снага у Персијском заливу, адмирала Марк Фокса, Пета флота је ојачана са три нова носача авиона и то *YU-S-S*, *Enterprajz*, *Abraham Linkoln* и *Karl Vinson*, затим четири миноловца, као и већим бројем ратних бродова и крстарица укључујући и амфибијске чамце за копнена искрцавања.

Министар одбране и логистичке подршке оружаних снага Ирана, бригадни генерал Ахмад Вахиди, изјавио је да су иранске снаге спремне, да у случају напада истог момента изврше ракетни удар по циљевима у Израелу и по свим околним америчким војним базама (35) које су у домету иранских ракетних система.

Уколико САД војном акцијом остваре свој циљ у Ирану, ставиће под контролу енергентске ресурсе Техерана, а истовремено ће ослабити Кину у дотуру и коришћењу највећег дела енергената којим се снабдевала из Ирана.

Експерти руског Института за стратешка истраживања (Решетњиков, Ивашов, Барбукин, Карашњикова, Гускова, Мезјајев), поводом кризе у Сирији и евентуалног покушаја дестабилизације Ирана, у својим аналитичким текстовима истичу да „Запад на челу са САД нишани Сирију и Иран да би зауставио експанзију Русије и Кине“.⁴³

Поред тога, наведени Институт је разрадио и неколико различитих сценарија. Ако Иран успе да избегне или амортизује америчко-израелски удар тада би Кина преко

⁴³ Леонид Грегоријевић Ивашов: Русија – Кина геополитичка кооперативност, Геополитичка ситуација на Блиском Истоку, Међународни билтен, Москва, 27. октобар 2011.

Пакистана, Ирана, Ирака и Сирије, кроз пројекат „кинески пут свиле“, практично изашла на Медитеран и преузела контролу над већим делом извора енергената и нафтовода у Персијском заливу.

Користећи остварени суфицит, Кина великом брзином шири свој утицај у Индијском океану. У склопу тога гради луке у Пакистану, Ирану, на Цејлону, Бангладешу, Мјанмару и Малдивском архипелагу.⁴⁴ У циљу предупредивања америчке експанзионистичке политике на подручју Јужне и Централне Азије и Индијског подконтинента, Кина је поставила радар на острвима Коко који припадају Мјанмару ради праћења пловног пута кроз Малајски мореуз а на континенталном делу Мјанмара је модернизовала два аеродрома у Мандали и Пегуу и изградила пет нових војних база у Ситхеу, Кокпјуу, Хангију, Мергуију и Задеци. Осим тога Кинези граде луку Читагонг у Бангладешу, војно-поморску базу Марао на Малдивским острвима и луку Хамбантот на Шриланки и луку Гвадар на западној обали Пакистана уз саму границу са Ираном, у жељи да се инсталирају и на Сејшелским острвима.

Сергеј Шашков, у процени стања на азијском војишту⁴⁵, такође, упозорава да би евентуална војна интервенција од стране САД и НАТО у Сирији или Ирану, уједно означавала увод у рат великих размера у коме би, према званичној изјави Москве и Пекинга, а у заштити сопствених интереса, узели учешће и Русија и Кина. У том сценарију нагло се увећава могућност употребе савремене софистициране и технолошки осавремењене борбене технике за огромним катаклизмичним разарујућим ефектима.

2.7.Одсликавање мапе Великог Блиског истока

Креатор пројекта Велики Блиски исток (ВБИ) је Пентагон, односно, његову разраду су уобличили тадашњи високо позиционирани званичници америчке администрације који потичу из неоконзервативног блока, познати по експанзионистичким и милитаристичким пројектима.

Суштина тог пројекта на чијој изради су потрошена огромна буџетска средства, своди се на хаотизацију целог региона и формирање лука нестабилности од Марока преко Блиског истока до Индонезије, односно зоне тињајућег конфликта који се може одржавати.

⁴⁴ Ланац ових база на поморском путу, у Пекингу називају „Бисерном ниском“.

⁴⁵ Сергеј Шашков: Провера у пракси теорије „Диригованог хаоса“, Фонд стратешке културе, 2011.

Реализација пројекта ВБИ претпоставља промену влада што је већ учињено на Северу Африке и прекрајање граница суверених држава укључујући њихово декомпоновање и фрагментацију простора. Судаћи по објављеним мапама ВБИ, готово да не постоји ниједна држава у том региону која је поштеђена нових прекрајања.

Прекрајање граница Блиског и Средњег истока и Централне Азије обухватале би све државе тог региона у тој мери да нова политичко – географска карта не би ни подсећала на садашњу.

Релативно мало позната карта ВБИ почела је да се појављује првенствено у војним а потом и у владиним круговима 2006. године. На тој карти се јасно види да Сирија као држава не постоји у данашњим границама већ су уместо тога формиране три нове територијалне целине или ентитета и то: на обалама Сирије формирана је мала држава Алавита, док је преостали део Сирије са ирачким сунитима стопљен у јединствену целину, а део сиријске Голанске висоравни великодушно је поклоњен Израелу.

Амерички картографи на својим мапама предвиђају и поделу Сирије на три нове државе: на северу је већ формирана аутономија Курда која ће ући у састав Курдистана, на југу – држава Друза, а у центру земље је остављена сунитска држава. Дакле, од саме Сирије треба да остане веома мало. Створила би се поново Феникија, а преостали део, укључујући ту и шиитски део Ирака и других држава региона, представљао би основу за настанак нове арапске шиитске државе која би фактички ујединила сва шиитска племена у једну државну целину.

На територија Јордана предвиђено је формирање Палестинске државе, а њена западна обала, укључујући и појас Газе, био би припојен Израелу.

Либан ће такође, према наведеној мапи, бити подељен на две државе: на државу Шиита и државу Маронита.

Амерички пројекат Велики Блиски исток подразумева распарчавање садашњих држава на неколико мањих целина а то би у крајњем исходу пружало САД бољу прилику за контролу стратешких конкурената преко малих, неспособних, несамосталних, сиромашних и у великој мери зависних и потчињених марионетских режима доброј вољи Америке.

Након окупације Бахреина и бомбардовања побуњеничких снага у северном Јемену, односи између Ријада и Вашингтона знатно су погоршани. У америчкој обавештајној заједници постоји верзија о „саудијском трагу“ у терористичким нападима на светски трговински центар који указују на повезаност саудијске монархије и Ал-Каиде.

Амерички аналитичар Мајк Дејви у својм научним чланцима детаљно образлаже план поделе Саудијске Арабије на неколико територијалних целина. То ће по њему омогућити да се заврши са веџабизмом и исламским тероризмом јер постоји мноштво доказа да управо саудијски режим спонзорише покрет веџабија, а истовремено подржава и остале исламистичке покрете.

У геополитичкој игри на Блиском истоку и новоствореној „шаховској табли“ још један значајан фактор утиче на одлуку Вашингтона да промени политику према свом дугогодишњем савезнику и да истовремено направи заокрет према Катару као новом привилегованом штићенику америчке администарције на Блиском истоку.

Због све чврћих веза између Ријада и Пекинга који од 2006. добијају узлазну линију након потписивања Споразума о енергетици, а кулминацију достижу 2012.након договора о изградњи велике рафинерије у лучком граду Јамбу на Црвеном мору, која ће са радом почети 2014. године, долази до постепеног захлађивања односа између Ријада и Вашингтона. Епилог тога је пребацивање неколико америчких војних база из Саудијске Арабије на територију Катара.

Подела Саудијске Арабије је готово извесна само још нису дефинисане границе и број нових држава.

Такође, предвиђа се и подела Египта на две државе: на градски регион у делти Нила, и на западну – племенску област. Занимљиво је истаћи да је истим планом предвиђено укључење Кувајта и Катара у Уједињене Арапске Емирате како би се на тој заједничкој територији формирала потпуно нова држава исламистичког карактера али западно оријентисана. И најзад, област Леванта у Источном делу Медитерана, постала би денационална зона.⁴⁶

Посебна пажња америчких планера и картографа, посвећена је подели Ирана. По визији Пентагона, Иран би изгубио велике територије у корист Уједињеног Азербејдана, Слободног Курдистана и Арапске шиитске државе. На његовој територији никла би нова држава „Белуцистан“. Као вид компезације Ирану би припојили провинције око Герата у Авганистану као и граничне територије пакистанских племена које имају етничко-историјску везу са Ираном. У сваком случају Иран би након прекомпоновања остао на далеко мањој територији, с тим да би, његова највећа налазишта гаса и нафте припала другим државама.

⁴⁶ Више о томе: Игњатченко Игор; Осуђени на уништење, Фонд стратешке културе, 07.06.2012.

Овај пројекат предвиђа и оснивање Великог Паштунистана који обухвата територије две државе: Авганистана и Пакистана. Све већа „паштунизација“ авганистанске власти, изазива реакцију непаштунског дела становништва продубљујући и ширећи лезу етничког и верског конфликта.

Уз план оснивања Великог Паштунистана предвиђено је формирање и независног Белуцистана који треба да уједини у квази државу белуцистанце као етничку групу која живе на територији Пакистана, Авганистана и Ирана у јединствен државни простор.

План стварања „независног Белуцистана“⁴⁷ није настао као потреба да белуцистанци постану самостална политичка снага, него да би, пре свега у Ирану изазвао хаос због фрагментације простора. Територија Авганистана се такође декомонује на већ поменути Паштунистан на југу и авганистански Туркменистан на северу.

Новина овог пројекта је у томе што предвиђа настанак новог Курдистана који ће повезати Курде који живе на простору Ирана, Ирака, Сирије и Турске.

Позадина прекрајања Централне Азије има геостратешку димензију којом САД, својим присуством и контролом изузетно значајног простора огромних изворишта енергената и транспортних праваца, стичу предност која им омогућава приближавање непосредно уз границе Русије и Кине.

На тај начин се ставрају предуслови за померање снага САД и НАТО на север Авганистана и у земље Централне Азије. С обзиром на постојећи висок потенцијал етничке нетрпељивости, није искључено претварање територије Авганистана, Тацикистана и Киргизије у зону тоталног конфликта. Ако се у тој ситуацији узме у обзир и могућа ескалација сукоба у Узбекистану и Казахстану, онда се добија један огроман простор који је подложен унутрашњим сукобима, а то би, према свим проценама увукло Русију и Кину у конфликт ширих размера ради заштите својих националних интереса.

Виктор Барбукин (РИСИ) сматра да било који сукоб на подручју Средње и Централне Азије, по домино ефекту, може да прерасте у сукоб ширих размера, а то би значило неминовни улазак у Велики рат.⁴⁸

⁴⁷ Оснивање независног Белуцистана са деловима Ирана, Авганистана и Пакистана је врло важна компонента америчких стратешких планова у том региону. Одвајање Паштунистана умногоме је условљено чињеницом да САД и НАТО-у недостаје снага за свеобухватно и директно присуство на југу Авганистана.

⁴⁸ Резултати математичког моделирања светске геополитичке динамике дозвољавају да се закључи: рат огромних размера (природно победнички) и то обавезно „убичајним“ оружјем, представља једину

2.8. Балканизација Евроазије

Без обзира на примену расположивих садржаја стратегије ниског интензитета, Сједињене Државе нису успеле да реше ни један од постављених задатака: да среде арапско-израелски конфликт, да преузму контролу над Ираком, Авганистаном и Ираном, да остваре концепцију „Великог Блиског Истока“, да из региона истисну Русију и Кину и да победе тероризам који се појавио под исламском заставом.

Досадашње војне операције САД у Ираку и Авганистану су направиле цео низ нових противречности, тако да је даље остварење спољне политике Сједињених Држава постало још компликованије при чему треба истаћи чињеницу да су преостали савезници САД – арапске монархије Персијског залива – у многоме се преоријентисале на решавање унутрашњих проблема и на самостално решавање конфликта који се могу појавити у њиховом региону.

Општу дестабилизацију Блиског Истока су појачали и преврати „арапског пролећа“ које су Американци, у виду „обојених револуција“, терористичко – превратничког карактера, планирали, организовали и подржали, а који су се завршили преузимањем власти од стране исламиста. Војна интервенција у Либији је земљу која је „ауторитетом“ мировала, претворила у арену грађанског рата, чији је коначни исход још увек непознат. Односно, земљу, која није у ничему „оскудевала“, претворила у трајног политичко-економског и безбедносног зависника,

Недоследност спољне политике САД види се и у регулисању арапско-израелског конфликта, јер су поступци Сједињених Држава довели на ивицу „лидерства“ Израел, мада је он за цео тај регион представљао тврђаву утицаја САД.

Очигледан неуспех политике САД на Блиском и Средњем Истоку у свим правцима је превише велики да би се назвао само неуспехом. Америчку политику је увек одликовало умеће да се стратешки циљеви постигну онако, како су постављени. Са много већом вероватноћом се може претпоставити да ће, пошто је схватила неизбежност слабљења свог утицаја у Евроазији, Америка, у стратегијском смислу, од тактике хаоса којим се управља, прећи на стварање хаоса којим се не може управљати. Такав хаос који се шири Евроазијским континентом ће на дуг период блокирати

шансу за САД да не изгубе геополитичко вођство. Види: Виктор Бурбаки, Велики рат је једина стратегија за очување америчког глобалног вођства, Фонд стратешке културе, 03.01.2012.

интеграционе процесе у геополитичкој „копненој сржи света“ што представља крајњи циљ америчког стратешког концепта „стварања и управљања кризом“.

Нова политика САД према „евроазијском Балкану“ ће се одликовати рационалношћу, изражену покушајима обуздавања и суздржавања „Ал-Каиде“, „ИСИЛ“-а и „Талибана“ при чему ће им се оставити одређене оперативне могућности искључиво за потребе пројекта „Велики Блиски исток“. Њихову тактику сепаратиста и терориста, Америка ће инволвирати у своје стратешке концепте и то преласком са отворених агресија на подршку дестабилизирајућим снагама из сенке, односно, како смо претходно навели, прибећиће изазивању „унутрашњих агресија“, моделом „удар споља, снагама изнутра“ при чему ће део одговорности за настале последице пребацити на Евроазијске државе (жртве агресије) у складу са постављеним спољно-политичким циљевима стратегије Сукоба ниског интензитета.

Без обзира у непредвиђеном застоју у избору стратегије, снага и средстава као одговарајућег модела у односу на геополитички и геостратешки положај Сирије, постоји велика вероватноћа за прерастање сиријског конфликта у регионални рат у коме ће учествовати Турска и Израел. За Иран је ситуација релативно повољна, он својим утицајем на Ирак може да ојача своје позиције у региону, и да, ослањајући се на Русију и Кину, то искористи уколико дође до несугласица са традиционалним противницима у Персијском заливу.

У најризичнијој ситуацији свакако ће се наћи Израел, коме је све теже да рачуна на директну војну подршку САД. Ради се о опстанку јеврејске државе која се нашла, окружена радикалним исламским режимима, пред ризиком од рата са суседима, са свим опцијама у вези са њим, па и са могућношћу да дође до нуклеарног конфликта. Међутим, треба очекивати да ће у таквим околностима, као и до сада, Израел, уз тајну подршку САД, применити своју познату стратегију „превентивног удара“ и пре отпочињања било каквих дејстава, практично извести неку од својих већ виђених „одбрамбених“ агресија, највероватније у регионима претходних ваздухопловних и ракетних удара.

У овом тренутку као острвце стабилности на вријућем Блиском Истоку изгледају исламске монархије Персијског залива, које се традиционално сматрају за савезнике САД. Међутим, америчким стратезима може се учинити за корисно да и на том

простору по сценаријима „арапског пролећа“ инспиришу државне преврате. Како би се превазишла системска економска криза и очувала улога светског хегемона, Америка мора да направи технолошки скок. Али фактор „време“ ради против ње тако да претпоставка о томе да се припрема дестабилизација земаља Персијског залива, чији би циљ био постепено урушавање и држање под контролом економија Европске уније и Кине које зависе од увоза енергената, више уопште не изгледа тако немогућа.

Даља дестабилизација „евроазијског Балкана“ и појава регионалних ратова на том простору уклапа се у пројекат „Велики Блиски исток“ Сједињених Држава, јер води ширењу конфликта на Кавказ и Централну Азију, слаби Русију, а Кини отежава приступ енергентима.

Још један доказ труда САД да прекине процесе евроазијске интеграције представља стварање вештачких супротности „убацивањем“ интеграционих пројеката чија је реализација немогућа. Као одличан пример може да послужи подршка Вашингтона пројекту ТАПИ, за који је немогуће обезбедити непрекидан рад цевовода. Други пример је мешање САД у планове Кине да формира нови „пут свиле“ и да у то обавезно укључи Авганистан, који Американци, не баш сасвим реално и оправдано, сматрају за своје „зборно место“ у Централној Азији. Ту се убацује семе конфликта не само између Пакистана и Индије, и Кине и Индије, већ у перспективи и између Кине и Русије.

Губећи статус једине глобалне суперсиле САД се још увек не одричу покушаја да стимулишу Евроазију за „геополитички плурализам“⁴⁹ (З.Бжежински), што директно потврђују њихови напори на дестабилизацији највећих држава Евроазијског континента из јужног (блискоисточно – средњоисточног) правца.

2.9. Потапање Европе у балкански геополитички вртлог

Ослањајући се на Европу као на свог главног стратешког савезника, САД, без обзира на то, не прекидају покушаје да дестабилизују европски континент, да ослабе европску валуту и да, поред низа до сада испољених економско-бездноних урушавања Европе различитим садржајима стратегије Сукоба ниског интензитета, око ЕУ, етничким чишћењем, односно, новом „сеобом народа“ са простора ВБИ, направе миграциони лук

⁴⁹ Збигњев Бжежински, Америка – Кина и судбина света, стратешка визија, Албатрос Плус, Београд, 2013. година.

балканско – медитеранске нестабилности како би Европу, као америчког зависника на пољу стратешке безбедности, принудили на даљу сарадњу, нарочито на геополитичком ободу евро – азијског простора.

Интервенција у Либији, као и низ дотадашњих војних акција на темељу „унутрашњо – спољних агресија“ САД, довели су до разочарења европских чланица НАТО-а и активирања напора Европске уније да се формира Европска политика безбедности и одбране (ЕПБО). Како би се повратила контрола САД над Северно-атланском алијансом, 12. маја 2012. је на Чикашком самиту, донета концепција „разумне одбране“ која ће постати главни инструмент за везивање одбрамбене сфере Европске уније за САД. Помоћу „разумне одбране“ САД су успеле да реше низ стратешких задатака, конкретно: минимизирање трошкова одржавања НАТО-а, повећање зависности ЕУ од америчке војне индустрије и смањење могућности ЕУ за осмишљавање алтернативних иницијатива у безбедносној сфери, конкретно и заједно са Русијом.

При том ће Американци, методом „стварања и управљања кризом“, како би себи могли да обезбеде статус судије, јачати напоре на стварању конфликта између европских земаља. Ради се не толико о сфери одбране, где се примећују и јачају супротности не само међу „новом“ и „старом“ Европом, већ и међу оснивачима Европске уније – Немачком и Француском.

Званични Вашингтон показује врло приметан притисак на ЕУ по питању смањења трошкова за превазилажење економске кризе, а то ствара напетост између севера и југа Европе. Терајући Европу да „притегне каиш“ Американци себи омогућују даљи раст дуговања. Несумњиво је да се јачањем кризе у Европи америчкој економији омогућује да она и даље успешно живи на рачун те исте Европе.

Нагла исламизација Блиског Истока и Северне Африке као резултат државних преврата и грађанских ратова, организованих уз помоћ САД, а у име „демократије, слободе и људских права“, представља висок степен економско – безбедносног ризика који ће, посустале, Сједињене Америчке Државе, после свог неминовног одласка из Евро-Азије, оставити, не само читавом том простору, већ ће, по геополитичким проценама, највећу штету нанети управо Европи.

Стални ризик од тероризма, јачање демографског притиска на земље Европске уније, као и претње њеној енергетској стабилности, САД ће, како би одржале статус „јединог

заштитника“ европског континента, ту ситуацију сасвим сигурно искористити, да моделовањем претходних, софистицирањем постојећих и изналажењем нових метода и облика испољавања стратегије Сукоба ниског интензитета, остану незаобилазни чинилац и „гарант“ европске безбедности и стабилности.

Један од најважнијих праваца за јачање спољне политике Сједињених Америчких Држава у Европи остаће формирање „санитарног појаса“ око Русије тако што ће се ширити „политика добросуседства“ у ЕУ и механизми „разумне одбране“. У том контексту Европа ће се неминовно сударити са америчким притиском који ће бити усмерен на продубљење („безусловних и брзих“) интеграција са Украјином, где се увелико планира и организује (највероватније у току Зимске Олимпијаде у Русији), реприза „обојене револуције“ из 2004. године и изазивање грађанског рата, односно „балканизација“ Украјине, чиме ће Америка и ЕУ (НАТО) свесно ући у интересну сферу Русије. У том циљу, у последње време се запажа тенденција за обнову „ГУАМ-а“, антируског удружења малоразвијених држава, које, по балканском моделу, нису способне за опстанак без помоћи Америке.

Ширењем НАТО-а на Украјину (евентуалним брзим, безусловним пријемом у ЕУ), дробљењем њене територије и евентуалном федерализацијом, обзиром на њен геополитички значај и стратешки положај, може се изазвати „борба за Украјину“ између Истока и Запада при чему ће САД и НАТО, применом већ виђених сценарија и садржаја стратегије Сукоба ниског интензитета (санкције, поморска блокада, забрана лета, опкољавање простора Русије и стварање повољније стратегијско - десантне основице за даља борбена дејства, увођењем војних система и повећавањем постојећег војног потенцијала у новопримљеним државама – пре свега балтичким земљама - чланицама НАТО, увођење „међународних“ снага за „раздвајање“ сукобљених страна, „успостављање мира“, нарочито разним облицима „хуманитарних“ интервенција по до сада опробаним рецептима), према медијски унапред „оптуженој“ Русији, пројектовати већи регионални сукоб који ће, неминовно, претстављати увод у могући рат ширих размера.

Према нашим проценама, Америка ће настојати да по сваку цену изазове грађански рат у Украјини и прошири га на рубна подручја Русије. Имајући у виду спремност и решеност Русије да у Украјини брани своје „претпоље одлучујуће битке“, амерички покушај дестабилизације наведеног простора ће бити окончан неуспехом, не само због

америчког „малог захвата широког геостратешког обзира“, већ због очигледне економске немогућности, војне неспремности, политичке разједињености и безбедносне разубјености НАТО и ЕУ на тренутним жариштима која, уз њихову савезничку помоћ, „гасе“ САД.

У том случају, Украјина ће доћи у најнеповољнији стратешки положај латентног грађанског рата и етнички подељене „ничије земље“, са одложеним статусом решавања заинтересованости сукобљених страна, који може имати несагледиве политичко-безбедносне и економске последице по државу и њене грађане. Ту, заправо, дестабилизацијом Украјине, у америчкој пројекцији „унутрашње агресије“ моделом „удар споља снагама изнутра“, треба очекивати да ће САД, по устаљеној рецептури „диригованог хаоса“, заједно са ЕУ и НАТО, истовремено прибећи разним облицима специјалних операција, манипулацијама, оптужбама и коначном увођењу „санкција“ Русији као почетном геополитичком искорак у претпољу руске интересне сфере.

Међутим, дубинским прочешљавањем најновијих а међусобно сукобљених и искључивих аспеката софистицираних садржаја информатичко – психолошких операција америчке стратегије Сукоба ниског интезитета, кроз позитивно - негативне повратне спреге у кумулативним политичко – безбедносним процесима, при чему се чак ни у грубим, апроксимативним обрисима несагледава крај, валоризација ефеката америчког пројекта Велики Блиски Исток још увек није могућа, не само због тога што процес није окончан, већ првенственио због тога што многи кључни елементи тог плана нису доступни изворно у свом облику и садржају.

Многи елементи тог мега пројекта још нису сагледани нити спецификовани, а још мање дијагностификовани. То што се, упоредо са операционализацијом тог пројекта, антиципативно одвијају и други процеси у склопу важеће безбедносне агенде – сигурно не доприноси јасноћи тренутно предузетих мера и поступака чиме се неминовно смањује праг за извођење егзактних констатација и генерализација. Пројекат се за сада може вредновати са становишта конзистентности и са тачке гледишта његових основних, стратешких усмерења и практичних манифестација и уз то пратећих појава везаних за „контролисано – неконтролисани хаос“. Тек ће резултати њихове примене дати основу за објективну евалуацију његових оперативних својстава одређених у важној димензији прагматичне и из конкретних перформанси изведене геополитичке перцепције.

Оно што се јасно одсликава у овој геополитичкој пројекцији јесте чињеница да ће САД, у току реализације пројекта „Велики Блиски исток“, уз помоћ приватних војних компанија и инструктора за специјалне операције, пронаћи нове партнере и савезнике у виду постојећих и новоформираних паравојних и терористичких организација које ће, по балканском сценарију, у виду сепаратистичко – сецесионистичких снага, развијати терористичке операције ширих размера којима ће изазивати пучеве, преврате, етничка чишћења и грађанске ратове, кроз тајне операције обавештајно – безбедносних служби Запада уз обилату стручну помоћ Пентагона и финансирање од стране Америке. У том геополитичком мрвљењу простора и уобличавању нових територија, САД ће, преко марионетских режима, успостављати „посредну окупацију“ кроз коју ће учврстити сопствену колонијалну политику на бази ширег дијапазона експлоатације природних изворишта и налазишта нових енергената.

Према расположеним емпиријским показатељима, већ сада је потпуно извесно да реализација великог пројекта ВБИ, од стране америчке администрације, представља најшири процес по садржају и обухвату преформатирања простора и прекрајања државних граница у новијој историји.

Међутим, проценом деловања сепаратистичко-терористичких снага као поузданих америчких савезника у дестабилизацији држава и региона, неминовно се долази до закључка о могућности непредвидљивог и самосталног њиховог специфичног, верског и фундаменталног деловања које, у одређеним околностима, може да буде контрапродуктивно и ван пројектованог стратешког модела па чак и у супротности са спољнополитичким циљевима САД у дотичном региону.

Двадесетогодишњи рат за природне ресурсе у Централној Азији, вођен између САД уз подршку ЕУ, с једне стране, и Русије и Кине, са друге, за сада је приведен крају. Дакле, енергентски рат је завршен поразом Запада, односно победом Русије (која је тренутно спречила амерички продор у Сирију и инфилтрацију у Иран) и Кине. Пораз Запада постао је очигледан у светлу најпре спорог напредовања, а потом и одустајања од гасовода Набуко и стратешке преоријентације централноазијских република, а пре свега Тургемнистана, Таџикистана, Казахстана Узбекистана, према Кини и Русији. Дипломатска офанзива САД уз подршку других пратећих елемената „меке моћи“ која је имала за циљ позиционирање америчких интереса у Централној Азији са исказаном

потребом заобилажења Русије, елиминисања Кине и изолације Ирана, у овом времену, дефинитивно је пропала.

Да не би изгубили постојеће позиције на северу Африке и подручју Субсахарске зоне, а потом и Блиског и Средњег истока, САД су не чекајући „повољније“ прилике, исхитрено предузеле тзв. „арапске револуције“ како би, поред смене власти, зауставиле експанзију а затим и истиснуле кинеске интересе са тог подручја.

Промену геополитичке игре на Блиском истоку драматично је променило откриће великих резерви гаса на подручју Леванта, односно источног Медитерана. Велика открића природног гаса у Израелу, Катару и Сирији, као и изградња нових нафтовода и гасовода из Персијског залива до обала Медитерана, представљају кључни узрок геополитичког сукоба у Сирији.

Током 2011. године, сиријска истраживачка компанија је открила ново гасно поље у Кари у близини границе са Либаном и близу руске поморске базе у Тартусу, у сиријском делу Медитерана. Отварање могућности експлоатације гаса у Сирији и транзит иранског гаса преко сиријских лука ка ЕУ уз подршку Русије, поремети ће и онако крхку стабилност и баланс снага у енергентској области. Таква констелација догађаја највише штети Катару и Израелу. Управо због тога не треба да чуди што је катарски емир из чисто енергентских разлога очигледно направио тајни дил са покретом „муслиманско братство“ да у самом Катару не изазивају немире него да то чине у Сирији. Уколико би успели у тој намери извесно је да би „муслиманско братство“ у Сирији, Јордану и Либану, подржано од старне Катара, практично променило читаву геополитику енергентског тржишта гаса на штету Русије, Ирана, Сирије и Ирака, што би посредно изазвало прекид или редукацију снабдевања Кине тим енергентима. То донекле објашњава позадину подршке Израела, Катара и Саудијске Арабије побуњеничким снагама у намери да сруше Асадову власт.

Поједини аналитичари сматрају да је пројекат ВБИ, без обзира на његову свеобухватност, ширину, динамику и друго, ипак само део једног већег глобалног плана чији крајњи циљ, поред памфлетирања демократијом и људским правима, представљају „успешна америчка настојања усмерена на проширивање Запада који би се протезао од Северне Америке преко Европе до Евроазије, укључујући и Русију и Турску, досезао би до Јапана“.⁵⁰

⁵⁰ Збигњев Бжежински, Америка-Кина и судбина света, стратешка визија, Албатрос Плус, Београд, 2013.

С тим у вези, руска историчарка Олга Четверикова, у свом раду „Велики Блиски исток и Велики Израел“, потврђује: „Криза коју су највећи финансијски кланови започели крајем 2008. године, означила је прелаз на стратегију тоталне дестабилизације међународне ситуације, провоцирање дубоких економских и социјалних потреса, организацијом техногенских и климатских катастрофа, и на крају започињањем светског грађанског рата у коме неће моћи да остане читава ни једна национална – државна формација и ниједна национална елита. Човечанство постепено улази у завршни стадијум остварења пројекта „глобалног управљања“ са преласком на систем приватне власти транснационалних сила“. ⁵¹

Анализирајући глобалне процесе, улогу и супарништво великих сила, пакистански професор Муцахид Камран са Пенџабског универзитета у Лахореу, с правом констатује: „сцена за велики рат данашњице између САД, Русије и Кине, постављена је по нацрту Елите. Остало је само питање времена када ће почети.“

Многи аналитичари светског ранга такође изражавају стрепњу да ће реализација пројекта ВБИ неминовно изазвати рат ширих размера и да свет никад није био ближи нуклеарној катастрофи него сада.

Анализирајући постојеће или могуће рефлексије пројекта ВБИ на земље Заливског региона, директор иранског института за блискоисточне стратешке студије у Техерану, Кајхан Барзегар, сматра да „геополитичке промене које доноси „арапско пролеће“ показују да постоји изражен ривалитет регионалних актера (Иран, Турска, Саудијска Арабија и Израел) и међународних актера (САД, Русија, Кина и Европска Унија) у премошћавању геополитичке и идеолошке празнине.“ настале након завршетка прве фазе (идеолошке конфронтације САД - СССР) Хладног рата.

Покушај САД да реши све кризе у свету почев од Сомалије па преко Балкана, Ирака, Авганистана, Либије, подручја Магреба и Сахела, односно Источне Африке, довео је до: (1) великих финансијских губитака без евидентних резултата и добитака (на пример, по процени независних институција, рат у Ираку и Авганистану коштао је САД близу три милијарде долара, иако званични извештаји Пентагона у значајној мери умањују овај износ), (2) до драстичног „опадања“, пре свега, економске, финансијске, а у првом реду геополитичке моћи, што је по инерцији довело у питање глобално вођство САД, и (3) до хегемонистичког пренапрезања што се показује кроз економске ресурсе САД, које због стагнације и пада, не могу више да прате и подржавају

⁵¹ Олга Четверикова, Велики Блиски Исток и Велики Израел, istokpravoslavni.org/rs/ Београд, 21. фебруар 2014.

спољнополитичке и милитаристичке захтеве. Управо се САД налазе у тој ситуацији када се јавља диспаритет или дебаланс између економских могућности и пројектованих политичких и хегемонистичких циљева. С тога је неопходно увођење стратешке рационализације а то по аутоматизму изискује редизајнирање старатешких пројекција и безбедносних агенди.

Водећи амерички аналитичар, Кристофер Лејн, у чланку „Крај *Pax Americana* и Нова америчка стратегија“, објављеном у етаблираном часопису „The National Interest“ из јануара 2012. године, дубоко свестан чињенице и могућих последица које могу имати апокалиптичан исход, сугеришу нову глобалну стратегију САД - офшор балансирање⁵² – која би заменила стратегију примата. С тим у вези он предлаже да убудуће САД морају избегавати велике експерименте изградње нација попут оних у Ираку и Авганистану или квази држава на примеру Босне и Косова, и најзад, уздржавати се од вођења бескрајно дугих и више истовремених ратова ради мењања режима. Након окончања рата у Ираку и повлачења из Авганистана, америчке снаге више не би требале бити димензиониране у сврху спровођења великих, дуготрајних операција стабилности, које се по правилу претварају у непредвидиво дуге и скупе ратове са огромним жртвама и материјалним разарањима.

2.10. Демонстрација Стратегије сукоба ниског интезитета у разбијања Југославије „Унутрашњом агресијом“ по моделу „Удар споља снагама изнутра“

Након, условно речено, завршетка, али не и краја Хладног рата, Западни систем се суочио са дубоком економском и друштвено-политичком кризом из разлога што многи лидери западних земаља виде само један пројекат који може да подстакне раст производње у САД и Западној Европи, а то је експлоатација Истока.

Нажалост, Хладни рат је једини сукоб у историји који се завршио „договором“ САД и СССР, без потписивања мировних споразума између сукобљених страна, наметања било каквих услова пораженом, нити нуђења икаквих решења од стране победника. Полазећи од чињенице да сви међународни уговори имају обавезујући карактер, и да доследност томе одржава стабилним међународне односе и међународно – правни поредак, може се закључити да су САД свесно избегле било какво међународно и законски регулативно уобличавање победе над СССР-ом, већ су свесно прихватиле да

⁵² *Оф-шор балансирање* је стратегија пребацивања, а не дељења терета. Заснива се на већем напрезању других држава на сопственој безбедности, чиме се ангажовање САД смањује.

је завршена само прва фаза Хладног рата која је, између осталог, имала идеолошки карактер и да формална победа значи само предак ради припрема за одлучујућу другу фазу у Хладном рату коју ће карактерисати борба за превласт над природним ресурсима уз наставак даље трке и надметања у савременом наоружавању и опремању војних потенцијала и изналагање адекватних одговора у односу на противника кроз моделовање и осавремењавање постојећих војно-политичких стратегија и доктрина у глобалној агенди безбедности.

У том циљу, с обзиром да на позорницу Хладног рата није спуштена завеса, САД су приступиле моделовању и усавршавању Стратегије сукоба ниског интензитета пратећи савремене токове технолошког развика, друштвену политичко-економску и безбедносну стварност на глобалном нивоу и избегавање одређених ограничења кроз инструментализацију међународних институција и организација, у првом реду ОУН, и дезавуисање међународног правног поретка, наметајући нов систем колективне безбедности чије ће главни носилац бити НАТО, а његово функционисање у складу са освајачким потребама САД осмишљеним као „хуманитарно“ интервенисање у циљу „извоза“, заштите и наметања „демократије, људских права и слобода“.

С обзиром на досадашње интервенције (економске санкције и агресије), САД, вођене стратегијом сукоба ниског интензитета, њихову организацију, планирање, контролу, реализацију, а посебно, ангажовање снага и средстава, избор циља, места и времена дејства, као и експлоатацију потоњих учинака остварених применом различитих садржаја наведене стратегије, са освртом на будућу њихову рефлексију кроз међународне организације и институције регулативно –правног карактера, неминовно се наметнуо закључак о преиспитивању до сада познатих дефиниција везаних за појам „агресија“.

За потребе овога рада, кроз примену познате методолошке матрице друштвених истраживања, покушаћемо да кроз научно сазнање са новим термилошким изразом, на примеру разбијања Југославије, објаснимо или бар приближимо (осветлимо и именујемо) ову наметнуту хипотезу где је, у неодложним реформама ОУН у складу са новим изазовима савремених међународних односа, неопходно, прецизније од постојеће, дефинисати појам „агресије“, било класичног или терористичко-сепаратистичко- субверзивног карактера.

У првом реду, овом проблему смо приступили из разлога што је процес разградње Југославије изнедрио нови облик насиља са старим садржајем злочина, уз максималну

прикривеност његових иностраних планера, организатора и подстрекача, што се привидно јавља најпре као кулминација унутрашњих кризних стања у земљи – жртви агресије, па тек онда као продукт иностране умешаности. Дакле, појава и примена *терористичко-сепаратистичког облика агресије* као провлађујућег у последњој деценији двадесетог века, представља нов, и у досадашњој историји међународних чинилаца и њиховог организовања у циљу очувања и унапређења светског мира, највећи изазов.

На темељу историјског метода се може утврдити да се појам агресије појавио пре око 90 година . Уведен је у правни и дипломатско-политички речник кроз Пакт Друштва Народа (1923. г.), Женевски протокол о мировном решавању спорова (1924. г.) као и у фази припрема Споразума о разоружању у организацији Друштва Народа. Међутим, све време свог постојања, (1912 – 1946.г.) и нешто краћег функционисања ова прва међународна организација намењена за одржавање мира у свету, није успела да дефинише појам агресије. Само је СССР на Лондонској конференцији 1933.г. заједно са још 12 држава – чланица Друштва Народа, међу којима се наша и Југославија успео да формулише и закључи три конвенције о дефинисању нападача.

У наведеним конвенцијама под појмом агресије подвођени су: 1) објава рата, 2) инвазија туђег подручја оружаним снагама и без објаве рата, 3) напад оружаним снагама на подручја, бродове или ваздухоплове друге државе, 4) поморска блокада и 5) помоћ оружаним бандама које би се формирале на територији неке друге државе и упале на подручје друге државе, или одбијање те државе да упркос захтевима нападнуте државе предузме на свом подручју мере којима би такве банде лишила сваке помоћи и заштите.⁵³

Иако још до краја недефинисана, агресија је Лондонским споразумом о кажњавању ратних злочинаца из 1945.године, проглашена међународним злочином против мира и то у садржајима Нинбершких принципа.

У овом смислу ни Резолуција ОУН из 1974.године, не може се сматрати прецизном и дефинитивном и ако је указала на њену дефиницију: „агресија – употреба силе од стране једне државе против суверенитета, територијалног интегритета и политичке независности друге државе, односно на ма који други начин који није у сагласности са Повељом ОУН“. Према тексту Повеље ОУН, употреба оружане силе од стране једне државе, противно Повељи, представља *prima facie*, доказ акта агресије и то: а) инвазија

⁵³ Војна енциклопедија , том 1., стр.62, друго издање, ВИЗ, Београд, 1970.г.

или напад једне државе на територију друге државе, или свака војна окупација произашла из тога, или свака анексија територије друге државе, употребом силе; б) бомбардовање територије једне државе од стране оружаних снага друге државе или употреба било каквог оружја од стране једне државе против територије друге државе; в) блокада мора и лука једне државе од стране оружаних снага друге државе; г) напад оружаних снага једне државе на копнене, поморске или ваздухопловне снаге, поморску или ваздухопловну флоту друге државе; д) потреба снага једне државе које се налазе на територији друге државе, с пристанком државе пријема, противно условима предвиђеним у Споразуму или продужењу њиховог присуства на тој територији после истека Споразума; њ) упућивање од стране или у име једне државе оружаних банди, група, нерегуларних војника или најамника који против друге државе врше акте оружане силе тако озбиљно да се изједначавају са горе поменутих актима или њено значајно учешћеу томе.⁵⁴

Анализом садржаја поменуте Резолуције ОУН, и њеним поређењем са савременим облицима и садржајим ратних и „нератних“ операција вођених са јединственим политичким и безбедносним циљем, а пројектованим према држави – жртви кроз примену америчке стратегије сукоба ниског интензитета, недвосмислено се намеће потреба за ревизијом и допуном појмовно – категоријалног апарата којим се дефинише појам „агресија“.

Прво, у целом тексту Резолуције изричито се говори о нападу *једне* земље на другу чиме се занемарује чињеница да је агресију на СРЈ, извршило *више* (19) земаља окупљених у јединствени војно – политички савез НАТО, као превазиђену хладноратовску институцију, која је тим чином изашла из оквира одбрамбеног савеза. Свакако да недореченост термина *агресија* није случајна. Америка, после негативног искуства у Вијетнаму, још је у стратегији специјалног рата, а касније и у стратегији сукоба ниског интензитета, предвидела да будуће војне интервенције остварује уз помоћ савезника, односно НАТО алијансе потчињавајући је сопственој окупационо – експлоататорској политици.

Као друго, у цитираној Резолуцији нигде се не говори о месту одакле долази агресија односно о могућности лоцирања исходишта агресије што за последицу намеће питање: да ли се припрема, организација, планирање и ангажовање снага и средстава за

⁵⁴ Правна енциклопедија, стр. 18 и 19, Савремена администрација, Београд, 1979. г.

агресију, па и сам акт агресије, у савременим међународним односима, поред државне територије агресора, може спроводити и на територијама коалиционих партнера и савеза, односно и на територији државе – жртве агресије?

У прилог неопходности допуне дефиниције *агресија*, као треће, може се закључити да такви садржаји као наговештаји већ леже у последњој тачки Резолуције која, *de facto*, садржи све елементе по којима се модел Стратегије сукоба ниског интензитета, којим је разграђена Југославија, „Удар споља, снагама изнутра“, намеће као оправдана могућност увођења и новог термина какав је **унутрашња агресија** у комплексност и целину дефиниције везане за појам агресије.

Чињеница је да ниједан облик агресије није сам себи сврха, већ је у функцији одређених политичко – економско – безбедносних циљева владајућих центара моћи, или како је то једноставно запазио најталентованији војсковођа Првог светског рата, војвода, Живојин Мишић да „ниједна држава не напада и не води рат ради рата, већ за уништавање противничке војске, њене воље и свакојаког начина отпора, за поробљавање народа, отимање државног добра, пустошење земаљског блага и отуђење свега лепог, вредног и корисног“⁵⁵, што је, свакако, у основи политике сваке агресивне државе.

Појава оружја за масовно уништавање одлучујуће је утицала на модификовање циљева агресије као и на изналажење нових облика њене примене. Због тога је и Генерална скупштина ОУН, 1974. године, прокламовала да је „агресорски рат злочин против међународног мира“, односно да никакви разлози било које природе не могу правдати агресију.⁵⁶

Кроз примену различитих метода за остваривање циљева агресије, наметнула се неопходност избора снага и средстава за њихову реализацију.

Са психолошко – социолошке („вијетнамски синдром“), а нарочито економске тачке гледишта, („рат по нижој цени“), у стратегији Сукоба ниског интензитета, амерички планери и стратеги су предвидели да у постизању **империјалних** циљева, уместо сопствених оружаних снага, у што већем броју, за потребе првог борбеног ешелона, користе паравојне саставе терористичко – сецесионистичких и сепаратистичких покрета који су, у процесу разбијања Југославије, састављени од новоформираних националних и верских политичких партија и странака, криминално – мафијашких

⁵⁵ Живојин Р. Мишић, *Стратегија*, друго допуњено издање, Књижара Геца Кон, Београд, 1920.г.

⁵⁶ Правна енциклопедија, стр 1187, Савремена администрација, Београд, 1979.г.

група, припадника бивше територијалне одбране и активног и резервног састава милиције у сецесионистичким републикама.

У ту сврху, након распада биполаризма, стратеги САД су формулисали концепт остваривања глобалистичких интереса у познатој геополитичкој тријади: визија – стратегија – мисија, која је постала нова одредница Стратегије сукоба ниског интензитета, нарочито у примени пројекта „унутрашње агресије“ моделом „удар споља, снагама изнутра“.

Као основу за примену „унутрашње агресије“ у америчкој стратегији сукоба ниског интензитета, можемо сматрати оперативно – тактичке поступке према земљи – жртви агресије у овиру концепције „стварања и управљања кризама“, који се могу сврстати у три групе:

Прву групу би сачињавали етнички и верски сукоби, територијални спорови, недовољни или неуспели напори на остваривању реформи, кршење људских права и распад државе; *другу*, ширење снага које поседују нуклерано и хемијско – биолошко оружје и проширење технологије за производњу наоружања, док би *трећу* групу сачињавале: тероризам, диверзије, организовани криминал, прекид комуникационих токова и превозења и (не)контролисани већи покрети становништва.

Наведени облици угрожавања безбедности, за потребе „унутрашње агресије“ организују се, планирају, подржавају, непосредно обучавају и опремају као паравојне формације или терористичке организације од стране САД и земаља чланица НАТО по принципу „организованог хаоса“, ради постизања одговарајућег стратешког и геополитичког интереса.

Другим речима, разарање земље изнутра представља облик индиректне (посредне или унутрашње) агресије који је спроводљив само ако се за акцију обезбеде људски и материјални ресурси из земље жртве агресије.

У процесу растакања Југославије, паравојне саставе су претходно подстакле, опремиле, обучиле, наоружале и прикривено, а касније и отворено, помагале, војно подржавале и контролисале САД и њени западни савезници у оквиру НАТО, који се, по правилу, ангажује само у завршној фази приликом потпуне или делимичне окупације територије земље – жртве агресије (Косово и Метохија) или у преломним фазама одмеравања војне моћи на терену, где се у циљу стварања надмоћи једне стране, (у овом случају хрватско-муслиманске коалиције), дистанционим дејствима са копна, мора и ваздуха, обезбеђује ракетно-ваздухопловна подршка која је резултирала бомбардовањем положаја војски Републике Српске и Републике Српске Крајине.

Применом масовних терористичких акција и насиља од стране паравојних снага, комадањем територијалне целовитости и дезавуисањем суверенитета СФРЈ и СРЈ, ради остваривања сецесионистичких и сепаратистичких пројеката бивших република и покрајина, кроз проглашавање њихове самосталности, САД су постигле два циља: избегле су формално класичну спољну агресију и због тога морално – правну осуду шире међународне заједнице, а стварну окупацију, експлоатацију и потчињеност, односно потпуну зависност отцепљених територија (новонасталих и самопроглашених држава) покрије еуфеминизмима као што су демократија, независност, самосталност, отвореност, транспарентност, слобода и слично.

Анализом садржаја америчке стратегије сукоба ниског интензитета, исказаних кроз процес разбијања Југославије спрегом унутрашњих и спољашњих чинилаца као и извршених преврата и дестабиловања СРЈ, Грузије, Либије, Туниса, Египта, Сирије и Украјине и њихово стављање под потпуну контролу преко тамошње „политичке опозиције“, односно, марионетског режима, а у циљу разликовања *унутрашње агресије* од других облика насиља, издвајамо њена битна обележја:

- подударност циљева сепаратистичко – сецесионистичких покрета и терористичких организација у земљи - жртви агресије, са циљевима одређених центара политичке моћи и снага мултинационалних корпорација;
- посредна и непосредна припрема, обука, опремање и наоружавање паравојних и параполицијских састава;
- ојачавање паравојних и терористичких организација са страним плаћеницима и инструкторима приватних војних компанија као оперативним носиоцима оружаног насиља, примарно израженог кроз масовни тероризам;
- преименовање терористичких организације и сецесионистичких покрета у „политичку опозицију“ у земљи – жртви агресије и интернационализација проблема;
- обезбеђивање политичко – дипломатског статуса терористичким и субверзивним организацијама као „политичкој опозицији“;
- усаглашавање места, времена и начина војног и политичко-дипломатског дејстава;
- непрекидна и свеобухватна подршка сецесионистима и терористима уз истовремену претњу, притиске, санкције и употребу оружане силе спољњег агресора према земљи - жртви агресије у случају њеног супротстављања унутрашњој агресији;
- прокламовање јасног циља: разбијање државе, преврат и успостава окупационог система преко марионетских режима;

- формирање ад хок међународних судова политичког карактера ради прикривања сопствене улоге у извршавању злочина и оптужби међусобно сукобљених страна у изазваном хаосу и насиљу грађанског рата са тежиштем на осуду унапред припремљене и проказане жртве унутрашње агресије;

У склопу реченог, у земљу – жртву агресије, инсталирају се наизглед независне организације које „поспешују извоз демократије“, у виду удружења као што су Хјуман Рајтс Воч, Међународна кризна група, Институт за отворено друштво, које, под плаштом такозваних „невладиних организација“, формирају своје агенције, центре, форуме, подгрупе и секције са предзнаком „демократски, независни, слободни, изузетни, хумани,“ итд. Ове невладине организације, у виду инсталираних обавештајно-безбедносно-извиђачких центара, плаћене споља од наведених организација, јавно, са завидном ревношћу наступају уз спољну политику привремено водеће светске силе и заступају дезинтеграционе процесе у држави, режирајући „злодела“ режима и њихових вођа, који су одређени за политичку и физичку ликвидацију.

У раздобљу од 1991. када је у Словенији започето унутрашње и спољашње разбијање СФРЈ, па до сепаратистичког шиптарског тероризма на Космету и оружане агресије НАТО пакта на СРЈ 1999. године, уочавају се две фазе Стратегије сукоба ниског интензитета које су детерминисале „*унутрашњу агресију*“ по моделу „*удар споља, снагама изнутра*“:

Прва фаза – илегално формирање паравојних и параполицијских снага, њихово наоружавање, опремање и обучавање у војним камповима неких земаља чланица НАТО пакта, суседних земаља или територија њихових инструктора, обавештајна и логистичка помоћ, обезбеђење територије под контролом сепаратистичко – терористичких, односно паравојних састава, онемогућавање слободног кретања регуларних оружаних снага (блокирање касарни, повлачење Војске Југославије, увођење „демилитаризоване зоне“, „зоне забрањеног лета“ и препуштање територије паравојним формацијама, кроз кроз инсталирање марионетског режима).

Друга фаза – У њој се побуна која се сводила на терористичке акте, трансформисала у временски и територијално пројектовани грађански рат који се окончао мировним споразумом у Дејтону крајем 1995.године, чиме је решено питање Хрватске, БиХ и Републике Српске као самосталног ентитета, односно Резолуцијом 1244 СБ УН, јуна 1999. године, којом је дефинисан оквир за решавање статуса Космета, који је, супротно Уставу Републике Србије и супротно поменутој резолуцији СБ ОУН, вољом САД и

ЕУ, „прилагођен“ њиховим политичким и геоекономским интересима до признања државотворности простора Косова и Метохије.

Ова фаза се карактерише сврставањем „мировних снага“ на страну сецесиониста, сепаратиста и терориста и то обавештајним, психолошким и медијским операцијама, непосредним садејством на копну, ваздухопловном подршком и инфилтрацијом НАТО трупа у виду „међународних мировних снага“. Посебно, у оквиру окупационог система, кроз административне послове политичко-економског и безбедносног садржаја, односно, непосредног учешћа у судској и извршној власти на простору Косова и Метохије.

Чињеница да у великом броју земаља постоје јаки сепаратистички покрети као једна од претпоставки за унутрашњу агресију, а такве агресије у њима ипак нема, уверљиво сведочи о пресудном значају улоге страног чиниоца у овој врсти агресије, нарочито у припреми, организовању, обучавању и наоружавању паравојних и парополицијских снага у оквиру сепаратистичких и сецесионистичких организација.

Идентичност крајњег циља, класичне спољне и унутрашње агресије – укидање независности, суверенитета и разбијање територијалне целокупности нападнуте државе, као и успостава владавине марионетских режима у служби страног чиниоца, најјасније говори у прилог тезе да између ова два облика агресије, по њиховим циљевима нема битне разлике.

Применом историјске и компаративне методе и анализом догађаја на методолошкој матрици овог рада, а у циљу објашњења и тумачења рефлексије конкретних садржаја у разрадњи југословенске државе, наметнуло нам се питање: зашто је не само оправдано него и неопходно користити синтагму „Унутрашња агресија“?

- 1) Пред међународном јавношћу и у земљи јасно се и прецизно назначавала постојање агресије и оквирно се идентификују снаге, средства, место (исходиште) и методи њеног извођења;
- 2) Поред снага споља идентификују се снаге у земљи који су делимични или потпуни извршиоци планова и инструкција агресора;
- 3) Синтагмом „унутрашња агресија“ прецизно се означава проблем који доминантно оптерећује садашњост и будућност међународних односа при чему се разоткрива необјективно и пропагандно - психолошко дефинисање намерно изазване кризе кроз објашњења да је реч о „самоурушавању“, „самогашењу“, „природном нестајању“, „распаду“, „спонтаном ослобађању“, борби за „демократију, људска права и слободу“ као и другим еуфизмима за империјалну

политику САД при чему се свесно избегава и потири битна разлика између герилског покрета и терористичких акција.

4) Употребом термина „унутрашња агресија“, указује се на чињеницу да се у стратегијама и доктринама земаља Запада, у првом реду САД и НАТО, политички интереси остварују без ангажовања сопствених снага чиме се одвија тзв. „рат по нижој цени“,

5) Око 43% земаља света изложено је уценама, претњама, притисцима и санкцијама САД, као почетном сценарију „унутрашње агресије“ која се настоји легализовати кроз одлуке Савета безбедности ОУН, злоупотребом и инструментализацијом међународно-правних организација;

6) „Унутрашња агресија“ се данас толико ефикасно остварује да настају непосредне, посредне, директне и индиректне последице по народ и државу које су далеко веће од последица „спољашње агресије“. Статистички показатељи ефеката, односно последица које су настале у државама изложеним „унутрашњој агресији“ са делимичним или потпуно реализованим циљем од стране агресора, су поражавајуће.⁵⁷

7) Разарањем економског и привредног система земље која је изложена „унутрашњој агресији“, поред интегритета и суверенитета државе као и губљењем сталне или привремене одбрамбене способности, временом се разарају и све друге виталне функције државе – технолошка, образовна, културна, верска, безбедносна. У суштини, настоји се променити вредносни систем и зауставити сваки технолошко – научни прогрес чиме стагнира укупни развој државе – жртве агресије. Због тога, потпуно оправдано, и „санкције међународне заједнице“ које намећу САД и земље чланице НАТО, а које су израз подстакнутих сепаратистичко – сецесионистичких аспирација и оружаних акција и провокација паравојних и терористичких снага, треба означити, најблаже, уводом или почетком „унутрашње агресије“.

8) „Унутрашње агресије“ ће у току 21. века бити примарне, све редовније и заступљеније у односу на „спољашње агресије“.

⁵⁷ Од „Унутрашњих агресија“ или тзв. „невојних интервенција“ најпознатије су „Морски ђаво“ у Бангладешу, „Пружање утехе“ у Ираку, „Враћање наде“ у Сомалији, „Подршка нади“ у Руанди, а затим војне интервенције „Праведна ствар“ у Панами, „Пустињска олуја“ у Ираку и Кувајту, „Подржавање демократије“ у Хаитију и „Милосрдни анђео“ у Југославији који је кулминирао агресијом НАТО-а предвођеним САД, тзв. „обојене револуције“ (Србија, Грузија, Египат, Алжир, Либија, Сирија, Украјина), а све као илустрација „моћи, богатства, самилости и праведности“.

ЗАКЉУЧАК

Сагледавајући досадашње ефекте Стратегије сукоба ниског интензитета, на примеру СФРЈ и СРЈ, које су разорене сецесионистичким, односно терористичким насиљем изнутра, усаглашеним са различитим облицима претњи, притисака, санкција и оружане интервенције од стране Америке и НАТО, као и правце њеног даљег деловања кроз примену дестабилизације, преврата, окупације и експлоатације на различитим регионима и државама у глобалној агенди безбедности, може се закључити да појам *унутрашња агресија* и њен модел *удар споља снагама изнутра*, може да, научно оправдано, а друштвено корисно, нађе одговарајуће место у појмовно – категоријалном апарату међународне дефиниције агресије.

Другим речима, термин „унутрашња агресија“ у парадигми као оквиру научног истраживања (испуњен законима, методама, инструментима, појмовним категоријама, научним језиком и теоријом) у области друштвених наука, може да послужи за увођење у теорију бројне искуствене чињенице и практичне промене у политичкој, економској, безбедносној, социјалној и културној димензији друштва, изазване брзим технолошким, техничким и економским развојем које су уткане у америчку Стратегију сукоба ниског интензитета при чему, сходно друштвеној условљености и спољно – политичким циљевима САД, доминантну улогу у савременим међународним односима има процес „изазивања и управљања кризом“ заснован, између осталог, и на практичној примени „*унутрашње агресије*“.

Мислимо да у теоријској парадигми и методолошкој конструкцији модел „*удар споља, снагама изнутра*“ у оквиру „унутрашње агресије“, садржи све потребне елементе за научни рад који може бити резултат сталног истраживања, открића, разумевања и објашњења односно тумачења свих врста различитог облика испољавања, временског трајања, последица деловања и резултата вредновања појединачних и збирних индикатора и елемената на ужем и ширем простору глобалне безбедносне агенде.

Ширењем НАТО-а на Исток, дробљењем и усисавањем источно – европских земаља, проузрокован је настанак глобалног терора и тероризма, тако да НАТО и глобални тероризам, као облик политичког насиља, стоје у истој равни узрочно – последичних веза, често се служећи један другим за исте, подударне, појединачне, шире, али у глобалном плану, јединствене циљеве спољне политике САД.

Производ политичко – правне деструкције кроз преврате и друге активности субверзивно – терористичког карактера, који се по америчкој рецептури окупације и експлоатације других држава, жаргонски и оперетски назива „обојеним револуцијама“ чији се садржаји и методологија активности налазе у оквирима „унутрашње агресије“, у Србији се десио 5. октобра 2000. године. Опозиција у Србији, која је себе називала „демократском“, пре, за време и након преврата, била је превасходно под контролом Вашингтона, и оних који су годинама радили на разбијању Југославије, закључно са НАТО агресијом на СРЈ.

Након завршетка агресије, у јулу 1999. Амерички Сенат је одржао ванредно заседање на коме се расправљало о Србији. Специјални изасланик за Балкан Роберт Гелбард, његов помоћник Џејмс Пердју и сенатор Џозеф Бајден, истакли су да САД плаћају и потпуно контролишу такозвану „независну демократску опозицију“ против председника Слободана Милошевића. Том приликом, амерички Сенат је изгласао да се „опозицији“ у Србији одобри сума од сто милиона долара. Специјални амбасадор Гелбард је тада рекао: „ За две године, у којима је дошло до заостравања косовске кризе, утрошили смо 16,5 милиона долара на програм за подршку „демократизацији“ у Србији. Више од 20 милиона долара, као награда за супротстављање Милошевићу, дата је Милу Ђукановићу и Црној Гори“. Наведена средства ишла су преко Националног фонда за подршку развоју демократије, који себе представља као невладину организацију, иако је финансира амерички Конгрес, који је, поред наведене организације, основао читав спектар фондација, агенција, организација и осталих удружења „цивилног друштва“, да би отворено и јавно радили оно што је ЦИА до скоро радила тајно.

Стратегија, тактика и методологија, споља дириговане побуне маса против режима, у виду подршке „опозицији“, заснована је на матрици „даљинског управљача“, при чему су амерички консултанци одиграли иза сцене кључну улогу у буквално сваком аспекту преврата, водећи анкете о јавном мњењу, обучавајући хиљаде „опозиционих“ активиста, организујући паралелно бројање гласова, итд. Субверзивно – терористичка организација „Отпор“, у Србији, постао је модел обарања „непослушних режима“, за „Зубр“ у Белорусији, јануара 2001., „Кмару“ у Грузији, априла 2003., за „Пору“ у Украјини, јуна 2004. године.

Природа порекла цветних симбола за „унутрашње агресије“ (руже у Србији и Грузији, лале у Киргизији, различци у Белорусији, каранфили у Украјини, јасмини у Тунису) налази се у архетиповима у историјском сећању Американаца који памте хипи покрет – „децу цвећа“, која је на посебан начин изражавала свој протест против државе и њене политике. Осим тога, у избору цветне симболике у сценаријима „обојених револуција“, крије се тежња сценариста, да цвећем у рукама жена и младих нагласе „ненасилну“ природу „револуције“, маскирајући тиме државни преврат који се врши. Зато их често називају технологијама и инструментима „меке силе“. Тај приступ доводи у заблуду јер наводи на то да се „обојене револуције“ сматрају мекшим и по друштво напреднијим и мање опасним обликом вршења утицаја на политику „ауторитативних, деспотских и диктаторских режима“, према критеријумима САД. Међутим, „обојене револуције“ нису ништа друго него један од инструмената у „унутрашњим агресијама“ за рушење демократски изабране власти која се супротставља хегемонији, окупацији и експлоатацији коју спроводе САД кроз наметање „демократије за извоз“ у промовисаном Новом светском поретку.

У сваком случају, рушење режима се завршава промоцијом прозападних лидера, односно „агената од утицаја“ западних обавештајних служби.

Из наведеног се, у америчкој Стратегији сукоба ниског интензитета, недвосмислено, може закључити да су, *револуције изнутра* увек *интервенције споља*, а вредности, као што су „демократија и људска права“, искључиво диктат САД.

3. ДОКТРИНАРНЕ ПОСТАВКЕ И УЛОГА СТРАТЕГИЈА СУКОБА НИСКОГ ИНТЕЗИТЕТА У ОСТВАРИВАЊУ СПОЉНЕ ПОЛИТИКЕ САД

3.1. Појмовно и термилошко одређење стратегије сукоба ниског интензитета у остваривању спољње политике САД

Појам „сукоб ниског интензитета“ датира од почетка осамдесетих година па на даље, и настао је као резултат искустава и напора теоретичара рата и ратне вештине за другачије промишљање, организовање, планирање, реализацију и контролу савремених (не)ратних сукоба. Теоријски је наведени концепт уобличен средином осамдесетих година прошлог века, док је практичну проверу доживео у првој половини деведесетих година. Војни мислиоци у том времену, тежећи да избегну светски рат, настојећи да задрже супремацију војног фактора, створили су нови модел војног надметања. Суштина стратегије сукоба ниског интензитета, јесте померање „тежишта сукоба“ са војне (оружане) на невојну сферу (политика, дипломатија, пропаганда, технологија, итд). Идејни творац теорије сукоба ниског интензитета је професор Сам Сакресијам са Лојал универзитета у САД. Он је развијајући своју идеју „другачијег рата“, у оквиру „меке“ моћи, садржаје сукоба ниског интензитета, сврстао у неконвенционална ратна дејства. Термин „сукоб ниског интензитета“ први пут је употребљен у разради доктринарног правила КоВ САД ФМ 100-20 из 1981. године, а касније детаљно разрађен у америчкој војној стратегији из 1986. године. У међувремену је Здружени ГШ ОС САД је усвојио дефиницију Сукоба ниског интензитета: „Војно-политичка борба ограничених размера изван конвенционалног рата коју воде националне снаге ради остваривања политичких, економских, социолошких циљева. Она је често дуготрајна и варира од политичких, економских, социолошких, културних притисака до тероризма и устаничког (побуњеничког) рата. Ова дејства обухватају активности као што су демонстрација силе, пружање војне помоћи, специјална дејства и ограничена употребе регуларних снага у погледу наоружања, тактике и степена насиља⁵⁸.

Наведена дефиниција је у више наврата од стране стручне и научне јавности као и званичних теоретичара Пентагона, проширивана, допуњавана, једном речју модификована, што је довело до неочекиване конфузије у погледу садржаја и ширине

⁵⁸ Види: Wiliam Olson, The Light Force Initiative, „Military Review“, juni 1985. str. 3-17.

дејстава у његовом спектру, укључујући и специјалне снаге за остваривање постављених циљева.

За даљу теоријску елаборацију и практичну разраду значајно је истаћи мишљења и ставове тројице америчких војних теоретичара који су по општој оцени били водећи креатори тог доктринарног концепта, будући да су га они теоретски обликовали и доктринарно формализовали.

Тако, амерички војни теоретичар Мотли у сукобе ниског интензитета убраја тероризам, неконвенционални рат и мањи конвенционални рат, односно специјални рат и локални сукоб. С тим у вези, он истиче: „ Оружане снаге САД, поред одржавања снажног нуклеарног детерента према другој сили (СССР), мора оспособити и ојачати своје војне могућности за сукобе ниског интензитета у подручјима земаља трећег света, за распон активности и операција на нижој лествици спектра сукоба који обухватају употребу силе да би се освојила или заштитила територија или обезбедили интереси кроз различите неборбене и борбене активности до лимитиране границе која несме испровоцирати или изазвати сукоб ширих размера.“⁵⁹ Из датих формулација јасно се уочава покушај идеолошке рационализације новог америчког интервенционизма у унутрашње односе трећих земаља са јасним намерама да се у тим земљама освајају стратегијске позиције с циљем да се ојачају или очувају.

На истом трагу су и ставови потпуковника Дина, који сматра да акције које се односе на сукоб ниског интензитета, могу покривати велики распон војних, економских и политичких мера. Према њему у ове сукобе могу да се уброје сви локални и ограничени ратови у којима учествују снаге САД уз примену разних притисака, диктата, уцена и других средстава принуде. И у овом као и у претходном поимању сукоба ниског интензитета, налазе се ставови по којима је америчкој глобалној политици омогућено да предузима све кораке из широког арсенала невојне тзв „меке“ моћи, укључујући и мање војне акције у заштити сопствених националних интереса. Према мишљењу Јурија Рауса под овим појмом се подразумева: „координирана и систематична борба, осим општег рата, између држава или ривалских влада, ради контроле над становништвом, ресурсима и владиним акцијама, помоћу војних, политичких, економских, психолошких и других средстава, мера и поступака.“⁶⁰

⁵⁹ Више о томе: Pukovnik Motley, A Perspective on Low – Intensity „Conflict“, „The military Review, januar 1985. str.4

⁶⁰ Опширније: Militari Review, decembar 1986. str. 81.

Наведене дефиниције указују да појам сукоба ниског интензитета у америчкој војној теорији и доктрини да сада није прецизно дефинисан и да међу различитим војним приступима постоје фундаменталне разлике, најпре у поимању а потом и у практиковању не само појма него и саме суштине концепта.

Суштина доктрине сукоба ниског интензитета а посебно њен значај представљају директна настојања америчке администрације и Пентагона да изнађу путеве и средства за ефикасније присуство, утицај и продор у подручја богата природним енергентским ресурсима, а пре свега у подручје Централне и Југоисточне Азије, Блиског и Средњег истока, Јужне Америке и Северне Африке. Примена и даља разрада овог доктринарног концепта послужиће у наредним годинама као матрица за креирање и обликовање нових стратешких концепција и безбедносних агенди за остваривање политике доминације и успоставу лидерске позиције на глобалном нивоу. Овај термин био је у званичној употреби све до 1993. године, када је након усвајања Доктрине КоВ-а САД из 1993. године у виду борбеног правила ФМ 100-5, престао да се користи у војној терминологији. Након тог периода, а нарочито после усвајања документа МЦ-327 од стране Војног комитета НАТО, уместо назива „сукоб ниског интензитета“, у званичну употребу улази термин „Војне операције различите од рата“

3.2.Сукоб ниског интензитета као супститут рата

Према званичним америчким војни гледиштима, сукоб ниског интензитета, представља најзад пронађени образац за постизање како политичких и геостратегијских тако и војних циљева уз ограничену употребу војних ефектива. Ако се у обзир узму ширина и свеукупан дијапазон различитих активности које се могу применити према одређеној циљној групи (држави, делу државе, идеологији, покрету,) с једне стране и остварених резултата, с друге, већина војних аналитичара сматра да је сукоб ниског интензитета, поред бројних других особности и погодности за употребу у свим ситуацијама и против свих актера било да је реч о непослушним савезницима или непријатељски расположеним државама, покретима, групама и наоружаним формацијама, терористичким организацијама и сл. уствари супститут или замена за избегавање вођења класичног рата.

У прилог томе наводе да примена снага и средстава сукоба ниског интензитета, за разлику од класичног рата, има низ предности и погодности, међу којима посебно треба издвојити: (1) ове снаге и средстава могу се применити у најразличитијим ситуацијама

и варијантама што даје могућности САД да се умешају и инволвирају у унутрашње ствари, како савезничких тако и противничких држава, али и земаља трећег света ради остваривања својих геополитичких интереса, (2) њихова примена није лако доказива и практично видљива па стога знатно умањена до крајњих граница примене међународног права и адекватних санкција, (3) остваривање геополитичких и геостратегијских интереса на овај начин смањује цену уложених финансијских средстава и ефикасности чиме се умањују властити људски губици.⁶¹

Гледано са војног аспекта, примена војне силе кроз овај доктринарни концепт, услед широког и флексибилног спектра дејстава, а то значи и непрецизног и недефинисаног начина њиховог испољавања, није ограничена искључиво на борбу, већ обухвата читав низ метода и стратегија. Ово обухвата претњу употребе силе у различитим борбеним и неборбеним условима.

Масовна и просторно широка примена Стратегије сукоба ниског интензитета током свог постојања у раздобљу друге половине Хладног рата, а посебно његове завршнице, омогућила је САД да се стратешки позиционирају, инсталирају и „трајно“ базирају, у виду војног присуства, у свим регионима геостратешког значаја који ће обезбедити мостобране и полазну основу за даљи империјални наступ ка постојећим и новоотвореним регионима енергената, претпочињавајући и форматирајући државе и владе које се налазе на том правцу или у његовом залеђу.

На темељу постулата ове доктрине и остварених почетних стратегијских позиција, САД су крај Хладног рата дочекале са већ припремљеним глобалним стратегијским плановима за успоставу Новог светског поретка и осигурање водеће лидерске улоге у свету.

Најава експанзионистичке и интервенционистичке политике САД, укључивала је и модификацију Стратегије сукоба ниског интензитета новонасталом безбедносном амбијенту и стратегијском окружењу. То је наметнуло потребу редефинисања постојећих стратегијских замисли и доктринарних правила која су омогућила глобалну супремацију САД. Практична провера нових концепција и пројекција примењена је у Заливском рату 1991. и у току разбијања СФРЈ 1991. - 1992.

⁶¹ Види: Д. Вилић, Б.Тодоровић, Тероризмом у Нови светски поредак, Графо Марк, Београд, 2005.

3.3. Начела примене и специфичности у планирању, организовању и реализацији операција у стратегији сукоба ниског интензитета

Ако је у раздобљу Хладног рата метод продирања, освајања, доминације и потчињавања (окупације дела и целокупне државне територије), био директна војна конфронтација, онда су унутрашње слабљење и разбијање државних заједница, применом и комбиновањем неколико метода од којих су подстицање етничких и верских сукоба, изазивање грађанских ратова, формирање и подржавање сепаратистичко-терористичких снага као „демократске опозиције“ у тежњи за отцепљењем, превратом или политичком аутономијом - доминантне карактеристике сукоба ниског интензитета, у циљу стварања нових патуљастих држава неспособних да формирају одбрамбене заједнице и савезе, и немоћних да се супротставе империјалној политици САД.

Да би се правилно формулисао, поставио и постигао политичко-економско-безбедносни „ред величина“ у глобалној структури силе и моћи и сваком, а посебно будућем ривалу, одредило место у расподели природних ресурса и праваца транспорта енергената, по дефинисаним националним интересима САД као светског лидера и хегемона, Америка је приступила дефинисању и усклађивању одређених начела и специфичности планирања, организовања и реализовања Стратегије сукоба ниског интензитета.

Успех кроз примену Стратегије сукоба ниског интензитета захтева, пре свега, свестрано организовање и детаљно планирање које садржи анализу динамике сукоба, историјске детерминанте, учеснике конфликта и брзо, прецизно и адекватно извођење пројектоване операције. У том циљу, дефинисана су следећа начела:

- доминантност политике
- јединство напора
- правна заснованост (легитимитет) и
- истрајност

Доминантност политике подразумева да дефинисани политички циљеви одређују какве ће се (не)војне активности изводити у распону од стратегијског, операцијског и тактичког значаја. При томе, команданти и остали учесници у процесу руковођења и

командовања морају да процене какве ће последице имати примена одређених операција на званично прокламовану политику, а да се при том задржи динамика и садржај акције који ће бити у функцији остваривања постављених циљева.

Јединство напора, као начело Стратегије сукоба ниског интензитета, подразумева интегрисање свих активности које на терену спроводе војне формације, обавештајно-безбедносне структуре, владине и невладине организације, специјално обучаване снаге за преврат кроз „обојене“, „баршунасте“, „тихе и мирне“ револуције, плаћена „опозиција“, ангажовани интелектуалци, уметници, медији и новинари, као и остале снаге које се стављају у функцију постизања циља, чиме се остварује виши ниво ефикасности и већи степен реализације дотичне операције. Захтева се да сви планери, а посебно војни, дефинишу колико предузете активности, посебно оне војног карактера, доприносе дипломатским иницијативама, будући да оне истовремено имају политичку, економску, психолошку, безбедносну и субверзивну димензију. Поред интегрисања свих актера, јединство напора подразумева и успешну координацију, сарадњу и хијерархију у смислу потчињености и одговорности за свој рад од стране војних старешина према руководиоцима цивилних агенција које успостављају власт на запоседнутим и окупираним територијама, непосредно или посредно преко превратом успостављених, марионетских, потчињених и лојалних режима (БиХ, СРЈ, Република Србија, Грузија, Украјина, Египат, Либија, Ирак, Авганистан, и др.) или успостављање непосредне окупационе власти на делу окупиране територије (Косово и Метохија коју проглашавају државним ентитетом) као у случају Републике Србије.

Прилагодљивост представља вештину и спремност за промену насталу као резултат објективних и субјективних чинилаца на основу којих је дошло до брзе и неочекиване промене ситуације која захтева модификацију или промену почетне организационе структуре и метода деловања. То налаже добро познавање регионалних прилика, места и ширег простора на коме се спроводе акције сукоба ниског интензитета, исцрпну анализу задатака, конкретан обавештајни рад и прецизну конкретизацију плана постепеног и фазног наступања.

Правна заснованост или легитимитет примене снага и средстава сукоба ниског интензитета, подразумева, између осталог, да сваки појединац или одлучујући чинилац, свесно, доследно и одговорно прихвата одлуке америчке администрације, владиних и невладиних агенција и других фактора укључених у конкретну операцију, и признаје њихово искључиво право на доношењу и спровођењу одлука којима се унапређују државни интереси у свету.

Истрајност је начело које је у директној повезаности са природом стратегије сукоба ниског интензитета нарочито у њеном делу „стварања и управљања кризом“ чије је време трајања, а посебно њена завршница, веома ретко јасно дефинисана, временски ограничена, војно-безбедносно детерминисана и снагама и средствима димензио-нисана, без обзира што је политичким циљем изражена као одлучна акција која кулминира остваривањем победе. Дакле, истрајност подразумева стрпљиво извршавање задатака, непрекидно логистичко „потхрањивање“ свих ешелона, свестрану анализу обавештајно-безбедносних података, веродостојно осликавање стања на терену, односно континуирано „сондирање“ територије како би се створиле могућности за правовремено дефинисање места и времена за предузимање адекватних мера из стратегије сукоба ниског интензитета.

3.4. Прерастање сукоба ниског интензитета у „операције изван оружане борбе“

Након завршетка прве фазе Хладног рата која је представљала идеолошки сукоб два супротстављена ривала САД и СССР оличена у супротностима вредновања друштвено политичких система, а посебно у области безбедносног сагледавања сопствених и партнерских (савезничких) дискурса, организованост америчких оружаних снага за вођење сукоба ниског интензитета и спремност за практичну примену за то намењених снага и средстава, потврђена је 1983. године у инвазији на Гренаду.

Ваздухопловни напад на Либију 1986. године, интервенција у Панами 1989.године, рат против Ирака 1991.године, као и „мировне операције“ у Сомалији и на простору бивше Југославије, потврдиле су претходну примену широке лепезе различитих, по јачини, месту, времену и дужини трајања, мера, радњи и поступака у оквиру Стратегије сукоба ниског интензитета.

Упоредо с тим, наметнуо се закључак да се америчка дипломатија, сразмерно јачању њене позиције у насталом униполарном међународном поретку, све чешће ослања на оружану силу, као једно од најефикаснијих средстава за заштиту и јачање америчког интереса и моћи, која проистиче као завршница примене Стратегије сукоба ниског интензитета.

Стечена борбена и неборбена искуства у наведеним оружаним војним сукобима, промена у равнотежи снага и моћи на међународној сцени као и потреба јачања и очувања лидерске моћи САД, довеле су до еволуције стратегије сукоба ниског

интензитета у „операције изван оружане борбе“ („операције другачије од ратних“, „операције без ратног стања“, „операције без оружане борбе“ или „операције које немају ратни карактер“).

У првој половини деведесетих година, а у складу са великим променама на глобалној војно-политичкој сцени, првобитна верзија Стратегије сукоба ниског интензитета, доживела је прве неопходне корекције и одговарајућу доградњу. Искуства из њене примене у претходној деценији, чији укупни резултат далеко премашује учинке свих стратегијско-политичких концепција влада САД од завршетка рата за независност, заједно узета, одлучујуће су утицала на модификацију поменуте стратегије у области политике, економије, информатике и војно-безбедносне агенде.

У јуну 1993. године, објављено је ново правило Копнене војске САД (ФМ 100-5), под називом „Операције“, у коме су модификовале, допуниле, доградиле и на нов начин представиле Стратегију сукоба ниског интензитета као примарну доктрину којом ће САД, као једина супер сила, остваривати своје националне интересе и превентивно деловати против „нових претњи, ризика и изазова“.

У једном поглављу Правила ФМ 100-5, појављује се нови појам „операције које немају ратни карактер“ („операције без оружане борбе“) – Operations other than War,⁶² односно „рат без крви (War without blood).

Брза и ефикасна победа у рату против Ирака и искуства стечена током разградње и фрагментације југословенског простора, узрокована планираном технолошком модернизацијом и измењеном, софистицираном, структуром оружаних снага, потврдила је високу вредност и супериорност доктрине „ваздухопловно – копнене битке“ („Air-Land Battle“) као завршнице примене Стратегије сукоба ниског интензитета на одређеној територији.

Конкретно, „ваздухопловно-копнена битка“ (у оригиналном преводу: „ваздушно-копнена битка“), првенствено је била конципирана за рат на централноевропском војишту. Наглим развојем ратне технике и софистицираног оружја, ваздухопловно-копнена битка је модификована у новоразрађени концепт „дистанциона дејства“ или „дејства са дистанце“, а касније преименована у „операције из свих димензија“ (Full-dimensional Operations).

⁶² „Операције које немају ратни карактер“ (Operations other than War-OOTW)-мирнодопске активности и ангажовање војних снага у конфликту при чему није услов да се води оружана борба. Најчешће OOTW су:обавештајне, психолошке, информационе (медијске), дипломатија принуде (Coercive Diplomacy), манипулације националним мањинама, верским групама и изборима.

Сагледавајући степен и обим ангажовања снага и средстава као и методологију примене садржаја стратегије сукоба ниског интензитета, намеће се закључак да се целокупне активности спровођене овом стратегијом у потпуности поклапају са модалитетима новоименованих стратегија и да се суштински ништа није променило осим „козметичког“ третмана старог изгледа у ново лице „рата“, примерено времену и новонасталим околностима уз примену осавремењених снага и средстава, за постизање циљева глобалне политике САД.

Терминолошке промене и нова категоризација нису донеле и промену суштине и карактера поменутих активности. Као и раније, срж војног ангажовања у операцијама које немају ратни карактер јесте заштита и јачање америчких интереса, па се промене у основним доктринарним документима оружаних снага САД могу тумачити као последица настојања да се изврши теоријско уопштавање и истакну заједничке карактеристике и принципи тих операција у оквиру Стратегије сукоба ниског интензитета.

На основу досадашњих резултата и искуства приликом употребе оружаних снага, а посебно НАТО, у последњој деценији 20. и првих година 21. Века, евидентно је да је стратегија сукоба ниског интензитета још важећа и да се, уз одређене модификације изазване променом назива, услова и окружења, још увек примењује.

Без обзира што званични назив нове, ревидиране, доктрине оставља доста нејасноћа и недоумица које се одражавају на њену праву и пуну природу, чињеница је да су Американци овом променом стратегијске мисли направили „отклон“ од класичних војних операција из времена прве фазе Хладног рата и њима прилагођеног карактера оружаних снага.

Уместо наглашавања улоге истурено базираних јединица, намењених за одвраћање совјетске претње, што је чинило окосницу хладноратовских војних стратегија, истакнуто место је уступљено сукобу ниског интензитета где је, поред осталог, предвиђен прелазак на регионално оријентисане снаге базиране у САД, чија је основна карактеристика „способност брзог пројектовања силе“⁶³ и снага изражене кроз покрет и маневар војних јединица са свих просторних димензија (копно, море, ваздух) у циљу ангажовања у борбеним дејствима или операцијама које немају ратни карактер.

⁶³ Пројектовање силе (Power Projection) је способност државе да примени све или неке од инструмената силе и моћи (дипломатске, економске, информативне и војне) да би одговорила на кризу, допринела одвраћању сукоба или унапредила регионалну стабилност.

Пројектовање снага (Force Projection) обухвата: мобилизацију, упућивање снага, употребу снага, повратак у САД и демобилизацију.

3.5.Основни видови испољавања сукоба ниског интензитета

Операције које се примењују или пројектују према одређеној територији односно држави, етносу или верској групи у којој се инсталира амерички интерес путем стратегије сукоба ниског интензитета, укључујући и употребу оружаних снага, у досадашњим искуствима њихове примене, сврстане су у четири, шире, међусобно, садржајима и методологијом употребе снага и средстава испреплетане активности, а то су:

- Подршка сепаратистичким, сецесионистичким, побуњеничким и противпобуњеничким дејствима;
- Борба против тероризма;
- Операције одржавања мира, и
- Мирнодопске „континенци“⁶⁴ операције

Ова начелна подела и категоризација основних видова испољавања сукоба ниског интензитета, није међусобно искључива нити разграничена, већ се често планиране активности преклапају, међусобно допуњују и истовремено одвијају, при чему њихове сличности и различитости омогућавају правилно постављање приоритета у стварној ситуацији.

У процесу дугорочног планирања по питању времена и места примене стратегије сукоба ниског интензитета, примењује се исти логички поступак за ангажовање снага и средстава као и за конвенционално ратовање при чему се, кроз доношење одлуке, посебна пажња обраћа на услове који треба да обезбеде постизање стратегијског циља, редослед активности у пројектованим, жељеним и у неочекиваним условима, као и метод коришћења ресурса да би се постигао планирани редослед догађаја.

⁶⁴ Континенци (Contingency) – ванредна ситуација условљена природним непогодама, терористичким дејствима, субверзијама и сл. У којој се ангажују војне снаге. Због недовољног познавања ситуације, захтева специфично планирање, реаговање и посебне поступке да би се осигурала борбена готовост јединица.

Битна одредница у процесу планирања, организовања, реализације и контроле примене снага и средстава у сукобу ниског интензитета је што носиоци система руковођења и командовања не могу да дефинишу искључиво оружане акције са војног аспекта, већ су обавезни да кроз своје борбене заповести и наређења, у складу са датом директивом, јасно дефинишу политичке, економске, медијске и психолошке чиниоце који ће у великој мери па чак и одлучујуће испољити свој утицај на постизање геостратешког циља и детерминисати стварање новог геополитичког пејзажа на коме се спроводе војне операције.

Са аспекта планирања операција, током доношења одлуке и њеног преношења на даље извршиоце, дефинише се крајње стање, или циљ који треба да пружи одговоре на питања која су од кључног интереса за успешно спровођење операција. Посебно се, између осталих, издвајају питања:

- Шта се жели?
- Који су то услови који представљају успех једне фазе или целокупне операције?
- Где се налази „центар гравитације“⁶⁵ противника, и
- Који су и где су циљеви непријатеља и како им се супротставити?

Анализа предузетих активности, мера, радњи и поступака, степен њихове примене и одговор противника на њих, представља потешкоћу, с обзиром да често, у веома кратком временском периоду долази до неочекиваних и наглих промена борбене ситуације на попришту битке што у супозицији обостраног распореда снага неминовно доводи до промене почетних елемената и услова за даље извођење акције што у крајњој консеквенци може имати негативне последице и потпуни крах операције.

Због тога војни планери кроз операције у склопу сукоба ниског интензитета морају проценити све кораке или фазе и поступности у остваривању циља, а посебно предвидети правце могућег одступања и извлачења. У том смислу се усклађују одговарајуће снаге и средства војних инструмената, владиних и невладиних организација као и снага обучених и припремљених на терену у виду „опозиције“, „антитерористичких снага“ и „ослободилачких покрета“ у контексту националног или

⁶⁵ Центар гравитације (Center of Gravity) – средиште оних снага и покрета од којих све зависи: карактеристике, способност и локације из којих непријатељ црпи акције, физичку снагу и жељу за борбом.

мултинационалног плана кампање са проценом ефеката реализације сукоба ниског интензитета на регион и свет у целини.

Успех у сукобу ниског интензитета захтева синхронизовану употребу свих државних инструмената, потпуну координацију међуагенцијских чинилаца и ефикасну савезничку сарадњу на плану усклађивања снага, средстава, расположивих ресурса и логистике у одређивању приоритета њихове примене.

Стратегија сукоба ниског интензитета, на примерима и ефектима постигнутим у досадашњој пракси експлоатације и окупације територија и држава, у већој мери него отворена оружана агресија, поставља пред САД и њене оружане снаге неке етичке и моралне дилеме. Тип агресије у сукобу ниског интензитета, изузимајући оружану завршницу, није тако драстичан случај као што је то отворена оружана агресија или „сукоб високог интензитета“ у коме се употребљавају и средства за масовно уништавање. Субверзије, саботаже, атентати и герилска дејства (унутрашње ствари једне државе), могу представљати претњу (али не и угроженост), америчким интересима, при чему, опстанак америчке нације и њена државна територија нису директно угрожени. У складу са изнетим, намеће се оправдан захтев да амерички одговор таквим претњама буде сагласан законима САД и међународном праву као и универзалним вредностима за које се залаже (за сада декларативно) америчко друштво. У појединим случајевима, наглашавају многи аналитичари, међу њима и амерички, одговор кроз такве акције може да буде контроверзан, погрешан и контрапродуктиван.

3.5.1. Операције наметања и одржавања (очувања) мира

Под појмом „операције наметања и одржавања мира“ у Стратегији сукоба ниског интензитета подразумевају се: „војне операције које се воде уз дипломатске напоре да би се постигао , поново успоставио и одржао мир у подручју сукоба“.⁶⁶ Оружане снаге САД (рачунајући и НАТО снаге) учествују у операцијама успостављања и одржавања мира у оквиру мандата који им је поверила ОУН, у сарадњи са другим земљама или унилатерално. Операције, између осталих, садрже и следеће активности: а) повлачење и дезангажовање сукобљених страна, б) прекид ватре, в) размена ратних заробљеника, г) контрола наоружања и д) демилитаризација и демобилизација.

⁶⁶ Опширније: Правило ТРАДОЦ 525-44, „Оперативна концепција КоВ за сукоб ниског интензитета“, Нови Гласник, бр. 3-4/97 стр.103.

Снаге за спровођење „операције наметања и одржавања мира“ подржавају дипломатске напоре у обнови или одржавању мира у подручјима могућег или стварног сукоба. Доктринарну основу за ове операције чине начела садржана у Правилу ФМ 100-5 „Операције“ и ФМ 100-23 „Мировне операција“, а односе се, не само на одржавање, него и на наметање мира. Њихова основна начела су: смањивање непријатељства, контрола обуставе ватре, праћење и извештавање о инцидентима нарушавања мира утврђеног споразумом и очување реда и стабилности. Наведене задатке начелно обављају припадници цивилне полиције (администрације) задужене за успоставу окупационе власти уз помоћ војне полиције (*пример БиХ и Космет*). Припадници снага за вођење операција „успоставе и одржавања мира“ су посебно обучене и психолошки припремљене да утичу на слабљење и попуштање напетости и насиља. Начелно, свака операција наметања и одржавања мира је специфична, условљена местом, временом и конкретној ситуацији, уз заједничко обележје максималног уздржавања од употребе оружја.

Међутим, у студији „Операције подршке миру и оружане снаге САД“, израђене у Институту за националне стратегијске студије, у одељку „Управљање кризом на простору бивше Југославије“ кога је теоретски уобличио Ендрју Бер, бивши официр за политичка питања и цивилне послове УНПРОФОР-а, недвосмислено је у својим проценама навео све могуће варијанте промене ситуације на Балкану и просторима некадашње СФРЈ које могу да утичу на исход будућег региона а тиме и на стратешке интересе САД на овом подручју. Овим чином демантовао је непристрасну улогу мировних снага и признао да Америка, *као стално ратујућа страна* у међународним односима, кроз „операције подршке миру“, остварује сопствене спољнополитичке циљеве при чему се војно сврстава на једну од сукобљених страна у конфликту.

У прилог томе, амерички државни секретар за одбрану Вилијам Пери, као иницијатор ваздухопловне офанзиве на српске положаје у Републици Српској, изјавио је на скупу Генералне асоцијације националне гарде САД у Вашингтону, да је он: „На конференцији министара иностраних послова и одбране и начелника генералштабова НАТО у Лондону (21.јула 1995.) поднео предлог да тамо (односи се на српску територију у БиХ) буде извршена масовна ваздухопловна кампања. Дакле, не само једно или два бомбардовања него *ваздушна кампања*. Из Авијана и са палуба носача

авиона на Јадрану ми смо лансирали једну од најефикаснијих ваздушних кампања каква је икада била. Било је преко 1.000 летова. Сваки задати циљ је уништен“.⁶⁷

3.5.2. *Мирнодопске „континенси“ операције*

Мирнодопске операције у ванредним ситуацијама су политички врло осетљиве војне операције које се обично одликују краткорочном, брзом демонстрацијом и употребом силе у ситуацијама испод саме границе конвенционалног рата. Припрема и примена оружаних снага по посебним плановима у миру усмерава тежиште на специфичан циљ и настоји да се акција изведе у најкраћем времену, што подразумева прецизно димензионисање снага, јасно дефинисање циља, планирано време акције, подршку за комбинована дејства и снаге за прихват и извлачење. Оружане акције у миру постају неопходне када се дипломатске иницијативе покажу неефикасним у постизању, временски, изузетно осетљивих циљева велике важности или када угрожавање америчких виталних интереса захтева хитно реаговање. (План унапред припремљен, криза намерно изазвана, повод и узрок за стварање конфликта исценирани и медијски „обрађени“ и дистрибуирани на унапред достављене адресе ради неопходне „допуне“ података пре него што се сервирају јавности, као и вештачки представљена опасност по угрожавање америчких интереса).

Дипломатски неуспех може захтевати тренутну употребу оружаних снага ради заштите националних интереса, спасавања америчких грађана и америчке имовине. При томе америчке оружане снаге постају видљиви инструмент њене спољне политике. Оружане акције у миру, у виду „континенси операција“, могу да се изводе у пријатељском или непријатељском окружењу при чему се унапред разрађују „континенси“ планови, а потом ажурирају и допуњују новим проценама, у складу са развојем војно-политички ситуације у свету, посебно у кризним регионима и потенцијалним жариштима, посебно, од развоја унутрашње ситуације у конкретној земљи.

Анализирајући досадашњу примену „континенси операција“ у оквиру Стратегије сукоба ниског интензитета, може се закључити да „континенси“ планови, који су разрађени за сваку земљу, обухватају: а) извиђачко – обавештајну операцију, б) хуманитарну помоћ, в) евакуацију америчких грађана, г) војно-економску помоћ, д)

⁶⁷ Америчка борбена авијација је први пут ангажована у Босни 28. фебруара 1994. године, када су два авиона Ф-16, недалеко од Бањалуке, оборила четири авиона типа „Јастреб“ који су припадали Војсци Републике Српске. То је, истовремено, била прва борбена акција НАТО пакта у Европи од његовог оснивања 1949. године. Тачно годину дана након отварања ваздушног моста за снабдевање муслимана у Босни, против Републике Српске, Америка се, ваздухопловним ударима, директно сврстала на страну муслимана у грађанском рату.

демонстрацију силе, ђ) препадна и нападна дејства, е) операције спасавања и пребегавања, и ж) подршку америчким цивилним властима. Наведени садржаји се не одвијају засебно и појединачно већ комбиновано и паралелно.

Током грађанског рата у БиХ, агресијом на Србију (СРЈ) и окупацијом Косова и Метохије, евидентирано је да су САД и НАТО „са пружањем хуманитарне помоћи“ истовремено изводили извиђачко-обавештајну операцију за рачун хрватско-муслиманске коалиције, дотурали им наоружање, муницију, војну, информатичку и телекомуникациону опрему, демонстрирали силу над српском страном и спроводили активности на спасавању својих грађана.⁶⁸

Конкретно: 1) ратни бродови САД у Јадрану са 7.800 marinaца, уз подршку 6. америчке флоте, од 1992. до краја 1995. су, под називом „Операција строга стража“, извршили поморску блокаду и надзирали спровођење санкција према СР Југославији; 2) америчке ваздухопловне снаге, у дневној јачини од 550 људи, од 1992. до 1995. године, из база НАТО у Немачкој интервенисале су у грађанском рату у Босни, дотурајући помоћ, снабдевање и опрему муслиманским положајима, упориштима и логистичким (позадинским) базама; 3) америчка војна авијација је са 1.700 припадника и више десетина ратних авиона, од априла 1993. под називом „Забранити лет“, херметички контролисала ваздушни простор над БиХ, првенствено ради спречавања летова српских авиона; 4) за све време трајања грађанског рата у БиХ, војни авиони САД и других чланица НАТО превозили су муслиманске и хрватске политичаре из Сарајева у иностранство, а хеликоптери, муслиманске и хрватске официре на борбене положаје; 5) Све време рата америчке приватне војне компаније (МПРА) и њихова средства за извиђање, осматрање и обавештавање стајала су на располагању муслиманској Армији БиХ.

Ови примери јасно указују да, инструментализацијом међународних организација, САД, нису биле неутрална страна већ као стално ратујућа страна и страна у сукобу, злоупотребиле су, у првом реду ОУН, и комплетно ангажовање НАТО снага на терену подредили искључиво својим стратешким пројекцијама, обликујући ново геополитичко окружење и стварајући повољну десантну основицу за даља освајачка наступања ка евроазијском простору.

⁶⁸ Божидар Дикић, „Амерички век војне интервенције“, „Политика“, Београд, 1996.

Поред изнетог, треба напоменути да САД, мирнодопском употребом оружаних снага и демонстрацијом силе и моћи кроз „континенци операције“ , желе да остваре снажан психолошки притисак и утицај на домаће и инострано јавно мњење.

Без обзира на правилске одредбе и величину ангажовања снага и средстава, политичко-безбедносна димензија употребе оружаних снага САД битно је смањила разлику између мирнодопских „континенци“ и ратних операција јер се у оба случаја, војним путем, остварују стратешки циљеви.

3.5.3. Противтерористичка дејства

У анализи трећег правца деловања стратегије сукоба ниског интензитета названог „антитерористичка / терористичка дејства“ као вид „помоћи демократским режимима против комунистичких и диктаторских побуна“⁶⁹ треба одмах рећи да не постоји јасна и недвосмислена дефиниција међународног и уопште тероризма из разлога што се поједине терористичке акције називају према указаној потреби оних који их непосредно или посредно примењују за постизање спољно-политичких циљева својих земаља, у првом реду САД. Терористички акт, без обзира на садржај, време и место извођења, по јединственој методолошкој матрици, у зависности од интереса Америке, добиће сасвим различиту конотацију, значење и тумачење у широком распону од терористе који угрожава личну и међународну безбедност, преко диверзанта до аутохтоног герилца који се бори за демократију, људска права и слободу. Међутим, без обзира на овакав, пре свега идеолошко-политички став, не само САД већ и других центара моћи, у војној терминологији ови појмови су јасно разграничени и дат им је адекватан теоретски и практични смисао, садржај и значај.

У времену у коме живимо тероризам је израстао у један од најжешћих облика политичког насиља. Мада, одавно познат, глобалне размене је попримио у току последње три деценије (70-их, 80-их и 90-их година прошлог века), кад је и најрапидније растао. Крајем 80-их година тероризам је постао свакодневница међународних односа, а његова различита виђења у публицистици и науци као покушај

⁶⁹ Подржавајући став тадашњег државног секретара за иностране послове, А. Хејга, према коме ће се САД у спољној политици „кретати у правцу већег нагласка на билатералној, а не мултилатералној помоћи“, Р.Х. Сулц и А.Н. Неброски, у својој студији о неконвенционалним дејствима у 80-им годинама, такође предлажу „да се помоћ иностранству реализује билатерално и тако обезбеде стратешки економски интереси САД“. А циљеви такве „помоћи“ су: 1) консолидација позиција пријатељске влада подложне унутрашњим кризама, 2) побољшање наше политике позиције и 3) слање сигнала другим владама.

његовог дефинисања и класификације (десни и леви, црвени и бели, комунистички и неофашистички, урбани и рурални, верски, међународни, савремени и државни тероризам итд.) ништа битно не мењају на масовности, као једном од његових битних карактеристика.

С гледишта разматрања Стратегије сукоба ниског интензитета, за овај рад, најинтересантија су два квалификатива тероризма: (а) међународни и (б) државни тероризам.

Први, међународни, је евидентно производ америчке администрације из средине 80-их година. У то време влада САД је „међународни тероризам“ прогласила „непријатељем број један Сједињених Америчких Држава“. Међутим, ослањајући се на војно-политичку научну мисао, овакав квалификатив не би могао бити прихватљив из најмање два разлога: 1) атрибут „међународни“ асоцира на тероризам као јединствену појаву у савременим међународним односима, што он, свакако, није. Познато је да се сви савремени тероризми не могу подводити под исту квалификацију, нити мерити истим мерилима, јер немају истоветне узроке, не носе их исте класне снаге, а и циљеви им нису јединствени; 2) овај атрибут асоцира и на јединствено руководство које диригује целокупним „међународним тероризмом“, тј. на физичко и пресонално постојање таквог руководства које се бави планирањем и извођењем терористичких акција на глобалној сцени. За такву тврдњу до сада нико није понудио валидне податке.

Квалификатив „државни тероризам“, као новија врста, заједно са антитероризмом државе, такође заслужује пажњу, најпре са становишта уочавања све евидентније чињенице постојања дела терористичких акција (а) иза којих непосредно стоје поједине државе и (б) оног дела таквих акција иза којих поједине државе стоје посредно. Њихова улога у антитероризму, ма колико легитимно и јавно признат, није лишена ни нелегалних поступака који се желе прикрити или приписати супротстављеној страни.

Полазећи од овако виђеног „међународног тероризма“, односно прокламованих принципа противтерористичких дејстава (превентивни удари и удри одмазде), у стратегији сукоба ниског интензитета, САД су, априла 1986. године, извршиле тзв. Агресију са дистанце на Либијску Цамахирију⁷⁰ али у чију се, такође, методолошку

⁷⁰ Како у случају „превентивних удара“ није било јасно како ће се одређивати циљеви, Mitchell Zais, официр за ратне планове у I корпусу у Форт Луису, преквалификовао их је у антитероризам, као дефанзивну меру ради смањења рањивости од тероризма („Military Review“, авг. 1986.г.)

матрицу уклапа и агресија на СРЈ при чему је, у овом случају, до пуног изражаја дошла америчка подршка терористичко-сепаратистичком покрету на простору Косова и Метохије. Другим речима, словеначки, хрватски, муслимански и шиптарски сепаратизам и тероризам, као унутрашњи чинилац, основан, обучен, припремљен, организован и подржан борбено и логистички од стране САД и НАТО као спољашњег чиниоца, представљао је детонатор за изазивање „унутрашње агресије“ којом је разграђена Југославија.

Иста или слична стратегијска опредељења везана за тероризам и антитероризам као и снаге и средства за његову реализацију, ушла су и у изборну платформу Републиканске странке и на њима је она победила на изборима за председника САД 1980. године.

У позадини свих ових политичко-стратегијских опредељења и доктринарних решења стајао је „Пројекат 80-их“, који је израдио и представио јавности Савет за иностране послове (СИО), формално приватна организација америчких грађана, претежно састављена од банкара, академика, бивших високих владиних функционера, истакнутих новинара, адвоката, крупних бизнисмена, тј. људи из најужег круга америчког естаблишмента. СИО је основан 1921. године, броји преко 2.400 чланова, а на челу му је једно време био Давид Рокфелер.

Иако формално приватна организација, СИО има значајан утицај, нарочито на кадровску политику администрације, независно од тога која је од две водеће политичке странке на власи у САД. Избор и постављање људи на сва кључна места у администрацији врши се уз јаку подршку, често и одлучујући утицај СИО. И генералну стратегију сваке администрације, у основи, креирају експертске групе које ангажује СИО, а тек по инаугурацији, нови председник САД тако сачињену или евентуално само кориговану стратегију проглашава својом.

Рад Савета за иностране послове (СИО) је полулегалан, седнице су по правилу затворене за јавност, а о одлукама са тих седница углавном се ништа не објављује. Дневни лист „Њујорк Тајмс“, аналитичар и публициста, Гери Ален сматра медјиским гласилом и мезимчетом СИО.⁷¹

⁷¹ Гери Ален (Gary Allen), Реците „НЕ“ новом светском поретку, превод са енглеског, изд. Југославијапублик, Београд 1992. год.

64 Проф, др Марко Марковић („Дуга“ од 5, ди 18. III 1994.г.) сматра да савремена Трилатерала вуче корен од Савета интернационалних послова, а овај од Округлог стола који је као експертска институција за иностране послове деловао у САД до Првог светског рата и извршио снажан утицај на политику и ставове председника В. Вилсонова. У току Првог светског рата Округли сто се развио у две институције: Савет за интернационалне послове, са седиштем у Њујорку, и Краљевски институ интернационалних послова, са седиштем у Лондону. Из њујоршког Из

Трилатералну комисију (Трилатералу)⁷², формирану 23/24. VII 1972.године, бољи познаваоци међународног капитала виде као интернационалну верзију савета за националну безбедност. Иначе је Трилатерала настала спајањем СИО са тзв. Билдербершком групом холандског принца Бернарда у којој је доминирао капитал Ротшилдових. Идејним креатором Трилатерале сматра се проф. др Збигњев Бжежински, који је једно време био високи функционер администрације (саветник за безбедност председника Картера од 1976. – 1980.г.). Међутим, идеологија Трилатерале као полуилегалне организације, претставља секуларизовану визију „Unam Sanctam“ коју је промовисао папа Иноћентије Х. Елитистички круг трансационалног капитализма захтева да се територијална политика држава потчини нетериторијалним економским циљевима“, исто онако као што је папство кроз „Unam Sanctam“ захтевало да се духовни мач цркве постави изнад националног мача краљева.

Главни редактори „Пројекта 80-их“ били су: Хенри Кисинџер, Сајрус Венс, Т.Хербер, П.Волкер и др., а на изради свих његових прилога учествовало је преко 3.000 познатих научних радника најразличитијих профила из целог света. Такође се процењује да „Пројекат 80-их“ представља колективни напор најспособнијих умова у свету с циљем санације бројних горућих и потенцијаних интернационалних проблема и напор за помирење и саглашавање опречних ставова ради изналажења најбољих светских решења. Један број америчких стручњака појам Стратегије сукоба ниског интезитета желе представити само као логичну реакцију политичког и војног врха САД „на опште стање односа у свету“, при чему се „пренасељеност, успон милитантних регионалних сила, поларизација политичке моћи између Истока и Запада“ , уз начајне идеолошке разлике и реалативно приметно осиромашење земаља у развоју, јављају као скуп познатих и непознатих разлога који овакве сукобе изазивају, свакако независно од утицаја валде САД.⁷³

Други опет, сматрају да „непостоји општи образац сукоба ниског интезитета“, односно, да сваки сукоб, када се појединачно посматра, има сопствене узроке и последице, али

Савета и тзв. Билдербешке групе, у првој половини 70-их година настала је Трилатерала. И проф. Др Ноам Чомски у свом делу *Шта то (заправо) хоће Америка*, Трилатерале временске визије 70-е године Сва ова ванпарламентарна, али моћна тела (СИО, Трилатерала, Римски клуб итд.), бивши амерички обавештајцац, Џон Колеман, у својој књизи *Хијерархија завереника* („Профил“, 3/96, Београд) сматра оперативним телима највишег врха управљача светом – „КОМИТЕТ 300“.

⁷³ Џон Фултон (Johnn Fulton), Расправа о сукобу ниског интезитета, „Military Review“, фебуар. 1986.

без било какве везе са спољнополитичким, економским обавештајним, војним и другим активностима владе Сједињених Држава.

Конституишући Стратегију сукоба ниског интензитета, Американци су још почетком 80-их година предвиђали да ће до таквих сукоба долазити (а) због совјетских посредничких дејстава у иностранству, која имају за циљ изазивање нереди, или (б) „због терористичких напада на америчке дипломате, војна постројења или поморске снаге“.⁷⁴

Међутим, за потребе овог рада у методолошком смислу и његове конкретизације методом компарације (поређења) са хладноратовским супарником СССР-ом, анализом доступних и проверљивих докумената, стиче се утисак да су модалитети и разлози примене америчке Стратегије сукоба ниског интензитета, у ствари, врло провидни изговори које су догађаји на глобалној политичкој сцени у току 80-их година потпуно разобличили.

Практично, закључно са Авганистаном, могло се говорити о совјетским посредним или непосредним дејствима у иностранству, али од 27. Конгреса КП СССР-а (1986.г.) и Горбачовљеве „перестројке“, у унутрашњем животу тадашњег совјетског друштва, таква активност се више нема чиме доказивати. Наведени конгрес, а иза њега и М. Горбачов у познатом чланку „Реалност и гаранција безбедносног света“ у „Правди“, (17.IX 1987.г.) прокламовао је нове принципе „доктрине безбедног света“, познатије под називом – *одбрамбена довољност*. Слободнија интерпретација тих принципа своди се на три следећа става:

- поседовање оружја само по себи не обезбеђује мир;
- између супротстављених суперсила и блокова треба направити такав споразум у војним доктринама које би се заснивале на одређењу тзв. „војне довољности“ у којој би војни ефективи били димензионирани тако да буду довољни за вођење одбрамбеног рата, а недовољни за вођење офанзивних операција;
- безбедност света не захтева само однос војних потенцијала, већ је повезана са политичким и економским односима земаља.

⁷⁴ Џејмс Мотли (James Motly) Перспективе развоја сукоба ниског интензитета, „Military Review“, јануар 1985.

ЗАКЉУЧАК

Због непостојања јединственог појмовно - категоријалног апарата који би јасно и недвосмислено дефинисао садржаје појединих стратегијских и доктринарних опредељења везаних за вођење ратних и нератних операција, у научној и актуелној публицистици појављују се различити термини за истоветне садржаје, облике и методолошке матрице у Стратегији сукоба ниског интензитета.

У терминологији, поред осталих назива за дефинисање садржаја Стратегије сукоба ниског интензитета, посебно су се одомаћили појмови „посредна агресија“, „неоружана агресија“ и „неоружани притисци“. И у једном и у другом случају реч је неоружаном угрожавању одређене земље, а коришћење једног или другог појма условљено је од интензитета и времена трајања појаве.

Поред наведеног, појам из актуелног војнополитичког речника САД, „пројектовање силе“ (Power Projection) који подразумева способност државе да примени све или неке од инструмената силе (дипломатски, економски, информативни, војни, итд), треба разликовати од појма „пројектовање снага“ (Force Projection) што значи ангажовање и покрет, односно маневар, само војних ефектива са територије САД ради ратног или нератног ангажовања.

У склопу тога израђене су различите доктрине манипулације, које се остварују у оквиру општег стратешког концепта – Стратегије сукоба ниског интензитета, при чему је устаљена примена „*операција управљања кризама*“ заснованих на фазама: (1) глобално изучавање ситуације и стања у регионима и појединим државама и стварање могућности за изазивање кризе; (2) изазивање кризе; (3) усмеравање или вођење кризе, и (4) „завршетак“ кризе, односно, „*мировних операција*“ које се остварују као операције успостављања мира, операције изградње мира, операције наметања мира и операције одржавања мира.

Циљ који се реализује у оквиру Стратегије сукоба ниског интензитета, кроз легалне, полулегалне и тајне операције (cover action) и акције јесте разарање одбрамбене моћи и способности нападнуте земље (у овом случају СФРЈ, СРЈ, РС, БиХ и друге новонастале државе са тог простора) без наде за њен опоравак и успостављање функција. Из последица које су настале на југословенском ратишту, након прекомпоновања државне

целине, може се закључити да су циљеви у основи слични или идентични циљевима који се желе постићи оружаном интервенцијом што се најбоље одсликало агресијом НАТО пакта на Србију, односно СРЈ.

Последице неоружане агресије у Стратегији сукоба ниског интензитета су такве да их држава – жртва доживљава као економско и технолошко заостајање земље и њене војске, деструкцију виталних функција друштва, урушавање демографског чиниоца становништва кроз „белу кугу“ и „одлив мозга“, криминализацију друштва и наметање окупационог система вредновања.

Неоружана агресија се спроводи на свим нивоима људског деловања: демографској, историјској, информативној, културно – образовној, верској, етничкој, здравственој, просветној, правосудној, безбедносној, привредној, економској, политичкој, медијској и другим сферама. Њене основне карактеристике су сведимензионалност, свеобухватност и тоталност са тежиштем на медијским манипулацијама свешћу и психолошким операцијама.

Појам Стратегије сукоба ниског интензитета, њених садржаја, облика и начина испољавања кроз неоружане агресије, није довољно теоријски и практично сагледан и изучен у одбрамбеним доктринарно – стратегијским документима и пословима.

Разлози су бројни, вишеструки и мултидисциплинарни, а примарни су:

- 1) карактер проблема надилази компетенције војне организације (министарства одбране и генералштаба), а још увек су у њихово изучавање недовољно укључене остале државне и друштвене структуре које би морале да имају највиши степен одговорности за одбрамбену способност земље.
- 2) појмовно – категоријални апарат и политичка, нормативно – правна и доктринарна надградња не прате на одговарајући и задовољавајући начин реалну појаву неоружане агресије у нашој војно – политичкој стварности, већ, супротно томе, актуелна политика, кроз медијске манипулације и психолошке операције агресора, активно учествује у деструкцији одбрамбених послова земље.
- 3) теоријски приступ тој проблематици у нама доступној страниј научној и стручној публицистици, усмерен је на осветљавање те појаве из окупаторског, идеолошки обојеног, система вредновања који се појављује кроз „извоз/увоз демократије“, „људска права“, „независност“, „транспарентност“, „изузетност“, „слободу“.

4) појава термина „неоружана агресија“, у Стратегији сукоба ниског интензитета, категоријално и термилошки није разрешена на јединствен начин у одговарајућим доктринарно – стратегијским документима. Различити аутори из различитих углова гледају односе општег и посебног, што изазива и бројне разлике у утврђивању хијерархијског стабла појмова. Термилошко несагласје почиње од самог назива „неоружана агресија“, која се помиње и као „неоружани рат“, „неоружани притисци“, „неоружано деловање или дејства“, „специјални рат“, „операције изван ратног стања“, „цивилне операције“, „неокортички (неокортикални) рат“ итд.

Да би ублажили недоречености различитих погледа и нејасноћа којима се дефинишу облици, методи и садржаји Стратегије сукоба ниског интензитета, покушали смо да новим термином „*унутрашња агресија*“ по моделу „*удар споља снагама изнутра*“, обухватимо све мере, радње и поступке који су припремани, реализовани а затим настављени у окупираним новонасталим државама на бившем југословенском простору, пре свега, као доминантан израз америчке спољне политике диктата, уцена, претњи, притисака и отворене војне агресије.

4. ПРИМЕНА МОДЕЛА СУКОБА НИСКОГ ИНТЕНЗИТЕТА У ДОКТРИНИ СТВАРАЊА И УПРАВЉАЊА КРИЗОМ

Према извештајима Пентагона о ангажовању снага и средстава у Стратегији сукоба ниског интензитета, а чије је делове пренео амерички часопис за политичко-безбедносна –војна питања „Military Review“, на разним просторима глобалног карактера где се припрема „изазивање и управљање кризом“, као и ратиштима на којима се спроводи наведена доктрина, сад недељно ангажују око 4.500 припадника снага за специјалне операције. Само у протеклој години оне су деловале и извршавале задатке у 112 земаља са укупно 31.5000 људи.⁷⁵

Потврђујући наведене чињенице, један британски часопис⁷⁶, међутим, наводи да су снаге за специјалне операције САД, у истом раздобљу, извршиле 2.178 задатака, делујући у или према 152 земље од чега је 67 земаља било у зони одговорности Команде снага САД у Европи. Зависно од карактера, врсте и обима задатака који извршавају, снаге за специјалне операције било су веома различитог састава: од малобројних група (тимова) и одељења до интервидовских, здружених састава ранга ојачаног батаљона или пука. Мање групе (3-5) људи, у зависности од постављеног циља, обично су уграђивана у америчка дипломатска, конзуларна, трговинска, културна и друга представништва у страним земљама; у међународне „хуманитарне“ организације; међународне „кризне групе“ убачене на кризна подручја ради прикупљања, обраде и достављања обавештајних података; невладине организације; на места саветника и инструктора за питања економско-безбедносног карактера у земљама са претходно успостављеним марионетским режимом; у „демократске“ форуме и организације; у редове „опозиције“ и на одговарајућа места у тзв. „слободним“ и „независним“ медијима.

Почетком кризе у СФРЈ, а затим и њене разградње, Команди оружаних снага САД у Европи придодате су елитне јединице за специјалне операције. Из програма снага за учешће у сукобима ниског интензитета, на располагању за „југословенску кризу“ су биле: 10. Група специјалних снага САД у оквиру копнене војске са базом у Бад Толцу (Bad Toltz) у СР Немачкој и 325. Група за специјалне операције у оквиру ратног ваздухопловства у ваздухопловној бази Милденхил (Mildenhil) у Великој Британији (касније пребачена делом на аеродроме „Дубраве“ код Тузле и „Плесо“ код Загреба).

⁷⁵ V. Glenn W. Goodman, Jr, Regional Engagement Force, p. 69-70

⁷⁶ JANE Defence Weekly, July 2009. U.S. Special Operations Forces

У водама Јадранског мора стално су се налазила два тима поморских диверзаната са по две и три пловне јединице специјалних бродова. Треба нагласити да су наведене снаге као и њима придодати делови за извођење тајних операција пре почетка деловања сепаратистичко-терористичких снага у процесу разбијања Југославије, били ангажовани на њеном или у деловима њене територије. Из Вићенце у североисточној Италији деловали су елементи 10. Групе специјалних снага и јединице за психолошко-пропагандна дејства, а из италијанске базе Бриндизи, са југа Италије, ваздухопловни елементи 325. Групе за специјалне операције.

На просторима Хрватске и Федерације БиХ, специјалне снаге САД деловале су непосредно и посредно: прво, пружањем помоћи хрватској војсци и армији Федерације и, друго, попут прерушених и уграђених елемената у структуру УНПРОФОР-а, ИФОР-а и СФОР-а, као и разних међународних организација, најчешће са предзнаком „хуманитарни“. У том својству одиграли су важну улогу у откривању, лоцирању и обележавању објеката и циљева Војске Републике Српске Крајине и Републике Српске. Њихове активности су се временом прошириле на југ, где су после интервенције НАТО у Албанији, у лето 1997. године, ангажоване на припремању, обучавању, опремању средствима везе и наоружавањем терористичко-сепаратистичке организације назване „Ослободилачка војска Косова“ (ОВК) за догађаје који су следили. Снаге за специјалне операције из ратног ваздухопловства САД из база у Италији, Грчкој и Турској, коришћене су и пре избијања оружаних сукоба на Косову и Метохији, на „Плану подршке имплементирању мировних уговора“. Њихове активности знатно су интензивирани и прилагођене припремама и извођењу агресије НАТО на СР Југославију у пролеће 1999. године. Током агресије убачени елементи специјалних снага америчких јединица за сукобе ниског интензитета, ојачане ваздухопловима НАТО, подигле су степен својих дејстава на ниво сукоба високог интензитета и узеле непосредно учешће у ратним операцијама, при чему се Америка, као *стална страна у сукобу*, ставила на позицију шиптарских сецесиониста и терориста.

После класичне војне и административне окупације Косова и Метохије, снагама КФОР-а које су формирале, преименовале и задејствовале званичну терористичку организацију ОВК у Косовски заштитни корпус (КЗК), придружиле су се и јединице за цивилне послове ради успостављања окупационе власти с циљем контроле путева наркотика, полифериације оружја и експлоатације природних ресурса.

4.1. Модификација Стратегије сукоба ниског интензитета почетком деведесетих година

Крајем седамдесетих и почетком осамдесетих година двадесетог века доктрина „специјалног ратовања“ (Special warfare), која је проистекла из анализе поступака и примене ваздухопловно-копнених операција као класичног начина ратовања у Вијетнаму, преобликована је у нову доктрину под називом „сукоб ниског интензитета“ (Low intensity conflict), која, променом динамике ратних дејстава, изменом борбеног распореда снага и средстава и увођењем нових примарних операција невојног карактера, представља надградњу стратегије „посредног наступања“ и „специјалног рата“, а истог је степена општости.

Темељ за израду доктрине сукоба ниског интензитета („Пројекат осамдесетих“) формулисала је група америчких стручњака за израду и примену стратегије, позната као Комитет из Санта Фе. За полазну основу стратегијског пројекта, експерти њеног обликовања, претходно су дефинисали следеће ставове: а) рат, а не мир, управљају међународним односима (War, not peace is the norm in international affairs); б) САД морају предузети иницијативу, или ће пропасти, и у том правцу, остварујући своје интересе, морају деловати као прворазредна сила, а сада су (1980. н.а.) свуда у повлачењу; сада жању последице самозаваравања и кратковидости, због чега морају исправљати деценијске грешке, од Рузвелта на овамо.

Између осталог, САД морају селективно примењивати политику „борбе за људска права“ којом је Картерова администрација (1976-1980) лишила САД једног броја верних савезника у свету; в) пред избором „Рахsovietica“ или пројекција моћи на светском нивоу, САД се без одлагања морају одлучити за ово друго; г) Латинску Америку, Западну Европу и Јапан, Америка сматра темељом своје моћи и због тога се не може прихватити губитак било ког од ових темеља⁷⁷.

У концептуализацији свих политичко-стратегијских опредељења и доктринарних решења стајао је, између осталих, Савет за иностране послове (СИО), који је израдио платформу познатог доктринарног документа „Пројекат осамдесетих“. Главне архитекте „Пројекта осамдесетих“ били су: Х. Кисинџер, З. Бжежински, С. Венс, Т. Хесбер, П. Волкер и др. Наведена стратегијска опредељења ушла су у изборну

⁷⁷ Душан Вилић и Бошко Тодоровић, Кризе: изазивање и управљање кризама, ГрафоМарк, Београд, 1999. стр 49.

презентацију Републиканске странке захваљујући којом је победила на председничким изборима 1980. године.

Суштина доктрине сукоба ниског интензитета чини метода „изазивања и управљања кризом“ у другим земљама које, по процени САД, имају стратешки интерес по пројектованим циљевима њене спољне политике који се огледа у окупацији и експлоатацији држава, региона, територија и простора богатих рудним ресурсима и јефтним правцима дотура енергената, као основним модалитетима империјализма.

Изазивање, стварање (обликовање) и управљање кризом (crisis management) три су фазе јединствене империјалне стратегије разбијања сложених (вишеверских и вишенационалних) држава, обарања легално изабране власти коју САД проглашавају непослушном услед изостанка „жељене кооперативности“ и постављањем марионетских режима ради потчињавања суверених држава агресивним „операцијама без ратног стања“ са или без примене оружане силе у њеној завршници која, по правилу није коначна јер се увек оставља простор за њено поновно изазивање (отварање) када то буде одговарало САД или ситуацији ближег и ширег окружења из које се могу задовољити одговарајући интереси њених савезника и коалиционих партнера.

Пројекат изазивања, обликовања и управљања кризом, остварује се извођењем „тајних операција“ (covert actions) у којима америчке обавештајне службе имају превасходну и пресудну улогу. Суштину „тајних операција“ чине субверзивне или превратничке делатности неконвенционалног карактера помоћу којих се, током дужег или краћег периода, подрива, слаби и елиминише војна, економска, политичко-безбедносна и морална снага једне државе и њених грађана ради стварања услова за обарање легално изабране владе нападнуте земље.

Предузете активности према „објекту или циљу посебног интересовања“ могу бити из арсенала „тврде моћи“ (државни удари, оружане побуне, грађански (национални и верски) ратови, тероризам, оружани сецесионизам и оружана агресија, односно, његове претходнице из домена „меке моћи“ (медијски, политички, и војни притисци, економске санкције, претње употребом силе, медијске манипулације, психолошке пресије, манипулације изборима, референдумима и изјашњавањима слободне воље грађана, организације демонстрација и непослушности грађана, формирање невладиних организација, „независних и слободних“ медија, „демократских“ институција и агенција и покрета, обучавање и финансирање превратничко-

терористичких и сепаратистичких организација до довођења на власт послушничког марионетског режима).

4.2. Концептуализација плана разградње Југославије

Након завршетка прве фазе Хладног рата, у спољној политици и геостратешким плановима САД, започет је процес редефинисања и позиционирања нове улоге Балкана у условима глобалне прерасподеле и прекомпозиције моћи. Упоредо са јачањем интереса САД за регион који се назива „Велики средњи исток или Евроазија“, подручје Балкана добија све више на значају у америчким стратешким пројекцијама. Тај регион иначе, по замислима америчких стратега, обухвата област Кавказа, јужни део каспијског басена, централну Азију и делове Балкана.

Стратешки циљеви САД, који су операционализовани конкретним плановима, јесте даљи продор Новог светског поретка на исток, стезање обруча око Русије и несметан приступ природним ресурсима који се налазе на том простору. Суштина тог плана представља осигурање искључиво хегемонистичке позиције САД, не само у односу на противнике него и на атлантске и пацифичке савезнике. Основни инструмент глобалног хегемона је војна сила, која треба, у комбинацијом са „меком“ моћи да оствари „синергентски ефекат“, а то је глобално вођство.

Према расположивим и доступним информацијама, процес разбијања Југославије, почетком деведесетих година, интегрални је део ширег геополитичког плана, глобалног значаја, у функцији прокламованог Новог светског поретка. Америчка визија прекомпоновања европског региона у ширем, односно Балкана у ужем смислу, пре свега, успостављање америчке сфере утицаја, представља потпуну војно-безбедносну и политичку контролу тог региона, као основице или мостобрана за даљи продор ка Евроазији односно, Блиском Истоку. Из тог глобалног контекста, могу се разоткрити прави мотиви, разлози и конкретни интереси САД, као једине преостале хипер силе у разбијању бивше Југославије, односно, трагични догађаји који су коиндицирали или непосредно следили, то јест, дугорочно пројектовани, тим пре, што је спољна политика САД, подржана глобалном стратегијом, била усмерена реал-политичким и интересним, а затим и морално-вредносним мотивима.

Да би омогућиле успостављање Новог светског поретка и осигурали своју водећу улогу у њему, САД су почетком деведесетих година кроз стратегију сукоба ниског интензитета применом методе „стварања и управљања кризом“, разарањем

СФРЈ, иницирали, планирали, организовали и реализовали серију балканских ратова како би успорили уједињење Европе, потиснули Русију са ових простора, маргинализовали ОУН и релативизовали НАТО савез као нови систем колективне безбедности.

Концептуализација плана разбијања Југославије, започета крајем осамдесетих и почетком деведесетих година, напосто је изнудила главног непријатеља тог концепта. Ван сваке сумње, то су сви који су декларативно били за очување државе јужних Словена. Према томе, поступци савезне државе, њене оружане силе - ЈНА, а касније и Србије, препознати су као евентуална препрека за остваривање Новог светског поретка, глобализације и успоставе америчке доминације, па је из наведених разлога морала бити сатанизована пре него што су САД приступиле остварењу пројекта којим је СФРЈ декомпонована и фрагментирана на неколико мањих држава и такозваних протектората.

У току најизраженијих међублоковских конфротација, постојале су на Западу различите варијанте оперативних планова за разградњу и фрагментацију, конкретно, југословенског простора у складу са америчким геостратешким пројекцијама.

На основу преслушаних тајно снимљених магнетофонских трака Обавештајне управе ЈНА, везаних за преговоре у Ватикану, 23. фебруара 1971. године, може се закључити да су представници Америке, Немачке и Ватикана, донели детаљан план за разбијања Југославије и распарчавања Србије у поститовском периоду. Наведени план је, поред других, дефинисао и следеће одлуке:

- Рестаурирати Аустро-угарску монархију у потпуности на просторима југословенских република: Словеније, Хрватске, Босне и Херцеговине и на простору српске покрајине Војводине;

- После разградње СФРЈ, Србију потпуно потчинити (војнички, политички и финансијски) јер је увек била реметилачки фактор у региону;

- Свођење Србије у границама када су њоме владали Карађорђе и Милош Обреновић, мора се изводити истрајно и уз помоћ припремљених кадрова који се већ обучавају у центрима за „стратешка испитивања Балкана“.

- Од Србије најпре отети Косово и тако је најболније понизити...⁷⁸

⁷⁸ Види: Проф. др Ђ. Ђорђевић, Сребреница-дуго припремана завера Америке против српског народа, Будућност, Нови Сад, 2013. године; стр.214

На основу скинутих ознака различитог степена поверљивости и тајности са одређених обавештајно – безбедносних извештаја и докумената, а везаних за „визију будуће Југославије“ и потребу њеног неутралисања од стране САД и других западних актера, у првом реду Немачке и Енглеске, за потребе овог рада, цитираћемо део предавања Збигњева Бжежинског у Шведској седамдесетих година прошлог века које је представљало такође један од планова за рушење Југославије:

„Крајњи циљ САД у СФРЈ јесте уклањање комунистичке владавине у било којој форми. Тај циљ се не може у догледно време остварити и његова реализација зависи како од стања у тој земљи, тако и од стања у глобалним, светским околностима. У оквиру конкретне стратегије *statusa quo* потребно је предузети ове мере:

- а) Стално и доследно указивати на стаљинистичке тенденције у совјетској политици и тиме застрашивати југословенске комунисте и друге левичаре у земљи и свету;
- б) Систематски помагати и давати публицитет разним опозиционим групама у Југославији. У вези с тим треба много више рекламирати и помоћи разне југословенске дисиденте;
- в) У интересу САД је да помажу оне централистичке снаге у Југославији које су спремне на отпор СССР-у. Истовремено, једнако је важно помагати и све сепаратистичко - националистичке снаге јер су оне природни непријатељ комунизма као идеологије. Иако је противречна та тактика истовременог помагања и централистичких и сепаратистичких тенденција, има своје дубоко оправдање, што се већ показало и у другим приликама (разбијање комуниста у Индонезији);
- г) Последњих десетак година чини се да историја показује као је идеја национализма јача од идеје комунизма. За то нису доказ само трвења унутар појединих комунистичких земаља (Руси и Украјинци у СССР, Срби и Хрвати у Југославији, Чеси и Словаци у ЧССР итд.) него још више трвења и сукоби, па и ратови између појединих комунистичких земаља (СССР – Кина, Вијетнам – Камбоџа). Зато на ту карту треба играти на дуги рок и кад је Југославија у питању, као би се ангажовањем разних националистичких тенденција ослабила отпорност комунизма;
- д) Изузетну важност у идеолошкој борби против комунизма у Југославији и другде има културно – идеолошка инфилтрација путем средстава масовних комуникација (штампа, радио, телевизија...)
- ђ) У идеолошкој борби против комунизма, подстицање потрошачког менталитета, а ту Југославија такође представља погодно тло, није без значаја. Искуство показује да је

тај менталитет готово немогуће зауставити, кад се једном појави, он пробија све теорија комунистичког егалитаризма боље него многе политичке акције;

е) Велики су југословенски дугови земљама Запада, нарочито онима у Европској економској заједници. Ти дугови, заједно са онима које ће Југославија и убудуће узимати, изузетно су погодно средство економског и политичког притиска на ту земљу. Стога је пораст југословенских дуговања, дугорочно гледано, користан за америчке интересе, те Југославију не би требало спречавати да узима нове кредите, макар то привремено имало и негативне ефекте за зајмодавца, јер се то лако компезује економско – политичким мерама;

ж) Већу пажњу треба посветити југословенским грађанима који се враћају у земљу са свог боравка у иностранству, то не значи да их треба претварати у терористе, чему теже екстремне групације југословенске фашистичке емиграције, него их треба користити као несвесне и свесне пропагаторе америчког и западног начина живота;

з) На међународном плану треба и даље цепати покрет несврстаних. На том плану још боље би се могао искористити блок латинскоамеричких земаља који су најбољи „тројански коњ“ кога САД имају унутар покрета несврстаних, као што СССР има Анголу, Кубу, итд;

Такви задаци политике САД према Југославији захтевају и одређене политичке савезнике унутар земље. Искуство показује да се најбољи савезници налазе међу имућнијим слојевима југословенског друштва, а то су у првом реду припадници либералне интелигенције који су заинтересовани за индивидуалне слободе, неограничену слободу штампе, уметничког стварања, итд. Свима њима треба пружити максималну подршку која ће охрабрити и њих и њихове потенцијалне присталице па макар таква политика изазвала и репресије од стране владајућих комуниста.⁷⁹

У предузетим условима „пројектовања силе“ у оквиру „Пројекта 80-тих“, презентоване принципе „омекшавања“ СФРЈ, Збигњев Бжежински је допунио у стратешкој студији „Самоопредељење у новом светском поретку“⁸⁰, констатацијом: „Југославија је релативно велика и јака држава, четврта по снази војске у Европи. Врло је битна ствар

⁷⁹ „Акциони програм утицаја“, предавање саветника америчког председника за националну безбедност, Збигњева Бжежинског на скупу социолога и студената социологије у шведском граду Упсали, август, 1978. (У СФРЈ је овај материјал носио ознаку „државна тајна“). По скидању тајности, аутор овог рада је ширу верзију текста под насловом „Прошлост која је већ почела-нове и старе визије ЦИА о Југославији“, понудио листу „Слободна Далмација“ који га је, у нешто скраћеној верзији, објавио 22.децембра 1990.

⁸⁰ Поред З. Бжежинског, сви који су учествовали у изради пројекта „Самоопредељење у новом светском поретку“, 1990. године у организацији Карнегијеве задужбине, постали су високи функционери америчке владе (Ричард Холбрук, Медлин Олбрајт, Дејвид Шефер, Мортон Абрамовиц...)

да у нашем походу на Русију, не смео да иза леђа оставимо тако јаку словенску државу као што је Југославија. Никада ниједан Србин није пуцао на Руса, нити Рус на Србина. Прва реакција Срба би била да се мора помоћи браћи Русима. Проговорила би историјска свест. Зато је наш први задатак распарчати Југославију, да не би могла да подржи Русију. Дакле, прво треба разбити Југославију па тек онда кренути на Русију“.

У овом контексту, историјско објашњење наведене стратешке студије, пружа историчар Славенко Терзић: „Србија и српско питање само су део мозаика тзв. „источног питања“ или „новог источног питања“, односно општег питања геополитичког сценарија према простору од Балтика до Средоземног мора – према Русији у целини, према Блиском и Средњем Истоку, Црном мору, Кавказу и Средњој Азији. Главни циљ тог сценарија је одбацивање Русије од Балтика, од Црног мора и од Кавказа, елиминасање историјске Русије“⁸¹

Наведена документа, поред осталих која још нису доступна јавности, јасно и недвосмислено указују на чињеницу да је привидна неутралност САД, затим залагање за целовитост СФРЈ, била обична фарса дипломатске уљудности која је требала код необавештених аналитичара да створи забуну и заблуду о „нескладу“ између изјава и деловања америчких званичника у процесу разградње Југославије иако је договор са западним савезницима о њеном нестанку давно био договорен и до детаља разрађен.

Како је савремени међународни тероризам седамдесетих и осамдесетих година у земљама западне Европе био једна, претходна и нужна етапа у општем походу ка стварању новог светског поретка предвођеног САД, била је неизбежна спрега два главна носећа чиниоца: америчких обавештајних служби, и других „демократско – независних и слободних“ институција оспособљених за „тајне операције“ и безбедносних структура оличених у „пацовским каналима“ Ватикана. Оба чиниоца своје виђење новог преуређења света сагледавали су кроз мондијалистичку визуру која је духовно заснована на „њу ејџу“ („New Age“)⁸² као покрету „новог доба“ и већег броја религијских и социјалних група чији су главни заговорници присталице либералног капитализма и демократије, као „коначног облика људске владавине“⁸³

⁸¹ Славенко Терзић, *Евроатлантски продор на Исток*, Академија за дипломатију и безбедност, Београд, 2010, стр.42-43.

⁸² „New Age“ – као покрет теозофске филозофије укључује многе религијске групе, либералне протестанте, друштво за права полно изопачених лица. Види: *Њу Еџи – покрет пред вратима*, Православно слово 9/33, Београд, 1998.

⁸³ Френсис Фукујама, *Крај историје и последњи човек*, ЦИД, Подгорица, 1997.

Увођење Ватикана у реализацију пројекта „стварања и управљања кризом“, у виду државног преврата у Пољској уз помоћ формиране „опозиције“ назване „Солидарност“, представља први отворени заједнички превратнички подухват САД и Ватикана у Стратегији сукоба ниског интензитета. За те потребе је пољски кардинал Карољ Војтила „биран“, односно наметнут као Папа Јован Павле Други (блиски рођак утицајног Збигњева Бжежинског) у планираној улози „кључног савезника“ Реганове „конзервативне контрареволуције“.

Његов претходник, Папа Павле Први, морао је само после 33 дана столовања „напрасно да умре“ (отрован), при чему „у лекарском извештају стоји да време смрти није утврђено, а да је узрок смрти непознат“⁸⁴. Конкретно, „Папу је убио председник Ватиканске банке, надбискуп Пол Марцинкус заједно са Државним секретаром Илоом, ињекцијом отрова у ноћи 28.септембра; Непосредни мотив двојице прелата био је да спрече Папу да их смени са дужности и тиме обелодани изузетно велио учешће Ватиканске банке у крупним мафијашким и масонским пословима.“⁸⁵ Тиме су створени услови за довођење новог, кооперативнијег папе (Јован Други), по критеријумима САД за потребе изградње заједнички пројектованог Новог светског поретка.

На почетку првог мандата, средином 1982. године, шест месеци након завођења војне управе у Пољској, уприличен је нови сусрет председника САД Роналда Регана и Папе Јована Другог, у Ватикану. У исто време и на истом месту одржан је и састанак између кардинала Казаролија и надбискупа Силвестринија, с једне, и Александра Хејга, у својству државног секретара за иностране послове владе САД, и Вилијама Кларка, као саветника за националну безбедност, с друге стране. На овом састанку постигнут је договор да се тајним каналима „убрза процес разбијања комунистичке империје“.

Разговорима између Роналда Регана и Папе Јована Павла Другог, између осталог, закључено је да подела интересних сфера између сила победница у Другом светском рату, у Јалти, представља грешку коју ваља исправити. Сценарио у вези даљег заједничког деловања САД и Ватикана, који је изложио Александар Хејг, у седам тачака, обухватао је:

1. Опсежне мере на укупном слабљењу привреде СССР-а и других источно – европских земаља;

⁸⁴ Смиља Аврамов: *Трилатерала*, ИДИЈ, Ветерник, 1998.

⁸⁵ Џон Корнвел, *Завера у Ватикану*, Градина, Ниш, 1992. стр. 30;

2. Широко наметање схватања о неопходности извођења радикалних реформи система реал – социјализма у свим земљама;

3. Даље форсирање трке у наоружању, посебно пројекта „рат звезда“ ради економског исцрпљивања главног противника - СССР-а и довођења до бесмисла његових напора на овом плану;

4. Лимитирану новчана помоћ Запада другим државама у складу са карактером реформи и достигнутим степеном њиховог спровођења;

5. Економску изолацију СССР-а, посебно у области увоза високе технологије;

6. Бојкот пројекта совјетског гасовода за земље западне Европе, познат као „пројекат столећа“;

7. Појачану пропаганду, посебно преко радио – станица „Слободна Европа“ и „Глас Америке“.⁸⁶

Поједини аналитичари (С. Аврамов, Р. Радиновић, С. Радишић, П. Симић, М. Степић, Д. Вилић, Б. Годоровић, Д. Николиш и др.) истичу да се у тзв „Пројекту осамдесетих“, који је Савет за иностране послове САД усвојио 1973. године, назире обриси и планови будућих визија у погледу „преслагања“ Балканског простора ради потискивања совјетског утицаја на ванблоковску зону у чијем је средишту била СФРЈ.

Конкретнији увид у садржај тих планова дао је канадски професор Мишел Чосудовски у својим радовима. Према његовом мишљењу амерички план за разбијање СФРЈ датира од 1982. године. Тада је, наиме, од стране Савета за националну безбедност САД, усвојена „Директива 54“, а две године касније и „Директива 133 НСДД“ у којима је детаљно разрађена политика САД према Југославији као и планови за њено уништење као политичког и економског ентитета. Циљ разарања Југославије био је спречавање ширења југословенског модела социјализма и евентуално његовог извоза у целини или по елементима у друге, како европске, тако и државе „трећег света“.⁸⁷

У оба документа су назначени напори на спровођењу „тихе револуције“ у циљу промене комунистичке власти, а потом поновног укључивања у западни економски и политичко-безбедносни систем. Наведене директиве су декласификоване 1990. године наком скидања ознаке тајности чиме су постале доступне јавности.

⁸⁶ Бошко Тодоровић и Душан Вилић: *Кризe, изазивање и управљање кризама*, Графомарк, Београд, 1997.

⁸⁷ Више о томе: Мишел Чосудовски; *Глобализација сиромаштва и нови светски поредак*, Артист, Београд, 2010, стр.282;

Исти аутор напомиње да је завршни чин разбијања СФРЈ био доношење „Закона о буџету за операције у иностранству за 1991. годину“. Наиме, тим законом обустављена је свака финансијска помоћ Југославији од стране САД, а истовремено је амерички Конгрес путем тог законског акта затражио од ММФ и Светске банке да замрзну планиране и не одобре нове транше кредита.

Дакле, годину дана пре распада СФРЈ, 5. новембар 1990, прихваћен је амерички *Закон за 1991. годину о издвајању средстава за иностране операције 105-513* (параграф 599А се односи на Југославију). Овим је практично започео процес растакања Југословенске заједнице и дефинитивног става САД да је геополитичка позиција и стратешка улога „санитарног кордона“, завршетком Хладног рата изгубила сваки значај, садржај и смисао као и да се тај регион претвара у експериментални полигон нових модела Стратегије сукоба ниског интензитета у циљу бржег запоседања обода руског геополитичког простора, стратешког интереса и утицаја.

Овако економски суров и политички поражавајући Закон нашао се у извештају ЦИА који је предвиђао да ће такав политичко економски став САД према југословенској кризи изазвати планирани крвави грађански рат као производ концепта „стварања и управљања кризом“.⁸⁸

Одредбама закона 101-513 изненада и без претходног упозорења прекинута је свака врста помоћи, кредита и зајмова од страна САД Југославији на шест месеци. У модерном свету практично је немогуће трговати без кредита – поготово за једну задужену земљу, којој недостаје чврста валута. Закон је такође захтевао:

1. Одвојене изборе у свакој од шест република које су чиниле Југославију, уз претходно одобрење изборне процедуре и резултата избора од стране Стејт Департамента. (Министарства иностраних послова САД) да би се обновила помоћ свакој републици понаособ.
2. Закон је такође захтевао од свих Американаца запослених у Међународном монетарном фонду или Светској банци, примену те рестриктивне политике за све кредите и зајмове, што је, без сумње, стратешка одредница и доказ непосредног „вођења кризе“ од стране САД и стварања услова за потпуну дестабилизацију СФРЈ.
3. Средства ће добити само снаге које САД процени као „демократске“. То значи, у наметнутом и споља диригованом вишестраначком систему Југославије, извршити, по процени и потреби америчких интереса, усмеравање средстава ка националистичким и

⁸⁸ Извештај ЦИА објављен у New York Times-у, 28. новембра 1990.

верским партијама сецесионистичко – терористичког карактера, у сврху формирања, обучавања и непосредне подршке њиховим оружаним саставима у виду паравојних формација. У финансијски уништеном региону, који је изненада запао у кризу укидањем свих извора финансирања, по плану Америке, сепаратизам је добио замах и легитимитет над суверенитетом и територијалном целокупношћу међународно признате државе, у конкретном случају СФРЈ.

Наведени Закон 101-513 показао је велику моћ САД којом се трасирао и детаљно дефинисао политици правац који ће Америка примењивати и спроводити у свим деловима света. Тај закон, између осталог, уводи контролу од стране америчких корпорација преко великих операција финансирања посредством међународних финансијских институција, као што су Међународни монетарни фонд, Међуамеричка банка за развој, Азијска банка за развој, Афричка банка за развој и кроз директну помоћ појединим земљама према наведеним условима који одражавају економске и политичко – безбедносне интересе Америке.

Закон о издавању средстава за иностране операције за 1991. годину предвиђао је различите форме економског гушења неколико других земља које су се сматрале непријатељским, укључујући Анголу, Кубу, Иран, Ирак, Либију, Сирију, Северну Кореју (ДНРК) и Вијетнам.

Амерички Закон о издавању средстава за иностране операције, између осталог, послао је јасну поруку европским силама да су Југославија и читава област Балкана у геополитичкој сфери САД и да су поново постали плен експанзионистичке политике Запада.

Прилагођавајући се америчком ставу по питању даљег опстанка СФРЈ, Савет Европе је у фебруару 1991. године, операционализовао своје политичке захтеве и јасном економском интервенцијом упловио у унутрашње питање југословенске федерације, постављајући истоветан захтев: „да се у СФРЈ одрже вишестраначки избори или да се суочи са привредном блокадом.“⁸⁹

Са распадом Совјетског Савеза, велике корпорације су кренуле у агресивни поход да преобликују читаву Европу. Несврстана Југославија није више била потребна као тампон држава између НАТО-а и Варшавског пакта. Чврста, јединствена Европа није била пожељна. Креатори политике Вашингтона су обе те поставке сматрале реликтима Хладног рата.

⁸⁹ Сара Флаундерс: *Босанска трагедија: непозната улога владе САД и Пентагона*, New York: World View Forum, 1995.

4.2.1. Сценарио операције „Балканска олуја“

Користећи искуства Заливског рата 1991. године, а нарочито начин употребе снага и средстава у току ваздухопловне операције, Пентагон је у току 1992. године разрадио детаљан операциони план напада на Републику Српску Крајину, Републику Српску и Савезну Републику Југославију, симболично назван „Балканска олуја: ево плана“. Пре почетка реализације наведеног војног плана, његови детаљи су, као и много пута раније, „мистериозно“ доспели у медије ради опипавања пулса јавности, ревности, решености и степена расположења америчког народа и политичког естаблишмента за догађаје и последице које ће убрзо уследити након активирања наведеног плана.

Крајем новембра 1992. године, амерички генерал Мајкл Дуган, командант ваздухопловних снага у току рата са Ираком и ослобађања Кувајта путем сламања ирачке офанзиве, и Џорџ Кени високопозиционирани службеник Стејт Департмента, објавили су у „Вашингтон Посту“ детаље у вези плана „Балканска олуја: ево плана“, након чега су неочекивано брзо, а на захтев Пентагона, пензионисани .

Ангажовање америчких оружаних снага, по објављеном Плану, у првом реду ваздухопловних, поморских и копнених, са тежиштем на извођењу „Копнено-ваздухопловне битке“, планирано је у три фазе:

У *првој фази*, америчке снаге би користиле „аваксе“ и ловачку авијацију (Ф-15) ради успоставе савезничке надмоћи у ваздухопловном простору СФРЈ. Бомбардерска авијација и ракетни системи имали су за циљ да неутралишу српске артиљеријске и оклопно-механизоване јединице, систем ПВО укључујући и аеродроме.

План дејства авијације и избор циљева стриктно се одвијао по СЕАД програму који подразумева шест група војних циљева приоритетних за неутралисање ради осигурања надмоћи у ваздушном простору.

Пре отпочињања борбених дејстава, тајно се убацују тимови за лоцирање и прецизно навођење пројектила по циљевима. Циљеви већих димензија као што су комуникациона чворишта, аеродроми, радарски системи, ПВО снаге и средства и сл. биће гађани крстарећим ракетама типа „томахавк“ које су распоређене на ратним бродовима, подморницама и носачима авиона у Јадрану.

Планом војног удара предвиђено је неутралисање војних циљева на територији Републике Српске, Републике Српске Крајине и циљеви на територији СРЈ.

Друга фаза обухвата дејства ваздухопловних и поморских снага по привредним инфраструктурним објектима ради слабљења одбрамбене моћи српских снага и

промене баланса моћи на терену у корист хрватско-муслиманске коалиције које су подржаване од стране САД и појединих чланица ЕУ (НАТО пакта).

Трећа фаза ангажовања САД предвиђа непосредну употребу специјалних а потом и инвазионих копнених јединица који ће садејствовати са хрватско-муслиманским снагама на терену. Једном речју, план предвиђа употребу таквих снага и средстава и тактичко-оперативних поступака, укључујући и употребу метеоролошког, геофизичког, неокортикалног (психо-физичког) оружја као и примену пројектила са осиромашеним уранијумом и касетних бомби и др. при чему српска страна нема адекватан одговор услед техничке инфериорности што значи да такав рат не може да добије.

Највећу пажњу завређује крај треће фазе наведеног Плана који гласи: „Трећи корак је активно ратно стање, у два дела: најпре, уништавање српских снага у Босни и, друго, коришћење концентрисане снаге против саме Србије. У првом делу, САД користе авионе АВАКС и ловце Ф-15 ради успостављања видљиве савезничке надмоћи над читавим територијом бивше Југославије. При том су српска тешка артиљерија и оклопне јединице у Босни првенствене мете ваздушних напада. Британски и француски тимови за инфилтрацију размештају батеријске радаре да би лоцирали српске артиљерске позиције у близини зона под опсадом. Из база у Италији и са носача авиона у Јадрану, амерички Ф-15, Ф-16, Ф-18 и Ф-111 систематски неутралишу српске артиљеријске јединице помоћу прецизно вођених бомби и ракета. Користећи заједнички радарски систем за надзирање напада или друге софистициране системе осматрања, САД проналази српске оклопне јединице, а ловци их уништавају... Очајање, ипак, може да наведе Србе у проверу одлучности коалиције НАТО, слањем нових снага у Босну, обнављањем сукоба у Хрватској или започињањем диверзантског рата на Косову, или било коју комбинацију од горе наведеног. Оваква акција са њихове стране би убрзала други део: амерички авиони и крстареће ракете „Томаhawk“ уништавају важне центре у Србији... Технологија која користи снопове карбон филтера дозвољава нам да избацимо из употребе српску електричну мрежу, а да је не уништимо, тако да када престану непријатељства систем може да функционише. Друга технологија нам омогућава да нафтине производе у рафинеријама и резервоарима претворимо у бескористан желе, не уништавајући капацитете. Уништавамо српске комуникационе инсталације. Истовремено, преузимамо српске радио талсе како бисмо српском народу јасно казали да желимо окончати рат. То је рат који Срби не могу да добију. Неопходни војни капацитети који, поред муслиманске и хрватске пешадије

чији је циљ „поново задобијање своје земље“, треба да буду ангажовани, су: „један носач авиона са борбеном групом од око 60 авиона у Јадрану, уз то три АВАКСА, један ЈСТАРС систем за осматрање, 5-10 танкера типа КЦ-135, 24 авиона Ф-15, 18 авиона Ф-111 и 24 авона Ф-16 уз опрему и оруђа са прецизним вођењем“⁹⁰

Наведени План је теоретски, а касније и практично, на терену, недвосмислено потврдио, у војно-политичком смислу, да је Америка током дезинтеграције Југославије, као страна у сукобу, заједно са Немачком, подржала оружану сецесију Словеније и Хрватске, предводила медијску и борбену антисрпску коалицију, при чему су, за даље своје интересе у региону, хрватско-муслиманске снаге представљале први борбени ешелон за остваривање америчких и европских геополитичких циљева на Балкану уз свесрдну и континуирану обавештајно-безбедносну, логистичку и ваздухопловну подршку оружаних снага САД и НАТО.

Догађаји 1994/95. године, у првом реду ваздухопловни удари по српским војним и привредним циљевима, означаће почетак реализације тог Плана, кога је генерал Дуган, две године раније, несмотрено најавио у једној стручној анализи као след будућих потеза и корака на војно-политичком плану Америке кад је у питању решавање и одређивање исхода југословенске кризе.

Почетни америчко-немачки план за бившу Југославију подразумевао је независну БиХ под доминацијом муслимана у савезу са независном Хрватском и њеном границом са веома ослабљеном Србијом.

Посматрајући ратна збивања на хрватском и босанском ратишту, холандски аналитичар Цис Вибс је америчку војну политику на простору бивше СФРЈ назвао „стратегијом треће стране“ у којој је аргументовано доказао да су током целог рата снаге УНПРОФОР-а, затим снаге САД и НАТО биле зараћена страна у сукобу. Де факто, те снаге су сачињавале јединствену коалицију са хрватско-муслиманским снагама. Вибс је у свом веома садржајном и обимном извештају о улози тајних служби у рату у Босни сачињеног у оквиру истраживања „холандског Института за рат и мир“ (НИОД) о Сребреници, између осталог, описује како су Американци, избегавајући непосредно учешће у хрватском и босанском рату, додељивали прљаве задатке трећим странама.⁹¹ У оквиру успостављених подземних паралених ратних структура, омогућава ли су исламским земљама да наоружавају Армију БиХ а преко њих и

⁹⁰ Џорџ Кени и Мајкл Дуган: „Операција Балканска олуја: ево плана“, „New York Times“, 29. новембар 1992.

⁹¹ Цис Вибс, *Обавештајни рат у Босни, Извештај поводом догађаја у и око Сребренице - 1995*, Холандски Институт за рат и мир (НИОД),

хрватску војску, омогућили долазак исламских ратника и допустили формирање муџахединских јединица у централној Босни, ангажовали и финансирали америчке војне компаније да спроводе тајне мисије итд.

4.3. Геополитички интереси САД у војнобезбедносној контроли југословенског простора

У завршној фази постојања и трајања прве фазе хладног рата, поново су оживеле расправе у владајућој елити САД о новој улози њихове земље у светским оквирима. Након урушавања СССР и источног блока, како су многи закључили, САД постаје једина преостала супер сила на међународном плану која има апсолутну доминацију. Амерички стратежи нису расправљали о томе да ли, него како ће ову предност што боље искористити и капитализовати. Током постојања Совјетског Савеза, огроман простор Истока, практично је био затворен за директну експлоатацију од стране америчког капитализма.

Након рушења берлинског зида, ојачали су захтеви САД да поново добију приступ овој територији, њеним ресурсима, радној снази и тржишту. На том путу овладавања Евроазијом као највећом светском копненом масом и енергентском ризницом, Балкан је почетком деведесетих година постао подручје директног америчког војнобезбедносног и геополитичког присуства, контроле и супремације. Заједно са Источном Европом он је постао врста предворја и мостобрана за даљи наступ ка Истоку. Управо таква контекстуализација америчког присуства на Балкану омогућава да се боље фиксирају њихови непосредни и посредни геополитички интереси на овом простору.

Амерички амбасадор у Југославији Ворен Цимерман у својој књизи „Порекло катастрофе“, између осталог је записао: „Балкан је важна раскрсница Европе. Чланице НАТО су заинтересоване за повезивање у овом делу. Друго, у питању је наш кредибилитет. САД су учествовале у Другом светском рату на овој територији и војно су присутне на делу те територије. Ако се сада повучемо биће то знак свима онима који нам желе зло, на пример Северној Кореји, Ираку и другима да Американци нису чврсти и да не можемо да истрајемо у обавезама које смо преузели на себе“.⁹²

⁹² Ворен Цимерман, *Порекло катастрофе*, према „Наша борба“, 4-5.01.1997. Београд

Образлажући недоследности и неконзистентности америчке политике према југословенској кризи, М. Радојичић у својој продубљеној и бриљантној анализи сматра да се они могу ваљано протумачити једино у кључу аутентичних, јавно не артикулисаних политичких мотива, заснованих на нетематизованим али лако читљивим, интересно профилисаним реалполитичком становишту. Према њеном ставу присуства САД на Балкану и њено активно учешће у решавању југословенске кризе директно је одређено следећим геополитичким интересима⁹³:

1. конфротира ставовима и интересима уједињене Немачке и њеној експанзији ка балканским просторима;
2. поврати и квалитативно појача поверење међу исламским светом након инвазије на Ирак 1991. године;
3. државно фрагментизује самосвесни српски простор;
4. консолидује безусловно лојални албански фактор као почетну фазу за реализацију пројекта Велика Албанија;
5. да издејствује у условима деформализације међународног поретка и права стварање на дужи рок више малих и међусобно конфротираних држава које би јој тиме, као „неопходном фактору мира и стабилности“, обезбедиле врло дуго војно и политичко присуство на тим геополитички значајним просторима;
6. ослабиле и у значајној мери умањиле оперативне способности европских држава да самостално решавају кризу на свом простору; и
7. најзад пронашле толико дугу тражену формулу или образац за ревитализацију и опстанак НАТО алијансе и његовог новог идентитета.

Да амерички ангажман у свим фазама југословенске кризе има јасно изражену геополитичку димензију потврђују и ставови рано преминулог америчког аналитичара Шина Џервесија у његовом познатом тексту под називом „Зашто је НАТО у Југославији“⁹⁴, објављен и презентира на конференцији у Прагу 1996. године. Према овом аутору контрола а затим и окупација Балкана од стране САД је мотивисана следећим интересима:

- ширење НАТО на Исток,
- борба за превласт на Балкану,
- покретање нове „велике игра“ у каспијском басену, и

⁹³ Радојичић Мирјана, *Рах Америка* – *Поредок вредности или хаос интереса*, Филозофија и друштво бр. 22-23, Београд, 2003.

⁹⁴ На основу реферата Шона Џервесија саопштеног на научном скупу у Прагу, Чешка Република, 13. и 14. јануар, 1996.

-,стабилизација“ Истока

Сви ови интереси, односно практични кораци који су предузети, представљају само трасирање пута и чишћење потенцијалних ризика и опасности у осигурању приступа и контроле енергентских извора на простору Централне Азије, каспијског басена и Сибира као коначног одредишта и војно-стратегијског позиционирања.

Кроз суптилна аналитичка разлагања познатог аналитичара Д. Николиша произлази да су геоенергентски мотиви и интереси САД за контролу простора Балкана а касније и Евроазије, потпуно очигледни и сасвим транспарентни.

Према њему, геоенергентски интереси далеко су значајнији него сви други заједно јер је енергентска димензија од суштинске важности за амерички корпоративни сектор и финансијски лоби, „при чему се намеће закључак да су све кризе, ратови и војне интервенције у којима су учествовале САД, самостално или у коалицији са другим западним државама, били у функцији очувања постојећих или освајања нових природних ресурса“⁹⁵.

Геоекономски интереси, поред осталих, пресудно су утицали и на „трансформацију“ рата. „Окупација Авганистана 2001. и Ирака 2003. године само потврђују тезу да „амерички геополитички и други интереси следе траг нафте и гаса као и других природних ресурса а то уједно одређује нову географију и конфигурацију рата.“⁹⁶

4.4. Технологија и рецептуре примене метода и облика испољавања сукоба ниског интензитета

Кретање у међународној заједници за стварањем новог поретка међу државама, на основу актуелних збивања у ратним и кризним жариштима, и на бази предвиђања будућих сукоба у свету, показују да је вероватноћа избијања и вођења светског рата класичним војним операцијама, посебно снагама и средствима за нуклеарна дејства, веома мала. Самим тим, мања је могућност вођења типичних оружаних сукоба са нападним и одбрамбеним операцијама.

Сукоби, односно, производња ратова између народа, нација и етничких група воде се не само на националној и етничкој, већ и на верској основи, а суштина свих сукоба,

⁹⁵ Д. Николиш: *Нова војна моћ САД за 21. век-инструмент (стратегија) господарења свето без рата*, Војно дело бр.4, Београд, 2004.

⁹⁶ Више о томе: Мартин, Ван Кревелд, *Трансформација рата*, Службени гласник, Београд, 2010.

садашњих и будућих је стицање економске користи присвајањем већег дела светског природног потенцијала од стране одређених центара моћи.

Креатори нашег доба и времена које је пред нама, а посебно самозвани творци новог светског поретка САД, одавно су разрадили и примењују у савременој војној терминологији операције којима настоје да дају назив „операције изван ратног стања“ или „нератне операције“, сврстане у Стратегију сукоба ниског интензитета као упутницу за подривање међународног система и међународног правног поретка.

Измена војне терминологије у америчком доктринарним документима и званичним политичко – безбедносним ставовима и њено прилагођавање новонасталим околностима у условима креирања геостратешких позиција у новом геополитичком окружењу, односно подела операција на ратне и нератне, има за циљ да САД сопствене ратне активности приказују као неборбене и дозвољене, а противничке мере, радње и поступке, који се предузимају ради одбране и очувања територијалног интегритета и уставног поретка, осуђују и тумаче као „недемократске“, „неслободне“, а посебно, као начин за „угрожавање људских права“, проглашавајући их и осуђујући као „прекомерну употребу силе“, што је у потпуном нескладу са међународноправним нормама.

Осим тога, они себи дају за право да народима наметну арсенале санкција, како би их економски исцрпели и потчинио сопственим интересима, заборављајући да тако осиромашене земље не могу да дају екстрапрофит, који је основни камен спотицања за богате земље у постколонијалној револуцији на прагу XXI века. Осим тога, није случајно што се у терминима нератних операција не користе префикси офанзивни, нападни или ратни, већ углавном „мировни и хуманитарни“ како би се придобило сопствено и светско јавно мњење за „сагласност“ у предузимање војних интервенција.

У нашој војној теорији и пракси, годинама смо робовали класичној подели операција у оквиру конвенционалног и делом специјалног рата, при чему смо, кроз обуку, увежбавали команде и јединице у извођењу нападних, одбрамбених, диверзантских и других класичних операција.

Процес разарања, разградње и „разбираспада“ СФРЈ као и почетна фаза агресија на СР Југославију показали су да рат није отпочео нити се води класично, већ управо неконвенционално уз примену тзв. „нератних“ операција које, у оквиру сукоба ниског интензитета, практично немају време трајања па се с правом може сматрати да се њихова методологија примене и даље одвија на просторима бивше Југославије са

посебним акцентом на српски народ у / и према Републици Србији и Републици Српској.

Нератне или „невојне“ операције које су се спроводиле током разбијања Југославије (тајно и јавно, суптилно и насилно, методом комбиновања непријатељске делатности спољашњег и унутрашњег чиниоца), без обзира на њихову узајамну и садржајну повезаност, испреплетаност и нераскидивост, можемо их, ради методолошког поступка у овом раду, разврстати на следеће:

- обавештајна операција
- психолошко – пропагандна операција
- информатичка операција
- операција управљања кризом
- мировна операција
- хуманитарна операција, и друге.

Наведене операције се изводе у миру и у рату. Оне, пре свега, обухватају активности оружаних војних јединица, а у „сукобу ниског интензитета, посебних специјалних снага и специјализованих владиних и невладиних организација које се инфилтрирају у дипломатска, конзуларна, војна, привредна, културна и спортска представништва у иностранству“.⁹⁷

САД ради „транспарентности“, „оправданости“ и одговарајуће подршке унутрашњих снага, у држави према којој се спроводе одређене мере, радње и поступци из арсенала наведених операција, формирају, обучавају и финансирају тзв. невладине организације и снаге за „мирне и ненасилне“ терористичко - превратничке револуције („Отпор“ у Србији), као „глас вапијућег за демократијом“, затим, сепаратистичко – сецесионистичке паравојне саставе, као унутрашњег чиниоца, с циљем призивања, подржавања и непосредног учешћа у разбијању државе (СФРЈ), путем сукоба ниског интензитета, или класичне војне агресије, а потом и преврата (СРЈ).

Начелно, у активностима Стратегије сукоба ниског интензитета није неопходно вођење оружане борбе. Оне се предузимају зато да се противник победи без директног класичног ангажовања војних потенцијала, односно, оружана борба се примењује само у завршници кризе када се њено разрешење моделује према потреби америчких и НАТО интереса. Поједине операције, као што су *обавештајна* и *психолошка*, па и *информатичка*, претходе, трају и изводе се и по завршетку осталих нератних и

⁹⁷ С.Л.Печуров: *О систему операција оружаних снага САД у миру*, Војна мисао бр.4, Москва, 1996, (на руском)

ратних операција. Свака од тих операција обухвата одређене садржаје претходно наведене три нератне операције. Операција, било која, не може да се предузме, а да се претходно не обезбеди довољно података о непријатељу, без претходног психолошког притиска као исходишта медијских манипулација на противника и међународну јавност, и без примене мера оперативног маскирања и обмањивања.

Безбедност сваке земље, па тиме и Србије, из досадашњих искуства (СФРЈ, СРЈ, Грузија, Тунис, Алжир, Египат, Либија, Сирија, Украјина...), управо је највише угрожена неоружаним облицима агресије односно тзв. нератним операцијама. Спољни носиоци угрожавања безбедности у остваривању својих циљева неизоставно пружају отворену подршку екстремним сепаратистичким и превратничким унутрашњим снагама, подстрекавајући их на повремено предузимање различитих (не)оружаних акција, пре свега терористичких-сецесионистичких дејстава, спремни, са унапред припремљеним плановима да их подрже, ударом са дистанце, за оружану побуну, сепаратизам, тероризам и грађански рат.

4.4.1. Обавештајне операције

Обавештајна операција, као облик неборбених дејстава и саставни део савремених војних операција (операција „трећег таласа“, „нератних дејстава“, „меке моћи“ и сл.), у нашој теорији ратне вештине још нема одређено место. То не значи да као термин није заступљен у стручној и широј јавности као облик и модел који је примењен током агресије на СРЈ.

У стратегији сукоба ниског интензитета, ослонцем на позната и проверена сазнања о обавештајним операцијама које се, нарочито у последњој деценији овог века, изводе, између осталог и против нас, овај рад би могао да укаже на потребу неодложног истраживачког поступка којем би се приступило по Пројектном задатку од највишег војнодржавног врха, а којег би реализовао мултидисциплинарни тим експерта у циљу детерминисања места и улоге наше обавештајне операције у оквиру доктрине одбране, војне доктрине и ратне вештине.

Конкретно, наша стечена искуства, у својству вишегодишње жртве тако интензивног и могло би се рећи, ефикасног новог облика (унутрашње) агресије, довољна су гаранција и претпоставка да имамо потенцијала за њихово теоријско уобличавање и практичну примену у склопу алтернативне стратегије одбране националних интереса.

Како обавештајна операција спада у ред *специјалних тајних операција*, чије су све оперативне функције (планирање, организовање, извршење, координација и контрола)⁹⁸ добро чуване државне и војне тајне највишег степена, то је практично немогуће доћи до релевантних података за анализу и уопштавање страних искустава. Оскудни и по правилу, једностранни подаци су доступни само у случају „провале“ операције пре него што се постигне циљ, или по њеној реализацији, када су видљиви само постигнути ефекти, а не и остале оперативне функције.

Кроз анализу нових (модификованих) ратних форми, као и актуелних проблема, стања и праваца решавања проблема обавештајне делатности и тајних операција у САД, релативно је могуће извести закључке о основним принципима, начину организовања и значају обавештајних операција у стратегији сукоба ниског интензитета кроз актуелну војнополитичку ситуацију у свету.

4.4.1.1. Обавештајна делатност и тајне операције

Упркос завршетку прве (идеолошке) фазе Хладног рата, свет је као униполаран постао веома нестабилно и непредвидиво место. Претње америчким интересима су постале реалне и у последње време су у сталном порасту. Појављују се превасходно у регионима од виталног значаја за САД, уз мале, прикривене, изненадне и без претходних индикатора остварене акције. У таквим околностима и не само превентивног већ и офанзивног значаја, Америка има потребу за снажном обавештајном делатношћу, која ће државном и војном врху благовремено указати на показатеље настајања кризе и опасности - са што већом вероватноћом. Међутим, обавештајни систем САД се данас суочава са озбиљним проблемима и изазовима. После шпијунске афере везане за случај Aldrich Ames пољуљано је самопоздање и морал ЦИА. Поред тога, ЦИА је пропустила да предвиди круцијалне фазе технолошкога развоја, нарочито израженог после колапса СССР, као и инвазију Садама Хусеина на Кувајт. Целокупни обавештајни систем, као и Министарство одбране, улажу огромне напоре да финансирају управо обавештајну делатност ради очувања такозваног „мира“ у коме ће „промовисати“ демократију и сопствени вредносни систем, без појаве било каквих политичко – безбедносних изненађења.

⁹⁸ Смиља Аврамов: *Прикривене акције у стратегији САД*, Војно дело бр.1, Београд, 2000.год.

Међутим, многобројни проблеми са којима се суочавају САД, у циљу да очувају оперативну функционалну и способну обавештајну службу, која би била у стању да се ефикасно одупре сложеним изазовима у постхладноратовском периоду на почетку 21. века, мора да одговори на поједина структурална и кадровска питања међу којима се посебно истичу:

-Може ли обавештајна служба да настави са послом у условима великог смањења буџета?

-У каквом ће се положају наћи агентурни рад у односу на техничка средства (сателити и сл.) у условима смањења броја људи-агената?

-За колико би требало смањити обавештајну службу сада-у постхладноратовском периоду и у условима јачања регионалних сила и центара моћи који добијају ривалски, а све мање партнерски однос са Америком?

-Колика је потреба за обавештајном службом у условима постхладноратовских претњи, као што су: полифериација оружја за масовно уништавање, тероризам, трговина дрогом и нарастајуће претње од политике оних држава које угрожавају светски мир и стабилност?

-Која је одговарајућа улога тајних операција?

-Да ли ЦИА треба да се ангажује у нетрадиционалним врстама шпијунаже, као што је надзор страних пословних активности?

4.4.1.2. Стање обавештајног система САД

Обавештајни систем САД чине:

-CIA (Central Intelligence Agency)

-DIA (Defense Intelligence Agency)

-Обавештајне јединице у ОС (The intelligence units of the armed services).

-Агенција за националну безбедност (National Security Agency), са контролом и анализом светски познатих радио-телефонских и других електронских трансмисија и

-Национална извиђачка служба (National Reconnaissance Office) за прикупљање и обраду сателитских снимака.

Организација ЦИА је ослобођена законске обавезе за вођење обавештајне делатности унутар САД. То је у надлежности ФБИ. Целокупна координација и руковођење

обавештајним радом у иностранству је у надлежности директора Централне обавештајне службе- Director of Central Intelligence (DCI).

Организацију DCI поставља председник САД, уз сагласност Сената, што значи да Бела кућа има одлучујући политички утицај на ЦИА. Идеално, DCI би требало да буде објективан и аполитичан, како би, на основу обавештајних података, могао сугерисати оптималне политичке потезе Администрације, уколико нису тренутно опасни и засновани на погрешној процени.

4.4.1.3. Организацијска структура обавештајног система САД

Највећи део иностарних обавештајних информација за потребе остварења активности унутрашње и спољње политике, посебно кроз реализацију стратегије сукоба ниског интензитета, САД добија контролом електронских медија (радио и телефонски саобраћај) и од сателита. Сателитске информације су од виталног значаја, нарочито за извођење борбених дејстава у завршници концепта „стварања и управљања кризом“. Сателити омогућавају САД да открива и прати ракетне лансере, покрете копнених, ваздухопловних и поморских снага, као и да врши надзор споразума о контроли наоружања.

У последње време, употребљава се софистицирани спрегнути систем Ц4И2 „систем система“ (интегрисана мрежа), који са разлогом представља основу савремених војних операција свеобухватне националне стратегије САД. У склопу тога, наведени „систем система“ опслужује комплетну садржину „инфо-сфере“, која се, нарочито у овој деценији, апсолутно поставила изнад војне сфере и задире у саму суштину обавештајне операције, као и облика неборбених дејстава дефинисаних у стратегији сукоба ниског интензитета.

Као што је познато, његови саставни елементи су: command, control, communication, computers-information и intelligence.

Information, Intelligence као компонента „систем система“ садржи:

-ISR систем: надзирање, извиђање, рекогносцирање и прикупљање обавештајних података (војних, обавештајно-безбедносних, политичких, технолошких и сл.) као и за прикупљање података потребних за примену тзв. „тврде“ моћи“ (ратних дејстава).

-Covert operations (тајне, обавештајне операције)- намењене првенствено за изучавање и вршење утицаја на веома важне личности државног и војног врха противника и јавно мњење, као и за прикупљање нових и потврду постојећих војних, обавештајно-безбедносних, политичких, економских, технолошких и других података о противнику. И поред велике ефикасности сателитског извиђања, САД се не одричу незаменљиве помоћи и потпоре агентурног рада - људских извора сазнања-(HUMINT). Он је незаменљив у делу који се односи на прикупљање информација зависних од степена вештине и знања човекове опсервације. Људи могу опсервирати оно што сателити не могу својим сензорима. Само човек може продрети у редове терориста, или предвидети намеру противника.

4.4.1.4. Обавештајна заједница САД

Највећи део обавештајног буџета САД је *тајан*; износ трошкова за „црне“ (тајне) програме није доступан. Ипак је познат „јавни“ део обавештајног буџета САД и он приближно износи 28 милијарди УСД годишње.

Обавештајни систем (Intelligence Community) сваке државе регулисан је посебним законом, а чине га оне националне службе безбедности, или њихови делови, чија се функционална делатност протеже на иностранство. Законом су прецизно одвојене надлежности служби безбедности за обавештајну делатност у границама властите државе и изван њих (У САД, то су CIA,FBI).⁹⁹

У организацијско-формацијској структури обавештајног система посебан део чини Директорат за обавештајне операције. На тај начин су прецизно регулисане надлежности, права и одговорности у свим оперативним функцијама (планирање, организовање, извођење, координација и контрола) операције.

Ефикасност обавештајног система управо је пропорционална:

- висини одобреног буџета
- квалитету и броју обавештајних официра и ангажованих агената
- опремљености савременим техничким средствима
- примени адекватних форми и метода рада.

⁹⁹ Обавештајна директива Савета за националну безбедност бр.9 (*National Security Council Intelligence Directive No. 9*) од 24.октобра1952. и Директива министарства одбране САД бр. 5105.69 (*DoD Directive No. 5105.69*) од 11.октобра 1996.

Буџет се састоји од јавног-доступног и тајног-недоступног дела. Јавни део је намењен за финансирање редовне обавештајне делатности, а тајни („црни“) за финансирање тајних операција превасходно у оквиру Стратегије сукоба ниског интензитета.

Главне снаге за извођење обавештајних операција су агентурне мреже (HUMINT), које чине обавештајни официри (професионално запослена лица у обавештајном систему) и агенти (лица ангажована као извори сазнања). Интерно и институционално, обавештајни систем мора да стимулише обавештајне официре за рад на одговорним дужностима од великог значаја за одбрану земље (напредовање у служби, награда за иновације и креативност у избору форми и метода агентурног рада, могућност да по својој интуицији ангажује агенте-изворе сазнања и сл.). Избор и регрутовање обавештајних официра засновани су на научно признатим методама провере и селекције, а одабрани кандидати морају да поседују следеће:

- интуиција за избор агената у складу са обавештајним проблемима (задацима) које морају да реше; (према „психолошком профилу“ будућих агената њихово ангажовање се врши на основу похлепе, новца, каријере, жеље за лидерством, компромитујућег материјала, криминалне делатности, страха и вазалног односа)
- агресивност за ангажовање агената и
- способност да агенте одржавају у „жељеном стању продуктивности“.

Техничка средства у формацијском саставу елемената обавештајног система морају да одражавају степен савремене технологије, јер само тако могуће је повећати ефикасност агентурног рада. Ту је реч о специјалним техничким средствима намењеним за успостављање, одржавање и заштиту обавештајних веза, тајно праћење, контрола поштанских пошиљки, прислушкивање и документовање разговора, поуздано похрањивање и примарну обраду података и сл.

Форме и методе рада су најчуваније тајне у области агентурног рада. Могуће је прописати само оне форме и методе које нису дозвољене у раду, а све остале препустити инвентивности и креативности носилаца агентурног рада, у складу са постављеним циљевима и личним психофизичким особинама.

4.4.2. *Психолошко - пропагандне операција*

Психолошка операција представља један од веома важних (а ко не и најважнијих) израза савремене светске свакодневнице, посебно у примени војне и политичке силе доминантних моћника на светској сцени. Ове врсте операција посебно долазе до изражаја у примени свих облика Стратегије сукоба ниског интензитета који се спроводе против земаља у свету, где у великој мери појачавају борбену моћ, посебно када су координиране са тактичким и оперативним планирањем и ефикасно интегрисане у процес војног одлучивања.

Говорити о психолошким операцијама, или психолошко-пропагандним дејствима (ППД), данас није једноставно, јер треба говорити о животу у нашем окружењу и код нас самих. Управо је то због тога јер су психолошке операције, односно поједини појавни облици реализовања њихових циљева, наша свакодневница с обзиром на јачање спољних притисака кроз све облике неоружане агресије на Републику Србију и континуитет провођења, као и усмереност према циљним групацијама. Реално је очекивати да ће сваки агресор и „агресор“ у земљи веома широко и свеобухватно користити поједине облике из широког спектра могућности за реализовање метода и средстава психолошке операције. До победе у „рату без рата“ не користе се нити се манипулише само са вољом најширих народних маса и оружаном силом као монополном моћи у рукама државе већ, напротив, све више и израженије се настоји утицати на вољу и свест, опредељење и радње руководећих људи државне администрације.

Из изнетог произилази да је циљ вођења психолошке операције – утицај на вољу народа пријатељских, неутралних и непријатељских снага друштва, што се и постиже утицањем на размишљање и поступке управо тих циљних група, како би оне одлучиле да подрже националну политику и националне циљеве земље која примењује психолошке операције.

У годишњем извештају Пентагона, под називом „Снаге за специјална дејства“ за 1996. годину, дефиниција психолошких операција је допуњена само констатацијом да стране владе, организације, групе и појединци морају током дејства, да промене „своје првобитно схватање и држање, ако је било у супротности са интересима САД.

Изнетом констатацијом, која је најмање то, а највише императив понашања, јасно је да су психолошке операције усмерене ка цивилним и војним циљним групама, како би се

утицајем на њихову вољу, ставове и понашање могао реализовати неки од планираних циљева потенцијалног агресора.

Корени или претече психолошких операција у данашњем поимању међународних односа и коришћења психолошке операције, сежу далеко у људску прошлост. Трагови ове операције могу се пронаћи у књизи Старог завета (Библија, 4-та књига Мојсијева), код Кинеза (Сун Цу Ву), као и код старих Римљана.

Елементе психолошког ратовања, који није називан психолошким операцијама, срећемо код Наполеона. Многи сматрају да је он „увео пропаганду у припреми и извођењу борбених дејстава“. За њега је говорено да је „познавао граматику барута“, али је неко забележио и његову мисао „ ваља се више плашити три непријатељска листа него хиљаде бајонета...“.

Кроз след историје треба, можда, напоменити и Лењина, који је рекао да се „најмудрија ратна стратегија састоји у одлагању војне операције докле год морално распадање непријатеља не омогући и не олакша задавање смртног ударца...“.

На одмет сигурно није споменути и мисао Хитлера који је у нацистичкој еуфорији говорио „мене пре свега интересује проблем постизања непријатељевог моралног слома и пре самог рата. Ко год је рат преживео, тај ће се уздржати од сваког крвопролића које се може избећи...“.

Уважавајући, са временске дистанце, неке од изнетих синтагми бивших протагониста светског поретка, садашње време на крају 20. века и нове оквирне садржаје испољавања психолошких операција, требало би се осврнути на појмове порука и пропаганди који су основни садржаји, па може се рећи и основне психолошке операције на свим нивима (тактичком, оперативном и стратегијском).

Порука као сажети збир симболичких садржаја који се путем различитих медија упућују људској популацији, могу се одредити као збир језичких, нејезичких и комбинованих склопова значења ради тога да се жељено значење упути према примаоцу, односно популацији, пре свега народу, групацијама према којима се делује, сопственом јавном мњењу и посебно, међународној заједници.

Поруке могу да буду таквих садржаја да подстичу позитивна или негативна осећања код примаоца. То може да буде и наговор или сугестија упућена примаоцу. Једна од врста порука су гласине које могу бити неистините и полуистините, а чији је начин преношења доста специфичан „од уха до уха“, у „поверењу“ или најужем кругу.

Креатори поруке, специјалисти из свих области (социолози, психолози, психијатри и друге категорије) сигурно настоје да порука буде *реална једноставна и упечатљивог садржаја*.

Пропаганда, као један од елемената или садржаја психолошке операције има своје историјске корене докле сежу писани трагови, а сигурно и раније. Вероватно је да су пропаганду покушавали да дефинишу многи публицисти, теоретичари и други људи „од пера и мисли“.

Проблем дефинисања психолошких операција у нашој литератури и публицистици углавном базира на дефиницијама правила ОС САД (ФМ-33-1 КоВ, Главног штаба Министарства војске, јуна 1987. и других). По доктрини САД, „психолошке операције представљају планске активности пропаганде и психолошких активација у миру или рату, усмерене ка спољним непријатељима, пријатељима и неутралној јавности, како би се утицало на ставове и понашање, на начин како одговара постизању националних, политичких и војних циљева, а састоји се од стратегијских, оперативних и тактичких операција...“¹⁰⁰

Дакле, психолошке операције (*за које се не зна кад почињу, а кад се завршавају али се слуги како ће се окончати* - подвукао М.Ж.) усмерене су на: непријатеља, пријатељске земље и неутралну јавност и служи за: постизање националних циљева-политичких и војних циљева, а могу се поделити на три опште категорије: стратегијске психолошке операције, оперативне психолошке операције и тактичке психолошке операције.

У стратегији сукоба ниског интензитета, у овој области, предвиђено је да се највиши званичници држава, партија, странака, групе грађана, врхунски уметници, научни и културни радници, спортисти, представници националних и мултинационалних компанија, и сл. користе као носиоци и преносиоци (политички релеји) одређених психолошко-пропагандних порука, у овом случају везаних за Србију, њене грађане и представнике власти, с циљем потпуне сатанизације, вређања, понижавања, омаловажавања, компромитовања, потцењивања и „ауторитативне“ одбране и

¹⁰⁰ Борбено правило Оружаних снага САД за копнену војску (ФМ-33-1), Главни штаб Министарства војске, Пентагон, 1989.

оправданости употребе снага и средстава ратне технике према њима као „злим момцима“.¹⁰¹

Један од главних садржаја психолошких операција је пропагандно деловање кроз штампане и електронске медије са циљем обмањивања јавности о стварном дешавању на терену, пристрасно извештавање по унапред одрђеним критеријумима, сврставање на једну од страна у сукобу, стварање антисрпског расположења и подршке за војну интервенцију, односно, правдање, (захтевање и наметање) употребе коалиционих снага и средстава „адекватних“ за кажњавање „злочинаца“.

Медији у савременој историји играли су важну улогу у формирању јавног мњења поглову за време ратног сукоба при чему је, нажалост, углавном увек је страдала истина управо захваљујући њима. Можда је најдрастичнији пример била прича коју је проширио Тајмс 16. априла 1917. године према којој су се тела погинулих немачких војника користила за производњу глицерина, а која се до дана данашњег није оповргла чак ни из озбиљне историјске литературе.¹⁰² Захваљујући брзом развоју и осавремењавању средстава комуникације као и њихове моћи и утицаја на јавно мњење, крајем шездесетих година двадесетог века, створена је нова америчка Стратегија специјалног рата, при чему су психолошко – пропагандна дејства добила једну од примарних улога и потпуно сложенију па чак и одлучујућу димнезију у новој стратегији: - "Специјални рат обухвата скуп организованих и координираних политичких, економских, *психолошко-пропагандних*, обавештајно-субверзивних, а често и војних акција, мера и поступака, које једна или више држава предузимају против друге земље (групе држава), национално ослободилачког или револуционарног покрета ради наметања хегемоније, мешања у постојеће политичке, економске и друштвене односе, остварења одређених циљева и интереса и др."

Моћ медија и правила медијског ратног механизма још 1930. године сажео је Arthur Ponsonby у вези са Првим светским ратом. Након телекомуникационе револуције и посебну утицајну моћ коју су медији добили 2004. године, Anne Morelli систематизовала је механизам деловања психолошко – пропагандних операција у Стратегији сукоба ниског интензитета који је коришћен у свим фазама оружаних и неоружаних сукоба које су водиле САД, укључујући разбијање СФРЈ и агресију НАТО

¹⁰¹ Сукоб ниског интензитета – неоружана агресија на СРЈ и начин супростављања, ГШ ВЈ, Београд, 2004. год

¹⁰² Горан Матић: *Моћ уверавања, пропаганда*, Прометеј, Нови Сад, 2009. год.

на СРЈ, у десет принципа „аргументације“: (1) ми не желимо рат, (2) непријатељ је искључиво кривац за рат, (3) непријатељ има ђаволске особине, (4) ми се боримо за добру ствар, а не за себичне циљеве, (5) непријатељ намерно чини злодела. (6) кад ми погрешимо, то је увек случајно, (7) непријатељ користи недопуштено оружје, (8) наши губици су незнатни, а противнички огромни, (9) нашу ствар подржавају уметници и интелектуалци, (10) наша мисија је света, издајник је онај ко посумња у наше извештавање.¹⁰³

Наравно да су ови принципи до данашњег дана остали исти само надограђени на начин како би преко мас медија били представљани као „реалност и једина истина“, на основу чега су садржаји стратегије сукоба ниског интензитета, поред класичног и других облика рата, проширени на све области друштвеног живота, према основама глобалистичког принципа који је изрекао George W. Bush "ко није са нама, тај је против нас!".¹⁰⁴

У данашње време, када моћни финансијски кругови управљају свим сферама живота, монопол над медијима, који има различите директне и индиректне облике, постао је најопасније и најмоћније средство управљања јавним мњењем у креирању измишљене ситуације у циљу да она постане “реално“ стање на терену. Њихови инструменти, који те медије формално воде, не уздржавају се од коришћења отворених фалсификата, гнусних лажи, произвољности, наређених сценарија и режија и унапред припремљених сцена са унапред задатом психолошко – пропагандном поруком изазивања емоција које за последицу имају стварање жељене, а не реалне, слике сукоба. Овако пројектоване поруке информативног садржаја у електронским и штампаним медијима имају, између осталог, за циљ да изврше обмањивање сопствене и светске јавности и не дозволе односно доведу у позицију немоћи државу – жртву да презентују стварно стање на терену пред јавним мњењем. Тај сценарио је по истој шеми и са истим медијским протагонистима (пропагаторима и манипулаторима јавним мњењем) детаљно разрађен и примењен у различитим ситуацијама: СФРЈ, СССР, Ирак, СР Југославија, Либија, Сирија и сл. Најпораженији пример за целокупно човечанство била је агресија НАТО-а предвођена САД на СРЈ у виду „хуманитарне“ интервенције са циљем окупација

¹⁰³ Michael Kuncziki i Astrid Zipfel: *Увод у знаност о медијима и комуникаологији*, Fridrih Ebert Stiftung, Загреб, 2006. год.

¹⁰⁴ Говор Џорџа Буша пред трећи Заливски рат, односно напад на Ирак, марта 2003.

Косова и Метохије и окупација Ирака, ради наводног спречавања употребе оружја за масовно уништење, које је у међувремену никад није нађено.

Ради потврде горе изнетог става, навешћемо неколико карактеристичних случајева везаних за унапред пројектоване медијске манипулације које су пратиле грађански рат у БиХ као последицу разарања СФРЈ.

По извештају америчког новинара Роја Гатманта из Босне, 1992. (који је за то извештавање 1993. награђен Пулицеровом наградом), „српски освајачи држе два концентрациона логора“ у којима се „лешеве спаљују у крематоријумима и претварају у сточну храну“ (New York Newsday, 2. Август 1992.); „У Босни је откривено 135 концентрационих логора са 70.000 логораша, „који држи Београд“ (The New York Times, 24. јануара 1993.); Исти лист, 9. јануара 1993, објављује да су „Срби, као део програма етничког чишћења, силовали укупно 20.000 Муслиманки“; док Washington Post, 13. јануара 1993. износи цифру од чак 50.000 силованих и 100.000 побијених Муслиманки и Муслимана!; „Срби јавно силовали муслиманке на стадиону у Мањачи“ пред 1.500 људи“ (Suddeutsche Zeitung). Деманти ове гнусне манипулације у смислу да Мањача није насеље (село, град), већ планина у Републици Српској која нема никакав стадион, није објављена, не само у поменутом немачком листу, него ни у једном медију Запада, односно државама НАТО коалиције.

У јануару 1993. Tagesthmen, без икаквих ограда, преноси тврдњу Штефана Шварца, посланика СДУ, да Срби „поново обављају експерименте над људима, као што их је у Трећем рајху чинио Менгеле“, тако што српски гинеколози, по концлогорима, „усађују босанским женама чак и псеће ембрионе“. Berliner Zeitung, 4. марта 1993, пише да Срби заробљеним муслиманским „женама и деци обрежу гркљан, затим пуцају по колони избеглица“, које, онда, тако недоклане беже, па „са смрћу живи 26.000 деце“, због чега, у буквалном смислу, „крвави траг Срба постаје све дужи“.

По бечком листу Дер Стандард (7.април 1999.), НАТО бомбардовање Србије било неопходно јер је на Косову „у правом покољу побијено 800.000 људи“. Билд на насловној страни (1.април 1999) објављује фотографију колоне албанских избеглица Косова, са потписом: „Одводе их у концентрациони логор“! Wasgubgtib –Tunes, (14. априла 1992), подсећа на догађај из 1990, када су Срби, наводно, албанске ђаке „тровали гасом“, додајући да су „према неким информацијама, неки и присилно стрилисани“.

У припремним плановима за разбијање Југославије америчком Стратегијом сукоба ниског интензитета, *New York Times* (13.јула 1991.) у уводном чланку пише да је очекивао од Стјепана Месића, тадашњег председника Предништва СФРЈ, „да ослободи Косово, Војводину и Санџак српске окупације“; у даљем развијању психолошке операције кроз медијску манипулацију, лист „*The Times*“, (10. октобра 1991), залагао се за „превентивно распоређивање јединица за очување мира“ не само у Хрватској и БиХ, већ и „у Војводини на Косову“.

Поучно је да је главни медијски доказ постојања „српских концентрационих логора“ у Босни, била она чувена слика мршаваг, наводно изгладнелог младића, иза бодљикаве жице, у Трнопољу. Доцније је утврђено да је снимак британске ИТН настао тако што је њихова екипа једноставно ушла у жицом ограђен простор, у коме није било никога и из тог простора, кроз жице, сликала избеглице које су биле ван ње. А наведени наводно изгладнели муслиман-логораш био је, према касније документованом открићу, заправо Србин Слободан Коњевић, туберкулозни болесник. Овакве и сличне манипулације су послужиле уводничарима угледних листова, попут *The New York Times*-а (4.август 1992), да ауторитативно закључе како „српска злодела представљају паралелу с нацистичком Немачком“. Затим је уследила читава пропаганда кампања Бернарда Кушнера, у Француској, заснована на плакатима на којима су директно, упоредним штампањем фотографија, изједначени Трнопоље и Аушвиц, и Милошевић и Хитлер.¹⁰⁵

У овом раду илустративно ћемо навести само још неке примере који по својим садржајима представљају не само говор морбидности, мржње и расизма, него и одсуства њихове моралне и правне осуде:

„Србе треба бацити на колена.“

(*Клаус Кинкел*, министар иностраних послова Немачке, 27. мај 1992. године)

„Водићемо против Срба рат – дипломатски, економски, политички, пропагандно и психолошки.“

(*Џејмс Бејкер*, државни секретар САД, јун 1992. Године)

„Срби тргују људским органима својих жртава како би обезбедили новац за свој рат. Требало би да ђаволски бомбардујемо Београд.“

(*Пол Цексон*, уредник „Калгари сана“, изјава за „Фани стар“, 13. октобар 1992. године)

¹⁰⁵ Слободан Вуковић: Етика западних медија-антисрпска пропаганда деведесетих година 20. века, Издавачка књијарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци, 2009. година;

„Срби су дводимензионалан народ с тежњом ка простаклуку... Животиње користе своје ресурсе знатно сређеније него ови наопаки створови, чија припадност људској раси је у великом закашњењу.“

(*Питер Јустинов*, глумац, амбасадор Уницефа, „Јуропиен”, 10. јун 1993. године)

„Србија, несумњиви агресор, требало би да буде присиљена УН резолуцијом да сноси читав терет репарација.“

(*Јосиф Бродски*, песник, нобеловац, „Интернешенел хералд трибјун”, 5. август 1993. године)

„Зауставите Србе. Одмах! Заувек!“

(*Маргарет Тачер*, бивша премијерка Велике Британије, „Њујорк тајмс”, 4. мај 1994. године)

„Нема мира док Србија не буде војно поражена.“

(*Срђа Поповић*, адвокат, изјава за загребачки „Глобус”, октобар 1994. године)

„Молим се да се ватра небеска обруши на Србе.“

(*Отац Пјер*, познати француски свештеник-хуманитарац, током рата у БиХ)

„Ми треба да Србију осудимо на карантин све док се вирус који она носи не избрише.“

(*Давид Гомперт*, старији директор за Европу у Савету за националну безбедност у време Бушове администрације, „Форин аферс”, јул/август 1994. године)

„Уосталом, босански Срби су за нас увек били и остали само банда разбојника и убица.“

(*Јохан Фрицт*, директор бечког „Пресе” и директор Међународног института за штампу)

„Срби су злочиначки дупеглавци.“

(*Ричард Холбрук*, емисар Била Клинтона у Југославији, „Њујоркер”, 6. новембар 1995. године)

„Требало би да бомбардујете Србе.“

(*Папа Јован Павле Други*, речи упућене председнику САД Билу Клинтону у Денверу)

„Срби су народ без закона и вере. То је народ разбојника и терориста.“

(*Жак Ширак*, председник Француске, током ручка поводом састанка шефова влада држава чланица ЕУ, јун 1995. године)

„Срби нису нарочито паметни... Српска деца се више неће смејати.“

(*Лоренс Иглбергер*, бивши државни секретар САД)

„Што се Срба тиче... То је један болестан народ.“

(*Жан Кот*, француски генерал, бивши командант Унпрофора у БиХ, у војном месечнику „Дифенс насионал“, јун 1997. године)

„Нека се Срби подаве у сопственом смраду.“

(*Хелмут Кол*, канцелар Немачке, почетком 1998. године)

„Ово је борба између добра и зла а НАТО неће дозволити да зло надвлада.“

(*Вилијам Коен*, амерички државни секретар за одбрану, пролеће 1999. године)

„Србе треба спокојно бомбардовати, јер ће све брзо заборавити.“

(*Џејми Шеј*, портпарол НАТО, март 1999. године)

„НАТО – РАСРБЉИВАЧ (NATO-DESERBIZATOR), расистичка антисрпска реклама за спреј који уништава гамад, емитована на француској телевизији Канал+, у емисији „Хоризонти“, април 1999. године“

„Срби спроводе терор и силују албанску децу.“

(*Бил Клинтон*, председник САД, у говору на прослави 50-годишњице НАТО у Вашингтону, 23–25. априла 1999. године)

„Рат против Срба није више само војни сукоб. То је битка између добра и зла, између цивилизације и варварства.“

(*Тони Блер*, премијер Велике Британије, током агресије НАТО 1999. године)

„Предлажем да се српској деци забрани у школама учење српске националне поезије.“

(*Професор др Ролф-Дитер Клуге*, директор Славистичког семинара Универзитета Тибинген, на округлом столу у Тибингену, 1999. године)

„Прошле недеље имали смо деветоро убијених Срба. Ове недеље осморо. То је јасан напредак.“

(*Бернар Кушнер*, шеф цивилне мисије УН на Косову и Метохији, изјава за телевизију Франс 2, крајем марта 2000. године)¹⁰⁶

¹⁰⁶ Видети: дневни лист „Политика“, „Сећање на агресију НАТО“, Београд, 25.03.2013.

Оркестрирану медијску кампању психолошко – пропагандног карактера против Србије, засновану на матрици обмањивања светске јавности, најбоље је представио Алистер Кембел, један од стратега пропагандног рата у својству саветника бившег британског премијера Тонија Блера. Без моралних скрупула, устручавања и пијетета према жртвама НАТО агресија на СРЈ, Алистер Кембел је изјавио: „ Наравно да сам с разлогом добио надимак „архитекта рата“ јер сам успео да убедим британску и светску јавност у оправданост бомбардовања Југославије и инвазије Ирака. Био сам стратег пропагандног рата против Срба. У команду НАТО су ме послали како бих средио имиџ алијансе и спречио да изгубимо медијски рат. Били смо у праву што смо напали Југославију. Мишљење не мењам ни због случаја Тачи!“ (мисли на трговину људским органима)¹⁰⁷

4.4.3. Неокортикални рат

У току Хладног рата, САД су почеле са применом разних облика и начина субверзивног деловања, у склопу радњи, мера и поступака које су имале тајни или прикривени карактер и чиниле су, преваходно, са јаким психолошко – пропагандним дејствима, основу тзв. специјалног рата или специјалног начина ратовања (Special Warfare). Начела на којима се заснивала стратегија специјалног рата, даљим усавршавањем, пре свега у технолошко - научном смислу, прерасла су у Стратегију сукоба ниског интензитета која се води у свим сферама друштвеног живота појединаца, група, колектива и нација, односно, држава у целини на бази политичког, економског и безбедносног аспекта. У центру свих истраживања, а посебно лабораторијских експеримената, налазила се човекова личност и могућности утицаја на његову психу до потпуног „вољног и добровољног“ потчињавања жељеном пројекту противника.

Већина основних документа која су настала у круговима креатора Новог светског поретка после Другог светског рата као: Директива 20/1 Савета за националну безбедност САД (усвојена 18.08.1948), „Пројекат 80 –их“ Савета за иностране послове САД (усвојене средином 1973.), Директива 54 – Регановог Савета за иностране послове (усвојена 02.09.1982.), Директива 133 Савета за националну безбедност САД и Закон о спољњим улагањима САД (усвојен 1990.), Правило КоВ САД Ф-100-5 (усвојено у Пентагону 14.06.1993.), Памфлет 525-5 (објављен 01.08.1994, у издању ТРАДОЦ-а

¹⁰⁷ Алистер Кембел, *Моћ и народ*, Хачинсон, Лондон, 2011.

(Training and Doctrine Command) и „Заједничка визија 2010“ (15, 20), (настала у Пентагону 1997.), предвиђали су, највљивали и спроводили, теоретски и практично, у оквиру психолошких операција, а у последње време и мултимедијалним информатичким активностима, између осталог, и дејства на психу човека.

У наведеним документима је предвиђено да се широком лезом садржаја Стратегије сукоба ниског интензитета, у оквиру „меке“ моћи, утиче на свест људи у циљу креирања „слободног“ мишљења које ће прожимати све сфере духовног, емотивног и културног садржаја и у чијем оквиру ће се деловати у духу америчког система вредности прокламованог и наметнутог кроз „демократију и људска права“ као најпрофитабилнијег а истовремено и најкрвавијег америчког извозног артикала.

Резултати утицаја на мозак људи примењен кроз психотрона дејства, молитве, медитације, хипнозе, осмишљене поруке са екрана, билборда, рекламних паноа и „испегланих“ информација путем електронских и штампаних медија, наметнули су, код људи, нарочито у земљама у транзицији, пројектовани осећај сумње, страха, бриге, осећаја кривице, узнемирености, мржње, беса, очаја, туге, хроничног умора и незнања при чему се, као једина нада и спас, нуди западни систем вредновања који „нема алтернативу“.

Промовисање „безалтернативних“ вредности поверено је марионетском режиму, често ангажованом на компромитујућем материјалу, јавним и тајним сарадницима обавештајно – безбедносних служби, плаћеним агентима, невладиним организацијама, агенцијама, фондовима, удружењима, форумима, одборима, са предзнаком „демократски, слободни, независни, изузетни, отворени, самостални“, псеудо хришћанским сектама, психопропагандистима, идеолошким скутоношама, политичким слугама и медијској служинчади у земљи – жртви, која је подвргнута политичко – друштвеном, економско – безбедносном и међународноправном „in vivo“ експерименту.

Са динамичним развојем у области савремених технологија које делују на свест, вољу и понашање људи, појам „неокортички“ односно „неокортикални рат“ први пут се јавно помиње у „Обавештајној анализи“, априла 1994. године у тексту који је потписао некадашњи пуковник Ратне авијације САД Ричард Шафрански.¹⁰⁸

Под појмом „неокортикални рат“ подразумева се скуп техника, дисциплина и метода неуроллингвистичког програмирања у моделима савремене телекомуникације, којима се

¹⁰⁸ Пуковник, Ричард Шафрански је био аналитичар у обавештајној управи Ратног ваздухопловства САД.

делује на неокортес (кора великог мозга) који садржи око 80 одсто неурона што код човека обезбеђују процес осматрања, оријентације, одлуке и деловања.

Почетни доктринарни пројекат везан за неокортикално ратовање добио је своју садржајно конкретизовану завршницу на престижним америчким институтима као што су Мајндвејв, Тависток и НАСА, под покровитељством обавештајне управе министарства одбране САД.¹⁰⁹

Усвајањем допуна за доктринарна документа, Пентагон је у мају 1995. године донео ново правило копнене војске ФМП 100 – 5 у коме се потенцира смањивање бројног стања људства и технике и њихово пререструктурирање у убојитији и ефикасније снаге које ће деловати у свим димензијама егзистенције, јер рат, као перманентан процес, траје и кад оружје није у употреби. Дакле, сукоби се све више пројектују са војног аспекта на подручје људске психе, мисли, осећања и воље. Наведени неоружани видови вођења тзв. „нератних операција“, имају примарни карактер у америчкој ратној доктрини, док се оружаним снагама (ређе самосталним а чешће коалиционим), финализирају, дограђују, допуњују и оверавају празнине или недоречености, претходно комбинованих „нератних“ операција, у виду завршних удараца.

Пошто је „неокортикални рат“ постао део ратне доктрине, науке и вештине, он има све одлике одбрамбено – нападног (безбедносног) доктринарног карактера у смислу формулисања тактичких, операцијских и стратегијских циљева кроз истовремена дејства на пет функција „колективног мозга“: осматрање (перцепцију), оријентацију, вољу, одлуку и акцију, које се нападају, „преформтирају“ и угрожавају непосредним дејством свих актуелно – ситуационих мера, радњи и поступака у оквиру широке лепезе садржаја Стратегије сукоба ниског интензитета.

Припрема „неокортикалног рата“ почиње проучавањем противника кроз разматрање модела понашања, поимања, схватања, тумачења и прилагођавања објективној стварности, значаја и утицаја историје, традиције, религије, културе и обичаја на све облике и изражаје људске делатности и духовног стваралаштва. Након тога се врши профилисање и избор кадрова, средстава и метода обостраног деловања: лица која примењују средства, и лица на која се примењују средства.

Посебна пажња, између осталог, поклања се млађој популацији где примарну улогу испољавања дејства на психо – физичко понашање имају верске секте које својим учењима и тумачењима стварности своде мишљење и понашање појединаца у унапред

¹⁰⁹ Генерал, Алистер Мекпи, у својству начелника штаба РВ САД, руководио је одељењем за селекцију и презентовање добијених резултата поменутих америчких института.

планиране и задате оквире што представља важну претпоставку успешног вођења неокортикалног рата.

Истраживања вођења у том правцу довела су до сазнања да постоје четири групе секти: *Псеудо хришћанске секте* које за циљну групу имају старачка, самачка и напуштена домаћинства; *Гностичко езотеријске* су задужене за адолесценте, неуспеле, непотврђене и оболеле синдромом константне кризе у друштву; *Псеудо хиндуистичке* циљају радно најспособније и биолошки најефикасније делове становништва које је због изазване кризе под стресом. Они нуде курсеве самоусавршавања, самоисцељења и „скидања са стреса“, док *Комерцијални култови* (Калифорнија фитнес, Цептер, Амвеј и друге) намењени су новопеченој богаташкој елити.¹¹⁰

Неокортикални рат одсликава нашу савременост у којој се медијском манипулацијом, пропагандном продукцијом и психолошком опсервацијом, програмира реалност у којој доминантну улогу представља стандардизовање човекове перцепције, моделовање информације и креирање акције у задатим оквирима који углавном изражавају виртуелну стварност којом се пројектује и постиже промена свести, понашања, мишљења, ставова, очекивања и вредности.

Комбинацијом информатичке и психолошке операције, утицај на моздане процесе остварује се посредством носилаца неоружаних облика агресије у Стратегији сукоба ниског интензитета.

Поједини аутори конкретизују да је разбијање СФРЈ, између осталог и неокортикалним дејствима, разрађено у институцијама које креирају Нови светски поредак. Између осталих, невладине организације, финансиране од институција „великог брата“, посебно тзв. „миротворачки покрети“ и разноразни „експерти“, раде на регионализацији (укидању суверенитета и дробљењу територијалног интегритета) и стварању аморфне националне масе. При томе, тежиште усмеравају на доказе да је национализам највећи непријатељ „новог светског поретка“. Њихове пробране и сублимиране информације стварају неслогу унутар друштва и поделе на „напредне и заостале“, а резултат су општа конфузија и апатија, односно, убијање нулте тачке човековог отпора.

Деловање ових процеса добија планетарне димензије и последице. Америка, Велика Британија, Немачка и Француска добиле су задатак да не испуштају сталну

¹¹⁰ Никола Радмановић, „*Неокортички рат*“ / Александар Сенић, (коаутор): „*Неокортички рат и верске секте као његово оруђе*“, Библиотека посебна издања, Београд, 2000.

стратегијску иницијативу у сведимензионалном рату са неподобним државама и непослушним властима. У том рату, најважнија димензија је неокортикални рат, у којем се утиче на процесе у кори великог мозга.

У стратегијским документима Пентагона „Заједничка визија 2010“, „Заједничка визија 2015“ и „Заједничка визија 2020“, може наслутити будућност планете.¹¹¹

4.5. Нове (модификоване) (не)ратне форме у стратегији сукоба ниског интензитета

Технологија, комбинована са креативним генијем војних мислилаца широм света, одлучујућа је у развоју и примени нових ратних форми и модификацији традиционалних. Док је Америка основу за те иновације пронашла у разноликим садржајима стратегије сукоба ниског интензитета и наметнула се као суперсила, њени савезници, пре свега НАТО, мотивисани доминантном војном позицијом САД, нашли су се у израженој обавези да такву позицију подрже и унапреде. Та реалност утиче на САД да за постојеће и потенцијалне противнике стално предузимају потребне мере и изналазе нове начине којима ће спречити њихово угрожавање америчких интереса.

Неки од најважнијих начина и најчешће примењиваних модела којима су модернизовани и технолошки унапређени садржаји стратегије сукоба ниског интензитета су:

Информатички рат- Information Warfare (IW). Обухвата акције ради деградације и манипулације непријатељским информативним системом, чиме се аутоматски шири властита. У наредне две деценије и више, претње информацијском систему САД ће се повећати сразмерно расту броја оних земаља и етничких група које све више показују развој офанзивних и дефанзивних доктрина, стратегија и могућности информатичког рата. Расположиви подаци о рањивости САД и подаци станих обавештајних служби указују на следеће претње:

- поверење у оне који имају директан приступ, а тако и могућност да униште информацијски и комуникацијски систем изнутра,
- модификацију опреме за транспорт и складиштење опреме,
- физички напад на чворишта и системе заштите, укључујући „убацивање“ модификованих и преправљених hardware,

¹¹¹ Светозар Радишић, Неокортикални рат, Војна књига, Београд, 2001.

- упад у мрежу, укључујући „хакерисање“ (hacking), преузимање или мењање података, убацивањем разних врста вируса,
- електронички напад на линкове, сензоре и друге компоненте система,
- давање овлашћења да се одржава систем „спонзорисаним“ или индивидуалним хакерима, кибернетичким терористима, криминалцима или другим појединцима, који могу оштетити, уништити или на било који други начин онеспособити систем противника. У најнапреднијим случајевима, овлашћени аутоматски агенти, уграђени у систем, могу самостално, у програмирано време да предузимају акције против главног и удаљеног система или мреже (cyber war).

Кибернетички рат- Cybernetic warfare (CYW). За разлики од информатичког рата, обухвата акције за кидање, оштећење, кварење или уништење постојећих информација у компјутерима и компјутерским мрежама. Посебан проблем у „war in cyberspace“ представља могућност тајне (прикривене) модификације противникових података и информацијских система. Тај проблем се увећава ако се при томе користи најсавременија технологија која омогућава нове методе извршења напада таквог типа. Кибернетички рат мења традиционалну улогу времена и простора, брзине и темпа и конвенционалну или традиционалну способност супротстављања.

Транснационални инфраструктурни рат- Transnacional Infrastructure Warfare (TIW). Обухвата напад на националне или етничке (субнационални ентитети) кључне индустријске капацитете и инфраструктуру, укључујући телекомуникацијску, банкарско-финансијску, транспортну, водоводну, владину, хитне службе и енергетску инфраструктуру и фабрике. Та индустрија је, нормално, повезана и међусобно зависна, па самим тим битно увећава ефекте удара него да се удар изврши на неку независну компоненту. Претње за критичну инфраструктуру могу доћи од других држава, спонзорисаних етничких група (сецесионистичког и сепаратистичког деловања), интернационалних и домаћих терориста, криминалаца, компјутерских хакера и изнутра (запослених у самим тим инфраструктурним објектима).

Асиметрични рат- Asymmetric warfare. Напасти противникове слабе тачке неочекиваним и новим средствима да би се умањила његова снага је традиционална особина рата. У ери модема могуће су нове форме асиметричког ратовања-првенствено укључујући форму „ратног обриса“ (warefare outlined), тероризам, герилске операције и употребу оружја за масовно уништавање (WMD). Због војне доминације, врло је вероватно да ће САД бити циљ бројних асиметричких стратегија инфериорних противника, који ће покушати да свој интерес остваре избегавајући директну

конфронтацију са оружаним снагама САД (НАТО) у време када то намеће САД. Ако буду присиљени на директну конфронтацију са америчким или коалиционим борбеним потенцијалима, такви противници ће покушати да нађу други пут за „нивелисање бојног поља“.

Асинхрони рат- Asynchronous warfare. Подразумева унапред одабрани или временски одложени напад на противника користећи предност одложеног времена за усавршавање (избор) оптималне стратегије, или за експлоатацију будуће слабости противника. Тако изведени напад има скривене ефекте за противника. Однос снага у људству и техници је стратегијски промењен у односу на стање пре одложеног конфликта. Нападач у асинхроном рату чека противника да, због било којих разлога, ослаби или смањи своје снаге и онда врши напад.

Укупно гледано, због примењене аутоматизације и компјутеризације, електромагнетског рата, усавршених сензора и друге наведене високе технологије-дошло је до радикалних промена, не само широке лепезе мера и поступака у оквиру стратегије сукоба ниског интензитета него и фундаменталних услова техно-војне вештине у времену, простору, брзини и другим аспектима ратне вештине.

Неведени развој је толико моћан да драматично мења природу рата и карактеристике будућег бојишта:

- нуклеаризација и полиферација оружја за масовно уништавања,
- прецизна (интелигентна) муниција,
- електродинамично оружје,
- „конвенционално“ оружје за масовно уништавање,
- несмртоносно оружје,
- информатичка технологија и кибернетички рат,
- камуфлажа, покривање, сакривање, демант и обмана (C3D2-Camouflage, cover, concealment, denial and deception),
- нанотехнологија, и
- примењена биотехнологија и други.

4.5.1. Информатичке операције САД и НАТО

Сматра се да је познавање непријатеља одувек био први и основни задатак организованих армија свих епоха, култура и држава. Његово изучавање и праћење је и данас основни задатак војнообавештајних служби-најпривилегованијег дела свих оружаних снага у свету.

За потребе овог рада, питања на која морамо одговорити су знатно лакша, иако многобројнија.

Шта је то информатичка операција? Који је њен циљ и како га остварити? На какву материјалну базу се ослања? Каква су претходна искуства? Како њено извршење утиче на физиономију будућих дејстава, ратова и оружаних снага? Какве закључке можемо извући и шта нам је чинити у циљу превентивног деловања и заштите?

Пре него што покушамо да понудимо одговоре на ова „једноставна“ питања, позабавимо се самим термином информатичке операција (Information operations).

Према америчким гледањима, постоје операције стратегијског, оперативног и тактичког значаја. Аналогно томе, и информатичке операције могу да буду на стратегијском, оперативном и тактичком нивоу и биће интегрисане у планирање, припрему и увежбавање сваке операције.

Јасно, дакле, да термин „operation“ у енглеској војној терминологији означава једноставно „дејство“ и не прејудуцира ниво тог дејства. Информатичке операције ћемо, у складу са тим, разматрати као информатичка дејства заступљена у стратегији сукоба ниског интензитета као примарној војној и политичкој доктрини САД. Принципи дејства су исти, без обзира на ниво, а разликују се само квантитет и квалитет (често само квантитет) ангажованих средстава, трајање дејства и трајање операције.

Општи циљ информатичке операције. Можда је најбољу дефиницију општег циља, који треба да оствари информатичка операција USA, дао бригадни генерал Morris Boyd једном једином реченицом:

„Наша успешна информатичка дејства присилиће противнике да командују средствима 19. века, док снаге САД дејствују системима најновије технологије за 21. век“¹¹²

Да би реализовале овај циљ, САД ће своја информатичка дејства, намењена да заслепе, заглуше и онемогуће противника да врши размену информација употребом модерних комуникацијских средстава и информатичке технологије, отпочети пре ваздушних,

¹¹² Живко Лукић: *Информатичке операције – даља разрада доктрине КоВ САД*, Војно дело, бр.4-5, Београд, 1995.год.

поморских и копнених борбених дејстава. За реализацију овог задатка ангажоваће се електромагнетни импулсни генератори велике снаге широког спектра базираних у свемиру или на другим носиоцима (пре свега, авионима и бродовима), али и рачунарски вируси који се такође могу активирати из свемира или темпирати и уградити заједно са регуларним софтвером. Технолошки зависне земље биће посебно осетљиве на употребу рачунарских вируса.

Посебни циљеви и задаци информатичке операције. Да би се реализовао општи, веома амбициозно и широко постављен циљ информатичке операције, неопходно је корак по корак (за противника невидљив) реализовати више посебних циљева.

Информатичка операција не може постојати сама за себе, као што ни боја не постоји без конкретног предмета или појаве. Она се предузима првенствено ради подршке других операција и функција, при томе, сматрају амерички стратеги, највећи утицај ће испољити у подршци обавештајне и психолошке операције и оперативних функција.

С обзиром на то да је чак и за САД немогуће временски неограничено контролисати цео спектар електромагнетних таласа, под спектралном „супремацијом“ теоретичари и стратеги САД подразумевају контролу одређеног дела електромагнетног спектра у ограниченом времену.

По фреквентном опсегу, ова супремација биће ограничена на најважније комуникацијске фреквенције које користе извиђачки сателити и други амерички системи за извиђање, као и комуникацијске и радарске фреквенције противника.

Временски, ово ограничење је детерминисано временом непосредно пре почетка и у току борбених дејстава.

Коришћење електромагнетних фреквенција у виду експеримента „in vivo“, који се све чешће примењује у нападу на људски мозак (неокортикални рат) подробно је објаснио морнарички пуковник Пол Тејлор у свом есеју „Електромагнетски спектар у конфликту ниског интензитета“ при чему се, применом ове врсте оружја, у „смућеној меморији човека блокирају сва чула“. Овакав начин коришћења усмереног енергентског оружја кроз високи напонски микроталасни пулс, било директним усмерењем на жртву или његовим увођењем у поље зрачења, доводи противника у позицију да сопственом вољом потврди жељу нападача. Пратећи симптоми оваког начина деловања на људску психу и функционалност мозга, с циљем деморалисања и дезоријентисања непријатеља у времену и простору, су осећај главобоље, умора, одсуство сна, безвољност, узнемиреност, и „зујање“ у глави праћено високим тонским завијањем које изазива психичку поремећеност групе или појединца. Ако се, пише

Тејлор, „зрак психотроног оружја, у сукобима ниског интензитета, приближном јачином од 100 милиампера усмери кроз миокард могао би се изазвати престанак рада срца и тренутна смрт“.¹¹³

Демонстрирање спектралне супремације у већој мери пре почетка борбених дејстава могло би бити контрапродуктивно. Осим демаскирања намера, омогућава противнику да схвати размере и последице спектралне супремације, пређе на резервни начин командовања и до почетка борбених дејстава стекне одређена искуства за дејства у таквим условима. Продужавање супремације по завршетку борбених дејстава, бар у том обиму, било би неоправдано скупо и нерационално по многим другим основама. Можемо рећи да је то још један спектар објективних разлога у прилог актуелној доктрини САД о „могућности вођења два локална рата.“ Један од посебних циљева информатичке операције је дезинформисање, придобијање јавног мњења и слабљење морала противника.

Иако би се, на први поглед и не без разлога, могло рећи да је овде реч о елементима психолошке операције, тежиште је на информатичкој подршци тој операцији.

Уз истовремен циљ, спектралну супремацију, информатичка подршка психолошке операције је моћно средство које јој даје сасвим нов квалитет и неслућене, скоро неограничене могућности. Ово ново средство омогућава психолошкој операцији не само искривљавање стварне слике следа узрока и последица, већ и производњу непостојећих, перцепцијски врло упечатљивих слика са моћним дејством на светску, властиту, па и противничку јавност. Фотомонтажом, употребом виртуелне реалности и компјутерском „дорадом“ стварних догађаја, могуће је „снимити“ непостојеће масакре и злочине, капитулације читавих јединица противника, властита херојства и победе итд. У таквој ситуацији, чак и професионални и тачно информисани политичари морају узети у обзир „нову“ истину. Последице могу бити катастрофалне по противника. Од осуде светске јавности, до бомбардовања коалиционим или блоковским снагама, формирања међународних судова за „злочинце“, увођење санкција итд. до сејања сумње у редовима противника и питања типа „нисмо ли ми то, ипак радили?“ Каснији деманти немају никакав утицај на јавно мњење нити значај за исход рата.

Уосталом примери за то су : Панама, Ирак, Република Српска Крајина, Босна, Судан, Авганистан, Косово...

¹¹³ Д.Д. Вићановић: *Империа зла – прљава Америка*, No limit books, Copyright Metaphysica, Београд, 2000. год.

У тако створеној ситуацији, новој „реалности“, оружане снаге на терену заиста могу бити, како каже пуковник Ричард Шафрански, „мали бодеж држан у спремности да присили снагом оружја“. Бодежи који „у спољни свет противника треба да уведу шок, изненађење и терор како би поткрепио кошмаре и дезоријентацију покренуту у противниковом унутрашњем свету. И рат је добијен. Јер циљ новог начина ратовања је поробити ум, присилити противника да ради оно што ми желимо, а не уништити га физички. Вероватно дотле док „противник“ може да произведе храну за себе и било какав вишак за мене. И док планета не постане пренасељена, а мом народу тесно у својој земљи. А тада ће, за раније пацифизованог противника, бити прекасно да покуша, па чак и да размишља да спречи биолошки нестанак.“¹¹⁴

Материјална база на коју ће се ослањати информатичка операција у подршци психолошкој операцији поред војних ефектива, биће сва национална и коалициона средства јавног информисања, ТВ и радио-мреже, штампа, интернет. Поред војних умова ангажоваће се реномирани професионални писци, сценаристи, режисери, глумци, обични људи на улици, дисиденти-једном речју укупан потенцијал властите државе и држава коалиционих партнера, део потенцијала неутралних земаља, па чак и неки ресурси државе противника. Наиме, улог је велики. У случају неуспеха психолошке операције, најављена борбена дејства ће вероватно изостати, а у најмању руку биће знатно одложена. То би довело до реализације војне и политичке моћи суперсиле, а она има врло конкретне економске последице. Од ње Америка живи онако како живи и уложиће све напоре да сачува свој врховни идеал, свог бога-стандард.

Зато је способност сваког друштва и војске, да се одбрани од психолошке операције, кључни чинилац за физички напредак народа. Мада најбољи резултати се постижу у области превентивног деловања.

Прикупљање, обрада и дистрибуција обавештајних података у реалном времену представља подршку обавештајној операцији. Информатичка операција има тако велике могућности у откривању и праћењу противничких снага да се и у круговима високих официра САД поставља питање делимичне замене агентурног рада и традиционалне обавештајне делатности извиђањем помоћу техничких средстава. Извиђачке могућности специјализованих сателита такве су да могу пратити не само кретање тенковских колона и већих формација, већ и појединачних возила. У комбинацији са GPS, комерцијалним ТВ мрежама и дигиталним картама, ови сателити

¹¹⁴ Dunnigan James: *Како водити рат*, ВИНЦ, Београд, 1993. год.

омогућавају командантима на терену да имају прецизну слику бојишта у реалном времену и прецизно поводе сваки откривени циљ, чак и класичним борбеним средствима (циљна артиљерија). На исти начин систем омогућава коришћење података сваког истуреног извиђача.

Ради илустрације обима и сложености посла, као и указивања на огромна материјална средства ангажована на реализацији овог циља, подсетимо се познатих цињеница у току операције Пустинска олуја, првог информатичког рата у историји. Коалиционе снаге су, поред осталог, ангажовале око 60 војнообавештајних сателита, међу којима су КН-11 „Keyhole“ за суперпрецизне фотосе, тајне „Magnum“ за прислушкивање телефонских разговора, „Lacrosse“ за прикупљање радарских снимака стране територије односно бојишта, „White Cloud“ за лоцирање бродова и „Jumoseat“ за детекцију страних електронских трансмисија и комуникација.

За обезбеђење веза ангажован је један британски (изнад Атлантика) и један немачки (изнад Индијског океана) војни комуникацијски сателит и више цивилних сателита, од којих су неки реактивирани и премештени на нове позиције у свемиру.

На тој основи је организован јединствен систем веза свих видова и коалиционих партнера. Приликом агресије на СРЈ, извршена је дигитализација бојишта на територији Србије организовањем 26 LAN мрежа за двосмерни пренос порука у јединствену глобалну мрежу, уз ангажовање великих рачунарских система за подршку стратегијских командно – информационих система, и неколико хиљада персоналних рачунара на нижим нивоима. На преко 30.000 фреквенција организовано је преко 30 говорних мрежа, дневно је преношено око 70.000 телефонских позива и 152.000 порука. Које су имале политичко – дипломатско – безбедносни и борбено војни карактер на релативно малом простору и у ограниченом времену.

Иако нема такав значај као обавештајна и психолошка операција од чије успешности зависи чак и одлука који интензитет борбених дејстава применити према држави – жртви агресије, приказивање ситуације на дигиталним картама је чинилац од изузетног значаја за повећање ефикасности оружаних снага САД, која ће команданти свих нивоа омогућити првенствено повећање брзине и реалности перцепције бојног поља. Од тога зависе могућности повећања динамике употребе јединица, њихова хоризонтална усклађеност и повећање значаја садејства нижих команданата на рачун наређења виших команди, а циљ свега тога је (зацртано) значајно смањење класичних оружаних

ефектива САД уз задржавање ефикасности у склопу Стратегије сукоба ниског интензитета.

Сматрамо да овај веома утицајни систем неће бити исцрпљен стицањем одређене предности ради вођења рата према старим начелима. Нестаће одбрамбене и нападне операције на појединим деловима бојишта и његов геометријски оквир са контролним линијама, појасевима и зонама етапних циљева и статичним борбеним распоредом јединица. Дејства ће се довијати потпуно синхронизовано, по свим елементима борбене моћи противника, на целој дубини његове територији, ваздушном простору, над и под морем. Први пут у историји ратова, команданти свих нивоа, на целом борбеном простору ће имати заједничку релевантну слику бојишта, у обиму који одговара њиховом интересовању и обликовану према њиховим специфичним потребама. Истовремено, команданти истог ешелона имаће заједничку перспективу свог положаја у односу на суседне јединице и јасно разумети командантову намеру

Самим тим, схватање властите улоге и могућности биће тренутно, па ће нижи команданти одмах преузимати најсврхисходније акције, без наређења претпостављене команде. Захваљујући потпуном увиду у ситуацију на бојишту и дигиталним везама, предвиђа се да ће и војници бити овлашћени за извођење независних акција. Резултати таквих дејстава и начина вођења рата биће тренутно паралисање одбрамбених могућности противника који ће, уколико је против њега изведена информатичка операција, врло брзо бити принуђен на капитулацију.

Стратегија сукоба ниског интензитета, са својим новим садржајима, као доминатна политичка доктрина, проузроковаће, сматрају стратеги САД, ситуацију у којој ће борбена дејства потпуно изостати када противник схвати да му је онемогућена комуникација са врховном командом и међу оперативним јединицама, да његови сензори „не виде и не чују“, а оно што виде и чују представља синхронизовану слику коју му сугерише и намеће противник.

4.5.2. Операција стварања и управљања кризама

Творци новог светског поретка, ради остваривања доминантног утицаја на међународна кретања и остварења својих интереса у одређеним регионима света, предузимају операције управљања кризом.

Операција управљања кризом подразумева активност једне или више држава у одређеном региону или земљи којима се ствара кризна ситуација и усмерава у жељеном правцу. Операцијом се постиже стратегијски циљ, јер се на простору на којем се изводи остварује национални односно, коалициони интерес.

На простору бивше Југославије, посебно на територији БиХ, а касније и на делу Републике Србије (Косово и Метохија), операција „стварања и управљања кризом“, одвијала се, у склопу стратегија сукоба ниског интензитета, у четири, правилом предвиђене и шематизоване етапе:

Прва етапа-стварање услова за изазивање кризе

Уколико у региону или земљи према којој се предузима операција не постоји кризна ситуација, онда се политичким, економским, психолошко-пропагандним и другим активностима из иностранства или у земљи стварају услови за настајање кризе.

Друга етапа-изазивање кризе

Када су услови за отпочињање кризе створени, појачавају се активности којима се ствара кризна ситуација. При томе се води рачуна да се спољни фактор не експонира већ да се стекне утисак да је до кризе дошло спонтано или да су је изазвале унутрашње снаге.

Трећа етапа-вођење кризе

У овој етапи, спољни чинилац створену ситуацију користи за интернационализацију кризе. Првенствено се пласира путем теза, психолошко-пропагандних активности, да се криза може проширити на суседне земље и регионе, односно да може ескалирати у рат, чиме би био угрожен светски мир. Политичким, економским и војним мерама врши се притисак ради добијања подршке и ангажовања међународне заједнице кроз форуме у којима има водећу улогу.

Тиме се преко међународних организација или директно утиче на укупна кретања и усмеравања произведених ситуација на кризном жаришту у жељеном правцу, односно према постављеном циљу.

Четврта етапа-окончање кризе

Када је спољни чинилац проценио да је изведеном операцијом постигнут циљ, да може дугорочно утицати на кретања у кризном региону и остваривати интерес, он преузима мере да се ситуација смири и оконча.

Да би и надаље могао да штити своје интересе у дотичном региону и земљи против које је изведена операција управљања кризом, агресор (спољни чинилац), никада не окончава кризу до краја, без остатка, него само ствара привид да је проблем решен.

Ситуација остаје увек латентна, а према потреби може да се увек поново активира и изазове критично стање ради вршења притисака, постизања следећих и наредних циљева, очувања интереса и деловања према суседним земљама и регионима.

У новој стратегији НАТО-а, уграђеној у сукоб ниског интензитета, централно место заузима концепт стварања и управљања кризама на чијој бази су разрађена нова правила и упутства. Концепт се стално разрађује, дограђује и проверава путем разних „хуманитарних интервенција, односно, „нератних“ и ратних активности. Замишљено је да се у овом концепту ангажују снаге чинилаца Западне војне алијансе и државе које су приступили програму Партнерство за мир.

Један од даљих циљева у вези са претходно изнетим доктринарним ставовима Пентагона, јесте учвршћивање политичких веза и јачање војне сарадње између НАТО-а и партнерских држава, пре свега радом у оквиру одговарајућих институција и кроз извођење заједничких вежби и маневара ради стандардизације обуке, наоружања, система комуникације и средстава логистичке подршке.

Савет евроатлантског партнерства (ЕАПС), који је створен маја 1997.године, представља главни форум за консултације и успостављање непосредне сарадње између НАТО-а и партнерских држава (уместо овог, раније је био Савет за северноатлантску сарадњу). Савет образују министри унутрашњих послова. Овде су представљене 44 државе (16 чланица НАТО-а и 28 партнерских држава. Делатност Савета је усмерена на усаглашавање и усклађивање ставова о изазовима безбедности).

Већ наредне године, на састанку ЕАПС у мају 1998.године, у Луксембургу, а по пројекту и стратешкој визији САД, разматрана је цела серија „критичких проблема“ и методологија усавршавања (наметања) ставова у погледу ангажовања снага НАТО и партнерских држава у управљању кризама и операцијама контроле сукоба на будућим потенцијалним жариштима глобалног карактера.

Ради јачања веза и учвршћивања сарадње НАТО и партнерских држава, отварају се обострана представништва и у регионалним командама НАТО, ћелијама НАТО и партнерским државама.

Приликом израде плана ангажовања, коришћена су искуства Алијансе пре, у току и после агресије на СРЈ са посебним освртом на ангажовању снага и средстава у процесу разбијања претходне Југославије.

Вежбе које НАТО снаге изводе у оквиру активности сукоба ниског интензитета су редовне (укључујући и командно-штабне ратне игре) и ванредне (усклађују се са одређеном ситуацијом или текућим плановима НАТО).

Један од значајних редовних годишњих вежби јесте Criss Menagment Ehercises (CMX), а намењена је за уигравање поступака и даљу разраду концепта „Управљање кризама“ на просторима, регионима и државама садашње и будуће заштите америчких националних интереса, заснованих на пет постулата: *манипулација, контрола, изолација, окупација и експлоатација*.

Команда НАТО у Европи, по америчком доктринарном моделу *визија, стратегија, акција*, предузима у том правцу разноврсне активности: организује редовну годишњу вежбу под називом „Кооперативни дух“, где се партнери припремају за учешће у будућим акцијама „стварања и управљања кризом“.

У Командно штабној школи НАТО организују се серије специјалистичких течајева о управљању кризама, а у духу тога, с циљем оживотворења концепта успостављања мреже центара за обуку у земљама централне и југоисточне Европе, НАТО је, у даљем мрвљењу југословенског (српског) простора извео две велике вежбе, са поменутом тематиком, у августу 1998.године у Албанији и у септембру 1998.године у Македонији, посвећене потоњим догађајима на простору Косова и Метохије.

4.5.3. Примена ФИД операција

Због тога што је комплексна и мултидимензионална, што је многострано условљена широким, разнородним и никад до краја сагледаним скупинама различитих интереса, како на локалном тако и на глобалном плану, и што и сама продукује велики број наглашено диференцираних и тешко мерљивих учинака, југословенска криза се може посматрати из различитих углова и анализирати са различитих гледишта. Један од тих начина је и сагледавање односа америчке Стратегије сукоба ниског интензитета као полазишта за разбијање југословенске заједнице односно примене метода и облика испољавања "ФИД операција", које се директно преламају кроз све фазе решавања кризе. С тога, по свим параметрима и обележјима, југословенска криза се не може уклопити у транспарентне аналитичке обрасце, као што је то случај са ранијим кризама, нити пак, у поједностављене експозиторне схеме.

На основу изнетог, намеће се закључак да је југословенска криза представљала у суштини „стратешку прилику“ за реализацију свих напред наведених циљева и интереса који су дефинисани у Стратегији националне безбедности САД. Из тога произилази да је простор бивше Југославије био и остао експериментални полигон за тестирање и примену Стратегије сукоба ниског интензитета, дефинисање дипло-

матских и политичких технологија стварања и управљања кризама у циљу рушења, прекомпоновања и потчињавања државних структура, као и фрагментацију држава и њихово претварање у територије и протекторате који највише погодују даљој експанзији САД ка простору Евро-азије, односно, пројектовању и извођењу експеримената који ће касније бити примењени на Русију.

Према америчким званичним гледиштима, *ФИД операција (Foreign Internal Defence)*, односно " *Унутрашња одбрана пријатељске земље*", дефинисана је у Пентагону, у теоријском и доктринарном смислу 1976. године, у правилу ФМ 100-20 на основу искустава Вијетнама, Лаоса и Камбоџе. Ова операција подразумева примену мера, активности и поступака широког спектра "без формалног ратног стања" које предузимају оружане снаге и друге агенције САД у пружању помоћи држави која је уговором или споразумом између две владе, прихватила помоћ или подршку у одбрани од деструктивног деловања унутрашњих снага, или у новије време, наметањем те подршке уколико то одговара интересима САД. Другим речима, „САД кроз примену ФИД операција, у зависности од сопствених интереса у дотичном региону и шире, користи дупле стандарде путем различитих форми којима угрожава или потпуно уништава суверенитет једне државе, на начин да преко сецесионистичких (терористичких) група и покрета, руши легално изабране владе, односно, штити претходно устоличене режиме“.¹¹⁵

Мада су оне саставни део војних операција оружаних снага САД, најчешће се ове операције организују и планирају у условима када се из оправданог разлога не може или не желе предузети мере непосредне војне интервенције. У остварењу својих циљева према земљи коју сервисирају пружањем подршке и помоћи и стављају под свој заштитни кишобран, САД најпре пружају држави "штићенику" дипломатску и политичку подршку како би се у светској и домаћој јавности створило уверење у оправданост таквих поступака, затим крећу у снабдевање "штићеника" оружјем и другом војном опремом и пружање обавештајне, инструкторске, експертске и саветничке помоћи, како би се он одбранио "сопственим снагама". Уколико се реализоване мере и поступци покажу недовољним и неефикасним, приступа се непосредном ангажовању оружаних снага САД, како би у садејству или самостално одбранили од побуњеничких или сепаратистичких снага.

¹¹⁵ Смиља Аврамов: *Прикривене акције у стратегији САД*, Војно дело бр.1, Београд, 2000. год.

Пример таквог ангажовања снага и средстава ФИД операције јесте пружање помоћи Хрватској у војном сламању Војске Републике Српске Крајине.

Операција ФИД заснива се на тајном међудржавном уговору или споразуму САД и штићене стране, и том приликом се ангажује целокупан амерички потенцијал, у пуном капацитету, почев од дипломатије, привреде, обавештајних служби и специјалних јединица за реализацију појединих мера и активности из различитих видова оружаних снага. Унутрашња одбрана пријатељске земље остварује се искључиво оружаним и другим снагама САД, преко приватних војних консалтинг компанија или комбиновано.

4.5.3.1. Доктринарна и нормативна разрада ФИД операција

Након нестанка глобалне опасности и тзв. Совјетске претње, у америчким војним круговима, почеле су опсежне припреме на ревизији или редефинисању постојећих стратегија и доктринарних концепција, а све у циљу њиховог прилагођавања новим констелацијама снага у свету и новим потребама и изазовима. Највећи број до тада важећих стратегија или доктрина показало се превазиђеним и неефикасним у новом стратешком окружењу. У том интервалу, напуштене су поједине стратегије и замењене новим, а неке су морале бити подвргнуте ревизији. Готово идентичан случај је и са доктринарним концептима. За ФИД операције изузетан значај има увођење стратегије реаговања на регионалне кризе, а у домену доктрине увођење концепта „операције из свих димензија“¹¹⁶. Наведене стратешке и доктринарне промене имале су пресудан утицај на даље ситуирање ФИД операција у оквиру оперативног концепта под називом „Сукоби ниског интензитета“, који је 1993.године, усвајањем правила ФМ 100-5 преименован у концепт „Операције изван оружаног стања“.

Промена доктринарног концепта, по аутоматизму, повукла је промене и код правила употребе оружаних снага, смерница и приручника које су у надлежности ресорног органа-Пентагона.

Извесне промене у погледу садржаја и примене ФИД операција настају 1993.године усвајањем новог борбеног правила у издању ТРАДОЦ-а ФМ 100-5. Ставови дефинисани у том доктринарном документу-на супрот свим очекивањима –у оном делу који се односи на ФИД операције, није донео револуционарне и далекосежне промене. Једина значајнија промена је та што се термин „Сукоб ниског интензитета“ замењује

¹¹⁶ Тодор Мирковић: *Америчка стратегија после Хладног рата*, Војно дело бр. 4-5, Београд, 1995.

термином „Операције изван оружане борбе“, тако да од тог периода први термин престаје да се користи у војној комуникацији, у војним документима и прописима и уопште у војној лексици. Уместо њега, користе се термин „Операције изван оружане борбе“ или „Операције које немају ратни карактер“. Терминолошка промена и нова категоризација операција донела је и промену карактера наведених војних активности. Евидентна су настојања америчких војних стратега да нова правила прилагоде и у терминолошком и у садржајном погледу новим околностима. Пре свега, посебно истицање унилатералног ангажовања САД на територији других држава и наглашавање улоге америчких оружаних снага у сукобима или кризама, било би по оцени стручњака контрапродуктивно с обзиром на задатак промовисања универзалних вредности, као што су демократија, слобода и слично. У садржајном погледу, дошло је до незнатног повећања броја операција у односу на „Сукобе ниског интензитета“.

Према новом правилу, унутрашња одбрана страних држава добила је још више на свом значају, због промене приоритета ангажовања оружаних снага. Ове операције спроводе најчешће снаге за специјалне операције, али у одређеним ситуацијама те задатке могу реализовати и друге агенције самостално или у садејству. Пружање подршке и помоћи другим пријатељским земљама, реализује се путем: саветовања, обучавања и организовања војних и паравојних формација стране државе, чиме се стварају предуслови да оне преузму одговорност за унутрашње или интерне нестабилности и кризе.

4.5.3.2. Примена ФИД операција на простору Хрватске против војске и цивилног становништва Републике Српске Крајине

У бројним документима зарађених страна у Хрватској, мировних страна-УНПРОФОР-а, те других међународних организација и агенција, као и у низу обавештајних анализа и званичних публикација од стране НАТО и САД, могу се пронаћи бројни подаци који указују о размерама, обиму, ширини и чак динамици западног уплитања и директног мешања у унутрашње ствари других држава. То све потврђује већ раније изнете тврдње западних теоретичара и обавештајних аналитичара о стварном ангажману западних држава и њиховој инволвираности у грађански рат и сукобе на овом простору. Пре почетка оружаних сукоба на простору Југославије, дакле у фази припрема за извршење сецесије, велику помоћ Хрватској, не само у обавештајној, политичкој и медијској сфери пружила је обавештајна служба Немачке – БНД. Америчке обавештајне службе

ЦИА (цивилна) и ДИА (војна), много пре избијања сукоба пружиле су помоћ Хрватској, нарочито у организовању и довођењу хрватских националиста из реда емиграције и њиховом инсталирању у државне војне и полицијске структуре.¹¹⁷

Први контакти на највишем обавештајном нивоу почели су почетком 1992.године, након успоставе примирја и доласка мировних снага на линију разграничења, када је представник ДИА у Загребу генерал Џејмс Клепер изразио спремност да се састане са обавештајним врхом Хрватске. Сви даљи контакти са хрватским обавештајним службама ишле су преко потпуковника Ричарда Херика који је био његов заменик. Убрзо је почела својеврсна „трговина“ између две службе. Хрватска је доставила војној обавештајној служби САД руске подводне mine од петсто килограма и најмодернија руска торпеда, а затим и крипто- заштитне уређаје које је непосредно пред избијање сукоба набавила Ратна морнарица ЈНА. Заузврат, ДИА је испоручила Хрватској опрему за прислушкивање која је одмах инсталирана према граници Србије и Црне Горе. У тај тајни аранжман укључила се и Агенција за националну безбедност (НСА) која је допремила уређаје који су били у могућности да истовремено снимају 20 000 телефонских разговора. Сарадња је настављена и током наредне две године а нарочито је интензивирана у фази припреме и реализације Хрватских операција на УНПА зоне: Масленица и Медачки цеп.

У циљу окончања грађанској рата у Хрватској и БиХ, САД су настојале да што више оспособе хрватске и муслиманске војне формације до степена да самостално војнички поразе српске снаге у Републици Српској Крајини и Републици Српској. У склопу тога ЦИА је у сарадњи са хрватским војним и обавештајним врхом почела тајну операцију „Предатор“, како би избегла лош публицитет уколико би се сазнало да се САД стављају на једну страну у том рату. Та операција је подразумевала отварање једне строго чуване војне базе са које би полетали шпијунски авиони и беспилотне летелице дугог домета како би покривали комплетну територију БиХ до реке Саве на северу и комплетну територију Хрватске према југо-западу. За ту сврху изабран је оток Брач из чисто тактичких и безбедносних разлога. Операција која је трајала током 1994.године била је толико тајна да за њу нису знали ни амерички савезници из НАТО, све док случајно, то није открио немачки војни аташе. Након тога, база је премештена у једно напуштено место покрај Задра. Током вишемесечних снимања прикупљени су бројни подаци о распореду и величини снага Војске Републике Српске Крајине и ВРС,

¹¹⁷ Сузан Вудворд: *Балканска трагедија*, Филип Вишњић, Београд, 1997.

њиховом систему веза, крипто-заштити, распореду артиљеријских и ракетних јединица, складишта итд. „Те обавештајне, као и друге неопходне податке ЦИА и ДИА су доставили хрватској страни непосредно пред отпочињање војне операције „Бљесак“ у мају и „Олуја“ у августу 1995.године.“¹¹⁸

Поред обавештајних операција, америчке службе су имале великог удела у допремању наоружања и војне опреме упркос ембаргу Савета безбедности УН. Оружје је стизало са различитих одредишта. Једна енглеска компанија је послала Словенији модерне војне радио станице са „крипто заштитом“, у вредности од 5 милиона енглеских фунти!

Највећа испорука наоружња и војне опреме словеначким, хрватским и муслиманским сепаратистима и терористима, испоручена је, између осталог, из Украјине. САД су кроз реализацију ФИД операција (помоћ пријатељским земљама), користиле у великој мери услуге приватних војних компанија, како би заштитиле сопствене оружане снаге од компромитације и одговорности за злочине које носе са собом форме и облици таквог деловања.

У склопу тога, уз непосредну улогу немачких специјалаца, у склопу ангажовања приватних војних компанија, на простору СФРЈ, према подацима из зборника америчке обавештајне агенције (ЦИА) „Балканска ратишта“, према којој је Словенија напала ЈНА, а не обратно, коришћених у студији Марка Прешерна, формирана је *прва паравојна јединица* на југословенском ратишту пре почетка избијања било каквих оружаних сукоба у оквиру пројектованог распада земље.

Наиме, 17. маја 1990, у Словенији (Кочевској реци), претходно обучена за терористичка дејства, наоружана и опремљена логистиком, стављена је у борбену приправност паравојна оружана формација под називом „*Маневарска структура народне заштите*“ (МСНЗ)¹¹⁹. То је био одговор словеначке владе на одлуку Председништва СФРЈ од 15.маја 1990. у вези предаје наоружања и опреме из складишта Територијалне одбране (ТО) под контролу ЈНА и разоружања наоружаних група које су престављале заметак паравојних оружаних састава.

По први пут наша јавност је имала прилику да сагледа размере учешћа тих приватних војних компанија које су за рачун америчке администрације биле ангажоване за време трајања грађанског рата у Југославији. Сазнања о тим активностима постоје већ

¹¹⁸ Милан Петковић: *Концепција глобалне диверзије*, Калекон, Београд, 1998.

¹¹⁹ Марко Прешерн: *Тужилачка и судска пракса у Републици Словенији по питању кршења међународног права у оружаним сукобима 1991.*“, Факултет друштвених наука, Универзитет Љубљана, 2009.;

неколико година, не само у документима влада чланица НАТО, у Уједињеним нацијама него и у озбиљним истраживачким пројектима од научних и стручних до оних за ширу јавност употребљивих информација путем средстава јавног информисања које су недавно доспеле у јавност.

У последње две деценије, од како је почела „приватизација“ рата, формирано је око 90 моћних војних фирми или компанија за пружање услуга које су данас активне у 110 земаља, од којих су неке имале одлучујући утицај у управљању ратовима на просторима бивше Југославије. Успон приватних војних корпорација је управо почетком деведесетих година и њиховим увођењем у реализацију америчких интереса у ратовима на просторима бивше СФРЈ, попримио историјски невиђене размере. Експанзија профита везаног за "псе рата" односно услуге плаћеника потребне за вођење ратова, од обуке до логистичке подршке, преко стратешког планирања и скупљања обавештајних података до самог извођења ратних операција, последица је распада безбедносног биполарног светског поретка, с једне, и глобализације подручја безбедности, с друге стране.

Приватизацијом безбедности и насиља у облику тржишно оријентисаних војних фирми, држава постаје депривилегована у тој сфери, као што је то постала у домену финансија, трговине, и тако даље.

На реализацији ФИД операција на простору Југославије био је ангажован већи број војних корпорација од којих су најпознатије MPRI (Military Profesional Resources Incorporates), Blekvoter USA, CACA, Titan, Dejnokorp, Kellog Brown & Root, огранак корпорације Halliburton, чији је председник био Бушов заменик Дик Чејни.

Илустрације ради, ова последња фирма у интервалу од 1992 – 2003. године, у Босни, на Косову и Метохији и у Македонији, зарадила је скоро две милијарде долара. Све наведене корпорације, у мањем или већем обиму, по налогу америчке администрације у координираним активностима, обучавале су и наоружавале све несрпске паравојне и параполицијске снаге почев од Хрватске, Босне, Космета и Македоније. Осим тога, за њихов рачун, скупљале су обавештајне податке, контролисале комуникације, укључујући и ваздушни простор, систем веза, вршиле извиђачке послове, непосредно учествовале у изради планова, процесу руковођења и командовања и извођењу војних операција на терену, и то искључиво против српске стране. Ове фирме, напред наведеним поступком, директно или индиректно сnose кривичну одговорност за многа недела према српској страни које се огледају у злочинима према цивилном становништву, његовој депортацији у логоре и нехуманог поступка према њима, у

намерном егзодусу (етничком чишћењу) са територије бивше РСК, РС и КиМ па све до илегалне трговине оружјем, дрогом, белим робљем и људским органима. Међутим, наведене приватне војне компаније, не подлежу одговорности према међународном праву, те су унапред амнестиране за почињене злочине. Управо из тих разлога, потпуно је јасно зашто САД прибегавају ангажовању приватних војних фирми за обављање "прљавих" послова ,инсистирајући на њиховој тајности, како би имала покриће пред сопственом и међународном јавношћу да званична политика Вашингтона не стоји иза тога.

Колико је то постала устаљена пракса, довољно показује податак да је у периоду од 1994. до 2003. године, само Пентагон, без других агенција потписао 3.061 уговор са 12 војних корпорација у вредности три стотине милијарди долара. Такве или сличне уговоре, осим Пентагона, склапају, по правилу, тајно, и Стејт департмент, ЦИА, војно-обавештајна служба ДИА, Национална агенција за безбедност (НСА), али, у изузетним случајевима, и сама Бела кућа, тако да се целокупни трошкови америчке администрације за изнајмљивање војних услуга могу само наслутити.

Иако наведене цифре које плаћа америчка администрација приватним војним компанијама, делују застрашујуће, стручњаци истичу да је то много јефтиније и прихватљивије са материјалног, моралног и етичког аспекта, јер резултати постигнути овим начином оправдавају уложена средства и на разне начине се компезују или враћају дотичном "спонзору".

4.6.1. Ангажовање МПРИ у Хрватској и БиХ током оружане сецесије

Америчка приватна фирма за војни консалтинг и пружање професионалних војних услуга – МПРИ, представља највећу приватну војну компанију у свету. Формирана је 1987.године, са седиштем у Александрији, држава Вирџинија, и окупља првенствено пензионисана војна лица свих видова, родова и служби америчких оружаних снага. Њихово формирање и тајна употреба као паралелне структуре званичним оружаним снагама САД, за прикривено деловање званичне политике, односно тзв „тајне дипломатије“ Беле куће, временски се подудара са декларисаном Стратегијом Сукоба ниског интензитета и њеним саставним делом у форми ФИД операција и доктринарном настојању да се пројектовани циљеви спољне политике остваре применом различитог спектра дејстава испод границе отворене војне интервенције.

По налогу Пентагона 1991. године, потписан је, између руководства Хрватске и МПРИ, први у низу уговора о обучавању хрватских паравојних снага. Признавањем Хрватске од стране САД, ЕУ и Ватикана, створени су услови за склапање међудржавних уговора између Хрватске и САД а тиме и за реализацију ФИД операција. Независно од тога што је признање и добијање државности Хрватске било супротно међународном праву, као и чињеница да нису била решена кључна питања у вези сукцесије и положаја српског народа у њој, амерички званичници су злонамерно, сходно својим интересима, фактичку ситуацију прилагодили стратешким пројекцијама у којима су третирали Србе као побуњенике, а не као конститутивни народ по још увек важећем Уставу постојеће државе.

У оквиру те поједностављене и карикатуралне шеме, дошло је до потпуне замене теза у којима су званичне оружане снаге државе (ЈНА) третиране као агресор, а њене војне јединице као паравојне формације на територијама сецесионистичких република које тада нису имале државотворни статус. У то време, Хрватска, ФБиХ, РС и РСК, у односу на штабове, јединице и установе ЈНА постојале су као нелегитимне државне творевине. Треба истаћи јединствени светски парадокс у коме се држава СФРЈ распала а њене званичне и уставом загарантоване оружане снаге остале да и даље егзистирају без „врховног команданта“, што представља до сада незабележен случај током растакања једне државне целине, којој је, истини за вољу, увек предходила „демобилизација војске“.

Када се ова наведена конструкција манипулативног садржаја примени на матрицу ФИД операција, потврђује се теза да су све активности хрватске војске против Срба биле тумачене као борба против побуњеника, у којој онима који се боре против њих треба обавезно пружити америчку помоћ. Тако разрађена и медијски подржана помоћ америчке стране отворила је могућност за примену свих метода и форми испољавања ФИД операција на простору Хрватске.

У циљу припрема за коначно решење статуса српског ентитета у Хрватској, министар одбране Гојко Шушак је обновио тај уговор 15. новембра 1994. године, након чега је у Хрватску дошло 64 експерата МПРИ који су преузели обуку хрватских специјалних снага и гардијских јединица. Крајем новембра исте године потписан је војни споразум између министарства одбране Хрватске и Пентагона који је садржавао већи број одредби о обуци хрватске војске, учешћу америчких генерала у оперативном планирању, организовању и вођењу предстојећих операција, као и на пружању

обавештајне и логистичке подршке у коначном обрачуну са Србима. Тим уговором је било прецизирано (и званично верификовано) и постављање америчких шпијунских летилица на острву Брач, електронског прислушног центра НАТО на територији Хрватске уперено против Срба са обе стране Дрине, коришћење аеродрома и лука на Јадрану и друга војно – безбедносна питања.

Усвајање предметних уговора, означило је директно ангажовање САД у јачању Хрватске војске у њеним припремама за војни обрачун са Србима, и тиме јасно профилисало Америку као једну од страна у овом сукобу.

На основу наведених војних споразума, убрзо су у Главни стожер хрватске војске пристигли, са свом пратећом опремом, реномирани пензионисани генерали и високи официри: Џон Галвин, бивши командант америчких снага у Европи, Карл Вуно, бивши начелник Генералштаба копнене војске САД, Ричард Грифит, бивши помоћник команданта америчке војске у Европи за обавештајна питања, Џејмс Линдзи, бивши командант специјалних снага САД и експерт за сукобе ниског интензитета, Ед Сојстер, бивши начелник Војнообавештајне службе, Сент Грозби, бивши начелник Војне академије у Форт Левенворту, као и други нижи официри и службеници обавештајних агенција.¹²⁰

При америчкој амбасади у Загребу формиран је "специјални тим" за пружање свих врста помоћи пријатељској земљи (у овом случају Хрватској) са амбасадором Питером Галбрајтом на челу, док је генерал Џон Свол, иначе војни саветник државног секретара САД, био задужен за координацију између МПРИ и владе САД.

Сви ови поступци јасно указују на синхронизовано деловање МПРИ и администрације САД, при чему је МПРИ изводио обуку, а влада Америке обезбеђивала наоружање, опрему и пружала политичку, дипломатску, психолошко-пропагандну, медијску, обавештајно-безбедносну, логистичку и друге видове подршке и помоћи.

Према војно -обавештајним изворима снага УНПРОФОР-а у Хрватској, тежиште активности МПРИ, била је обука хрватских официра и команди ранга бригаде у тактичним радњама, организацији јединица, њиховом садејству, планирању извођења борбених и специјалних операција, коришћење обавештајних, сателитских и електронских података, компјутерској симулацији и др. Због краткоће времена које није дозвољавало комплетно реструктурирање хрватске војске по америчком, односно НАТО моделу, обука је фокусирана на обучавање вишег старешинског кадра, команди

¹²⁰ М. Комарчевић, Љ. Пејановић, М. Живојиновић: Технологија примене ФИД операција у процесу разбијања Југославије, Култура полис бр.15, Нови Сад, 2011.

и штабова и оспособљавање Првог гардијског корпуса са осам елитних бригада, организованих по НАТО стандардима и попуњени добро плаћеним професионалцима. Каснији догађаји су потврдили да су ове гардијске бригаде представљале главну ударну снагу за извођење муњевитих борбених операција подржаних тешком артиљеријом и ваздухопловном подршком.

Упркос добро изведеној обуци, војни експерти с правом упозоравају да помоћ МПРИ не би била довољна за успех хрватске војске у операцијама „Бљесак“ и „Олуја“, да није било снажног и координираног деловања и подршке САД и НАТО тим операцијама, под покровитељством УН и ЕУ. Колики је степен укључености САД у наведеним операцијама, види се и по томе што су у периоду непосредно пред њихово извођење, у оквиру Главног стожера, постојали Амерички центар за командовање, управљање и координацију хрватске војске, органи за психолошко-пропагандно деловање и Центар за обраду обавештајних података о војсци РСК, прикупљених америчким сателитима и злоупотребом посматрачких и мировних мисија ОУН на терену, које су несметано, користећи имунитет, шпијунирале српске снаге и њихове положаје за одбрану, у корист САД и Хрватске.

На основу до сада познатих чињеница, војни експерти, извлаче закључак да су амерички генерали и МПРИ непосредно руководили акцијама „Бљесак“ и „Олуја“ и да су, поред оружаних снага Хрватске, и они заправо били сукобљена страна у борби против Срба. Непосредно пред почетак операције „Олуја“ а у склопу подршке хрватским офанзивним дејствима, амерички авиони су извели бомбардовање српских положаја, радарских система, центара везе и аеродрома, као и онеспособљавање српских комуникацијских уређаја, електронским путем чиме је српска страна доведена у крајње неповољан стратешки положај из чега је произашла одлука војног руководства о повлачењу и нецелисходности прихватања оружане борбе са супротним странама које су чиниле бројније, технички опремљеније и савремено наоружане НАТО снаге. У тим офанзивним дејствима, хрватске гардијске јединице су представљале само први борбени ешелон, док су све друге битне и одлучујуће операције (ваздухопловна и артиљеријска подршка, електронско и сателитско обезбеђење борбених дејстава, комуникациона, информатичка, медијска, психолошко-пропагандна и логистичка подршка), пружале и непосредно изводиле снаге САД и НАТО.

Детаљан опис наведених операција, као и широка панорама њихове примене, може се пронаћи у бројним америчким часописима и публикацијама у којима војни експерти,

стручњаци за специјалне операције и обавештајни аналитичари, износе своја стручна запажања која нису остала без одјека у јавности. Међу њима посебно треба истаћи Грегори Коплија, Јозефа Боданског, стручњаке за сукобе ниског интензитета и неконвенционално ратовање, др Роналда Хадцета, директора Центра за међународне студије Универзитета "Свети Томас" у Хјустону, Стива Мајера, бившег шефа одељења ЦИА за Балкан, Саре Флаундерс, директора Центра за међународну акцију која је прва обнародовала улогу Америке у Стратегији сукоба ниског интензитета у студији „Балканска трагедија: непозната улога Пентагона“, 1996, Кис Вибса, холандског обавештајног стручњака, Џона Шиндлера, бившег припадника војнообавештајне службе ДИА, и низа других експерата и новинара (Бајднера, Маршала, Елзнера, и др.). У њиховим радовима, укључујући изворе на које се они позивају, детаљно је разобличена дуго скривана истина о стварној улози САД и чланица НАТО у разбијању Југославије по моделу Сукоба ниског интензитета, који укључују и ФИД операције.

На тај начин су врло јасно осветлили америчку улогу у припреми, планирању, организацији и извођењу серије грађанских ратова на простору бивше Југославије. У прилог томе надовезују се и недавно објављени радови неколицине европских стручњака. Тако на пример, немачки аутор Вили Вимер, у својим радовима доказује да је НАТО уз помоћ Немачке, а касније и САД, све југословенске ратове припремио и одлучујуће утицао на њихов коначан исход. Приближно исте ставове са њим дели пензионисани немачки генерал Хајнц Локаи у књизи „Der Kosovo – Konflikt – Wege in einen vermeidbare Krieg“.¹²¹ Готово идентичне ставове и запажања у вези са тим, износи бивши немачки адмирал у НАТО, Елмар Шмелинг у својој инспиративној и са мноштво доказа поткрепљеној књизи.¹²² Улогу немачке владе у припремама рата у бившој Југославији изнео је и немачки експерт тајне службе Ерих Шмит – Енбум.

Поред Хрватске, ФИД операције у идентичној или еластично – прилагодљивој форми, ситуацији и простору, у оквиру исте шеме, примењене су у току рата у БиХ, на Космету и у Македонији.

Искуства и поуке из разбијања Југославије и низа грађанских ратова и преврата на њеном простору, у коме је она послужила као полигон за тестирање нових облика примене „Операција изван оружане борбе“ у оквиру Стратегије сукоба ниског интензитета, амерички стручњаци су добијене закључке концептуално обрадили,

¹²¹ Heinz Loquai, *Der Kosovo-Konflikt*, Nomos Verlag, Baden-Baden, 2000.

¹²² Elmar Schmahling, *Die Wahrheit über den NATO-Krieg gegen Jugoslawien*, Artikel Amazon.de, 2000.

аналитички средили, методолошки обликовали и преточили у званична доктринарна, стратегијска и борбена правила својих оружаних снага.

ЗАКЉУЧАК

Модалитети и садржаји америчке Стратегије сукоба ниског интензитета представљају збир геополитичких операција којима се жели, у првом реду, реализација оперативних планова „демократизације“ Русије и претварање њеног ободног дела у земље потпуне „кооперативности“ у циљу овладавања стратегијском полукружном основицом (Бугарска, Мађарска, Чешка, Пољска, Немачка, регија Балтика) за даљи продор ка евроазијском басену. Један од најновијих начина остваривања спољно – политичких циљева, везаних у првом реду за пројекат „Велики Блиски исток“, јесте манипулација становништвом и његово насилно премештање с једног континента на други, Овакав, исламистички „демографски удар“ на централни део Европе и шире, Америка је извела ради додатног ломљења националне кичме Европе и њено држање као савезника у геополитичким координата Новог светског поретка.

Дисциплиновање Европе избегличким таласима из Турске и њена насилна исламизације од стране САД, указује на озбиљност наредних корака које ће, Америка као супер сила, применити према ЕУ као заточеницима и вазалима њене агресивне, империјалистичке политике.

Под притисцима, Немачка је после пола века, наглим повећањем војног буџета, почела са милитаризацијом своје привреде што за последицу може имати претварање источног европског војишта у претпоље одлучујуће битке која би могла да се догоди између САД и ЕУ на једној страни, и Русије, Кине, Ирана и Индије на супротној позицији.

Кратком историјском анализом геополитичких теорија, а у склопу најновијих моделовања снага и средстава америчке Стратегије сукоба ниског интензитета у свом хегемонистичком изразу, можемо подупрети овај аргумент.

С обзиром да постоји корелација екологије глобалног политичког система и међдржавних односа, конзинстентан и компатибилан однос између геополитичких теорија и стратегија хегемонистичких сила, геополитика је основни чинилац и

показатељ смене моћи у глобалној политици, посебно током критичних обртних момената модерне историје успона и пада великих сила.

Геополитичке опсервације и геостратешке сугестије адмирала Махана на прелазу 20. века, постале су фундаментални принципи коришћени од стране англо – америчких (атлантских) поморских сила за контролу стратешке локације ради глобалне хегемоније. Маханове сугестије, од стране креатора светске политике, прихваћене су као камени - међаши спољне политике САД: 1) окупирање Хаваја, 2) контрола над Карибима, 3) изградња канала који би повезивао Атлантски и Тихи океан, 4) изолација ратова далеко од обала САД, 5) развијање савеза ради спречавања утицаја неке државе (containment). Прве три сугестије су примењене док су остале две стални геостратешки принципи америчке спољне политике. Нека друга Маханова предвиђања, као она која се тичу борбе руске копнене силе (Евроазија) и британске поморске силе (Атлантски), важност Сингапура као главне поморске базе и заједничког интереса САД, Велике Британије, Немачке и Јапана у спречавању ширења Русије и контроле Кине, такође су се показале тачним.

Макиндрова теорија „Heartlanda“-а (Централне земље) је био покушај формулисања британске спољне политике у настојању да је оспособи да превазиђе стратешке изазове Немачке, која је тежила контроли средишњег подручја Евроазије. Према његовој геополитици копна, ово централно евроазијско подручје, као језгро евроазијског континента и као подручје недоступно поморској сили, могло би заштитити копнену силу која би желела загосподарити светом из своје континенталне тврђаве.

Наведено централно подручје је окружено унутрашњим полумесецом острва и континента иза Евроазије. Макиндр је проширио „Heartland“ до Централне Азије и померио га источно од реке Јенисеи, назвавши га „Lenaland“. Његова позната геополитичка формула за доминацију у глобалној политици („Ко валада Источном Европом влада Хертландом; ко влада Хертландом влада светским острвима; ко валада светским острвима влада светом“), била је врло утицајна у креирању и обликовању карте Европе након Првог светског рата.

Макиндерово предвиђање да би потенцијал Хертланда у будућности могао бити балансиран Западном Европом и Северном Америком (North Atlantic/Midland Ocean), може бити узето као прва инспирација хладноратовске политике.

Хаусхоферова (Haushoffer K.) теорија о трансконтиненталном блоку као савезу Немачке, Русије и Јапана је била најобухватнија алијанса континенталних сила против коалиције поморских сила утемељене на англо – америчкој поморској надмоћи.

Геополитички разлог за Хитлеров напад на Совјетски савез била је његова амбиција да у пројектованом „Новом поретку света“ изађе у Персијски залив преко Кавказа и да стигне у Индију преко Централне Азије и Авганистана. На тај начин би се материјализовала историјска комуникацијска веза Б-7 немачке геостратегије (Берлин, Будимпешта, Букурешт, Београд, Босфор, Багдад и Бомбај) против колонијалних поморских сила.

Спајкманова модификована верзија Макиндрове теорије о Хартланду, постала је геополитичка основа америчке политике обухвата, блокаде и изолације Русије, и перманентна геополитичка преокупација Вашингтона. Спајкман је тврдио да стварни потенцијал моћи Евроазије лежи у оном што је Макиндер назвао Унутрашњи или маргинални полумесец (Inner or Marginal Crescent), а не у Хартланду. Он је овај простор назвао потенцијалним Римландом (Рубна земља) и дошао са новом формулом: Ко контролише Римланд влада Евроазијом; ко влада Евроазијом контролише судбину света. Назначена геополитичка формула оживотворена у гледиштима Збигњева Бжежинског, представља данас основу геостратешке визије уграђене у спољну политику САД, која се, између осталог, исказује различитим модалитетима и садржајима Стратегије сукоба ниског интензитета.

5.УКЉУЧИВАЊЕ НАТО САВЕЗА У СПРОВОЂЕЊЕ ПРИНУДНИХ МЕРА

Након завршетка прве фазе хладног рата или идеолошког надметања и надгорњавања САД и СССР у трци за квалитетније, убојитије и софистицираније борбене системе са већом прецизношћу и разарајућом моћи, појавио се озбиљан проблем после распуштања Варшавског пакта, шта даље са НАТО-ом? На њега се гледало као на главну полугу очувања премоћи САД у Европи, чиме његова важност превазилази значај свих других. Хенри Кисинџер пише да је НАТО „награда за победу у хладном рату. Њиме је Америка везана за Европу посредством сталних консултативних тела и здружене војне команде. Савез је био основа америчке превласти у Европи и главна институционална веза Европе и САД“.¹²³

Ова реторика имала је за циљ да одврати Немачку и Француску у намери да обједине спољну и безбедносну политику Европе кроз ЗЕУ, и одустану од удруживања европских војних потенцијала у новоформирану војну формацију „Еврокорпус“ како је предвиђено конференцијом у Мадрихту 1992. У ту сврху, представник Стејт департмента, Реџиналд Бартоломју, опоменуо је европске владе да „не успостављају никакве савезе чије би одлуке имале првенство у односу на НАТО“, док је бивши секретар одбране Каспер Вајнбергер изјавио да је Еврокорпус „покушај да се подрије утицај НАТО“.¹²⁴

У тим промишљањима, а упозоравајући и спутавајући америчку моћ, појавили су се критички тонови не само у Европи већ и у америчком политичко – војном естаблишменту.

САД су покушале, или се сматра да су покушале, мање или више једнострано, да постигну следеће циљеве: да промовишу интересе америчке привреде уз помоћ начела слободне трговине и отвореног тржишта; да обликују политику ММФ и Савета безбедности ОУН тако да служи тим истим интересима; да се меша у локалне сукобе у којима има мало или нимало непосредног интереса; да батина друге земље да усвоје економске и друштвене норме које ће после служити америчким економским интересима; да повећа продају сопственог и спречи раст продаје туђег оружја у свету; да диктира избор Генералног секретара УН; да прошири НАТО; да предузме војну интервенцију и да непожељним режимима наметне строге економске санкције; да

¹²³ Хенри Кисинџер: *Diplomacy*, Simon and Schuster, New York, 1994;

¹²⁴ Видети: William Johnsen and Thomas-Durell Young, „*Frances' Evolving Policy toward NATO*“, *Strategic Review*, Summer 1995. s.19;

одређене земље прогласи „црвеним“ и да их изузме из глобалних установа јер одбијају да се повинују америчким жељама.¹²⁵

Овакав критички приступ америчком концепту глобализације од стране евро-америчких аналитичара, приморао је званичнике САД да 1992. године преиспитају Стратегију сукоба ниског интензитета и да је надограде у Упутствима за планирање одбране (Defence Planning Guidance) коју су сачинили секретар за одбрану Дик Чејни, подсекретар за одбрану, Пол Волфовиц, и његов помоћник, Зелмај Калилзад¹²⁶. Наведена Упутства су у суштини предвиђала да САД треба да успоставе сталну глобалну надмоћ и да сви изазови овоме, макар долазили и од америчких савезника, морају бити превладани. У складу с тим НАТО је, у постхладноратовском трагању за сопственим идентитетом, брзим ширењем на Пољску, Чешку и Мађарску, поред осталог, постао главно оруђе за остваривање америчке премоћи у оквиру глобалног међународног поретка, не само у сфери политичког и војног већ и економског интереса као доминантног чиниоца империјалне политике.

Југословенска криза била је пробни полигон укључивања НАТО снага у њено разрешење, пре свега војним путем. Упркос опрезу који је у почетној фази постојао у Здруженој војној команди САД, у министарству одбране и Стејт Дипартменту су се здушно залагали за војну интервенцију „у заштити муслимана“ како су истицали Волфовиц и Иглбергер.¹²⁷

Такође, многи аналитичари у својим једностраним и ратно-хушкашким наступима у циљу придобијања јавног мњења за решавање кризе ратном опцијом, попут Антони Луиса који пише: „Америчка акција је неопходна баш у овом тренутку, пре него што зима и глад заврше посао који су у Босни започели пушке и ножеви. И даље верујем да председник Буш може да делује. Алтернатива овоме је да нас се сећају као оних који су затворили очи пред нацистичким прогонима и убиствима“, отворено су тражили увођење НАТО снага на простор бивше Југославије.¹²⁸

¹²⁵ Самуел Хангтингтон: „*The Lonely Superpower*“, Foreign Affairs 78, no.2. 1999, 37-38;

¹²⁶ Видети: Jim Lobe, „*Hardliners Hard-Liner Led Bush, Iraq Review*“, Inter Press Service, January 9, 2007;

¹²⁷ Давид Биндер: „*Why the US Now Leans on Belgrade*“, New York Times, May 27, 1992;

¹²⁸ Anthony Lewis: „*Closing Our Eyes?*“, New York Times, November 27, 1992;

5.1. Деловање НАТО снага на југословенском простору

Укључивање Европске Заједнице (ЕЗ) у пројекат разрешавања изазване кризе на простору СФРЈ, престављало је претходницу или први предуслов за увођење НАТО-а на међународну сцену преко Уједињених нација, чиме је Америка подјармила Светску организацију и натерала је да ради за њене интересе по следећој хронологији:

1. НАТО је укључен у акцију први пут 16. јула 1992, када су ратни бродови алијансе ангажовани у циљу поморске контроле ембарга. Контролну функцију преобликовао је у борбену акцију командант јужног крила НАТО, генерал Бурда давањем овлашћења да бродови могу ући у борбене акције;
2. Контрола неба је убрзо прерасла у борбену акцију. Савет НАТО је донео одлуку 8. априла 1993, о обарању авиона који се нађу у забрањеним зонама лета. Тако је по први пут оборен авион Војске Републике Српске 28. фебруара 1994.
3. Одлука о заштити УНПРОФОР-а у случају напада, укључујући и ваздухопловну заштиту, донета је на министарском састанку НАТО-а 12. јуна 1993. И то у односу на целу територију БиХ, а не само на зоне безбедности. На ванредном састанку НАТО-а 2. августа 1993. САД су ултимативно захтевале офанзивне акције уз претњу да ће прузети индивидуалне ваздухопловне ударе ако се њихов захтев не усвоји. У то сврху је око 60 борбених авиона пребачено са базних аеродрома из САД, Велике Британије, Француске и Холандије у базе у Италији.
4. У Декларацији НАТО-а од 2. августа 1993. наводи се да су ваздухопловни удари уследили због „тешке ситуације допремања хуманитарне помоћи у БиХ“, а посебно због ситуације у Сарајеву. Међутим, пуковник Пилерс који је био припадник јединице која је извршила масовна бомбардовања од 1. до 4. септембра изјавио је да је циљ ове акције био да се разори инфраструктура како би се онемогућило снабдевање прве линије фронта српске војске. Том приликом први пут је употребљен ракетни систем „Томахавк“ чијим су неселктивним дејством по комуникацијама, мостовима и војним објектима успорене, заустављене, а на појединим деловима фронта и потпуно паралисане одбрамбене операције и тактичке акције српске војске.
5. НАТО је команди јужног крила поверио мисију под називом „Операција заједничког напора“ у чији састав су ушле привремене формације мултинационалних снага из редова земаља-чланица НАТО и одлучено је да се у Босну пошаље дивизија јачине 25.000 војника, с циљем „раздвајања зараћених

страна и пуне контроле над целокупном територијом БиХ“. Пошто је мисија предвиђала, формирала и међусобно повезивала и координирала многе делатности цивилних агенција и организација, оформљена је, између осталих и организација „Снага за примену Дејтонског споразума“ (ИФОР). Бројчана снага ИФОРА-а је обухватала 60.000 војника разних специјалности и профила. За пребацивање њихове опреме и наоружања ангажовано је 50 бродова и 380 железничких композиција. Касније се функција ИФОР-а ширила, па је Савет НАТО донео одлуку да се укључи у пружање помоћи трибуналу у Хагу, при чему алијанса проширује делокруг свог деловања и постаје извиђачко – обавештајна, полицијска и логистичка подршка Трибунала. Припадници ИФОР-а (НАТО) добијали су конкретне задатке у вези хапшења, ликвидације и предаје лица, претежно српске националности суду за ратне злочине почињене на простору претходне Југославије.

6. Формално повлачење снага УН из БиХ и њихова замена НАТО снагама обављена је на сарајевском аеродрому 20. децембра 1993. године. Командант УНПРОФОР-а, француски генерал Жанвије, предао је команду команданту копненеих снага НАТО генералу Вокеру.
7. Етапним проширивањем својих овлашћења и фазним увођењем цивилно – војних послова на простору претходне Југославије, НАТО је, под непосредним командовањем и руковођењем САД, постепено преузимао све полуге власти и тако постао окупациона сила у БиХ, Србији, Македонији итд.

5.2. Операција „Забрањени лет“

Без издашне иностране помоћи и присутства тзв. међународне заједнице са забраном летова ратном ваздухопловству Војске Републике Српске и проглашавањем „безбедних зона“ градова и рејона под контролом муслиманске владе у Сарајеву, велико је питање да ли би се муслиманско-хрватска војска на просторима БиХ уопште даље одржала. Због тога је влада САД у октобру 1992. године обезбедила да Савет безбедности ОУН изгласа Резолуцију број 781 о зони забрањеног летења ваздухоплова у БиХ. Забрана се, наравно, односила на ратно ваздухопловство Војске Републике Српске, али не и на ваздухопловство Републике Хрватске и оне из састава НАТО. Ови последњи су, чак, стављени у позицију контроле неба изнад БиХ како би се наведена резолуција поштовала.

С обзиром на то да је имала вишестрано значење, операција „зобрањени лет“, прецизно је испланирана и врло ригорозно провођена. Непун месец дана по доношењу Резолуције 781 (12.11.1992.), усвојена је још једна резолуција која је омогућавала побољшање контроле лета, а три месеца касније, 31.3.1993. године, одобрено је и обарање авиона Војске Републике Српске. Чак је и за сваки хуманитарни лет хеликоптера са санитарским ознакама морало да се претходно добије одобрење. Већ у првој половини априла над Републиком Српском је била остварена непрекидна контрола њеног ваздушног простора, а вршили су је ловачки и извиђачки авиони НАТО из база у Италији (Авиано) или са носача авиона усидрених на Јадрану. Оваквим поступцима САД и Савета безбедности ОУН, муслиманска војска се заштитила од било какве претње и угрожености борбених позиција од дејстава из ваздуха, а у исто време значајно је умножила доток обавештајно-извиђачких података из америчких штабова, односно штабова НАТО, у којима ни до тада није оскудевала. Команде и штабови америчких, односно, НАТО снага наведеним резолуцијама обезбедили су себи неограничене могућности систематског и детаљног извиђања и снимања из ваздуха целокупне територије бивше Босне и Херцеговине, чији су резултати коришћени и у планирању будућих бомбардерских акција против војних и других циљева на територији Републике Српске.

5.2.1.Хронологија претварања НАТО снага у страну у сукобу

Северноатлантски војни савез као превазиђена хладноратовска институција а преименована и реформисана, у потрази за идентитетом, као оружана снага за остваривање спољнополитичких циљева САД, током разарања СФРЈ, први пут се умешао као „страна у сукобу“, против Војске Републике Српске, 1992. године, увођењем „Зоне зобрањеног лета“ изнад Босне и Херцеговине.

Конкретно, ова одлука је била усмерена против Ратног ваздухопловства и Противваздухопловне одбране (РВ и ПВО) којом су располагале оружане снаге Срба на простору БиХ. Ово је била прва борбена акција НАТО од њеног формирања и носила је кодни назив „Deny Flight“ („Зобрањен лет“).

Крајем 1995. године, у складу са плановима Пентагона и реалношћу на терену, НАТО је претходну операцију проширио на конкретну војну акцију „Deliberate Force“ („Одлучна снага“), чији је циљ био одузимање превласти Војске Републике Српске (ВРС) на терену која је тада контролисала 75% територије БиХ. Након дејства НАТО

авијације по одбрамбеним линијама ВРС, које су истовремено представљале и ваздухопловну подршку нападним операцијама муслиманских јединица Армије БиХ као и хрватских оружаних снага (у првом реду јединицама ХВО), проценат територије БиХ под контролом Срба, спао је на око 67%. Међутим, Република Српска је званично добила простор од 49% територије БиХ који јој је озваничен и међународно признат Дејтонским споразумом.

Прво, непосредно, дејство НАТО на ВРС извршено је 28. Фебруара 1994. године. Обавештајно извиђачки авион „Аwaks“ који је летео изнад Мађарске, у 6:35 часова идентификовао је групу од шест авиона РВ и ПВО ВРС која је вршила дислокацију југозападно од Бања Луке према аеродрому „Удбине“. На његов позив, ловачки авиони Ф-16 Ц, евиденцијског броја 89 – 2137 у 6:45 часова, ракетом „Amiraam“ погодили су први авион, а након пар минута уништена су још три јуришна авиона типа J-21 „Јастреб“.

Друга акција бомбардовања ВРС уследила је у поподневним сатима 10.априла 1994. године, нападом америчких бомбардера на положаје Херцеговачког корпуса по захтеву команданта УНПРОФОР-а генерала Мајкла Роуза кога су његови помоћници лажно обавестили о увођењу оклопних јединица ВРС у напад на муслиманске положаје. Навођење борбене авијације вршили су „посматрачи“ УН из Горажда који су у ствари били припадници специјалних снага британске армије – САС (Special Air Service) и том приликом уништена су два санитарска возила и срушене две куће.

Трећи налет борбене авијације НАТО снага поновљен је 11. априла 1994. По истој процедури и са истим образложењем. Међутим, амерички ловци бомбардери Ф/А-18Ц из ескадриле ВМФА-251 морнаричког корпуса америчких оружаних снага, смештених у бази Авијано на северу Италије, уместо војних циљева, бомбардовали су српско село Баре.

Приликом четвртог бомбардовања ВРС, тачније 15.априла, између Сарајева и Горажда, ПВО ВРС је погодила француски борбени авион „Etandar IVP“ 16. ескадриле француске ратне морнарице који је долетео са носача авион „Klemanso“.

Пети налет борбене авијације НАТО који је захтевао генерал Мајкл Роуз по положајима ВРС, после обарања америчког јуришног авиона А-10 и његовог пада у море пет километара од италијанске обале, је прекинут. Непосредно после овог губитка, с циљем одмазде, у напад на српске положаје крећу борбени авиони британске ратне морнарице из 801. морнаричког сквадрона, са носача авиона „ Ark Royal“. У потрази за циљевима, након избацивања бомби, авион са евиденцијском ознаком

XZ498 типа „Si Herijer FRS.1“, оборен је од стране ВРС, а пилот је искочио из авиона и приземљио се на територију под контролом муслимана. Након тог губитка, опозвани су даљи налети НАТО бомбардера.

Шеста акција бомбардовања положаја ВРС уследила је 5. августа 1994. године, у виду одмазде за претходни напад на хеликоптер „Пума“ из формације француске Копнене војске. Ваздухопловни напад у коме је учествовало 22 бомбардера, због уобичајних разлога „неповољних метео услова“ и недовољне обавештајне подршке уништили су једно самоходно оруђе на српским положајима а одбаченим бомбама дејствовали по муслиманским војним снагама и проузроковали велики број жртава.

Током маја 1995. године НАТО је извео седму и осму акцију бомбардовања складишта муниције ВРС. Током одбране, српска ПВО је ракетним системом „Куб“ оборила амерички бомбардер Ф-16Ц што је резултирало моменталним прекидом бомбардовања. Повод за девети налет бомбардера НАТО, односно за операцију „Deliberate force“ („Одлучна сила“), био је познати злочин на пијаци Маркале у Сарајеву 28. августа 1995. за који је без релевантних доказа, НАТО, предвођен политиком САД, оптужио српску страну, иако је то, уз многа опречна и супротна мишљења његових актера као и поступка пред Хашким трибуналом, није доказано. Шта више, од међународних званичника са лица места, оптужени су муслимани за злочин према сопственом народу. Циљ наведене операције, уствари, био је дејство бомбардера по снагама ВРС, посебно по складиштима муниције, командним центрима, комуникацијама, артиљеријским и оклопно-механизованим јединицама. Уз ову операцију, покренута је и акција „Dead Eye“ („Мртво око“) која је имала за циљ да онеспособи радарске и ПВО система. Ова операција бомбардовања ВРС трајала је од 30. августа до 14. септембра 1995. године, чиме је практично покривена цела територија Републике Српске где је, за потребе муслиманске стране, НАТО постао „страна у сукобу“, и тиме, комбинујући политичко – економске притиске и бомбардовање, привремено довео српску војску у неповољан стратегијски положај.

Укупан број бачених убојних средстава на положаје Војске републике Српске износи 1.026 пројектила од чега су 708 вођене бомбе. Укупна тежина бачених експлозивних материја је око 10.000 тона. У току бомбардовања убијена су 152 српска цивила. Тачан број посредних (накнадних) жртава као последица дејства НАТО-а муницијом са

осиромашеним уранијумом је непознат због његовог неограниченог трајања условљеног временом распада у природи.¹²⁹

Бомбардовање Републике Српске од стране НАТО је било почетак, и прво у низу агресија на суверене земље широм света, као завршнице Стратегије сукоба ниског интензитета, а које и дан данас траје. Све земље на које је НАТО извршио напад постале су потчињене њему и западним силама.

5.3. „Забрањене зоне“ на простору Босне и Херцеговине

Следећи управљачки потез владе САД у корист муслимана у БиХ и настављања рата представљало је доношење Резолуције број 824, маја 1993. године, којом су успостављене тзв. безбедне зоне – градови, са непосредном околином, насељени већинским муслиманским становништвом (Сарајево, Бихаћ, Тузла, Горажде и Сребреница са Жепом). Јасно је да су се „безбедне зоне“ поклапале и са највећом концентрацијом муслиманске војске, у којој су се мобилисале, опремале и увежбавале њихове борбене јединице, из њих кретале у офанзивна дејства и у њих се враћале на одмор и попуну. Безбедне или заштићене зоне „постале су срж сарајевског офанзивног војног система“, каже Бодански.¹³⁰

У другој фази рата, како су га испланирали амерички војни стручњаци и муслиманско војно и политичко руководство, која је обухватала период од пролећа 1993. до почетка 1994. године, тежиште је било на стручним припремама оружаних снага за будућа офанзивна дејства (организација, попуна новоформираних јединица, опремање, наоружавање и обука). Безбедне зоне су, засигурно, пружале најповољније услове за извршење ових значајних планова. Сигурни аеродроми у Тузли и Сарајеву могли су да прихватају оружје и опрему из Турске, Сирије, Ирана, Египта, Саудијске Арабије и других исламских земаља, али и из америчких складишта лоцираних у СР Немачкој, мада је један део оружја, муниције и војне опреме стизао муслиманима и у транспортима хуманитарне помоћи – у падобранским пакетима, од којих су неки падали и на територију под контролом Војске РС.

Безбедне зоне, словом свога успостављања, биле су предвиђене за демилитаризацију. У њима није смело бити војних или паравојних, наоружаних муслиманских јединица, као

¹²⁹ Извор: <http://serbian.ruvr.ru/2013-9-17/Godishnjica-NATO-agresije-na-Republiku-Srpsku/>

¹³⁰ Јосеф Бодански: *Неки то зову мир*, Југоисток, Београд, 1998.

што ни српске снаге нису смеле да на њих врше војне нападе. А како су се у њима, у моменту доношења резолуције Савета безбедности ОУН нашле муслиманске војне јединице, задатак снага УНПРОФОР-а био је да их разоружају. Међутим, у пракси је ова, као и све друге резолуције Савета безбедности била необавезујућа за политичко руководство ФБиХ, а тиме и за њихове паравојне саставе. Врхунац бешчашћа међународних снага које су биле задужене за реализацију званичних међународних докумената и резолуција, представља пример разоружања 28. дивизије армије ФБиХ у безбедној зони Сребреница, где је, предато, и то пред ТВ камерама, неколико старих пушака, мина и бомби, док је наоружаним сребреничким муслиманима под командом Насера Орића, омогућено не само да задрже лако и тешко наоружање, него су и дооружавани уз сагласност оних који су формирали „безбедносне зоне“. Њихово место, значај и улога, обавезивали су само српску страну.

Још типичнији је случај са „заштићеном зоном“ Бихаћ. Користећи почетни војни успех на Купрешкој висоравни и проблеме које је Војска Републике Српске имала у стабиловању своје одбране, 5. корпус тзв. Армије Босне и Херцеговине одлучио се крајем 1994. године на овладавање територијом унско-санског кантона, користећи као полазну основицу простор који је био проглашен „заштићеном зоном“ - Бихаћко-цазинску регију. И овде су снаге УНПРОФОР-а, формално, биле обавезне да изврше демилитаризацију „заштићених зона“, што никада нису урадиле.

После почетних успеха 5. муслимански корпус је овладао са око 350 до 500 квадратних километара територије.

Ценећи новонасталу ситуацију, а поготово развученост снага 5. корпуса, Главни штаб Војске РС одлучио се на противудар, с тим да у првој фази заустави даље напредовање снага противника и пређе у противнапад, а у другој, да га потпуно војнички порази. После прве фазе снаге Војске РС нашле су се у самом предграђу Бихаћа, избивши са два мостобрана у рејон Перне, чиме је, практично, створила услове за потпуно војничко уништење снага 5. муслиманског корпуса. Штаб територијалне одбране Бихаћа за тај период (новембар-децембар 1994. год.) процењивао је као најтежи, у коме су снаге 5. корпуса за само два месеца претрпеле губитке од око 400 мртвих.

Како је потпуни војнички пораз 5. муслиманског корпуса постао сасвим извештан, америчка администрација је, преко, изасланика председника Клинтона, бившег председника Џ. Картера, зауставила ову операцију Војске РС, дефинисале нове границе „заштићене зоне“ и наметнула четворомесечно примирје, чиме је спасила 5. корпус од

уништења. А евентуалним поразом овог корпуса Војска РС би била дошла у велику стратегијску предност, јер би целим простором дошла у физичку везу са Републиком Српском Крајином и њеном војском. Нема сумње да би такав развој догађаја имао пресудан утицај и на судбину Републике Српске Крајине.

Може се закључити да су „безбедносне зоне“ које су одређивале и формулисале инструментализоване међународне организације, у првом реду ОУН, од стране америчке администрације, имале двојну улогу: прво, да спрече снаге босанских Срба да овладају стратешким правцима и рејонима, и друго, да послуже као војничке базе припадницима армије БиХ, из којих ће несметано изводити борбена дејства према српским положајима и не заштићеним цивилима српске националности, а затим се безбедно враћати под заштиту међународних снага у тзв. „безбедним зонама“.

Своју дисциплиновану, добро плаћену каријеристичку службу једној промашеној политици владе САД из периода 1991-1995. године, коју је као амбасадор у Југославији следио, Ворен Зимерман је исказао једним симптоматичним чуђењем: „Још ме збуњује зашто су се команданти УНПРОФОР-а ... тако добро слагали са војском босанских Срба и њеном тврдњом да све стране чине злочине.“ Не налазећи, или избегавајући право објашњење, г. Зимерман се у недоумици пита: „Да ли је то било због правог војничког изгледа српске војске насупротив одрпаним Босанцима у патикама? Или због пропуста да се схвати како је овај рат почео и зашто је уопште вођен.“ У сличном тону о истој појави говори и лорд Овен у својим успоменама из периода када је као копредседник водио међународну конференцију о бившој Југославији: „... било је ужасно слушати како неки генерали у Сарајеву – Канађанин Мекензи, Француз Морион, Белгијанац Брикмон, затим британски генерал Роуз и Смит пре њега, бивају лично критиковани у Сарајеву и Америци, да су просрпски настројени, док су настојали да спроведу и хуманитарни миротворни мандат који захтева непристрасност ... Главни недостатак концепта „безбедних зона“, са становишта војске ОУН био је што је Савет безбедности ОУН дозвољавао муслиманима да изигравају све одредбе у вези са разоружањем.“

„Поводом многих од наведених спорних питања Савета безбедности ОУН се под притиском САД чак није ни трудио да се претвара да је потпуно непристрасан. Политичари, амбасадори и војни саветници желели су да команданти снага ОУН одражавају на терену њихова политичка опредељења.“

5.4. Проглашење „заштићених зона“ у Хрватској

Основним концептом Венсовог плана предвиђено је стављање одређених региона у оквиру административних граница Хрватске под привремену заштиту мировних снага ОУН, под називом „заштићене области Уједињених нација“ - United Nations Protected Areas (UNPA).

Планом је, такође, предвиђено да ове области буду демилитаризоване, а реч је о територијама на којима Срби чине већину становништва, или пак бројну мањину, и где су међусобне напетости довеле до оружаних сукоба, како је то експлицитно наведено у тачки 8. Венсовог плана. У концепту Венсовог плана је наведено и то да су специјални услови у „заштићеним областима“, како их је квалификовао генерални секретар ОУН, Бутрос Гали, привременог карактера и не прејудуцирају исход политичких преговора за свеукупно решавање југословенске кризе.

Треба напоменути да је овај принцип из Венсовог плана поново потврђен у Резолуцији Савета безбедности ОУН број 743, од 21.2.1992. године, којом приликом је, између осталог, речено да мировни план ОУН и његово спровођење не прејудуцирају услове за постизање политичких решења у Југославији.

Венсовим планом су предвиђене три зоне, или области, које се стављају под заштиту мировних снага ОУН:

1. Источна Славонија – „Исток“
2. Западна Славонија – „Запад“
3. Крајина – „Југ“

Зону „исток“, према понуђеном плану, чине општине: Бели Манастир, делови општине Осијек, источно од града, општина Вуковар као и одређени број села у крајњем источном делу општине Винковци.

Зону „запад“ чине општине: Грубишно Поље, Дарувар, Пакрац, западни делови Нове Градишке и источни делови Новске.

Зону „југ“ чине општине: Петриња, Глина, Двор на Уни, Вргин-Мост, Војнић, Слуњ, Кореница, Доњи Лапац, Грачац, Обровац, Бенковац и Книн.

Основни циљ ангажовања мировних снага ОУН у Југославији садржан је у формулацији да се створе услови за мир и безбедност потребни за преговоре о свеукупном решењу југословенске кризе, а у конкретно наведеним зонама под заштитом ОУН – да се обезбеди њихова демилитаризација и да све особе које живе у тим областима буду заштићене од страха и оружаних напада.

Прецизирање границе „заштићених области ОУН“ - речено је у плану – оставља се у дужност претходницима УН које су испољиле пристраност на штету српске стране.

Међутим, та пристрасност људи из претходнице ОУН, који су на свој начин и у корист Хрватске тумачили формулацију о разграничењу из Венсовог плана, није била мала. Уместо напорног рада на терену, за многе од њих је било једноставније прихватити као принцип административне границе побројаних општина у плану и не знајући да су многе од тих граница повучене у Хрватској још 70-их година, очигледно у намери да Срби у Хрватској у што мање општина буду у бројној већини, односно да се у успостављеним зонама нађу у значајнијој мањини него што су били пре избијања грађанског рата.

Неке од претежно српских општина у овој новој подели су нестале. Такве су, на пример, биле општине: Окучани, Плашки, Медак, а њихова српска насеља су једноставно припојена Новској, Градишкој, Огулину и Госпићу. Само тамо где се то није, из очигледних разлога, могло задржане су општине са претежно српском већином: Глина, Книн, Двор на Уни, Војнић, Кореница и Доњи Лапац.

А и делимичан поглед на национални састав једног броја општина у Хрватској из тога периода илустровао би ову тенденцију, а тиме и неправду према делу српског становништва које је остало ван «заштићених зона», па чак и изван тзв. ружичастих зона. На пример, у општини Вировитица, која је у целини остала ван заштићених зона, са укупно 47.417 становника, од којих су 33.562 Хрвати, а 7.305 Срби – дакле овде су Срби у незнатној мањини. Па чак, када би им се прибројало и 5.135 Југословена, за које се зна да су претежно српског порекла, онда би и они у овој општини, са 12.500 ушли у категорију знатне мањине.

Са демографског аспекта мора се узети у обзир да су Срби у овој општини у знатној мањини, али су и у већини у 27 од укупно 69 насеља, што претходница ОУН у разграничењима уопште није узела у обзир.

Слична овој је и ситуација у још неколико општина, као што су: Подравска Слатина, у којој је преко половине насеља српских, тј. од укупно 71, 36 је српских насеља, Славонска Пожега, у којој је од 204 насеља, 68 српских, или 1/3 насељавају Срби, Новска у којој је од 37 насеља, 12 српских итд.

Међутим, код општина које су делимично ушле у заштићене зоне, као што су Нова Градишка и Новска, однос српских и хрватских насеља изгледа овако: у Новској је од 37 насеља 12 српских, а у Новој Градишци од 90 насеља, 30 је српских. У оба случаја је

реч о знатној мањини – до 1/3, па ипак, целе ове општине нису ушле у „заштићене зоне“.

Исто тако су могли, а нису то урадили, да при одређивању граница УНПА, наведених у плану, узму у обзир резултате легитимних референдума српског народа, одржаних крајем 1990. и почетком 1991. године. Поштујући резултате изјашњавања грађана на овим референдумима је извршена територијална реорганизација неких општина у западној Славонији, Лици, на Банији и Кордуну. Тако се, на пример, пре оружаних сукоба, српско становништво дела општине Славонска Пожега референдумом, сасвим у складу са позитивним законима Хрватске, припојило општини Пакрац. На исти начин су на Банији и Кордуну формиране нове општине: Карловац – Крњак, Сисак – Цапраг, Плашки итд. Све ове легитимне промене у Хрватској, претходнице ОУН нису узеле у обзир.

Да би отклонила неспоразуме и могуће нове спорове, влада СР Југославије 10.априла 1992. године предложила је Савету безбедности четири принципа за превазилажење насталих неспоразума:

1. Границама зона треба обухватити територије на којима су се водили сукоби, где је дошло до егзодуса становништва, а где српски народ представља еничку већину, односно значајну мањину, како би се успоставио стабилан мир и обезбедио повратак исељених лица.
2. Свако насеље са доминантним српским становништвом на рубном подручју садашње линије додире сукобљених страна требало би да буде у заштићеној зони, а насеља са већинским хрватским становништвом не морају бити обухваћена зонама.
3. У подручју западне Славоније извршило би се такво одређивање граница зона које би обухватиле сва насеља са већинским српским становништвом, с тим што насеља са већинским хрватским становништвом на рубним подручјима треба изоставити из зона под заштитом Унпрофора.
4. Потребно је успоставити војну посматрачку мисију снага Унпрофора у подручјима у којима живе веће концентрације српског становништва, која су у близини зона под заштитом мировних снага ОУН.

Међутим, све ове принципе Савет безбедности ОУН је само делимично прихватио. Наиме, званично су границе зона остале по Венсовом плану, а у насељима са већинским српским становништвом или онима у којима Срби чине знатну мањину, а

налазе се изван зона заштићених области, постављени су посматрачи ОУН, а за таква подручја уведен је нов назив – *ружичасте зоне*.

У Резолуцији 762 Савета безбедности од 30.6.1991. године, која је у целини посвећена тзв. ружичастим зонама, предвиђено је да се из њих, под контролом Унпрофора и посматрачке мисије Европске заједнице, повуку снаге хрватске армије, као и снаге територијалне одбране и свих осталих нерегуларних јединица, али да се у њима обнови хрватска власт. Ове зоне су остале под јурисдикцијом владе Републике Хрватске. На тај начин је тачка 7. Венсовог плана, према којој се улога ОУН састоји у обезбеђивању демилитаризација и ових подручја и даје гаранција да сва лица која у њима живе „буду заштићена од страха и оружаног напада“, само делимично проведена у живот. Отуда и закључак да се може сматрати ослобођеним и својим само оно што су јединице војске Српске Крајине, саме и уз помоћ јединица ЈНА док су се ове тамо налазиле, успеле да ослободе. Све остало је изгубљено или спорно.

И у овим преговорима се показало шта значи немање ваљаних процена и предвиђања. А илузија да ће се и друге стране у преговорима (међународна заједница и хрватска власт), као и југословенска и српска, доследно и поштено односити према постигнутим договорима и уговорима показала се штетна по српску страну.

Међународни чиниоци умешани у југословенску кризу су на сваком новом договору „заборављали“ обавезе и обећања са претходних споразума и договора и преузимали нове, које су опет настојали да изиграју или значајно ревидирају чим им се то показивало прагматичним а при том одговарало тренутним или накнадно конструисаним и прилагођеним условима новог геополитичког пејзажа одређених центара моћи потчињених политици хегемоније од стране САД.

Одвраћањем ЈНА од своје уставне обавезе, и искључивање сваког облика њене (само)одбране, а у циљу измештања из зона борбених дејстава као озбиљног чиниоца са респектованим наоружањем и војном опремом, Венсов план је предвидео и по хитном поступку допринео: а) делимичној деблокади њених гарнизона у Хрватској и б) релативно уредној евакуацији највећег процента њеног наоружања и опреме из ове републике, укључујући и делове војне индустрије, првобитно на простор БиХ, а касније у Србију и Црну Гору.

5.4.1. Размештај снага УНПРОФОР-а

Према Венсовом плану, снаге Унпрофора у Југославији предвиђене су на око 10 батаљона, плус 100 војних и око 500 полицијских посматрача, уз неопходно цивилно и војно особље за подршку.

Главна команда Унпрофора првобитно је смештена у Сарајево, а две регионалне команде у Загребу и Београду. Према одлуци главне команде, потчињене команде сектора су биле лоциране у Книну, Топуском, Дарувару и Ердуту.

Такође је било планирано да мировне снаге буду упућене и распоређене у три области под заштитом УН које су због специфичности циљева УН у њима подељене на четири сектора (означени као сектори E, S, N i W): сектор E (исток) обухвата источну Славонију, укључујући и области Барање и Западног Срема; сектор S (југ) захвата јужни део области Крајине (Лика, Книнска крајина) под заштитом УН; сектор N обухвата северни део области Крајине (Банија, Кордун) под заштитом УН; сектор W (запад), који се простире на подручје Западне Славоније.

У првој смени националних контингента, у саставу снага Унпрофора на територији Југославије нашли су се:

- батаљон из Кеније –у Бенковцу,
- батаљон из Француске –у Грачцу,
- батаљон из Чешке –у Титовој Кореници,
- батаљон из Пољске –у Слуњу,
- батаљон из Нигерије –у Глини,
- батаљон из Данске –у Костајници,
- батаљон из Јордана –у Новској,
- батаљон из Непала –у Старој Градишки,
- батаљон из Канаде –у Дарувару,
- батаљон из Аргентине –у Грубишном Пољу,
- батаљон из Белгије и Луксембурга –у Белом Манастиру и
- батаљон из Русије –у Клиси (источна Славонија).

Следећи искључиво политику спољњег чиниоца и сецесионистичких снага у процесу разбијања Југославије, без обзира на то што су сви национални контингенти стављени под јединствену команду Унпрофора у Југославији, у извршавању своје основне улоге њихова реализација наменских задатака била је потчињена политици свеских центара

моћи. Њихово схватање дужности често је зависило од њиховог персоналног састава, а свакако и утицаја државе из које су. Тако се, на пример, у аргентинском батаљону, међу његовим припадницима, нашао и један број синова усташких емиграната, ранијих чланова најекстремнијих усташких организација, а у саставу француског контингента, такође се поред једног броја других белосветских авантуриста, нашао и један број југословенских емиграната, најразличитијих опредељења, који су, из разноразних разлога, били наклоњени хрватских сецесионистима. Од људи са оваквим опредељењима и прошлости није се ни могло очекивати да се непристрасно понашају на терену. Тиме се донекле, и може објаснити неометана агресија хрватских снага у току 1993. године на територији под заштитом УН на Миљевачком платоу, у рејону Масленице и Дивосела (Лика). Агресија је извршена буквално кроз редове француског батаљона Унпрофора.

Планом размештаја је предвиђено да заштитне снаге УН, након размештаја и комплетирања контингента УНПРОФОР-а по секторима, отпочну са преузимањем одговорности у њима, односно са остваривањем почетних функција и задатака који су им у оквиру мандата поверени. Процес преузимања одговорности по секторима предвиђен је да буде реализован по етапама. У првој етапи остварује се обострано повлачење снага и свих врста тешког наоружања (минобацача, ракетних лансера, артиљеријских оруђа и тенкова) на најмању удаљеност од 30 км од линије додира сукобљених страна.

Обострано повлачење снага биће верификовано трипартитним споразумом између снага у сукобу и УНПРОФОР-а. У другој етапи треба да се обави демилитаризација области под заштитом УН – УНПАС зона која би се извршила под контролом ЈНА и надзором УНПРОФОР-а по посебном утврђеном плану.

У трећој етапи, уследило би повлачење јединица ЈНА из области под заштитом УН, а у четвртој, последњој етапи, уклањање сви минских поља са простора у оквиру тих области УНПАС у одговорности јединица које су их постављале.

На основу рада и постигнутих резултата приликом реализације основних задатака, може се констатовати да је већина контингента УНПРОФО-а имала манипулативни карактер и да је од „чињења до нечињења“ у својим зонама одговорности била потчињена интересима својих влада и држава из којих су долазили, односно, у остваривању циљева САД и земаља чланица НАТО.

5.4.2. Проширивање мандата мисије УНПРОФОР-а кроз прерастање мировних мисија у операције наметања мира

Следећи спољнополитичке циљеве пројектованих националних интереса у глобалној агенди безбедности по моделу „стварања и управљања кризом“ на простору СФРЈ, из широке палете активности стратегије сукоба ниског интензитета, САД су инструментализацијом ОУН, а посебно економским притисцима и уценама успеле да у великој већини резолуција, које је усвојио Савет безбедности УН, буде утврђено „постојање претње миру“, тј. најнижег степена опасности по светски мир и безбедност. Тако је Савет безбедности утврдио да унутрашњи оружани сукоби у претходној Југославији, праћени спољним мешањем, представљају претњу миру, и тиме, захтевају примену Повељом утврђених принудних мера.

У случајевима Сомалије, Руанде и Ирака (у овом последњем случају након што су применом одредаба предвиђених у чл. 42. Повеље, отклоњени резултати агресије на Кувајт), Савет безбедности је утврдио да масовна кршења права човека, до којих је у тим земљама дошло, такође представљају претњу међународном миру и безбедности. Ту квалификацију Савет безбедности даје и унутрашњим критеријумима у Хаитију ((што је у суштини био државни удар). Најзад (и ту је, по свему судећи, отишао најдаље), као претњу миру оквалификовао је и понашање владе Либије која је одбила да изручи лица осумњичена за терористички акт против цивилног ваздухопловства!

О злоупотреби овлашћења од стране Америке и наметању воље великих сила говоре и следеће одлуке Савета безбедности: 1) одлука о принудним мерама против Ирака о начину накнадне штете проузроковане ратним операцијама на Кувајт, што се раније, иначе регулисало мировним уговорима; 2) одлука о оснивању „ад хоц“ међународних трибунала за злочине почињене на територији претходне Југославије, затим и за оне почињене на територији Руанде, што је иначе регулисано међународним конвенцијама и слично.

У својим резолуцијама, почев од Резолуције 713 (1991), којом се укључио у решавање Југословенске кризе, па до Резолуције 743 (1992) од 21. фебруара 1992. године, којом је одлучио да формира снаге УН за заштиту (УНПРОФОР) у Југославији, Савет безбедности је остао доследан у оцени: да ситуација у Југославији представља претњу међународном миру и безбедности; у подсећању на своју примарну одговорност, на основу Повељу УН, за очување међународног мира и безбедности; у предузимању мера

и акција које само делимично произилазе из одредби главе 6 (поседовање, добре услуге) и главе 7 (завођење општег и потпуног ембарга на увоз оружја и војне опреме у Југославију), а највећим делом припадају механизми мировних операција УН, условљени Резолуцијом „Уједињени за мир“; у инсистирању на подели одговорности у вези са југословенском кризом (позивом на главу 8 из Повеље), при чему је европској заједници препуштено да, преко установљених аранжмана (Конференција о Југославији) и уз подршку Конференције о европској безбедности и сарадњи, (ОЕБС) обезбеди мирно и споразумно решење југословенске кризе, а за себе задржи улогу ефективног одржавања мира, мировном операцијом у Југославији за употребу Заштитних снага УН (УНПРОФОР).

У свему томе не би требало да буде ничег спорног, уколико би се пошло од, у међународним форумима доминирајућег, становништва да су међународни мир и безбедност признати као врховна вредност, односно универзални циљ ради чије заштите Савет безбедности може да прибегне употреби свих механизма и средстава, који му у ту сврху стоје на располагању, а који су предвиђени Повељом УН.

Међутим, потврђујући своје резолуције, које је од 25.септембра 1991., доносио у вези са југословенском кризом, али и дубоко забринут због тешког стања у појединим подручјима Југославије, посебно због брзог и насилног погоршања ситуације БиХ, Америка је издејствовала да Савет безбедности, 15.маја 1992., усвојио нову резолуцију 752 (1992)¹³¹, која је већ наговестила радикалан заокрет у његовом односу према збивањима на југословенском простору. Несумњиво је да се Савет безбедности, овом резолуцијом, одлучио на предузимање радикалних потеза и због тога је 4.маја 1992., дошло до трагичног инцидента у којем је изгубио живот један члан Посматрачке мисије ЕЗ, а безбедност особља УНПРОФОР-а у БиХ, а поготово у Сарајеву, угрожена је до саме доње границе толеранције.¹³²

Савет безбедности је овом резолуцијом, најпре, нашао за сходно да подсети на одредбе главе 7 Повеље УН и улогу коју, с тим у вези, има Европска заједница у оквиру трипартитних преговора о уставним аранжманима за БиХ, и да затражи од свих страна у сукобу у БиХ да одмах прекину непријатељства и „неодложно и потпуно поштују прекид ватре потписан 12.априла 1992., као и да сарађују са Европском заједницом ради постизања хитног политичког решења путем преговора“.

¹³¹ Документ СБ ОУН С/23927

¹³² Непосредно након доношења Резолуције 752 од 15.маја 1992. године, а због наглог погоршавања безбедносне ситуације и ескалације рата у Сарајеву, генерални секретар ОУН је наредио премештање Главног штаба УНПРОФОР-а из Сарајева у Београд.

Већ је у следећој тачки (4) Резолуције 752, Савет безбедности је радикализовао и проширио своје захтеве тиме што је тражио да „оне јединице ЈНА и делови хрватске војске који се налазе у БиХ морају или да се повуку или да се повинују власти БиХ тј. муслиманској власти или да буду распуштени и разоружани, а њихово оружје стављено под ефикасни међународни надзор“. Оваквим захтевом, Савет безбедности је изричито декларисао своју одлучност да по сваку цену заустави ратне сукобе у БиХ, али опет повлачењем једностраних потеза и игнорисањем бар три основне чињенице. *Прво*, Савету безбедности није могла да буде непозната чињеница да су у БиХ на сцени грађански рат, међунационални оружани сукоби (са елементима међуконфесионалних сукоба), у коме свака од националних заједница поред мањег или већег ослањања на спољну војну подршку, користи и своје аутономне, углавном локалне оружане формације. *Друго*, није требало, а игнорисала се чињеница да оружане формације двеју националних заједница (и спољне снаге које их подржавају), изводе мање или више координирана борбена дејства против оружаних састава треће националне заједнице, што је поново дошло до изражаја од марта 1994., након формирања муслиманско-хрватске федерације у БиХ. И *треће*, превидела се такође чињеница да у институцијама власти Републике БиХ нема легитимних представника једне од три националне заједнице-српске, и да су, шта више, они стављени ван закона управо од оне власти чијој ингеренцији треба повинovati све политичко - правне институције, привредне организације и потчинити војне формације на тој територији. Ако све ове чињенице нису биле непознате Савету безбедности и уколико се, уз то, Савет није потрудио да понуди поуздане гаранције за заштиту српске националне заједнице, која би испуњењем његових захтева остала без своје војске, тада није јасно на шта је Савет безбедности рачунао постављањем таквог захтева ако се унапред знало и лако могло проценити да се његово остваривање на такав начин не може обезбедити.

5.4.3. Превласт америчке доктрине хуманитарног интервенционизма над мировним мисијама ОУН

У раздобљу након завршетка прве фазе хладног рата, пројектовани сукоби у Хаитију, Авганистану, Ираку, на Балкану и у области субсахарске Африке, нагостили су практичну примену америчке стратегије сукоба ниског интензитета у којој ће доминантну улогу имати изазивање грађанских ратова заснованих на етничким и верским сукобима. Ови антагонизми који прате злочине, депортације, избеглиштва,

велике људске патње и жртве као и материјална разарања, у хаосу и незнању грађанских ратова, послужиће САД као темељ за изговор о „неопходности“ примене „хуманитарних“ интервенција као би се ублажили или евентуално спречили разорни ефекти локалних (произведених) сукоба.

Најзначајнија по обиму и најсложенија по својим садржајима, од свих њених примена, свакако је „хуманитарна“ интервенција којом је разграђена СФРЈ, а посебно њено практично деловање у Хрватској, Босни и Херцеговини и на Косову и Метохији која је, више него било која друга изразила огроман утицај на усвајање и уобличавање доктрине хуманитарног интервенционизма, а самим тим, изазвала опречна мишљења интелектуалне јавности, стручне елите, војних стратега и геополитичара у расправи о њој.

У овом раду се расправља о улози САД у разградњи СФРЈ, односно о спољном уплитању у југословенске ратове с циљем да укаже у незаобилазну, непосредну и одлучујућу улогу спољних чинилаца и заузме критичан став према доктрини „хуманитарног“ интервенционизма, како у Југославији тако и уопште. Сведоци смо да је спољно уплитање, између осталог, било један од главних узрока сукоба. Подржавајући, обучавајући, наоружавајући и непосредно припремајући паравојне терористичке групације настале као партијске милитантне организације у функцији оружане сецесије Словеније и Хрватске, „хуманитарна“ интервенција у оквиру америчке стратегије „стварања и управљања кризом“, покренула је распад Југославије и иницирала ратове који су за њом уследили. Каснија уплитања од стране других чинилаца (ОУН, ЕУ, КЕБС, НАТО) послужила су само да се рат интензивира и прошири по унапред задатој шеми. Дакле, интервенција са стране није разрешила или ублажила сукоб. Напротив, она је учинила да до сукоба дође, а касније, увела га у жељену спиралу насиља у којој ће, САД, по својој процени, активирајући НАТО снаге, сврстати се на једну од страна у сукобу.

Супротно томе, Саманта Пауер у једној од својих књига који третирају рат на Балкану напомиње: „Креатори политике у САД нису учинили скоро ништа да спрече злочин. Пошто се сматрало да пуки геноцид не може да угрози *виталне националне интересе*,

високи званичници САД нису му придавали значајну пажњу. Кључно питање је зашто САД стоје у приправности?¹³³

Међутим, многи новинари и научници нису заговорници и заступници званичне политике и сматрају да „хуманитарни“ интервенционизам, не само да не стаје у одбрану универзалних вредности, већ их смишљено подрива примењујући различите атрибуте, снаге и средства у његовој примени.

Идеја водила хуманитарног интервенционизма је давање предности појму људских права над правима држава и влада¹³⁴

Поједини креатори новог светског поретка у овире стручних кругова из области међународних односа који заступају ову парадигму, сматрају да је раније била пренаглашена сувереност држава и њој придружено право државних званичника и владиних службеника да делују у складу са „својом вољом“, без уплитања са стране. Спољна интервенција, тобож незаинтересоване силе, сматра се решењем овог проблема, које ће ослободити угњетене и ублажити људску патњу при чему се потпуно запоставља и игнорише главни циљ интервенције који одсликава искључиво постизање спољнополитичких циљева силе која интервенише.

У коренито измењеним стратешким и геополитичким условима, америчка спољна политика претставља производ силе и моћи оличен у националним интересима САД. Америка је уз помоћ НАТО одлучивала о светским пословима при чему је у сенку сопствене моћи ставила међународно-правни поредак и главни део структуре међународних организација, у првом реду ОУН. Из тога произлази чињеница да САД издвајају себе изнад међународне заједнице. За постизање такве глобалне моћи и одржавања глобалне империје, створен је читав арсенал спољнополитичких акција и нова матрица деловања међународних организација чији су главни финансијер САД при чему се „превентивни рат“ проглашава америчким правом, а „одговорност за заштиту“ (као нови доктринарни документи), непоштовањем интереса САД што представља повод за употребу силе на глобалном нивоу. Један од твораца ових доктрина, Хенри Кисинџер је признао да када се „амерички интереси сударају са интересима других држава, Америка има обавезу да прибегне сили, да би тријумфовала“¹³⁵

Овако припремљена и презентована стратегијска одређења, Џорџ Буш (млађи) је верификовао: „САД су се определиле за предупредујуће акције („превентивни рат“),

¹³³ Samantha Power: „*A Problem from Hell*“, *America and the Age of Genocide* (New York: Haper Collins, 2002.)

¹³⁴ David Chandler: *From Kosovo to Kabul: Human Rights and International Intervention*, Pluto, London, 2002.

¹³⁵ Henri Kissinger, *Diplomatie*, Fayard, Paris, 1996.

ради супротстављања сталним претњама нашој националној безбедности, чак када траје неизвесност о тренутку и месту напада непријатеља.“ Он сматра да би у овом случају „свака равнодушност била катастрофална“. Једино ће процена САД коначно одлучити о добру и злу, о миру и рату.“¹³⁶

Збигњев Бжежински, један од креатора доктринарних политичких поставки САД, закључује да америчка спољна политика има „три главне геостратешке заповести: спречити сукоб између вазала (у првом реду земаља чланица Европске уније – примедба М.Ж.) и држати их у стању зависности, што се оправдава гарантовањем њихове безбедности; унапредити послушност тако стечених поданика; спречити варваре да образују офанзивне савезе“¹³⁷, при чему су савезници САД „вазали“, а сви други „варвари“.

На основу изнетог званичног америчког става по питању „хуманитарног“ интервенционизма може се сагледати однос САД према међународним организацијама и органима који су, у оквиру постојећих међународних норми, овлашћени да делују у смислу раздвајања сукобљених страна и спречавања ширења рата у виду мировних мисија УН.

Инструментализацијом ОУН од стране Америке као и Међународног суда правде довело је до битних разлика између традиционалних мировних мисија које спроводе УН и „хуманитарних“ интервенција у режији САД.

Америка је успела да традиционалне мировне мисије, које су се заснивале на глави 6. Повеље УН, модификује и њихово покретње услови усвајањем резолуција сходно глави 7.

Мировне операције УН почивају на замисли да је њихово војно ангажовање другоразредне важности. У перцепцији њихових интересовања је да се сукобљене стране раздвоје а потом посредовањем и преговорима између њих постигне међусобни политички договор. Сходно улози, припадници мировних мисија су опремљени и наоружани искључиво лаким пешадијским наоружањем које користе у евентуалној самоодбрани.

Сагледавајући разлике између „хуманитарних“ интервенција, које неки сматрају новим видом мировних операција, и ранијих традиционалних мировних мисија, професор, др

¹³⁶ Говор Џорџа Буша 29.јануара 2002. Види: Момчило Пудар, *Америка против себе и света*, Филип Вишњић, Београд, 2006.

¹³⁷ Збигњев Бжежински, *Le Grand Echiquier*, Hachette, Paris, 1997.

Бојан Милисављевића, запажа: „Нове мировне мисије одликује увећање и усложњавање у погледу особља мировних мисија. Поред војног које је понекад и теже наоружано, јавља се и наглашена улога цивилног и полицијског особља“¹³⁸.

Разлог тога лежи у чињеници да „хуманитарне“ интервенције имају за циљ успостављање окупационог система који је на подручју БиХ егзистира од 1995., а на Космету од 1999. без обзира на самопроглашеност косовске државе. Другим речима: „Традиционалне мировне мисије имале су функцију раздвајања сукобљених страна, док нове обављају сложене задатке изградње мира или чак привремену управу над територијом.“ Јер, „нове мировне мисије знатно проширују могућу употребу силе, која се и даље креће у границама права на самоодбрану, али уз њено широко схватање.“¹³⁹

Са правне тачке гледишта, пракса хуманитарних интервенција је веома проблематична, пошто Повеља УН не дозвољава уплитање у унутрашње ствари других држава, односно земаља чланица, (осим по одобрењу Савета безбедности)¹⁴⁰. Забрана спољног уплитања потврђена је и 1981. у резолуцији генералне скупштине УН у којој се наводи: „Ниједна држава нема право да се меша, непосредно или посредно, из било ког разлога, у унутрашње ствари или спољне послове било које друге државе“¹⁴¹

Ова дилема имала је за последицу веома тешко постизање консензуса о употреби силе, па тако интервенционисти у појединим случајевима сматрају да неопходно да делују и без одобрења. Хуманитарне интервенције које су производ оваквих околности, врло лако могу бити сврстане у категорију неправних или чак криминалних деловања.¹⁴²

Разлика између ове две стратегије или два приступа решавању сукоба међу државама које се огледају у непристрасном ангажовању мировних мисија УН и хуманитарних интервенција САД, јасно указује на инструментализацију УН од стране његових финансијера (првом реду САД) и потчињавања њиховим геостратешким интересима. С друге стране, пројектују се две перспективе решавања политичких конфликта и сукоба *међу државама* које подстичу ангажовање мировних мисија УН, и „стварање и управљање кризом“ као доминантном стратегијом САД, којом, путем изазивања

¹³⁸ Бојан Милисављевић: „Нове мировне мисије Организације уједињених нација“, Службени гласник, Београд, 2007.

¹³⁹ Исто

¹⁴⁰ Повеља УН (поглавље 1, члан 2, одељак 4) каже: „Све чланице ће се у међународним односима уздржавати од претње силом и угрожавања територијалног интегритета или независности било које друге земље.“ У одељку 7 се наводи да су изузетак „мере“ које произлазе из одобрења савета безбедности.

¹⁴¹ Генерална скупштина УН, „Декларација о недопустивости интервенција и мешања у унутрашње ствари суверене државе“, А/RES/36/103, 9. децембар 1981.

¹⁴² Дејвид Гипс: *Хуманитарно разарање Југославије*, Издавачка књижарница Зоран Стојановић, Сремски Карловци, 2010.

„унутрашњих агресија“ решава *грађанске ратове* у духу унапред пројектованих геополитичких пејзажа.

С тим у вези, професор др Милисављевић, кроз компаративни приступ традиционалним и новим мировним мисијама, закључује: „Док су се традиционалне мировне мисије претежно бавиле решавањем спорова између држава, код нових приметна је њихова доминантна употреба у унутрашњим сукобима, са широким мандатом који или помаже брзом стварању ефективне власти или привременог обављања саме функције власти на одређеном подручју¹⁴³

У вези превласти америчких „хуманитарних“ интервенција над мировним мисија УН, и њихових правих разлога и садржаја, Ендрју Бачевић нуди још једно тумачење које одбацује све хуманитарне мотиве. Клинтон у Босни 1995. и у Србији 1999. „није, како је тврдио, прибегао сили да би спречио етничко чишћење, нити је реаговао на позиве да делује по савести, него да би предухитрио претње кохезији НАТО-а и веродостојности америчке моћи“. Страхоте које су проживљавали становници Космета, тврди он, нису биле баш никакав фактор. Циљ НАТО-ове акције био је „одржати лекцију свакој европској држави која умишља да правила постхладноратовског раздбља не важе за њу.“ Реч је, свакако, о, правилима која поставља Вашингтон. Требало је „потврдити доминантну улогу Сједињених Држава у уједињеној, интегрисаној и отвореној Европи“. Од самог почетка, „идејни зачетници рата имали су на уму да му је сврха одржавање америчке превласти у Европи и спречавање недопустиве могућности да Европа скрене с пута ван домашаја америчког надзора“.¹⁴⁴

ЗАКЉУЧАК

Од формирања НАТО 1949. године до данас забележено је пет доктринарних концепата његових задатака, функција и промена у структури елемената.

До 1954. то је била „Стратегија одвраћања и истурене одбране“, затим „Стратегија масовне одмазде“ до 1960. године, следи „Стратегија флексибилног одговора“ до 1991. године, а потом „Стратегија дијалога, сарадње, партнерства и прилагођавања“ до 1999. године. Након тога усваја се, и временом поклапа са агресијом на СРЈ, „Стратегија кооперативне безбедности“, после које се прокламује „Стратегија модерне одбране“.

¹⁴³ Бојан Милисављевић: *Нове мировне мисије организације Уједињених нација*, Службени гласник, Београд, 2007.

¹⁴⁴ Ноам Чомски: *Хегемонија или опстанак*, Рубикон, Нови Сад, 2008.

У процесу разградње СФРЈ, агресије на СРЈ, потпуне окупације простора Косова и Метохије и претварање протектората исте у самопрокламовану „државу Косова“, као и „меке“ окупације Републике Србије и њено претварање у „експериментални полигон“, НАТО се декларисао као полуга силе у остваривању спољње политике и свеукупне моћи САД.

НАТО је покушао да, обезбеђујући услове и обезвређујући карактер „хуманитарних интервенција“, ублажи и релаксира линију која раздваја „меку“ од „тврде“ моћи коју примењује у склопу окупације и обезбеђења експлоатације региона богатих природним ресурсима.

Америчка политика на Балкану у времену разградње СФРЈ и СРЈ била је у функцији изазивања „унутрашњих агресија“ у виду отворене подршке сепаратистичко – сецесионистичким и паравојно – терористичким унутрашњим чиниоцима, затим, под великим утицајем идеја „хуманитарног интервенционизма“ (Мортон Абрамовић, Мортон Халперин, Лесли Гелб и др.) као и „новог атлантизма“ (Збигњев Бжежински и др.). Без обзира што се реализатори „хуманитарних интервенција“ позивају на либералну традицију међународних односа, садржану у спољнополитичкој детерминанти Вудра Вилсона, оне су, у пракси, изгубиле и потпуно напустиле идеју о неповредивости суверенитета и територијалне целокупности држава на којима почива идеја универзалне колективне безбедности, на штету међународних организација као што су ОУН и ОЕБС.

Заузимањем оваквог става по питању „хуманитарног интервенционизма“, које спроводе НАТО снаге предвођене спољном политиком САД, свесно улазимо у спор са делом литературе која објашњава, тумачи, дефинише и оправдава постојеће и будуће „хумане интервенције“, сагледавајући само њену теоретску поставку, а свесно игноришући реалност на терену и чињенице која она производи у виду последица по људске жртве, материјална разарања и екологију. Стога смо, с правом, на основу досадашњих чињеница, савремени „хуманизам“ америчких интервенција дефинисали као изазивање дестабилизације простора у пројектованој „географији рата“, са аспекта верских и етничких сукоба, при чему се примењује тероризам као облик насиља, а Америка сврстава на једну од страна у сукобу.

Далеко од сваког „хуманитарног интервенционизма“, у спровођењу „Унутрашњих агресија“ (обојене револуције, политичке агресије, посредно наступање, итд.) по моделу „удар споља снагама изнутра“, НАТО се декларисао као носилац логистичке подршке, стручне обуке, борбеног тренажа, опремања, наоружавања, извиђања, обавештајног обезбеђења и непосредног командовања „унутрашњим снагама“ чије су операције имале терористичко – сецесионистички карактер (разбијање СФРЈ), својства геноцида (војна акција „Олуја“ у којој је поубијано или протерано око 280.000 Срба) и злочина против човечности као и екоцида (агресија на СРЈ и штете и последице НАТО дејства пројектима са осиромашеним уранијумом и плутонијумом).

Стратешки циљ вишедимензионалне агресије дугог трајања био је разбијање СРЈ и територијалног интегритета Републике Србије, док су подциљеви били: уништење Војске Југославије, смена актуелне власти, успостављање новог система владања и државне управе, редефинисање економских односа, формирање нових државних целина и њихово увођење у интересну сферу запада, о чему сведочи план „Рутус“ америчке Централне Обавештајне Агенције (ЦИА) из 1997. године.

Нова улога НАТО који се трансформисао у последњој деценији 20. века из одбрамбеног у агресивни савез, тестирана је управо на српским просторима и то на територијама Републике Српске и Републике Србије. Процес је настављен у Авганистану 2001. и 2003. у Ираку, а затим у Либији, Египту, Сирији...

Превременим отварањем америчког геополитичког пројекта „Велики Блиски исток“, инструктори НАТО-а у лику „приватних“ војних компанија, кроз обуку и наоружавање исламских фанатика сврстаних у терористичке колоне за дробљење афричко – азијских држава и формирање „исламског калифата“, за потребе политичко – економско – војних циљева САД, и Америком предвођени, извели су највећу терористичку операцију до сада забележену у историји међународног тероризма чије се непосредне акције, уз велике и недужне жртве, праћене психолошким терором, са азијског војишта преносе на ратиште централне Европе.

Од састанка земаља НАТО чланица у Истанбулу 2006. године и посебно од Лисабонског скупа 2010. године потпуно је промењен начин доношења одлука и ангажовања снага где се у тај процес укључују савезници и партнери Алијансе.

На самиту у Пољској 2016. године, НАТО је, између осталог, усвојио три документа стратегијског значаја: „Званична изјава о Комисији НАТО – Украјина“ (Joint statement of the NATO-Ukraine Commission at the level of Heads of State and Government), „Званична изјава о Комисији НАТО – Грузија на нивоу министара спољних послова“ (Joint statement of the NATO-Georgia Commission at the level of Foreign Ministers), и „Заједничка Декларација о стратешком партнерству НАТО – ЕУ“ (Joint NATO-EU declaration) који недвосмислено потврђују да је НАТО прерастао у класичну агресивну организацију чији је основни мото у „Стратегији сукоба ниског интензитета“ – „променимо срца и умове“.

На крају самита усвојен је обиман документ под називом „Коминике шефова држава или влада“ (Warsaw Summit Communiqué) који садржи 139 тачака. За потребе овог рада, посебно ћемо нагласити тачку 89. наведеног Коминикеа која тумачи ситуацију на Космету и даје даље смернице ангажовања НАТО снага на том простору где се истиче: „Осим тога, Алијанса ће наставити да подржава развој безбедносних организација на Косову, укључујући и НАТО саветодавне тимове на терену у складу са савезничким одлукама, те ће задржати даљу подршку. Напомињемо захтев Косова за побољшање односа са НАТО-ом у вези са чим ће се најкасније у децембру изјаснити министри спољних послова о начинима даљег развијања наше подршке.“ Другим речима, овај део Коминикеа третира НАТО експертске тимове који се, независно од снага КФОР-а, већ налазе стационирани у тзв. „Министарству безбедности снага Косова“- NLAT, и у „Генералштабу безбедносних снага Косова“ - NAT, који непосредно обучавају и наоружавају будућу (већ заживелу) војску Косова по НАТО стандардима и процедурама, спремајући је за улазак у „Партнерство за мир.“

НАТО није више „одбрамбени војни савез за одговор на напад“, већ је пре свега политичка, безбедносна и агресивна војна организација. То је средство за наметање америчког система вредновања кроз Нови светски поредак, глобализам и либерални капитализам.

Такође, то је инструмент за „кризни менаџмент“ у фазама изазивања, вођења, управљања и решавања криза, при чему се завршница кризе оставља увек тако да се по потреби може поново изазвати.

Из досадашњег деловања, НАТО алијанса се, поред осталог, профилисала и као оруђе спољње политике САД којим се преузимају функције других међународних организација, у првом реду ОУН, ОЕБС, ЕУ и Афричке уније помоћу којих се намећу нове сфере интереса и промена успостављених геополитичких односа.

Међутим, НАТО, као превазиђена хладноратовска институција, у сталном лутању за сопственим идентитетом, реално је дубоко ушао у кризу промовисаног система вредновања, непрекидно трагајући за непријатељем, оданим пријатељима и верним савезницима, из чега произлази неопходност унутрашње структуралне и садржајне промене у складу са међународним правом, повељом ОУН и другим позитивним елементима међународног права.

На крају, треба истаћи чињеницу да САД од 2011. године, преко својих званичника, у првом реду председника Барака Обаме, министра одбране, Роберта Гејтса и актуелног кандидата за председника Доланда Трампа, озбиљно упозоравају да је НАТО постао велика, скупа и скоро неодржива ставка у буџету Америке, те да савезници, у виду новопримљених чланица Алијансе, у „кризи одговорности“ не испуњавају своје обавезе и да се Европа не труди много у ограничавању Кине и обуздавању Русије, што ће највероватније приморати земље – чланице ЕУ на драстично повећање војних буџета које ће неминовно водити ка сукобима пројектованим у Стратегијама средњег па чак и високог интензитета.

6. ИНСТРУМЕНТАЛИЗАЦИЈА МЕЂУНАРОДНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА И СИСТЕМА КОЛЕКТИВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ

Суочавамо се са све озбиљнијим упозорењима из научних и политичких институција и организација која упозоравају на неприхватљивост досадашњег искуства и праксе наметања решавања антагонизама међународних субјеката кроз инструментализацију међународно - правних атрибута од стране појединих центара моћи, предвођених, пре свега, империјалном политиком САД, заснованом на примени Стратегије сукоба ниског интензитета у креирању нових геополитичких пејзажа путем изазивања криза, преврата и дестабилизације ширих региона.

Узимајући у обзир чињеницу да појам „међународна организација“ није јасно и потпуно дефинисан, професор др Бранко Ракић, подсећајући на ту дилему, наводи да је „закључењем Бечке конвенције о уговорном праву из 1969. године, дошло до покушаја давања дефиниције међународним организацијама“, ¹⁴⁵ што јасно указује на њихов манипулативни карактер.

Разарањем Југославије тестирана је, поред нових политичких, економских и безбедносних стратегија, и степенована могућност инструментализације, односно потчињавања међународно – правних институција и претварање светске организације у инструмент глобалних, геостратешких и империјалних спољнополитичких циљева и интереса САД и других, у првом реду финансијско-корпоративних, центара моћи у креирању новог светског поретка.

Колико је Југославија претворена у експериментални полигон за тестирање, између осталог, и нове улоге НАТО-а, толико је подвргнута новом тесту провере одрживости и „издржљивости“ сопствене Повеље ОУН, и одумирућих принципа ОЕБС-а.

Случајеви СФРЈ и СРЈ су прва озбиљна прилика и можда последња могућност да међународно – правни субјекти преиспитају сопствену улогу и оправданост даљег постојања а на основу могућности опстанка сопствених повеља, правила и принципа у условима „усавршавања и модернизације“ колективног система безбедности Уједињених нација који је нагрижен новим пројектованим правилима „заштите“ мира и човечанства, наткриљен већ виђеним системом колонијалне биполарне (униполарне) хегемоније и прожет новим облицима доминације и експлоатације од

¹⁴⁵Бранко М.Ракић: Остваривање мира преко међународног организовања и интегрисања држава, Правни факултет, Београд, 2009.;

стране Америке и њених сателита и послушника сврстаних у више колона НАТО пакта.

Узрочно – последичну везу, наведене пројекције, представља одсуство јединственог система у појмовно – категоријалном апарату, који је, како истиче професор др Бранко Ракић, први услов постојња заједничких вредности између држава у систему, и подвлачи: „Овај услов укључује у себе, поред хомогености погледа и на друга питања, и јединствено виђење постојања или непостојања агресије, што је посебно важно када се има у виду да је искуство показало да су многи акти које су неке државе или организације сматрале актима агресије, друге државе или организације доживљавале као легитимне, оправдане и легалне акте.“¹⁴⁶

На примеру разарања Југославије, Ирака, Либије, Египта, Авганистана, Сирије и других потенцијалних кризних жаришта у свету и досадашњег понашања њихових инспиратора као и поступања релевантних међународно – правних субјеката у међународној заједници у наведеним случајевима, пред Уједињеним нацијама се налазе два избора: или ће постати имплементирани орган за успостављање светске диктатуре нових економско – политичких центара планетарне моћи и заједно са њима ограничавати (укинути) суверенитет малих и средњих држава, уситњавати их на безпоговорне, зависне и строго контролисане територије и послушнике, национално их обесвешћивати и историјски поништавати уз бесомучну експлоатацију и пљачку природних богатстава којима обилују, или извршити реорганизацију на бази универзалних вредности човечанства у којима различити системи вредности, стандарди и идеологије неће представљати изворишта нетрпељивости и отворених сукоба.

Организација уједињених нација може наћи сврху свога деловања и оправданост постојања само ако у савременим међународно – правним поретком развије и задејствује одговарајуће механизме и методе опште прихватљивог деловања који би обуздали, а затим и превазишли досадашњу праксу класичног модела владавине великих сила која је, у зависности од сопствених или коалиционих потреба, дезавуисала, игнорисала, одбацивала, злоупотребљавала и инструментализовала, између осталог, и Уједињене нације.

¹⁴⁶ Бранко М. Ракић: Оставаривање мира преко међународног организовања и интегрисања држава, Правни факултет, Београд, 2009.;

6.1. Радикалне промене места и улоге међународних организација на челу са ОУН након успоставе униполарног поретка у процесу разградње СФРЈ

Руководећи се победничком политичком филозофијом израсле супер силе на већ утемељеним принципима униполаризма, САД су искористеле унапред изазвану, а касније и пројектовану „југословенску кризу“ као тест за компромитовање осталих међународних актера, учвршћујући сопствену лидерску позицију.

Европска заједница и КЕБС (ОЕБС), по америчким смерницама и унапред постављеној матрици на темељу нове политичке доктрине у оквиру софистицираних садржаја стратегије сукоба ниског интензитета, нису биле у стању да посредничким напорима реше југословенску кризу чиме је њихова дисквалификација, а амерички тријумф над њима дошао до потпуног изражаја.

Након, компромитовања Европе, њених политичких ставова, логике деловања и међународно – правних постулата, Америка је, на унапред договорену „иницијативу“ Велике Британије, Француске и Белгије, „предмет Југославија“ ставила на дневни ред Савета безбедности УН, 25. септембра 1991. године.

Након тога Савет безбедности је у више наврата разматрао и покушао да са различитих аспеката „реш“ југословенски случај кроз одговарајуће одлуке на основу главе 6, 7, и 8. Повеље ОУН у коме су амерички интереси имали велику, значајну, а у одређеним ситуацијама, и пресудну улогу.

У знатно мањој мери од очекиваног и потребног, југословенском кризом бавила се Генерална скупштина ОУН а целокупан „предмет“ преузео је у своју надлежност Савет безбедности полазећи од оцене да тај случај представља претњу и угрожава мир и безбедност у свету.

Генерална скупштина ОУН се посебно ангажовала приликом пријема нових држава насталих на простору претходне Југославије у чланство светске организације (Словенија, Хрватска, Босна и Херцеговина), решавањем питања у вези бивше југословенске републике Македоније, доношења одлуке о суспензији учешћа представника СРЈ у њеном раду и активностима других органа УН, посебно у вези повреде људских права на просторима СФРЈ.

Тумачећи спровођење и повреде људских права у складу са политичким интересима САД, водеће западне силе у УН, у контексту разматрања „предмета Југославије“, направиле су више преседана чије се далекосежне последице одражавају на даље

мрвљење државних територија и фрагментацију простора у складу са геополитичким интересима САД.

У вези с тим, сагледавање улоге ОУН у решавању унапред изазване „југословенске кризе“, огледа се два преседана: а) потпуно су релативизирале два кључна принципа на којима почива међународни политички и правни поредак УН – принцип немешања и принцип поштовања, уважавања и гарантовања националног суверенитета и територијалног интегритета држава; и б) прихватиле су оружану сецесију као легитимни вид насилног мењања међународно признатих граница и рушења држава.

Под утицајем земаља чланица НАТО, предвођених САД, Светска организација се компромитовала тиме што је одустајући од принципа сопствене Повеље, не само да није извршила своју дужност, већ је политичком верификацијом сецесије, примајући по скраћеном и хитном поступку Словенију, Хрватску и БиХ у своје чланство, дала легитимитет и замах будућим терористичко – сепаратистичким покретима у свету.

Организација Уједињених нација је у процесу разбијања Југославије под вођством САД, благонаклоно толерисала деловање „група за притисак“ великих западних сила у Савету безбедности и агресивног муслиманског блока у генералној скупштини, што је такође супротно начелу на којима почива међународни поредак – начелу суверене једнакости држава.

Под дејством тих и сличних неформалних група и отвореним притиском САД, Савет безбедности и Генерална скупштина ОУН, усвојили су више Резолуција у којима се једнострано и пристрасно, применом дуплих стандарда, СРЈ, у првом реду Србија, проглашава главним кривцем за изазивање распада СФРЈ и грађанског рата. У тим резолуцијама се по правилу занемаривало, минимизирало, правдало и ослобађало свако деструктивно и злочиначко деловање осталих актера у југословенској драми против српског народа, а што је било, не ретко, од суштинског значаја, не само за смиривање сукоба, него и за дефинитивно решавање југословенске кризе.

6.2. Дискредитација ОУН и ОЕБС и њихово претварање у сервис америчке спољне политике

Уједначеност деловања и примене начела повеље УН као и декларисаних принципа КЕБС (ОЕБС), у току биполарног међународно – правног поретка, нагло је добила нежељени обрт након завршека прве фазе Хладног рата, стављајући се у функцију нових геополитичких интереса САД јавно прокламованих у идеји Новог светског поретка.

Европска заједница у решавању југословенске кризе, усвајањем декларације о Југославији, 27. августа 1991. године, дефинитивно је потврдила свој мандат који јој је поверен за вођење посматрачке мисије на просторима СФРЈ и истовремено по унапред задатом сценарију оптужила српску страну а да при томе није пружила ниједан валидан доказ док су оружана дејства паравојних снага на бази оружане сецесије Словеније и Хрватске, не само занемарена, него подстицана и охрабривана. На основу тога, Европска заједница је формулисала оквир за потписивање новог Споразума о прекиду ватре и Меморандума о сагласности проширивања активности посматрачке мисије у Југославији.¹⁴⁷

Доношењем наредне Декларације о Југославији од 03.септембра 1991., Европска заједница је прецизирала свој мандат за обављање посредничке посматрачке мисије и дефинисала надлежности и делокруг Конференције о Југославији која ће бити одржана под њеним покровитељством уз непосредно учешће њених званичних представника и овлашћених представника свих југословенских страна.

Неспорна је чињеница да је мисија ЕУ, анализом процедуре и тока Конференције о Југославији, од мандата „пружања добрих услуга и посредовања“, прерасла у мисију арбитража и у својеврсну политику диктата и наметања сопствених опција и решења југословенске кризе по дуплим стандардима, што по питању легалитета и легитимитета отвара многе дилеме, неспоразуме, јавне, стручне и научне полемике у дискурсу међународно-правних и политичких односа.¹⁴⁸

¹⁴⁷ За Декларацију ЕЗ о Југославији од 27.августа 1991. Карактеристично је дасе за ескалацију оружаных сукоба оптужују само „српске нерегуларне снаге² и „елементи ЈНА“, а не паравојне, терористичко-сепаратистичке снаге Словеније и Хрватске. Види: „међународна политика“, бр. 995-997, 1991.

¹⁴⁸ Такву политику ЕЗ јасно илуструју документи, које је у вези југословенске кризе усвојила као што су: „Елементи споразума за глобално решавање југословенске кризе“ од 18.10.1991., „Уговорне одредбе за конвенцију“ од 25.10.1991., „Декларација о Југославији“ од 28.10.1991., „Декларација о критеријумима за признавање нових држава у источној Европи, Совјетском савезу и Југославији“, итд.

Комитет високих функционера и Савет министара КЕБС су се, након активирања Механизма за консултације и сарадњу у погледу ванредних прилика,¹⁴⁹ у којој је ЕЗ препуштен мандат за обављање посредничке мисије у југославији, помирили са послушничком улогом и једнодушног одобравања поступака и акција које је предузимала Европска заједница под надзором САД. Чињеница је да је након разбијања варшавског блока, СССР, Чехословачке и СФРЈ, однос снага у институцијама КЕБС-а (ОЕБС-а) драстично измењен у корист империјалне политике и америчке нове безбедносне агенде на глобалном нивоу, у тој мери, да је искључивао сваку политичку вољу, реалност и објективну могућност да се, између осталих, југословенски случај врати у стандардну и регуларну међународно-правну арбитражу. На самом почетку решавања југословенске кризе било је евидентно да ће се механизам о европској безбедности потчинити интересима спољње политике САД а испод тога и одобреном (дозвољеном) утицају Немачке и земаља чланица НАТО у целини, и тим чином претворити у својеврсни инструмент оспоравања међународног субјективитета, континуитета Југославије као и потпуног дезавуисања југословенске државне заједнице.

6.3. Ревитализација и преображај НАТО пакта у савременим условима међународних односа

У раздобљу Хладног рата, у периоду који је обележавала биполарна равнотежа снага и моћи, САД и СССР, Организација УН и НАТО деловали су потпуно одвојено. Рушењем СССР, губљењем равнотеже и успостављањем униполарног међународног поретка под доминацијом Америке, а у циљу остваривања империјалних циљева њене спољне политике, долази до инструментализације међународних организација, како финансијским „дисциплиновањем“, тако и политичким потчињавањем да би касније дошло и до идеолошког усмеравања истих у правцу насилног преобликовања глобалног геополитичког пејзажа у Нови светски поредак. У новонасталим околностима, САД приступају политичкој ревитализацији и идеолошком преображају НАТО снага и снажним утицајем у ОУН доводе Савет безбедности у позицију да најпре користи НАТО за „хуманитарне“ интервенције и акције у циљу „очувања мира“ или „наметања мира“ што је своју кулминацију испољило у процесу разградње СФРЈ.

¹⁴⁹ Реч је о „Механизму“ који је установљен на састанку Савета министара КЕБС-а, одржаном у Берлину од 19. до 20. јуна 1991. године.

У последње време, под непосредном командом САД, НАТО предузима самосталне оружане акције и интервенције изван оквира система колективне безбедности које имају карактер оружаног напада, односно, „по терминологији Повеље УН, агресије, у чијем се епицентру нашла СР Југославија“

Временско – историјским, хронолошким освртом на Северноатлантски уговор, као правни основ, потписан 4.априла 1949. године, створен је НАТО као класичан војно одбрамбени савез, између осталог, и на узајамним обавезама држава чланица, утемељених чланом 5 Уговора, поводом одбране у случају рата, односно, напада супротног идеолошког противника оличеног у СССР и земљама источног блока. Детаљнијом правном анализом, у поменутом Уговору, могу се назрети и политичке димензије које се испољавају или ће се испољавати у сфери стварног или потенцијалног војног сукоба.

Нестанком биполарног света, уједињењем Немачке, променом друштвено – политичких система у земљама Централне и Источне Европе, односно разбијањем Чехословачке, СССР, СФРЈ, успостављањем нове безбедносне агенде, завршава се и први период деловања и развоја Северноатлантског пакта.

Почетком деведесетих година прошлог века, САД као једина преостала супер сила, користи прилику да, утврђујући свој став у новонасталим међународним релацијама, учврсти и оснажи војно – економски положај у Европи, прилагођавајући и уграђујући НАТО савез у своја доктринарна документа и стратегијске визије у сукобима ниског, средњег и високог интензитета.

Почетак преображаја НАТО, у складу са прокламованим новим, „претњама, изазовима и ризицима“, започео је увајањем Декларације на самиту у Лондону 1990. године, где је земљама Источне Европе понуђена успостава дипломатских односа са војним савезом који је, у новој безбедносној агенди, принуђен да преиспита своје досадашње место, улогу и задатке у новонасталим међународним околностима.

Већ наредне 1991. године, 7 – 8. новембра, на састанку у Риму усвојен је „Стратешки концепт Савеза“ у чијем тексту је предочено ново безбедносно окружење и улога НАТО – а у њему. У наведеном концепту, поред констатација везаних за нове безбедносне изазове и решеност да се на њих адекватно одговори у сврху дефанзивне улоге савеза, потенцира се одржавање стратешког баланса снага у Европи и опредељеност НАТО за даљи развој колективне одбране. Новину представља „забринутост“ због нових „безбедносних претњи“ изражених кроз „нестабилност проузроковану економским, социјалним и политичким тешкоћама, укључујући ту и

етничка сукобљавања и територијалне спорове са којима се суочавају многе земље Источне и Централне Европе“ (члан 10 поменутог Концепта), чиме се, практично, разоткрива будућа улога НАТО – а у америчкој стратегији „стварања и управљања кризом“.

У том правцу је донета и „Одлука из Хелсинкија“, где се на самиту КЕБС-а 1992. године, предвиђа могућност да ова, као и друге међународне организације, могу користити оружане саставе НАТО и ЗЕУ приликом спровођења мировних операција.

Агресијом на СРЈ, НАТО је у потпуности прекршио основне одредбе свог Оснивачког уговора и поништио суштину свог постојања. Од одбрамбеног савеза, НАТО је преименован у војно-политички савез офанзивног карактера и први пут озваничио напуштање границе територијалне надлежности, односно, интервенисао изван договореног европског подручја (out - of - area).

У току бомбардовања, 23-24. априла 1999. године, у Вашингтону је на састанку шефова држава и влада земаља чланица НАТО, усвојен тзв. „Нови стратешки концепт Савеза“ којим је у потпуности измењен почетни Северноатлантски уговор, извршен преображај места и улоге алијансе и именовани нови задаци у складу са америчком визијом будућег глобалног међународног поретка којим се утемељује концепт „стварања и управљања кризом“ у оквиру стратегије сукоба ниског интензитета.

6.4. Почетак парализе система колективне безбедности

Након интернационализације југословенске кризе која је уследила после отворене подршке терористичко – сепаратистичким тежњама и оружаном сецесији бивших република СФРЈ, у првом реду Словеније и Хрватске, САД су, широком дипломатском и политичко - економском активношћу, створиле простор да се „решавање“ југословенског конфликта повери међународним организацијама, у првом реду Европској заједници (касније Европској унији – ЕУ), која у својим статутарним одлукама, програмским начелима и политичким принципима није располагала адекватним инструментима којима би могла да утиче или измени целокупни ток збивања у процесу разградње Југославије.

Примењујући доследно модел „стварања и управљања кризом“ у оквиру Стратегије сукоба ниског интензитета, Америка је на сличан начин, као што је и ЕУ, на питањима решавања југословенске кризе, компромитовала и ОЕБС, иако је знала да ниједна од

наведених међународних организација не поседује правни и политички основ за деловање у сличним ситуацијама.

Опремајући, обучавајући и наоружавајући паравојне саставе у оквиру терористичких, сецесионистичких и сепаратистичких покрета у СФРЈ, и пружајући им неопходну логистичку подршку за изазивање „унутрашње агресије“ по моделу „удар споља снагама изнутра“, Америка, Немачка и Ватикан су подстицале и убрзале сукоб који је кулминирао хаосом и безнађем грађанског рата.

У тако створеном амбијенту, Савет безбедности УН потпуно занемарује своја овлашћења садржана у Гл.6 Повеље која предвиђа мирно решавање спорова, већ од почетка делује са позиција примене Гл.7 која предвиђа примену мера и акција у случају претње миру, повреде мира и акта агресије.

Позивањем на Гл.8 Повеље (Регионални споразуми), „Савет безбедности се укључио у спровођење мера које предузимају и неке регионалне организације Европе које не спадају међу „регионалне споразуме“ основане сагласно тој Глави Повеље“.

На овај начин, систем колективне безбедности УН је постао предмет повремених и привремених (ad hoc) договора различитих политичких актера и центара моћи који ће се постизати у Савету безбедности или ван њега.

Интервенционистичка политика коју САД спровode преко реформисаног НАТО савеза, довела је до парализе система колективне безбедности, а чином агресије на СРЈ тај систем је, поред сопствене уздрманости, угрозио основне циљеве и начела Повеље ОУН.

Активацијом у процесу разградње Југославије, Уједињене нације су деловале, пре свега, применом репресије кроз завођење вишестепенстих санкција, занемарујући превентиву као темељни процес у мирном решавању сукоба, ослањајући се на међународне организације које, са правно – политичког аспекта, не представљају део система колективне безбедности, успостављеног Повељом, него егзистирају као савези држава и организације за колективну самоодбрану као што су НАТО и Западно-европска унија (ЗЕУ).

Темељни принцип система колективне безбедности заснива се на заштити свих својих чланица од потенцијалног нарушиоца мира који може бити било која чланица УН, предвиђајући принудне мере према свакој од њих која се огреши о прокламоване и

усвојене норме понашања које, преваходно, сугеришу потчињавање националних интереса држава међународном миру и безбедности.

На основу Гл.8 Повеље УН, регионална сарадња се дефинише као саставни део укупног система колективне безбедности по коме сви „регионални актери“ и њихови међусобни споразуми представљају делове, односно, чине целину универзалног и јединственог система колективне безбедности и ангажују се на решавању регионалних спорова и конфликта по одобрењу, плану, контроли и руководству Савета безбедности.

Другим речима, сагласно члану 39 Повеље, само Савет безбедности има надлежност да процени и утврди да ли неки „локални спор“ може, ограничено или преливањем оружаног сукоба ван својих граница, да прети миру, повређује мир и представља акт агресије на основу чега би СБ УН препоручио или одлучио примену одговарајућих мера у складу са чл.41. и 42. да би одржао и поново успоставио међународни мир и безбедност.

Северноатлантски савез (НАТО), сходно Уговору о организацији, основан као војни савез за колективну самоодбрану, чија угроженост поједине државе – чланице или пакта као целине, долази споља, не може представљати део система колективне безбедности УН

Бомбардовањем СРЈ, као последица акта агресије, без сагласности СБ УН, давањем овлашћења регионалним организацијама (НАТО, ЗЕУ, ОЕБС) која им омогућавају „самосталност“ одлучивања и деловања у решавању међународних конфликта изван и изнад Савета безбедности, а посебно, увођењем НАТО-а у операције „наметања мира“ и „одржавања мира“, кроз „хуманитарне“ интервенције у циљу остваривања империјалне политике САД, дошло је до дезавуисања Повеље и парализе система колективне безбедности УН.

С друге стране, Савет безбедности, у околностима доминантне улоге САД, као и права вета сталних чланица, није у могућности да различите мере, укључујући и оружане акције, које предузимају регионалне организације, у првом реду НАТО, стави ван снаге, чиме систем колективне безбедности губи своју сврху, смисао и значај.

ЗАКЉУЧАК

Некадашња доктринарна идеја у спољњој политици САД у коме се подржава право међународне заједнице да интервенише у унутрашњим кризама у случајевима озбиљног угрожавања људских права, нарочито у етничко – верским сукобима заснованим на самоопредељењу, у визури „новог атлантизма“ и геополитичких поставки Збигњева Бжежинског закључује се да је НАТО пакт надживео Хладни рат и разлог због кога је основан, замењујући своју дефанзивну улогу утемељену на Глави Седам Повеље УН, улогом организације за управљање (а претходно изазване) постхладноратовским кризама у евроазијском простору, тзв. *out-of-area* функцијом. Иако је НАТО био мобилисан и активиран већ током рата у Персијском заливу, , своје прве *out-of-area* мисије, скопчане са борбеним дејствима, извео је током 1994-95. године против Војске Републике Српске, односно, против српског народа у Босни и Херцеговини, деградирајући тиме „хумани интервенционизам“ и отварајући ревизију читавог система међународних односа и међународног права какви су били познати након Другог светског рата.

Као први корак у званичном америчком приступу инструментализацији међународних организација и система колективне безбедности, може се сматрати извештај Карнеџијеве фондације из 1992. године под називом: „Променити наш пут: америчка улога у новом свету“, који је позвао на успостављање новог начела у међународним односима према коме уништавање или пресељавање група људи унутар државе може оправдати међународну интервенцију, ако *ми* (САД – примедба М.Ж.) то проценимо неизбежним. У истом извештају, САД је препоручено да прилагоде НАТО и ОЕБС овој врсти безбедносних изазова у Европи и новој улози у систему „колективне безбедности“.

Према мишљењу Дајане Џонстон, објављивање овог извештаја је било синхронизовано са председничком кампањом Демократа, чији је кандидат, Бил Клинтон већ унапред прихватио ове препоруке тражећи да тадашњем председнику Србије, господину, Слободану Милошевићу, буде суђено за злочине против човечности и да се предузме војна интервенција против Срба.

Тадашњи саветник потпредседника Ал Гора, Леон Фирт, амбасадор Дејвид Шефер (надлежан у Стејт департману за питања ратних злочина), Мортон Халперин и група стручњака карнеџијеве фондације су објавили опсежан извештај под насловом „Самоопредељење у новом светском поретку“ у коме су апострофирали војне интервенције као један од могућих америчких одговора на међународне кризе изазване захтевима националних заједница са самоопредељењем, без обзира на мишљење, став и препоруке ОУН, ОЕБС-а и других релевантних међународних организација.

У наведеном извештају, између осталог, предлаже се администрацији САД да у случају немогућности постизања консензуса у Уједињеним нацијама, *Америка не сме да жртвује своје ставове и начела уколико се такав консензус не може постићи, већ да брзо и одлучно употреби војну силу када је то неопходно и могуће.* (подвукао М.Ж.)

Овако дефинисана идеја „хуманитарних интервенција“ значи ревизију и постављање на нове основе начела о забрани мешања у унутрашње ствари суверених држава и обезбеђује арбитражна својства великим силама, у првом реду САД, као и другим центрима моћи, да интервенишу војним операцијама када то процене потребним, односно, да кризе (стварне, изазване, локалне, интернационализоване) потчињавају сопственим политичким и геостратешким интересима..

Наличје овако дефинисаног и постављеног „хуманитарног интервенционизма“ даје могућност да сваки сепаратистички покрет који изазове оружани сукоб и хуманитарну кризу може рачунати не само на хуманитарну помоћ него и војну интервенцију НАТО – а у своју корист као и даље вођење кризе кроз инструментализоване међународне организације, а у корист САД, чиме се даје привид места, улоге и значаја, пре свега ОУН, ОЕБС –а и међународноправних институција.

7. РЕЛАТИВИЗАЦИЈА МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВНОГ ПОРЕТКА

7.1. Парадокси међународног права у процесу разградње Југославије

Оружана сецесија бивших република СФРЈ, организована и подржана од стране међународних чинилаца, нарочито оних који су посредовали, а затим и арбитрирали у изазваној кризи позивом на рушење Југославије, оправдавали су своје поступке подршком права народа на самоопредељење. Наведено право, тумачено од стране сецесиониста и њихових подстрекача и помагача споља, тумачено је једнострано и то у виду покрића искључиво њихових мотива заобилазећи при том сагледавање свеобухватних елемената кризе и њихове међусобне узрочно – последичне везе и корелације са другим релевантним начелима међународног права.

Док су представници Словеније и Хрватске, током почетка југословенске драме инсистирали на праву народа на самоопредељење, дотле су њихови ментори, лицемерно, инсистирали на подршци интегритета Југославије као јединственог међународног субјекта и суверене државе.¹⁵⁰

Анализирајући захтеве за самоопредељењем које су истицали сви национално – верски елементи у Југославији, осим Срба, недвосмислено се наметнуо закључак да се не ради о праву на самоопредељење него о његовој драстичној злоупотреби као једном од начина растурања суверених држава. Другим речима, не оспоравајући право Словенцима, Хрватима, Македонцима и муслиманима да остваре право на самоопредељење, то исто право и у истом обиму, морало је бити признато и Србима као утемељивачима Југославије и наравно конститутивном народу и то на целокупној државној територији СФРЈ, без обзира у којој републици живе.

У другој фази самоопредељења сви национално – верски субјекти у Југославији формулисали су нов захтев за формирањем својих „националних“ држава на целој територији република у којима су представљали већину, чиме су право на самоопредељење чији је субјекат народ, претворили у „право“ на територијално отцепљење федералних јединица, односно република, које не познаје ни једно правило међународног права.

¹⁵⁰ Министарски савет КЕБС-а на састанку у Берлину 19. јуна 1991. године, изјаснио се у прилог јединствене СФРЈ, а Џемс Бејкер, државни секретар САД, на крају посете Југославији, 21. јуна 1991. године, потврдио да Америка подржава јединствену Југославију и неће признати једностране акте отцепљења. Такође, на заседању Европског парламента у Стразбуру 9. јула 1991. године, усвојена је Резолуција о Југославији којом је изричито наглашено да се не подржавају једностране акте сецесије.

Поред изнетог, велика злоупотреба права на самоопредељење представља начин на који су сецесионисти, пре свега у Хрватској и БиХ, спровели недемократски референдум у виду плебисцита грађана независно од њихове националне припадности. Међутим, изјашњавање народа о свом праву на самоопредељење, могао је бити легалан и легитиман само под условом да осигура могућност слободног изражавања политичке воље сваког од конститутивних народа, односно, референдум је морао бити организован по националном критеријуму под међународном контролом.

Чињеница је да су у почетној фази растурања Југославије, национално – верски елементи са или без државотворне улоге, уз помоћ спољашњег чиниоца искористили своје право на самоопредељење са циљем стварања сопствених националних (а муслимани - верских), држава, при чему је изражена воља српског народа да остане у Југославије, такође легитиман начин истицања права на самоопредељење, у потпуности игнорисан. Овим поступком јасно је изражен став међународних чинилаца, супротан сваком облику права, да самоопредељење народа прерасте у право на отцепљење територија које не припада дотичном народу.

Такво исходиште, у суштини је значило признавање права на самоопредељење република, а не народа Југославије, којим су директно и непосредно доведени у питање интереси српског народа што је довело до пројектованог грађанског рата од стране Америке и НАТО.

Уздижући силу изнад права, унутрашњи, а пре свега спољашњи генератори југословенске кризе, начинили су принципијелне грешке у остваривању права народа на самоопредељење:

Прво, право народа на самоопредељење сведено је практично на отцепљење. Сва остала гледишта овог принципа су занемарена, а манипулисало се само са том радикалном, сецесионистичко – сепаратистичком компонентом чији је једностран и крајње поједностављен приступ одударао од историјских, хуманих и правних норми.

Друго, у остваривању права на отцепљење на основу самоопредељења народа, примењиван је аутоматизам једностраног одлучивања. На основу импровизованих референдума (плебисцита) аутоматски су проглашавани отцепљење, независност и сувереност. Такав плебисцит је повлачио за собом и контраплебисцит, па је након једног отцепљења следило контраотцепљење, као што је случај у Хрватској и Босни и Херцеговини.

Треће, Самоопредељење у смислу отцепљења спроводило се у појединим југословенским републикама насилним путем, где се проблем *de facto* решавао на ванправном

и ванинституцијалном терену, на силу и употребом силе која је кулминирала грађанским ратом.

Четврто, институција посебног статуса и заштите националних мањина – укључујући и међународне ингеренције и механизме – веома су занемарене и потцењене у решавању међунационалних проблема. У неким случајевима мањински народи су је доживљавали као деградирајућу, а већински као узурпирајућу.

Пето, такозвана међународна заједница, како на регионалном тако и на глобалном плану, показала се недовољно приправном и вичном да спречи ексцесне појаве у акцијама вођеним у име принципа самоопредељења народа. Напротив, потези међународне заједнице у смислу да помогну превазилажење кризе, да спречи, односно заустави оружане сукобе и доведе до политичког решења, предвођени милитаристичком политиком Запада, били су, не само закасни, неодлучни, недоследни и неадекватни, већ унапред смишљени, планирани и организовани на штету српског народа.

Шесто, може се закључити да реализација принципа самоопредељења народа на простору Југославије, носи печат, не само антиисторијског и антиправног, већ представљала је фарсу оних који су у име „међународне заједнице“ одлучивали о судбини југословенских народа и СФРЈ као међународно признате државе. Антиисторијског карактера су дезинтеграциони ефекти у условима интеграционих процеса у савременом свету. Антиправна природа поступака самоопредељења је у томе што је све учињено мимо права и у колизији с њим и што су при том повређени готово сви основни међународноправни принципи односа међу државама.¹⁵¹

У првој фази америчког стратешког пројекта „стварања и управљања кризом“, САД и друге земље чланице НАТО савеза, у првом реду Немачка, примениле су Принцип III и Принцип VII Хелсиншког споразума, по сопственом нахођењу прилагођавајући га сопственим геополитичким интересима и стратешким циљевима укључујући и последице које су из тога проистекле.

Оваквом прилазу у режији југословенске драме, претходним уједињењем Немачке и подршком разбијању Совјетског Савеза, фактички су ревидирани, а донекле и дезавуисани, међународни акти универзалних вредности, као што су Повеља Уједињених нација, Завршни документ КЕБС-а усвојен 1975. у Хелсинкију и Париске повеље за нову Европу из 1990. године. У њој се оснажују поједини ставови изнети у

¹⁵¹ Љубивоје Аћимовић, „*Међународна политика*“, број 1015, од 01.04.1993.

„Хелсиншкој повељи“ (одредба о неповредивости граница), што се посебно може запазити у израженој решености држава учесница „да сарађују у одбрани демократских институција до активности којима се нарушавају независност, суверена једнакост и територијални интегритет држава учесница, укључујући и активности у којима су садржани спољни притисак, принуда и субверзија“.¹⁵²

7.2. Концепције сукобљених страна кроз тумачење међународног права у функцији геополитичких интереса међународних актера

Политичко – друштвени и економско – безбедносни концепти сукобљених страна у процесу растакања југословенске државне заједнице, представљали су компликован и комплексан процес који у свом степену испољавања, на први поглед, није било могуће схватити и у потпуности протумачити. Деструктивне и аутодеструктивне активности унутрашњих и спољњих чинилаца измицале су рационалним и разумљивим објашњењима која су се кретала у распону од потребног и неопходног до потпуно ирационалног поступања у југословенској драми.

Неразумевање, не само од стране непосредних носилаца сепаратистичких и сецесионистичких идеја, него и од дела међународне заједнице, условљено је наглим променама ситуације на терену, обртима у медијском извештавању и пропагандном дејству, сврставања одлучујућих спољњих актера на сецесионистичку страну и посебно фокусирања на правно – политички покушај реваншизма и ревизионизма историје и њеног слободног интерпретирања.

Применом историјске методе, поуздано се може утврдити да је рушење Југославије представљало израз дугорочне политике Словеније, а затим и Хрватске. Опредељење за оружану сецесију од СФРЈ и стварање нове државе Словеније може се пратити од настанка Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца 1918. године, па све до њене реализације уз помоћ и непосредну подршку спољњег чиниоца, у првом реду Немачке и Аустрије које су, захваљујући у првом реду Србији, војно – политички поражене у оба светска рата.

Наведени став се може илустровати изјавом Антуна Корошеца, истакнутог политичког представника словеначког народа који је, поводом конституисања Краљевине Срба,

¹⁵² Париска повеља за нову Европу, документација Међународне политике, број 976, 01. децембар 1990, стр.18

Хрвата и Словенаца изјавио: „Узјахали смо доброг коња, а вратићемо ислужену рагу“.¹⁵³

Сличну изјаву, након Другог светског рата, изрекао је и Едвард Кардељ, несумњиво један од најутицајнијих политичара у СФРЈ, рекавши да је „Словенија само у пролазу кроз Југославију“.¹⁵⁴

У поступку једностране оружане сецесије од Југославије, Хрватска је следила Словенију и упутства која је добијала од спољашњих чинилаца. У таквој ситуацији унутрашњи сецесионисти и њихови међународни ментори су занемарили специфичан положај Хрватске у Југославији који се битно разликовао од Словеније а који се карактерисао чињеницом да на територији Хрватске живи знатан број становника српске националности и да су Срби конститутивни народ у Југославији и да су пре конституисања Југославије, дакле у Аустро – Угарској, остварили одређени степен самосталности, односно државне аутономије и стекли сва национална права.

Међутим, треба нагласити да ни Словенија ни Хрватска не би спровели оружану сецесију да у томе нису подржани од стране великих сила које су у разбијању југословенске федерације видели своје стратешке интересе и нове геополитичке позиције у новом глобалном окружењу кроз стварање Новог светског поретка.

Нема никакве сумње да су велику и пресудну улогу у разбијању Југославије одиграли спољни чиниоци, у првом реду САД и земље чланице НАТО, кроз инструментализацију међународних организација, у првом реду ОУН, и потпуну деформализацију међународног права.¹⁵⁵

Велики број научних радника, института и организација, непристрасно, , износе аргументе као једине, праве и релевантне чињенице на основу којих доказују да се у начину ангажовања „међународне заједнице“ и њеним поступцима види главни и најважнији узрок разбијања СФРЈ, стратегијом сукоба ниског интензитета, односно, „унутрашњом агресијом“ по моделу „удар споља, снагама изнутра“ пројектован грађански рат са несагледивим последицама.

Применом исте рецептуре рушења суверених држава, по наведеној методологији, користећи у њеној завршници сопствене и коалиционе оружане снаге, САД су

¹⁵³ Антун Корошец је најистакнутији словеначки политичар почетком 20. века. Био је члан свих влада Југославије у периоду између два светска рата и министар више ресора.

¹⁵⁴ Живојин Ракочевић, „Војно дело“, број 4-5, 1991. године, стр. 26-45.

¹⁵⁵ Под међународним организацијама, у овом раду, подразумевамо ОУН, Савет безбедности са својих пет сталних чланова (САД, Русија, Кина, В. Британија и Француска), Европску заједницу (Европску унију), КЕБС (ОЕБС) и НАТО;

извршиле агресију на СРЈ, окупирале део њене територије (Косово и Метохија), успоставиле протекторат и подржале самопрокламовану државу шиптарских терориста и сепаратиста са циљем експлоатације природних ресурса и других привредних потенцијала где су и стварањем војне базе као ослонаца за даље напредовање ка енергентима Блиског Истока и Русије, обезбедили на дуже време непосредно војно присуство у региону.

На основу до сада реченог може се закључити да су смишљено конструисане „нејасноће и непредвидљивости“ у хаотичном процесу југословенског грађанског рата дале повода страним чиниоцима да тумачење међународноправног карактера оружане сецесије сведу у оквиру геополитичких детерминанти и антрополошких етнокарактерних особина балканског менталитета. Очигледно да западним интервенционистима није стало нити им је било потребно прецизно суочавање и потпуно разумевање идеолошке супротности и противречности, већ само јасна, бескомпромисна и одлучна реализација плана ефикасне заштите сопствених интереса што је, између осталог, довело до деформализације међународног правног поретка у целини.

Једнострана и мозаичка слика тумачења распада Југославије, лежи на непостојању јединственог научног, историјског, правног и политичког консензуса око чињеничног стања и саме природе десуверенизације и фрагментације СФРЈ исказане кроз активности два сукобљена блока: сепаратиста и интегралиста. Сепартисти, подржани спољашњим чиниоцима, противили су се опстајању федерације, док су се интегралисти залагали за одржавање државе у истом или промењеном облику државног уређења.

Управо овако различити, супротстављени и међусобно опречни приступи, ставови и полазишта кроз примену дуплих стандарда у првобитном – политичком смислу, са аспекта сецесионистичких снага и званичних органа савезне државе, довели су до евидентног раскорака и удаљавања од позитивног права и инволвирања ванправних садржаја и елемената у тумачењу међународних норми током насилног распада СФРЈ као и нелегитимне агресије на СРЈ.

Југославија, као државна заједница јужнословенских народа, је кроз своје постојање представљала идеолошко – политичку маглу која се згрушавала и згушњавала унутрашњим теснацима и ишчезавала спољашњим трњацама не могавши да избегне криви траг сопственог нестајања.

7.3. Политичка употреба међународног права кроз политизацију хашког Трибунала

Независност, односно самосталност рада суда и судских органа, сматрана је једним од основних начела сваког правног поретка и основним правилом у тумачењу права и проналажењу праведних решења у свим унутрашњим споровима и међународним сукобима. Као што је Лорд Хеварт изјавио 1924. године да је од темељне важности да правда не само буде учињена, већ да буде виђено да је јасно и несумљиво учињена и, такође, нема ништа важније од јавности примене правде.

Међутим, у случају међународног кривичног трибунала за злочине почињене на простору бивше Југославије, може се изнети низ аргуменација да је приватна правда заменила јавну правду, да је чак и сама појава правде наведеног суда мотивисана политичким ставовима одређених центара моћи.

Јасно је да су од самог пошетка амерички, британски, француски и немачки интереси стајали са својим политичким ставовима и економским интересима иза паравана не само стварања и финансирања Трибунала, него и његовог стручног деловања у вредновању и коначном оцењивању свих проистеклих злочина у грађанском рату током растурања СФРЈ и отворене агресије на СРЈ.

Идеја о стварању трибунала појавила се први пут америчком министарству одбране после агресије САД на Ирак, односно током Заливског рата, али са трагичним случајем ирачког председника Садама Хусеина, иста је заустављена да би се каније, уз реторику лажне забринутости о „демократији“, „људским правима“, „слободама“, „геноциду“ и слично, пројектовала на југословенски случај који ће послужити као експеримент моделовања суда који ће имати корпоративни карактер и служити циљевима спољње политике САД и НАТО у новом преобликовању света кроз процес глобализације међународног поретка.

Трибунал је био формиран од стране Савета безбедности УН, Резолуцијом број 808 и 827 од 1993. године. Наведеним резолуцијама је констатовано да ситуација на простору Босне и Херцеговине током грађанског рата, представља претњу међународном миру и безбедности и да ће формирање Трибунала за ратне злочине зауставити сукобе на националној и верској основи, обновити мир и створити међусобно помирење сукобљених страна.

Разлог којим је покренут правни механизам међународног значаја, престаје да важи оног часа када се иза паравана „забринутости“ јасно спозна чињеница да грађански рат

који је изазван и контролисан од стране земаља кој су формирале горе поменути Трибунал, да нису постојале правне основе да се ситуација у БиХ верификује као претња међународном миру.

Глава VII Повеље УН захтева да постоји претња миру или акт агресије пре него што Савет безбедности може да посегне за својим посебним овлашћењима утврђеним у Повељи. То је увек интерпретирано као претња међународном миру, а не националном миру. Супротно томе, чланови Савета безбедности су формално и садржајно један национални (унутрашњи) проблем редефинисали као међународни без обавезујућих разлога изузев мутне референце на разбијање источноевропског социјалистичког блока и императива да се успостави нови светски поредак. Чак и да је ова редефиниција била легитимна интерпретација Повеље – што није био случај – Повеља УН говори само о економским и војним мерама, а не о правним и кривичним. Другим речима, она не говори о хуманитарним проблемима унутрашњег карактера, већ о међународној сарадњи у решавању међународних спорова који имају економску, социјалну, културну и хуманитарну конотацију.

На крају, У Повељи се каже да ништа што је садржано у њој не даје правни основ да УН интервенише у стварима које имају суштински карактер домаће јурисдикције било које државе, те се може закључити да су чланови Савета безбедности, стварањем Трибунала, више били мотивисани америчким експанзионизмом и милитаризмом него светским хуманизмом.

Југославија је била експериментални полигон за коришћење такозваног међународног суда (тела) за напад на начела суверености. Трибунал је од самог почетка ставрања и деловања представљао политичко – економску креацију западних влада који су унапред дефинисали „делата и жртву“, усредсређени на злочине које је починила српска страна и при том оправдавајући, па чак и занемарујући злочине осталих субјеката, у првом реду Хрвата, муслимана и Албанаца.

Политички карактер Трибунала учињен је сасвим јасним и недвосмисленим када је његова улога дефинисана да: „политички и дипломатски одговор на југословенску кризу и сукобе, узима, пре свега, у обзир потребе и темпо међународне заједнице.

Војнички одговор ће доћи у одговарајућем тренутку. Наш Трибунал неће бити обична шминка већ одлучан корак ка изградњи овог Новог светског поретка“.¹⁵⁶

Још увек важећи Статут Трибунала (с обзиром на честе измене и допуне), у члану 16. каже да ће тужилац деловати независно као засебан орган Трибунала и неће тражити ни примати инструкције од било које владе или било ког другог извора. У члану 32. истиче се да ће трошкови Трибунала бити покривени редовним путем из буџета УН. Нажалост, обе ове одредбе су отворено и континуирано кршене.

У току 1996.године, представници хашког трибунала неколико пута су се срели са генералним секретаром НАТО и командантом савезничких снага у Европи. Током преговора о модалитетима сарадње и војно – полицијске помоћи у процесу откривања, хапшења, привођења и трансфера (па и физичког ликвидирања) лица осумњичених за ратне злочине, потписан је „Меморандум о разумевању“¹⁵⁷ између Канцеларије тужиоца и Врховне команде савезничких снага у Европи (SHAPE).

Овим чином, војно – политички савез држава (НАТО), стављен је на располагање хашком трибуналу, односно, рад Трибунала је условљен активностима НАТО-а, чиме је прекршен, између осталог, став о његовој независности од било које државе или групе држава.

На основу доступних података, САД су, за потребе Трибунала, обезбедиле 700.000 долара у готовом и опрему у вредности од 2.300.000 долара. Институт за отворено друштво Џорџа Сороса, уплатио је 150.000 долара, а породица Рокфелер приложила је 50.000 долара.¹⁵⁸

Судија хашког трибунала, Мекдоналд, пред Саветом за спољне послове САД, у Њујорку, изјавила следеће: „Влада САД се великодушно сагласила да обезбеди средства и да помогне у охрабривању других држава да и оне дају допринос. Међутим, морални императив да се оконча насиље у региону деле сви, укључујући и корпорације. Задовољство ми је, стога, што је једна од великих корпорација учинила

¹⁵⁶ У изјави коју је Антонио Касезе дао генералном секретару ОУН Бутрос-Бутрос Галију 21. јануара 1994.

¹⁵⁷ „Меморандум о разумевању“ између хашког трибунала и НАТО-а, потписан је у Бриселу, 09.маја 1996. године.

¹⁵⁸ Наведене податке, у смислу захвалности САД за помоћ, саопштила је судија хашког трибунала, Габријела Кирк Мекдоналд, 09.априла, а обзнанио Харолд Кох, помоћник државног секретара САД, 16.априла 1995.године.

донацију у компјутерској опреми вредну три милиона долара, што ће знатно побољшати наше оперативне способности“.¹⁵⁹

Треба напоменути да је Џорџ Сорош, поред осталих, истовремено финансијски помагао терористичко – сепаратистичку организацију (ОВК) на Косову и Метохији.

Трибунал је, такође, примао новчану помоћ од Америчког Института за мир у склопу пројекта „ Досегнимо изван“ , затим од „Коалиције за међународну правду“, као и „Института за право у Централној и Источној Европи“, формиран од Америчке адвокатске асоцијације с циљем да изврши замену правних система социјалистичких земаља у правни систем капиталистичког слободног тржишта.

Поред наведених, Карнеџи фондација је обезбедила и покрива трошкове коришћења и одржавања, три канцеларије у Палати мира у Хагу за потребе Трибунала.

На основу изнетих примера, очигледно је да се судски процеси, кривична гоњења и суђења у хашком трибуналу спроводе на политичкој матрици САД и део су Стратегије сукоба ниског интензитета у којој институција хашког трибунала представља логистичку подршку „хуманитарних“ интервенција НАТО у смислу „правног“ покрића за почињене злочине од стране интервенциониста и осуде њихових жртвава. Наведена стратегија, замене теза, разрађена је почетком 80-тих година у оквиру Реганове доктрине стварања Новог светског поретка и са тог аспекта улога и значај Трибунала неопходно се мора сагледавати и димензионисати са политичког аспекта.

Политизацију хашког трибунала кроз суђења председнику СРЈ Слободану Милошевићу, проф. Др. Војиславу Шешељу и осталима, треба сагледати у пуном историјском и политичком контексту. „Трибунал је једна пролазна, за српски народ несрећна епизода. То је политички инструмент сасвим конкретног политичког система, који треба да потврди званичну причу САД и тиме омогући у ширим светским оквирима историјско и морално оправдање за злочине које је ова земља починила“.¹⁶⁰

¹⁵⁹ Исти судија је 12.маја 1995. године пред Саветом за спољне послове САД изнео и податак о учешћу корпорација „Тajm-Vorner“ и „Diskoveri produkts“ у обезбеђивању компјутерске опреме за потребе Трибунала.

¹⁶⁰ Проф. др Смиља Аврамов, *Хашки суд-оправдање за агресију*, „Збиља“, јануара, 2002.

ЗАКЉУЧАК

На основу резултата примене „хуманитарних интервенција“ од стране САД, може се закључити да НАТО функционише као сила ван закона, устава и правних норми у свим агресивним ангажовањима при чему се непоштују ни национални уставни земаља чланица, ни међународне правне норме а посебно се не уважава ОУН.

Применом историјске методе долазимо до чињенице да је међу бројним комисијама, органима и телима установљеним у УН за различите аспекте деловања и одговорности субјеката међународне заједнице, 1948. године, формирана и Комисија за међународно право – КМП (International Law Commission - ILC), са циљем да ради на развоју и кодификацији међународног права за ниво одговорности држава, укључујући и околности које унапред искључују такву одговорност. Комисија је израдила Нацрт (Draft) кодификације постојећих правила обичајног међународног права. Према одредбама Нацрта, члан 29. до 34, постоји шест случајева којима је немогуће правдати деловање субјеката међународне заједнице које није у потпуности правно дефинисано међународним правом, то су ситуације у којима држава даје свој пристанак, као и поједине ситуације принуде (*force majeure*), забране, стања крајње нужде (*state of necessity*), у самоодбрани (против оружаног напада) и као мера репресије – протимера (*reprisals*) на кршење санкција успостављених по међународном праву од стране других држава.¹⁶¹

Међутим оправданост и таквих акција подразумева одговарајућу сагласност међународне заједнице о њиховом предузимању, без обзира што поједини правници тумаче поменути Нацрт кодификације одговорности држава као могућност правдања интервенција и онда када нема изричите сагласности СБ ОУН. Америка, како би избегла међународноправне принципе, посебно истиче могућност правдања „хуманитарних интервенција“, без одобрења Савета безбедности и без пристанка државе према којој се предузимају, „стањем крајње нужде“ и као „противмера“, при чему наведени случајеви дају право на изузетак примене војне операције прикривене „хуманитарном интервенцијом без сагласности компетентних међународних организација. На тај начин се отворено врши релативизација међународноправног

¹⁶¹ H.W.Briggs, *The International Law Commission (Ithaca, New York, Cornell University Press 1965.)*

поретка па чак и његова негација зато што таква интервенција прети основном интересу (суверенитету и инегритету) државе – жртве НАТО „хуманог похода“. Према члану 33. став 2. Нацрта Комисије за међународно право, доктрина „стања крајње нужде“ не може се у свим случајевима правдати међународном обавезом ако није у складу са „одређеним нормама међународног права“, али од појединих центара моћи, у првом реду тренутне униполарне силе – САД, долази све чешће до њене злоупотребе.

Досадашња пракса употребе силе за остваривање спољних циљева и геостратешких интереса у различитим регионима света од стране САД, без сагласности Савета безбедности, озбиљно прети да међународно право врати уназад, на услове који су постојали пре усвајања Повеље УН. Другим речима, постоји велика опасност од урушавања међународноправног поретка уколико се настави са узурпирањем „стања крајње нужде“ и на основу тога злоупотребом „хуманитарних интервенција“, нарочито формулацијама „права на самоодбрану“ или очувања „међународног мира и безбедности“.

8. МОДАЛИТЕТИ РЕЛАТИВИЗАЦИЈЕ МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА

Мада је и раније било покушаја да се наруше основни темељи и постулати међународног правног поретка, тек завршетком прве фазе хладног рата, тј. успоставом постбиполарног доба деведесетих година прошлог века, постепено почињу да се јављају наговештаји, а убрзо и конкретне мере и активности на подривању, заобилажењу, игнорисању, субјективном и произвољном тумачењу, перцепцији и интерпретацији међународних норми и правила у складу са пројектованом позицијом и новом стратегијском концепцијом САД као глобалне силе са израженом лидерском амбицијом.

Након нестанка и рушења комунизма а тиме и његовог војног заштитника – Варшавског уговора, америчким политичким и војним планерима, на путу остварења империјалистичких планова и светске доминације, једина препрека био је међународни правни поредак кога су они, почетком деведесети, почели да трансформишу под плаштом модернизације и прилагођавања новонасталим стратешким и геополитичким околностима, а у суштини радило се на његовом урушавању до критичне тачке његове замене и неупотребљивости због евидентне нефункционалности и неспособности да решава текућа питања, ванредне прилике и новонастале кризне ситуације у свету. Сви ти напори, остварени кроз видљиве и невидљиве циљно прорачунате активности као што је обустава исплате одговарајућих финансијских средстава за потребе рада ОУН и његових агенција, компромитовање њеног угледа и девалвирања њеног рада итд. – све се на замену постојећег и формирање новог међународног поретка, кога карактерише тенденција морализације међународног поретка и уграђивање вредносних и етичких ставова који нису били формализовани према традиционалним правним каналима – конвенционалним путем или обичајним формирањем.

Упоредо са тим, развијао се и процес обликовања нове међународноправне доктрине, али уз вешто и континуирано избегавање њене формализације и верификације из евидентних и прагматичних разлога.

8.1. Трансформација улоге међународног права

За реализацију, проверу, тестирање и примену нових војно – политичких концепција које треба да САД осигурају водећу улогу у промовишу их у врховног и неприкосновеног арбитра и одлучујућег чиниоца у креирању и спровођењу међународне уполитике, југословенска криза је послужила као теоријско осмишљавање и осавремењивање садржаја стратегије сукоба ниског интензитета, а географски простор СФРЈ, а затим СРЈ па и Србије, као пробни и експериментални полигон за усавршавање и тестирање политичких, економских и војно-безбедносних стратегија у оквиру међународноправног поретка за даље наступање према евроазијском простору.

Нова улога и позиција Америке у новој констелацији међународних односа, иначе зацртана и пројектована визија у Извештају Карнегијеве Фондације 1992. године, познатија као „Абрамович - Шефер политика према Југославији“, искоришћена је као повод да се приведе крају значајна промена равнотеже моћи у оквиру светских институција.¹⁶²

Према њиховим замислима све организације засноване на принципу једнакости у одлучивању међу чланицама (ОУН, ОЕБС) требало је драстично, функционално ослабити у погледу ауторитета, капацитета и моћи.

С друге стране, у закључку Дајане Џонстон, практично под америчком контролом, НАТО, Контакт група, Копредседавајући министри, Међународни суд за злочине у бившој Југославији, Међународна кризна група и други медијатори и посредници, као и други појединци и институције регионалног карактера, укључујући невладине и хуманитарне организације, добиле су нову улогу, истакнути значај, и преузеле нове обавезе под недефинисаним плаштом „међународне заједнице“.¹⁶³

Дакле, уместо легалних институција које имају легитимитет по међународном праву да решавају таква и слична питања, на сцену ступају нови играчи и институције који делују без легитимитета, али своју позицију и снагу црпе из моћи САД, а фингирано користе званичне институције у инструменталне сврхе. Наравно, прва жртва ове драстичне промене биле су и остале УН и ОЕБС.

¹⁶² Извештај Карнеги фондације 1992., познат под називом „Промена навика: Улога Америке у новом свету“, у току разградње СФРЈ, препоручио је нови принцип међународних односа: „уништење или пресељење дела народа унутар државе може бити оправдање за војну интервенцију...“.

¹⁶³ Дајана Џонстон, *Сулуди крсташи, Југославија, НАТО и обмане Запада*, ИГАМ, Београд, 2005.

Увелико ослабљене америчком опструкцијом рада појединих агенција попут УНЕСК-а и УНДП-иа, ОУН су током конфликта у Југославији сведене на статус инструмента кога САД користе у зависности од потребе или их једноставно узимају као сервис за обликовање и легитимисање унилатералних политичких, економских и вијних потеза и акција.

Експлоатација улоге ОУН за у смислу покрића за реализацију својих стратешких планова, најбоље се може сагледати кроз активност мировних снага УН – УНПРОФОР, затим Демилитаризација заштићених зона, а кулминација манипулација и злоупотребе ОУН и њено свођење на апсолутну послушност огледала се у предавању контроле операција очувања мира у БиХ команди НАТО-а, односно Пентагону, што је омогућило Америци да бомбардује положаје и снаге Војске Републике српске. (30.08.1995.). Целокупан процес претимања командних овлашћења за употребу ваздопловних снага по циљевима једне зараћене стране у сукобу био је у потпуној супротности са мандатом НАТО и извођењем мировне мисије УНПРОФОР-а и у БиХ, шта више, овим поступком ОУН су мимо своје воље, служећи интересима Америке, постале једна од зараћених страна у босанском конфликту.

Почетком деведесетих година, улога УН као главног светског даваоца легитимности и гаранта светског мира и безбедности, уместо да постане израженија и јача, постепено се под налетом свих намерно изазваних опструкција и манипулација, почиње, не само слабити него и озбиљно урушавати, а правна доктрина која је до тада неприкосновено владала, почиње губити углед, значај и утицај.

8.2. Претварање правних норми у регистар политичких и моралних начела

С обзиром на формулисану димензију места и улоге међународног права у југословенској кризи, правни стручњаци сматрају да је то резултат озбиљног парадокса. Наиме, сви битни учесници – федералне власти и политичка руководство републичко-покрајинског руководства, али и ЕУ, а касније и НАТО, као и СБ ОУН, стално се током кризе позивају на иста правна правила да би легитимисали своје ставове, тежње и акције. Гледано са тог аспекта могло се очекивати да право представља заједнички језик који погодује преговарању и мирном решавању сукоба. Управо у томе, по оцени академске јавности, лежи парадокс: позивање на право и правне норме није спречило наведене учеснике да свако ради руководећи се више политичким а мање правним начелима и ставовима.

Свакако да би дубља правна анализа показала да позивање на „међународно право“ заправо крије супротне концепције права из кога проистиче различитост приступа при позивању на право.

Потпуно је извесна да није реч само о томе да се разуме да различити протагонисти потпуно дијаметрално тумаче правила. Право на које се позивају поједини актери има специфичности и представља поступно удаљавање од позитивног међународног права које садрже значајни међународни инструменти у виду Повеље УН ио други. По правилу, у том случају, међународно право, може да се односи на некодификовано међународно право, дакле оно које није кодификовано осим можда у теоретским разматрњима, или на „ново“ међународно право које укључује у већој мери одређене моралне норме.

Управо су таква настојања у колоквијалном говору и политичком жаргону била израз свих одлука једне стратешке политике легитимистичког типа карактеристичне, не само за велике силе већ и за оне државе, ентитете, покрете и сл. које су те земље сматрале својим заштитником и савезником. Типичан пример су Словенија, Хрватска, БиХ, а касније и Косово и Метохија, које су потпуно преузеле и дословно имплементирале нова правна схватања, а посебно перцепције и интерпретације правних норми који су промовисали Вашингтон и Брисел, када је реч о праву на самоопредељење, отцепљење, сецесији, праву заштите мањина, заштите цивила и цивилних жртава рата, пружања хуманитарне помоћи, а врхунац такве еуфоричне и неодмерене психолошке и медијске хистерије био је изражен у виду увођења геноцида као најтежег ратног злочина у оним приликама када за то нису постојали услови, намере, планови, опсег територије и број жртава.

У текућим политичким и научно – стручним расправама и дебатама, око признавања појединих република, прекиду оружаних дејстава и успостави мира у ратом захваћеним подручјима, доминирају претежно политички ставиви везани за поједине интересе или морални везани за насиље у сукобима, а првенствено број масовних убистава и страдања цивилног становништва, дакле ванправни елементи, објашњавају иновације у тумачењу и примени међународних правила.

Из тих разлога се међународно право, иза кога су стале и на кога су се позивале европске државе и САД, не појављује се више као право које има одреднице класичног међународног права.

Када се мало дубље уђе у анализу таквог тумачења правних норми или њихове примене, долази се до закључка да је реч о праву протканом прикладним вредностима и ставовима који имају ванправне елементе и димензије.

Такво тумачење и примена били су и остали у функцији једностране примене за једнократну (ад хок) употребу са јасно наглашеним политичким конотацијама.

Све наведено, у погледу перцепције и интерпретације, једном речју, тумачењу и примени права, тешко да се може подвести у контекст класичног и деценијама верификованог и по свим елементима спецификованог међународног права. Поједини правници сматрају да је реч о политичко – моралној категорији којој се дају правна обележја што је супротно изворним и једногласно прихваћеним стандардима у правној доктрини.

8.3. Напуштање и заобилажење темељних начела међународног права

Да би се процес разградње Југославије путем оружане сецесије у оквиру национално – верског грађанског рата, са међународноправног аспекта, протумачио и оценио, потребан је нешто сложенији приступ са темељитом и вишеслојном анализом. Постоји више разлога који упућују на такав методолошки приступ. Оружана сецесија која је свој врхунац достигла четворогодишњим грађанским ратом, одиграла се у посебним међународним околностима када је рушењем берлинског зида дошло до распуштања Варшавског пакта, дезинтеграције СССР-а и Чехословачке, наступањем САД као једине преостале супер силе са отвореним претензијама на империјално прекрајање постојећих и запоседање нових геополитичких граница и стратешких линија из угла већ пројектованог, униполарног, новог светског поретка.

Многе противречности до којих је дошло у покушају решавања, унутра нагомиланих и споља наметнутих, проблема у оквиру југословенске кризе, између нормативно-правне сфере и политичког императива водећих центара моћи – САД и ЕЗ (ЕУ), дискредитовале су цео међународни правни поредак и свет увеле у спиралу велике нестабилност и крајње неизвесности при чему је процес разарања СФРЈ добио интернационалну димензију.

Грађански рат у Југославији, по испољеним обележјима у историјском контексту, представља јединствен пример у коме су два иста субјекта на истом простору, након завршетка Другог светског рата, са истим спонзорима и идентичним циљевима у позадини, водили два грађанска рата у времену од 1941.-1945. и 1991.-1995. године,

при чему је први обновио идеју југословенства, а други дефинитивно разорио Југославију као државну заједницу.

Оба грађанска рата, без обзира на временску дистанцу, као ратови народа против народа, а не државе против државе, имали су једну заједничку особину која се тичала њихових легалитета. Њихове победе и поразе у рату, у виду политичких добитака или губитака, евидентирали су спољни чиниоци који су, као по правилу, били ван зоне непосредне конфротције или су у њој, у виду тајних операција и прикривених акција, као помоћ једној страни, „тактиком и политиком“, унапред одређивали политичко устројство и правни поредак будуће државне творевине.

Конкретно, оружана сецесија Словеније и Хрватске кроз „национално ослобођење“ и „домовински рат“, стекла је легитимитет својим преурањеним признањем од стране земаља чланица Европске заједнице као „извођача радова“ у вазалном односу према САД које су овериле државност претходних република СФРЈ, и с друге стране, осудиле Србију најтежим санкцијама у историји међународних односа и ако су знале да се на њеној територији не води грађански рат.

Америка је својим геополитичким и међународно правним нормама димензионисала југословенски грађански рат и у виду експерименталног узорка отпочела структурне промене у Европи, превасходно у земљама источне Европе лишавајући их идеолошког идентитета и враћајући их у претходни статус.

У овом случају, решавајући антагонизме источно европских земаља, јасно је изражена америчка константа напуштања темељних начела међународног права јер се, у случају земаља полесовјетске епохе, примењивала одредница *status quo ante*, док се у процесу разградње југословенског простора користла и правно нормирала „коминтерновска“ матрица и „титоистичко“ наслеђе, при чему су административне линије република преименоване у државне границе будућих међународних субјеката без обзира што за тако нешто нису постојали историјски атрибути и међународно правни легитимитет.

Треба нагласити да је победом у Хладном рату и елиминацијом СССР са светске позорнице, Америка стекла „слободу мисли и акција“ офанзивног карактера чиме је, експериментишући југословенском кризом, покушала да реши нагомилане противречности унутар Европе, да јасно формулише и коначно дефинише свој однос са Европом („Западна Европа је амерички протекторат“)¹⁶⁴ и пронађе потпуно нови

¹⁶⁴ Збигњев Бжежински, *Америка-Кина и судбина света, стратешка визија*, Албатрос Плус, Београд, 2013.

идентитет НАТО-а стављајући га у жижу својих спољнополитичких циљева и геополитичких интереса.

Хронолошки пресек растакања југословенске државне заједнице најбоље сведочи о улози страног чиниоца који је одиграо кључну улогу као посредник и „миротворачки“ фактор у разбуктавању грађанског рата.

Приликом пленарног заседања Конференције о Југославији, 18. октобра 1991., лорд Карингтон је предложио Нацрт уговора о решавању југословенске кризе, чија одредба о нестанку Југославије као државе, уклапала се у процес „изградње нове Европе“, предвиђене Париском повељом из 1990.године. Овим чином су, заправо, разградња Југославије и њена планска ликвидација предвиђени да се узидају у темеље „нове безбедносне архитектуре Европе“.

Након тога, министри иностраних послова Дванаесторице прихватили су 17.децембра 1991. Декларацију о основним линијама признања нових држава у источној Европи, укључујући и Декларацију о Југославији у којој се подвлачи: *„Заједница и њене чланице - државе поново наглашавају да је једино на самим народима Југославије да одлуче о будућности земље. Заједница и њене државе – чланице позивају на дијалог између свих страна о будућности Југославије, а који би требао да буде заснован на праву народа на самоопредељење у сагласности са релевантним нормама међународног права које укључује и оне који се односе на територијални интегритет држава“* (Париска повеља).¹⁶⁵ Овим документом је предвиђено да признавање југословенских република као држава, обави се, не пре 15.јануара наредне године. Не чекајући договор и постизање било каквих решења сукобљених страна, а посебно мишљење Арбитражне комисије задужене за „пододност“ новопримљених кандидата, Немачка је објавила 17.децембра да ће признати Хрватску, што је и учинила 23.децембра 1991., а затим и Словенију. Тај преседан у међународним односима и међународном праву, представљао је *de iure* признање сецесионистичких република и отворено стављање Немачке а касније и јавно подржавање Америке терористичког сеператизма које ће кулминирати хаосом и безнађем грађанског рата.

Истовремено, поменутом Декларацијом, Европа је колективно напустила Завршни акт Хелсиншке конференције, којим се гарантује *status quo* у Европи а посебно неповредивост државних граница. Такође, новом политичком картом европског

¹⁶⁵ Преузето у: С. Стефановска (ed.), *Yugoslavia Through Documents, From ist Creation to ist Disolucion* (Brill Academic Publishers, 1994, s. 310).

континента, Балкану је наметнут процес „балканизације“ који се, уститњавањем и мрвљењем територијалног интегритета, претпоставља интеграционим процесима европских држава и народа.

Уклапање у сценарио међународних чинлаца које је „правно“ покрила тзв. Арбитражна комисија (која је 7. децембра заузела „неуравнотежен“ став да се СФРЈ налази у „процесу распада“), хрватско – муслиманска коалиција, супротно ставу српске стране, у републичком парламенту БиХ, прокламовала 15.октобра 1991, самовољни „суверенитет“ и одлучила да напусти Федерацију.

Након референдума у Црној Гори и њеном остајању у Федерацији заједно са Србијом и српским народом у БиХ, Европска заједница је 2.децембра 1991. донела одлуку да се поопштре санкције само против Србије и Црне Горе.¹⁶⁶

САД и ЕЗ ће 6. априла 1992. признати Босну и Херцеговину као државу иако није испуњавала елементарне одредбе међународног права међу којима се посебно истичу „мирољубивост“, „стабилност власти“, „ефективна контрола територије“, „правни поредак“ и „заштита људских права“ у јеку грађанског рата и међусобних борби на националној и верској основи, при чему ће истовремено подићи санкције Србији на још већи степен угрожавајући елементарну егзистенцију, која ће кулминирати 27. маја када ће се подршци евроамеричким санкцијама придружити и ОУН.

Наведене противречности, из науке међународног права, а које се односе на признавање оружане сецесије која је оркестрирана спољњим чиниоцем, током разградње СФРЈ и признавања новонасталих држава, дискредитовале су цео правни поредак.

За разлику од других грађанских ратова (сукоба) који су се водили унутар државних граница, најчешће за промену државног устројства, наметнутог или диктаторског режима, грађански рат на простору СФРЈ имао је за циљ неутралисање државе и измену њеног територијалног статуса.

Ако се узме у обзир чињеница да је оружана сецесија акт агресије, односно „унутрашње агресије“ по моделу „удар споља снагама изнутра“, Југословенска народна армија као јединствена оружана сила, по Уставу земље и према правилима међународног права стекла је право *iure belli*, на употребу силе како би спречила нарушавање територијалног интегритета земље.

¹⁶⁶ *Direction Generales des Etudes: La Crise dans l'ex Yougoslavie*, Parlement European, Ser Politique 18/1993.p. 172.

Припадници ЈНА нашли су се у Словенији, пре отпочињања борбених дејстава, у потпуном непријатељском окружењу од стране терориста, сепаратиста и паравојне тзв. „Маневарске структуре народне заштите“, (формиране од ТО Словеније 17. маја 1990. године, дакле, пре почетка оружане сецесије) и у почетку наоружане пљачком магацина наоружања и војне опреме од стране територијалаца.

Уследиле су блокаде касарни, искључивање воде, струје, снабдевања и одржавања објеката која су, превасходно, била у надлежности цивилних структура.

У оваквим условима, ЈНА се на територији Словеније, нашла у потпуном непријатељском окружења и након више инцидената дошло је 27. јуна до сукоба већих размера. Након интервенције Савезне владе сукоби су престали, да би се поново активирали 2. јула 1991. године. Председништво СФРЈ, у улози врховног команданта ОС, 18. јула доноси одлуку да се из републике Словеније повуку све јединице, команде и установе ЈНА, остављајући комплетну инфраструктуру, чиме је *de facto* признато отцепљење те републике.

Сопствену оружану силу Југославије, на њеној територији, не само сецесионисти, сепаратисти и терористи од Словеније до БиХ, већ и страни чиниоци у виду пројектаната кризе и њеног вођења, прогласили су је агресором. За такав однос и став према ЈНА, постоји виоше разлога, а примарни се огледа у чињеници да су њене команде и јединице, посебно на простору БиХ, претстављале најозбиљнију сметњу и велику препреку за отпочињање пројектованог грађанског рата од стране Пентагона.

Дакле, да би се рат могао приметити, са њене територије претходно је морала бити протерана ЈНА.¹⁶⁷

Неодлучност председништва СФРЈ, недоличност појединих његових чланова и отворена сарадња са непријатељем највиших представника власти из република, довела је Генералштаб ЈНА у понижавајући и деградирајући положај, а њене припаднике у стање „организованог хаоса и планиране конфузија“.¹⁶⁸

Цео процес „разбираспада“ Југославије је смишљено вођен између нормативне сфере и политичког императива, при чему су се његовом интернационализацијом решавали, у виду експеримента, нагомилани хладноратовски антагонизми профилисаних центара

¹⁶⁷ Бошко Тодоровић и Душан Вилић, *Кризе, изазивање и управљање кризама*, ГрафоМарк, Београд, 1997.

¹⁶⁸ Смиља Аврамов, *Југословенска криза и грађански рат*, Војно дело 4-5/1996

моћи на међународној сцени, вешто укомпоновани у политичку стратегију којом ће САД и НАТО решавати геополитички пројекат „Велики Блиски Исток“.

ЗАКЉУЧАК

Након потписивања Статута ОУН 1945. године, и развоја његових одредби у читавом низу других међународно – правних аката, Међународно право је почело постепено да еволуира у такозвано „савремено међународно право“, чија је главна одлика била његова прогресивна усмереност. То прогресивно међународно право добило је своју завршну форму средином седамдесетих година двадесетог века. Главна одлика тог прогресивног међународног права је успостављење једног потпуно новог међународног поретка заснованог на четири међународна процеса: (1) колонијални народи су добили право на самоопредељење, што је одредило легитимитет и међународну подршку борби (па тако и оружној) национално – ослободилачких покрета и легитимитет за рушење колонијалног система (који је до тада био и подржан међународним правом); (2) међународно – правно обезбеђење примене силе и успостављање система колективне безбедности; и (3) равноправност држава и немешање у њихове унутрашње послове; и (4) обавеза међународне добросуседске сарадње.

Међутим, хладноратовска политика суперсила и њихове геополитичке пројекције изражене милитаризмом и хегемонизмом, ослоњеним на нуклеарне потенцијале, довели су до слома тог међународног система који је кулминирао маргинализовањем, заобилажењем и уништавањем, једном речју, деформализовањем важећих принципа, одредби и норми, и стварања „паралелног права“. Паралелно међународно право почело се стварати другим субјектима који се правно и формално разликују од субјеката међународног права, у првом реду формирањем међународних кривичних трибунала, створеним да би се заобишао закон. После нестанка биполарног друштвеног поретка, наведени трибунали, организовани и финансирани од САД и земаља чланица НАТО пакта, доносе одлуке које су у директној супротности са важећим нормама међународног права, али постају ефикасније јер се спроводе грубом силом.

Карактеристичан пример томе је постала одлука Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију и Међународног кривичног суда о скидању имунитета

председницима држава, када су наведени Трибунали издали налог за хапшење председника СРЈ, Слободана Милошевића и Либије, Моамера Гадафија – и то управо у време када су те земље, од истог агресора, биле подвргнуте оружаномј агресии.

Међународно право се урушава и путем слома важећих институција, пре свега система ОУН-а. САД својом агресивном спољном политиком којом намеће „демократију и људска права“ као „извозне артикле“, по потреби, маргинализује или инструментализује ОУН и ОЕБС и чини их у очима светске јавности као неспособне па чак и злочиначке организација.

У новој географији рата и, адекватно регионалним, унапред пројектованим облицима и садржајима Стратегије сукоба ниског интензитета, од „унутрашње агресии“ па до коначне окупације, Америка планира и организује „међународне кривичне трибунале“ за легално изабране владе оних држава – жртава које су се супротставиле злочиначком нападу у виду НАТО „хуманитарне интервенције“.

После слома (још увек) дејствујућег позитивног међународног права, остаје само паралелно међународно право, које неће имати прогресивне црте, јер у његовом стварању не учествују законити субјекти, и тиме оно није усмерено на обезбеђење интереса читаве међународне заједнице. У вези са тим, политику коју Запад у последње време спроводи према Србији и српском народу, треба посматрати не само као парцијалне покушаје промене државних граница, и просто кршење међународног права, већ као део потпуног слома основних принципа савременог међународног правног поретка.

Растурање СФРЈ, СРЈ и Србије представља најгрубље кршење тих основних принципа међународног права као што је принцип територијалне целовитости држава и принцип немешања у унутрашње ствари државе. Ови принципи садржани су у Декларацији УН “О принципима међународног права”, из 1970. године. Постоји још један важан принцип, који је уграђен у само једном међународно-правном акту. То је Хелсиншки Завршни акт из 1975. године, који су потписале 33 државе у Европи а такође и САД и Канада. И његов принцип јесте - принцип неповредивости граница. Кршење принципа неповредивости граница можда и јесте главни циљ потпуног слома савременог међународног права. Видимо да су главни рушитељи међународног права земље са англосаксонском правном традицијом, које сматрају да треба правити преседане како

би се замениле “застареле” норме међународних аката и увеле нове којима се правдају тероризам, сепаратизам, оружана сецесија, преврати и други акти насиља које САД спроводе под плаштом „хуманитарних интервенција“

9. ДИРЕКТНО (НЕПОСРЕДНО) КРШЕЊЕ МЕЂУНАРОДНИХ ПРАВИЛА

9.1. Повреде међународног хуманитарног права

Агресија земаља, чланица НАТО савеза на Југославију, односно Србију, поред неспорне повреде Повеље Уједињених нација, обилује и повредама хуманитарног права које се огледају у повредама начина ратовања, повредама правила о заштити одређених лица и објеката, као и употреби забрањених средстава ратовања. Те повреде су примењиване у таквом обима и са таквим последицама да се може говорити о намерном и систематском кршењу правила међународног хуманитарног права, усмерених на застрашивање, тортуру и патњу цивилног становништва, као и о посебном дефинисању и терминолошком одређењу „НАТО ратовања“.

Сагледавајући примену укупне америчке политике према Југославији у сазвучју „меке“ и „тврде“ моћи испољене у спектру Стратегија сукоба ниског и високог интензитета, односно, отворене оружане агресије, повреде међународног ратног права могу се сагледати из више различитих углова.

Прво, у погледу дефинисања броја учесника или зарађених страна у току агресије НАТО пакта на Југославију предвођеним САД. Неспорно је да су све земље чланице НАТО, самом чињеницом да су чланице, актом агресије постале стране у сукобу, што потпуно јасно произлази из правила међународног права. Наравно, нису све чланице НАТО алијансе у једнаком положају у односу на оружани сукоб; неке су укључене у борбена дејства и имају одлучујућу улогу у планирању, доношењу одлука и издавању директива, борбених заповести и наређења,¹⁶⁹ друге, иако су чланице НАТО нису узимале учешћа у борбеним дејствима (Грчка), и остале државе које су ван НАТО-а, а посредно су учествовале у агресији.¹⁷⁰ Без обзира на наведене разлике, све оне се формално могу сматрати које су биле у сукобу са Југославијом, односно Републиком Србијом. Суседне државе, које тада нису биле чланице НАТО-а, у агресији на СРЈ, озбиљно су повредиле међународно право које се односи на неутралност

¹⁶⁹ Командну улогу имале су САД, Велика Британија, Немачка и Француска;

¹⁷⁰ Мисли се на државе које су уступиле своју територију и војна постројења за агресију на СРЈ: Румунија, Бугарска, Македонија, Албанија, Хрватска, Босна и Херцеговина;

држава са дилемом: да ли је неутралност у савременим међународним односима и међународном праву ствар избора држава или постоји правна обавеза неутралности? Са гледишта Повеље Уједињених нација постоји јасна обавеза држава да буду неутралне у сваком оружаном сукобу. Наиме, ако се пође од чињенице да је Повељом изричито забрањена претња употребом силе и употреба силе, осим у случајевима самоодбране и колективних мера које предузима Савет безбедности Уједињених нација,¹⁷¹ сасвим је јасно да у тим правилима треба тражити и одговор на питање о неутралности. Последица таквог понашања суседних, као и држава које нису чланице НАТО приликом уступања ваздушног простора и територије за транспорт, смештај, снабдевање и припрему трупа за борбена дејства против Југославије, јесте да се оне, у конкретном случају, не могу сматрати неутралним.

Друго, рат против Југославије, комбинацијом класичне и софистициране борбене технике водио се на досад непознат начин. У историји ратовања и ратова, увек су постојала одређена ограничења којих су се сукобљене стране у већој или мањој мери придржавале. Одређене мере и поступци који се примењују или забрањују у ратним операцијама, посебно су постали јасни после усвајања Петроградске декларације, 1868. године и Де Мартенсове клаузуле у уводном делу Хашког правилника о правилима рата на копну, уз 4. Хашку конвенцију из 1907. године. Суштина свих тих ограничења јесте да се спречи да ратни сукоби постану неконтролисано оружаном и неоружаном дивљање, несврхисходно разарање и убијање и да се операције ратног карактера задрже под одређеним степеном контроле у прихватљивим разумно-морално-правним оквирима његовог нужног изражавања. У току бесомучне агресије на Југославију, односно Србију, ова ограничења су у великој мери занемарена и повређена током дејства НАТО снага.

Треће, НАТО бомбардује територију, насељена места (села и градове) са великих растојања и са великих висина, а да при томе не остварује непосредни додир са оружаним снагама Југославије. Том приликом агресор је примењивао прекомерну силу која није била у сразмери са војним циљевима браниоца. То се сасвим јасно уочило при дејствима пројектила енормно велике снаге по

¹⁷¹ Чл.2, став 4 Повеље: „Сви чланови ће се у својим међусобним односима уздржавати од претње силом или од употребе силе против територијалног интегритета или политичке независности ма које државе, или које би на други начин биле у супротности са циљевима Уједињених нација.“

циљевима ограничених тактичко-техничких могућности што је за последицу имало разарање околине па и релативно удаљених објеката изван зоне борбених дејстава који нису били у физичкој и функционалној вези са објектом дејства који је представљао војни циљ. Поред тога, НАТО је узастопно у размацама по неколико дана, више пута дејствовао по истим циљевима и ако су они већ у првом таласу дејстава из ваздушног простора стављени ван функције¹⁷²

Четврто, Приликом извошења нападних борбених дејстава, НАТО не врши избор циљева већ је „цела државна територија циљ“ (индустријска постројења, уздужни и попречни комуникацијски снопови: пруге, путеви, мостови; средства превоза: возови, аутобуси, камиони, трактори; избегличке колоне, телевизијски центри, болнице, дечје установе, итд. Посебну безобзирност НАТО је показао рушењем мостова на простору Војводине који се не могу правдати војном потребом. Овакав избор објеката дејства или циљева од стране НАТО-а током агресије на Југославију, показује да они нису дефинисали основни и помоћни дозвољени војни циљ којим би остварили војну премоћ или војничку победу већ су дејства била више усмерена на уништавање, разарање и наношење што веће укупне штете. Такав начин дејства је по критеријумима вођења рата „осветољубиви“ и представља озбиљну повреду правила и обичаја ратовања. Поред наведених случајева, недопуштени методи ратовања које примењује НАТО су, можда, још очигледнији у избору циљева против којих се примењују борбена дејства. У више наврата гађани су објекти који служе цивилном становништву и немају никакве везе са војним активностима.¹⁷³

Пето, приликом офанзивних операција НАТО је по територији, не само по војним циљевима, употребљавао недозвољена борбена средства (касетне бомбе, графитне бомбе, муницију са осиромашеним уранијумом).

Такав начин ратовања изазива тешке и ужасне последице по цивилно становништво, које представљају бројне и веома озбиљне повреде правила међународног хуманитарног права. Посебну безобзирност НАТО је испољио дејствујући тзв. графитним бомбама против електроенергентског система у Југославији. Неприхватљиво је објашњење тумача НАТО злочина да се та

¹⁷² Савезно и Републичко министарство за унутрашње послове у Београду је погођено 3. и 30.априла и 8.маја 1999; Генералштаб Војске Југославије и Савезно министарство за одбрану 30.априла и 8.маја 1999;Пословни центар „Ушће“21.и 27.априла; Дуванска индустрија у Нишу 20. И 27.априла 1999.године;

¹⁷³ Пример: Топлана у Новом Београду-4.априла, Дуванска индустрија у Нишу-20. И 25.априла, Радио-телевизија Србије, у Београду-23.априла и Новом Саду-4.маја;

дејства изводе јер и „Војска користи електричну енергију.“ Али је непобитна истина да дејствовање и стављање ван употребе електричне енергије изазива незабележене патње цивилног становништва при чему је изазвана незапамћена хуманитарна катастрофа којом је било угрожено целокупно становништво Југославије.¹⁷⁴

Током бомбардовања, НАТО авијација је у више наврата дејствовала по циљевима који садрже тзв. опасне силе.¹⁷⁵

Оваквим избором метода ратовања, НАТО је извршио озбиљне повреде правила и обичаја ратовања и тешке повреде међународног хуманитарног права предвиђене у члану 85. став 3. тач. б) и ц) Допунског протокола уз Женевске конвенције о заштити жртава међународних оружаних сукоба од 1977. године.

Тешко је набројати све примере недозвољених дејстава НАТО снага током агресије на СРЈ у коме је, до сада, живот изгубило више од 1.200 цивила. За потребе овог рада, ограничићемо се на одговарајуће примере:

- Дејства НАТО-а усмерена су према и против насеља (градова и села) при чему, у већини таквих места, није било војних циљева, али су таква дејства изазвала смрт великог броја цивила и разарање цивилних објеката¹⁷⁶
- Други вид дејстава против цивилних циљева односи се на дејства по комуникацијама: драстичан пример је гађање путничког воза на улазу у Грделичку клисуру при чему се, при дневној светлости јасно видело да се ради о путничком возу где је 12.априла погинуло најмање 55 путника, и гађање два аутобуса 1. маја 1999.године, код Лужана, десетак километара од Приштине, аутобус „Ниш-експреса“ је разнет и спаљен, а иза њега, ракетним нападом уништено је санитарско возило које је кренуло да пружи помоћ евентуално преживелима из аутобуса. Том приликом, живот је изгубило укупно 60 лица.

¹⁷⁴ Ову врсту дејстава НАТО је први пут применио агресијом на Југославију 2, 7, 22, 23, и 24. маја, чиме је изазван распад електросистема у целој земљи;

¹⁷⁵ У ову категорију објеката спадају Индустрија азотних ђубрива у Панчеву, хемијска индустрија у Баричу крај Београда, и објекти петрохемије, односно рафинерије нафте у Панчеву и Новом Саду.

¹⁷⁶ Бомбардован је центар Алексинца и том приликом убијено је 20 цивила, а разорено преко 50 цивилних, махом приватних кућа; бомбардовањем Сурдулице погинуло је 16 становника од чега 12 деце, а уништено је преко 300 цивилних објеката;

- Сличан по карактеру и последицама НАТО је дејствовао и по аутобусу на путу Ђаковица – Подгорица 3. Маја 1999. године, при чему је живот изгубило 25 путника.
- НАТО је испољио безобзирно дејство дејствујући по колонама избеглица и то: први пут 14.априла 1999. године, у рејону Ђаковице, при чему је погинуло 72 лица , а други пут 14. маја 1999. године у селу Кориша код Призрена где је живот изгубило 83 лица. Наведени бројеви односе се само на идентификована лица, док тачан број погинулих вероватно никада неће бити утврђен јер је због ефекта дејства муниције по колонама потпуно онемогућена сигурна идентификација.

Поред наведених напада на цивилна лица, НАТО је без уздржавања дејствовао и против цивилних и других објеката који према правилима међународног хуманитарног права никако не могу бити циљ напада и морају бити поштеђени од последица рата.

Најбезобзирнија дејства НАТО је испољио по болницама и здравственим установама у Ђуприји, Алексинцу, Ваљеву, Нишу и другим градовима Србије.¹⁷⁷ Најдрастичнији случај су била дејства по Клиничко-болничком центру „Др Драгиша Мишовић“ у Београду 20. маја 1999. Године при чему је погинуло четворо људи од чега три пацијента болнице. Такође, још један пример суровог дејства НАТО авијације односи се на бомбардовање Казнено – поправног дома у Истоку, на Косову и Метохији у два наврата: први пут 19. маја а затим и 21. маја 1999. године где број жртава прелази 100 погинулих затвореника и радника обезбеђења.

Од укупно 800 маркираних и гађаних циљева од стране НАТО агресора, 15% спадају у војне циљеве; 25% циљева представљају инфраструктуру противваздухопловне одбране, а преко 60% припадају цивилним циљевима.

Да овакав избор циљева није случајан, најбоље сведочи изјава НАТО генерала Мајкла Шорта: „Верујем да, ако нема струје за фрижидере, гаса за грејање и кување, ако не можеш да идеш на посао пошто је срушен мост, а све време размишљаш шта још може бити погођено, доћи ће час када ћеш учинити све да то престане.“¹⁷⁸

У смислу примене средстава ратовања које је употребио НАТО у агресији на Југославију, истиче се дејство неколико средстава ратовања која се сматрају недозвољеним. Реч је, наиме, о касетним или „кластер бомбама“ смештеним у контејнере који се приликом избацивања из борбених авиона отварају на одговарајућој

¹⁷⁷ Укупно је погођено више од 30 здравствених објеката (болница и домова здравља) широм Србије;

¹⁷⁸ Говор генерала Мајкла Шорта у Центру за међународне и стратешке студије, 17.мај 1999, Вашингтон

висини и расејавају смртоносни товар по одређеном циљу или просторији при чему могу да се активирају у ваздуху, на земљи или као неексплодирани оставе за тзв. накнадна дејства. Друга врста забрањених средстава ратовања коју је НАТО користио у нападу на Југославију су пројектили са осиромашеним уранијум, односно муниција чија је кошуљица израђена од нуспродуката нуклеарних постројења. Ради се о врло радиоактивном елементу, који, без обзира што је „осиромашен“ задржава све карактеристике нуклеарног, односно, радиолошког оружја.

Може се констатовати да је испољеним дејствима према цивилном становништву и цивилним објектима, НАТО извршио тешке повреде предвиђене у члану 50. Женевске конвенције о заштити рањеника и болесника у оружаним снагама од 1949, године и члану 147. Женевске конвенције о заштити грађанских лица у рату. Поред наведеног, извршене су и повреде предвиђене у члану 85. став 2. и став 3. Тачка а) Допунског протокола уз Женевске конвенције о заштити жртава међународних оружаних сукоба од 1977. године.

9.2. Кршење правила заштићених зона

Реализацијом плана размештаја УНПРОФОР-а у Хрватској, било је више врста иницијатива и препорука да се истовремено и на простору БиХ распореде превентивне снаге УН, јер је било наговештаја и предвиђања да ће постојећи „тињајући“ конфликт прерасти у много веће и опасније жариште националног и верског сукоба, али је тзв. међународна заједница, предвођена креаторима новог светског поретка, инсистирала на супротном ставу одбацивши све предлоге који би предупредили хаос и безнађе грађанског рата. Захваљујући активној подршци појединих чланова Савета безбедности одбачене су и идеје везане за могућност успоставе протектората, прелазних модела управљања, одлагања нерегуларног референдума и слично, спречавање сукоба у БиХ је потпуно игнорисано а потом и одбачено.

На темељу прегласавања и могућности употребе вета у Савету безбедности, исти је доносио контрапродуктивне резолуције на основу којих је мандат УНПРОФОР-а непосредно отежаван и онемогућаван или је прејудицирао одлуке попут оне која је утврђена Резолуцијом 815, да су УНПАС (заштићене зоне) „саставни део“ Хрватске и многе друге које су представљале суштински значај сукобљених страна и које је тек требало решавати путем непосредних договора и постизања споразума сукобљених страна. Овакви потези „међународне заједнице“ и Савета безбедности у

инструментализованој улози ОУН, имали су за последицу разложно, отворено и оправдано неповерење Срба према УНПРОФОРУ-у.

Заправо, у пракси се показало да је заштита српског народа у УНПА зонама врло несигурна и да се са њом не може са неком сигурношћу рачунати. Сва претходна уверавања да би евентуални напад хрватских снага на територије под заштитом «плавих шлемова» ОУН био протумачен као напад на Уједињене нације, па према томе и адекватно кажњен, показала су се као обмана. Већ и сама чињеница да нацрт споразума између владе Југославије и ОУН о статусу заштићених снага ОУН никада није потписан, говори о недоследности, непринципијелности, па и пристрасности светске организације у условима озбиљно нарушене равнотеже снага у свету. Дакле, Југославији није понуђен споразум нити је на бази њега склопљен и верификован одговарајући уговор везан за статус мировних снага и заштићених зона. Евидентно је да су ОУН, под утицајем САД и других утицајних влада западних земаља које су подстицале или отворено подржавале разбијање југословенске државе, према Југославији заузеле крајње неправедан негативистички став, чак суспедујући њено чланство у својим редовима, морале да избегне потписивање и ратификовање било каквих уговора са њом. Дакле, када је светској организацији потребно да Југославија постоји, онда она са њом ступа у уговорне односе, а када јој је потребно да Југославије нема у списку држава, онда она не постоји! У тако парадоксалној и неодрживој позицији, ОУН сигурно нису биле од када су формиране.

Због непрецизности формулација у плану и више пута изражене једностране наклоности светске организације према Хрватској, од самог почетка његове примене, дошло је до великих разлика у његовој интерпретацији међу странама у сукобу. Југославија и Република Српска Крајина су се држале ставова из тачке 1. Плана, према којој стављање територија насељених српским становништвом под привремену заштиту ОУН не прејудуцира коначно политичко решење, односно да се о томе где и са ким ће живети после рата српски народ одлучује својом слободном вољом на референдуму. Ово утолико више што је ова формулација Плана потврђена и Резолуцијом 743, Савета безбедности, од 21. фебруара 1992. године.

Република Хрватска је, пак, долазак мировних снага у Југославију, односно Хрватску, од самог почетка, домаћој и иностраној јавности и утицајним међународним факторима желела представити као помоћ врховништву на линији мирног

успостављања хрватског суверенитета над територијама Републике Српске Крајине, што се пропагандом, свакако, није могло постићи.

Наиме, верујући да ће снаге Унпрофора, тачно у духу одредаба из Венског плана, заштити српски народ и његове територије до коначног политичког решења укупне југословенске кризе, влада Републике Српске Крајине, одмах по доласку мировних снага, приступила је разоружавању својих оружаних снага и њиховој демобилизацији, као и ускладиштењу оружја и оруђа у магацине под двојним кључевима – Унпрофора и својим.

Влада Републике Хрватске не само да није поступила по одредбама Венског плана него је у више наврата покушала да злоупотреби чињеницу да се ЈНА повукла са територије Републике Српске Крајине, а влада ове републике извршила демилитаризацију својих простора. Влада Републике Хрватске је у три наврата у току 1992. и 1993. године предузела оружану агресију на територију Републике Српске Крајине: на Ми-љевачки плато, на Книнску крајину у вези са Масленичким мостом и на Медачки цеп – Дивосело. У сва три случаја нападнуте су заштићене зоне кроз борбени поредак мировних снага ОУН.

Дакле, нешто што се сматрало незамисливим, постало је стварност. Отуда за покоље и масакре српских бораца и ненаоружаних цивила које је у овим нападима направила хрватска војска, велики део одговорности сноси и Команда „Југ“ Унпрофора, посебно национални контингент Француске.

И уместо да буде војнички и политички кажњена због очигледне агресије на територију под заштитом Уједињених нација, Република Хрватска је само вербално опоменута, а Резолуцијом 802 Савета безбедности ОУН, од 26.1.1993. године, јој је наложено да врати своје трупе на полазне положаје, што Хрватска никада није урадила. Међутим, ни због тога није кажњена.

А да би се ублажио агресивни чин Републике Хрватске, истом резолуцијом Савета безбедности је оптужена и Република Српска Крајина само зато што је у моменту хрватске агресије, без одобрења Унпрофора, узела оружја и оруђа из складишта под двојном контролом и стала на браник властитог постојања. Она неоснована осуда може се разумети и као покушај одузимања права српском народу чак и на нужну самоодбрану.

Иако је релативно касно укључена, светска организација, односно њен Савет безбедности у врло кратком периоду донео је више различитих и противречних, пристрасних и прејудицирајућих резолуција, преко којих је утицао на токове збивања

на просторима бивше Југославије, а посебно на просторима бивше Социјалистичке Републике Хрватске – у позитивном, али и у негативном смислу. Позитиван утицај ОУН огледа се, на првом месту, у самом чину успоставе мира на овим просторима. А негативног у резолуцијама Савета безбедности је толико да се слободно може рећи да су те резолуције више штетиле него што су доприносиле коначном решавању главног конфликта југословенске кризе, српско-хрватског конфликта. На такав закључак наводе чињенице да је већина резолуција Савета безбедности, поред тога што су неке од њих међусобно противречне, према једној –српској страни неоправдано ригорозне, а у исто време према хрватском максимално толерантне и најчешће пристрасне. Тако, на пример, док Венсов план и Резолуција 743 утврђују привременост статуса «заштићених зона», који не прејудуцира политичко решење, Резолуција 815, чак и УНПА зоне трети-ра као саставне делове Хрватске, што је више него прејудуцирајући став, супротан оном из Венсовог плана. Иста је, или још тежа, ситуација са тзв. ружичастим зонама, из којих су се, по Венсу, морале повући хрватске оружане формације, а по Резолуцији Савета безбедности број 762 у њима се и обнавља хрватска власт.

Или, иако се Резолуцијом 802, тражи враћање хрватских снага на полазне положаје након агресије на територији Републике Српске Крајине, што Хрватска није урадила, није уследио никакав корак санкција којим би Светска организација бранила свој ауторитет, који је био неминован и очекиван. Док су на српској страни истовремено предузете невиђене санкције, Хрватска због очигледне агресије није такорећи ни опоменута.

Дупли стандарди светске организације свакако по диктату САД, према догађајима у Југославији, био је више него очигледан.

У тако створеној ситуацији сасвим је логично, што је влада Републике Српске Крајине у својој платформи за преговоре са владом Хрватске, у оквиру међународне конференције о бившој Југославији, заузела став да ниједан документ Савета безбедности ОУН који препоручује или захтева укључење Републике Српске Крајине у Републику Хрватску не може бити предмет преговора. Ово утолико више што су такве препоруке и захтеви у колизији са првим чланом Венсовог плана и што су доношени без присуства Републике Српске Крајине и Југославије, као потписница Венсовог плана.

9.3. Конфузија у схватању, тумачењу и примени појмова „заштићена и/или демилитаризована зона“ УН

У склопу општих настојања од стране УН да се обуставе непријатељства и прекину борбена дејства а самим тим оконча рат на простору БиХ, Савет безбедности УН је донео резолуције, којима се Сребреница и Жепа проглашавају заштићеним зонама. Заштићене зоне (ЗЗ) Сребреница и Жепа установљене су Резолуцијама Савета Безбедности УН, од 16. априла 1993. године, Резолуцијом број 819 (Сребреница) и 6. маја 1993. године, Резолуцијом број 824 (Жепа) и потписаним споразумима између ВРС и А РБиХ.

У априлу 1993. године, након доношења резолуције Савета безбедности УН број 819 о проглашавању Сребренице заштићеном зоном, интервенцијом генерала Мориона, тадашњег команданта УНПРОФОР-а у БиХ, постигнут је први споразум између војних команданата зараћених страна, генерала Младића (ВРС) и генерала Халиловића (А РБиХ). Овај споразум који је потписан 18.04.1993. године, био је недовољно прецизан, па је 8. маја 1993. потписан нови споразум о демилитаризацији Сребренице и Жепе¹⁷⁹ између истих команданата, након доношења нове Резолуције СБ УН број 824. Најважнији аспект тог споразума била је демилитаризација сребреничке и жепске енклаве, којим је предвиђено да се све војне и паравојне јединице повуку из демилитаризоване зоне (ДЗ) и да УНПРОФОР-у предају комплетно оружје, расположиву муницију, мине, минско-експлозивна средства и експлозиве. Борцима није дозвољено да улазе или да бораве у демилитаризованој зони. Осим тога, УНПРОФОР је, по споразуму, био овлашћен да одузима оружје и муницију који су били у поседу цивила. УНПРОФОР-у је, такође, дата потпуна слобода кретања у оквиру и ван енклаве.

У међународном ратном праву заштићене зоне дефинишу се на следећи начин:

„Заштићене зоне: Унапред планиране заштићене зоне установљене су споразумом између зараћених страна, или могу бити међународно признате, као:

- а) болничке зоне и локалитети;
- б) центри који садрже споменике (углавном културна добра под посебном заштитом); и
- ц) демилитаризоване зоне.¹⁸⁰

¹⁷⁹ Споразум о демилитаризацији Сребренице и Жепе. (D21 и P987).

¹⁸⁰ Приручник о ратном праву, параграф 418., доказни предмет Д180.

Надаље се истиче да ће локални команданти обезбедити да њихови потчињени поштују заштићене зоне (ЗЗ); да ће, у случају када су приморани да је напусте, локални команданти обезбедити да ЗЗ напусте сви припадници њихових оружаних снага; да ће напуштање ЗЗ унапред бити планирано и претходно објављено цивилним властима; да ће ЗЗ бити преузете без борбе и да оне и након преузимања морају да остану такве. Компаративно и садржајно, појам "Заштићена зона" обухвата и појам "Демилитаризована зона", што подразумева да је појам „Заштићена зона“ и географски и правно шири од појма „Демилитаризована зона“.

У члану 60. Допунског протокола¹⁸¹ уз Женевске конвенције, да би се стекао статус ДЗ, морају бити испуњени следећи услови: 1) да се из зоне евакуишу сви борци, покретна оружја и покретна војна имовина; 2) да се за акте непријатељства не смеју користити никакве непокретне војне инсталације или установе; 3) да власти и становништво не смеју предузимати никакве акте непријатељства према другој страни у сукобу нити према било ком у / или изван енклаве; 4) да мора престати свака активност везана за војне напоре. Тачком 7., члана 60. овог Протокола предвиђено је да, ако једна страна у сукобу учини материјалну повреду претходно наведених одредаба, односно услова, да ће друга страна у сукобу бити ослобођена својих обавеза из споразума којим се стекао статус ДЗ.

Проблем у вези са демилитаризацијом Сребренице и Жепе и другим питањима регулисаним у Споразуму о демилитаризацији настао је као последица различитог схватања и тумачења појмова „Заштићена зона“ и „Демилитаризована зона“. Свака од сукобљених страна је ове појмове тумачила на начин како одговара њеним тренутним тактичким потребама и пројектованим стратегијским интересима. Непрецизност цитираних резолуција, посебно у вези појмова „демилитаризација“, формулисане границе „заштићених зона“, поступци разоружавања бораца у „заштићеним зонама“ и мандат снага УНПРОФОР-а у процесу разоружавања, произвели су и различита схватања и произвољна тумачења наведених појмова. Проблем је нарочито ескалирао доношењем Резолуције СБ УН број 836,¹⁸² у којој се по први пут спомиње и поступање снага УН по одредбама Главе VII Повеље УН (наметање мира), али и нови појам "Безбедна (или безбедносна/безбедоносна) зона" што је додатно искомпликовало, не само, схватање и тумачење појмова, већ и тумачење мандата мировних снага УН.

¹⁸¹ Допунски протокол I уз Женевске конвенције, члан 60 Протокола.

¹⁸² Резолуција СБ УН број 836, P2133.

„Безбедна зона“ (БЗ), био је један од уобичајених превода са енглеског језика термина „security zone“; други превод је био „заштићена зона“, што на енглеском значи „protected zone“. Ови изрази, коришћени увек у комбинацији са речима „Уједињене нације“, јасно су имплицирали да су Уједињене нације, према схватању муслиманске стране, имале дужност да заштите безбедне зоне, уз употребу војне силе, уколико се за то укаже потреба. За Сребреницу изведен је закључак да ће, уколико град буде нападнут, НАТО авиони бомбардовати нападаче. Другим речима, муслиманска страна је сматрала да су снаге ОУН, (у овом случају НАТО), у обавези, да штитећи „демитаризоване“, односно „безбедне“ зоне, подрже сваку војну акцију коју муслиманске оружане снаге, из наведених зона, примене против српске стране.

Како су у Армији РБиХ схватили и произвољно тумачили цитиране појмове, најбоље се може сагледати из многих предмета хашког трибунала који се баве непоштовањем „безбедносних и демилитаризованих зона“ са освртом на Сребреницу, чији ћемо мањи део за потребе овог рада цитирати:

Прво: у параграфима 60. и 61. Извештаја Генералног секретара УН о Сребреници¹⁸³ (у даљем тексту Извештај ГС), наводи се: „1. Халиловић је схватио да споразум покрива само урбани део, односно уже градско подручје Сребренице, а да се не односи на рурални део регије; 2. Халиловић је наредио Бошњацима у Сребреници да не предају корисно оружје и муницију.“ Надаље, ГС каже: „Бошњаци су, према томе, предали преко 300 комада оружја, од којег велики број није био употребљив, такође су предали мали број тешког оружја и то оно за које није било муниције. Велики број лаког наоружања уклоњен је у подручја изван града“.

Исто то тврди и Сефер Халиловић у својој књизи „Лукава стратегија“¹⁸⁴. На страни 129. где о демилитаризацији каже: „Вратио сам се у штаб и послао наређење у Сребреницу и Жепу да не смију ниједан исправан комад оружја предати, нити иједан читав метак“.

То значи да Сребреница, супротно Резолуцијама СБ ОУН, уопште није била „демитаризована зона“ и да је у њој било оружаних војних формација, рачунајући и оне који су, поред осталих, одлазили или се враћали са смене после одмора, попуне логистичким потребама и борбеним средствима, на основне или наредне борбене положаје. Дакле, Армија РБиХ је свесно држала 28. дивизију у „безбедној зони“, с

¹⁸³ Извештај Генералног секретара у складу са резолуцијом Генералне скупштине 53/35, Пад Сребренице (у даљем тексту Извештај ГС УН о Сребреници), доказни предмет Р1226.

¹⁸⁴ Сефер Халиловић: Лукава стратегија, Маршал д.о.о., ПП „Матица санцака“, Сарајево, 1997. стр.129;

циљем да може планирати и изводити борбена дејства према ВРС и на тај начин, непоштовати „Споразум о демилитаризацији“, наочиглед међународних снага које, не само да нису предузимале адекватне мере на спречавању кршења „Споразума“, већ су их пасивно подржавали и активно помагали.

Друго: „Муратовић и Хајрулаховић изразили су жаљење због погибије холандског војника, оправдавајући своје поступке као легитимне, јер, по њиховом схватању, *војници УН треба да бране енклаву а не да се повлаче*. Муслимански политички и војни врх, по инструкцијама и обећањима америчких приватних војних компанија, су „схватили“ да снаге УН треба да бране сва подручја у БиХ која држи А РБиХ, укључујући и „заштићене зоне“ у којима, по „Споразуму о демилитаризацији“, уопште не би смели да се налазе у виду било које оружане формације. Тако они правдају и убиство војника УН.“¹⁸⁵

Треће: Са саслушања заменика команданта холандског батаљона у Сребреници, Роберта Франкена сазнајемо: „Наши пријатељи муслимани на терену. Нестали су без речи. Да, могло би се то тако рећи. Сама по себи та тврдња је тачна. Били су љути јер смо напуштали посматрачке положаје. Заборавили су поменути да су они већ отишли. Очито су сматрали да наших осморо људи на посматрачком положају може учинити оно што они не могу или не желе, иако их је било неколико стотина, али су се повукли.“¹⁸⁶

Четврто: У Ванредном извештају команде 28. дивизије од 06.07.1995.године Команди 2.корпуса са назнаком „ХИТНО“ команда 28. дивизије извештава о нападу ВРС у рејону Јавор, Зелени Јадар, Јасенова, Костур и на зону 281.лаке бригаде (лбр). Каже се да је тражен хитан састанак са командом УНПРОФОР-а у Сребреници, али да су они одбили доћи, јер им је наређено да не напуштају своје позиције. Зашто би они тражили састанак са УНПРОФОР-ом, осим да од њих захтевају одбрану енклаве и да је заједнички координирају, што показује да су они били уверени да је мандат УНПРОФОР-а да брани енклаве.¹⁸⁷

Осим тога, ни границе заштићених зона нису јасно дефинисане нити прецизно регулисане. До 17.04.1993. године муслиманске снаге су, контраофанзивним дејствима Дринског корпуса (ДК) Војске Републике Српске (ВРС), потиснуте на положаје око Сребренице који су, након доласка снага УН по Резолуцији 819 СБ УН, постали

¹⁸⁵ Луис Фортин, Изјава, стр.18., (под бројем у Трибуналу 00966729).

¹⁸⁶ Р. Франкен: Изјава на саслушању, стр. 20 и 21., (број у Трибуналу Л0100602).

¹⁸⁷ Ванредни извештај команде 28. дивизије, Стр. пов. број: 11 -31/95 . 06.07.1995. године, команди 2.К А РБиХ, (под бројем у Трибуналу 00342197).

„линија додира“ 28. дивизије и снага ВРС. Доласком снага УН и распоређивањем осматрачких пунктова (ОП) на достигнутој линији додира, успостављена је граница „заштићене зоне“ (ЗЗ), без обзира на географски, политички и демографски чинилац.

Та непрецизност је потврђена у Параграфу 151. Извештаја. Генерални секретар УН, затражио је од Савета безбедности да УНПРОФОР, на своју одговорност, успостави оперативне границе подручја за које сматра да их може штити. Рекао је: „да би утврђивање граница „заштићених зона“, које предложи УНПРОФОР, било са војног становишта, „практично и оствариво“. Затим је затражио редефинисање концепта „заштићених зона“ на начин да се укључе следећа начела: „1) да сврха успостављања „заштићених зона“ буде у првом реду заштита људи, а не одбрана територија и да та заштита нема сврху да УНПРОФОР постане страна у сукобу; 2) да не би требало искључити мандат УНПРОФОР да подржава операције пружања хуманитарне помоћи и да кроз спровођење споразума о прекиду ватре и раздвајање локалних снага даје допринос свеукупном мировном процесу; 3) да мандат треба да узме у обзир ограничене ресурсе које УНПРОФОР има на располагању.“

Нису само муслимани и Срби различито разумевали и схватали појмове ЗЗ, ДЗ, БЗ и мандат мировних снага. Разлика у разумевању и схватању концепта ЗЗ и мировне мисије било је и у УН, пре свега између њихових цивилних и војних структура. Тако на пример, „командант снага УНПРОФОР-а успротивио се концепту успостављања заштићених зона на било који други начин *осим на основу споразума зараћених страна...*“

Он се није противио начелу заштите босанске владе и њених оружаних снага од српских напада, али је сматрао да у таквој операцији нема места за мировне снаге. По његовом мишљењу, „чување заштићених зона представља задатак *за операцију наметања мира*, коришћењем снага које су оспособљене за борбу. (Извештај ГС УН, параграф 51.)

Јасно се распознаје да је природа предложеног концепта ЗЗ ближа мисији „наметање мира“ у односу на мисију „очување мира. У начелу, командант снага УН се није противио пружању заштите босанској (муслиманској) влади, што подразумева и заштиту њених оружаних снага - АРБиХ, што представља израз савезништва са једном од страна у сукобу, а не неутралност. На крају, командант УНПРОФОР-а је пластично

изразио свој професионално неутрални став реченицом да се „не може истовремено водити рат и чувати мир.“¹⁸⁸

Следећи примери још уверљивије показују како је текла еволуција разумевања мандата мировних снага УН у СБ УН, од мисије „очување мира“ ка мисији „наметање мира“.

У параграфу 72. Извештаја ГС¹⁸⁹ наводи се да је стални представник Француске у УН Савету безбедности упутио меморандум у којем су назначене измене које би требало извршити у мандату УНПРОФОР, како би му се „изричито и јасније него у Резолуцији 824 дао задатак да обезбеди сигурност заштићених зона. У ту сврху нова резолуција би требало изричито да предвиди могућност да се прибегне употреби силе свим потребним средствима“. У меморандуму је објашњено да би „општи циљ такве схеме требао да буде да се заустави заузимање територија од стране српских снага“.

Овде се очигледно ради о намери да се само српским војним формацијама онемогући деловање, а да се муслиманским снагама обезбеде повољни оперативни, тактички, а касније и стратегијски услови за постизање војног циља - поражавање српских војних снага и заузимање територије. Тако би мировне снаге УН, уместо мисије „очување мира“, прешле на мисију „наметање мира“, а сила ради наметања мира била би употребљена само против једне стране, односно српских снага.

У параграфу 73. Извештаја ГС¹⁹⁰ наводе се, између осталог, и критеријуми који би могли покренути примену силе, које је предложио француски представник. То су: 1) гранатирање заштићених зона од стране снага једне од фракција; 2) оружани упади у заштићене зоне; и 3) ометање слободе кретања УНПРОФОР-а и заштићених хуманитарних конвоја. Није тешко закључити да је примена силе имплицитно предвиђена само против српских снага, јер су то једине снаге које могу гранатирати заштићену зону и вршити оружане упаде у заштићене зоне. На терену то су често радиле и јединице А РБиХ, мање групе припадника УНПРОФОР-а и друге оружане групе ради симулирања напада ВРС, које су потом оптуживани за кршење „Споразума о демилитаризованим зонама“ и према њима примењивана адекватна сила.

Поред непрецизно дефинисаних напред наведених појмова, велику нејасноћу представља и именица „гранатирање“ која је настала од глагола „гранатирати“. У војној струци, лексици као и у војним речницима, нигде не постоји такав назив, те уопште није јасно шта се под тим појмом подразумева. Очигледно се ради о посебном,

¹⁸⁸ Извештај генералног секретара у складу са Резолуцијом Генералне скупштине 53/35, Пад Сребренице, *op. cit.*

¹⁸⁹ *Op. cit.*

¹⁹⁰ *Op. cit.*

политички једнострано дефинисаном појму, осмишљеном за потребе „тумачења стања на терену“ оне стране која га је осмислила, Сам термин „гранатирање“ пружа неограничене могућности за креативна тумачења, најчешће манипулативног карактера. У параграфу 203. Извештаја ГС,¹⁹¹ Генерални секретар је оценио да су епизоде у којима је УНПРОФОР користио ваздушну силу „показале све опасности преласка линије од „очувања мира“ до „наметања мира“ без претходног опремања *Заштитних снага* људством, наоружањем, логистиком, обавештајном компонентом и аранжманима за руковођење и командовање који би дали неопходни кредибилитет његовој претњи употребом силе и показали да располаже могућностима да одлучно одговори на сваку непријатељску акцију.“

Овај цитат је релевантан са аспекта војне доктрине и с тога је значајно да му се дефинише војна димензија. Јасно је да је употребом ваздушне силе, без одговарајуће резолуције СБ УН, УНПРОФОР изашао из мандата и да је постао страна у сукобу. Са становишта ВРС, то практично значи непријатељска страна. Ту дилему најбоље илуструје писмо министра одбране Холандије, парламенту своје државе:

„За добијање оцене о доношењу одлуке од стране УН о употреби ваздухопловних снага важно је знати да је за време напада босанских Срба на Сребреницу и Жепу употреба снага била подложна знатним ограничењима. Ограничења нису произлазила из самих Натових ваздухопловних снага, већ из инконзистенције између ‘одржавања мира’ на копну и ‘успостављања мира’ у ваздуху.“¹⁹²

Заиста није могуће једновремено спроводити обе мировне операције: и операцију „одржавања мира“ на копну, која, осим у самоодбрани, искључује употребу силе, и операцију „наметања мира“, која подразумева примену силе. Према мандату снага УН у БиХ нису биле предвиђене операције наметања мира у складу са Главом VII Повеље УН. У даљем делу текста овог Писма говори се о операцији „Deliberate Force“ која у суштини представља борбену операцију против ВРС у којој су учествовале снаге НАТО, УН и Корпуса за брзе интервенције ЕУ.

Важно је истаћи и однос УН према странама у сукобу. Он се најбоље разуме читањем текста Резолуција. Однос према странама у сукобу није био неутралан какав би, иначе, требало да буде и какав се очекује од УН и СБ УН, као најважнијих међународних чинилаца за очување мира. Напротив, често је био пристрасан и на штету једне

¹⁹¹ Op. cit.

¹⁹² Дебрифинг, Писмо Министра одбране Холандије Парламенту те државе, стр.12. (у даљем тексту Писмо)

(српске) стране, а у корист друге (муслиманске и муслиманско-хрватске). Неколико примера ће то показати.

У параграфу 55. Извештаја ГС¹⁹³ наводи се да се у Резолуцији 819 захтева да паравојне јединице босанских Срба сместа прекину све војне нападе на Сребреницу, да се повуку са подручја које окружује Сребреницу и да Савезна Република Југославија (СРЈ) прекине снабдевање и дотур наоружања и војне опреме српској страни. Војска Републике Српске није паравојна јединица, већ страна у сукобу, војска једне од зараћених страна, легална и легитимна барем колико и А РБиХ и Хрватско вијеће обране (ХВО). То је потврдило и жалбено веће у ослобађајућој пресуди генералу Момчилу Перишићу, бившем начелнику Генералштаба Војске Југославије. У Извештају ГС се даље наводи *да никаква конкретна ограничења нису стављена на деловање А РБиХ*. Сазнавши за ово УНПРОФОР је одмах изразио своју забринутост да то неће функционисати без пристанка обе зараћене стране. И овде, као и у предњем примеру, видимо да се намећу ограничења и испостављају захтеви само једној (српској) страни, а да за Армију РБиХ таквих ограничења нема.

У параграфу 68. Извештаја ГС закључује се да су се, као и у Резолуцијама 819 и 824, сви захтеви СБ УН односили само на босанске Србе без ограничења деловања нити било каквих упозорења и захтева за Армију РБиХ. Овакав приступ не представља неутралан став и није пример равноправног третирања страна у сукобу. Међутим, представља охрабрење муслиманској страни, у политичком и војном погледу као и отворену подршку која је имала непосредан утицај и за даље распламсавање и ширење сукоба.

У параграфу 69. се констатује да постоји раскорак између Споразума који је потписан на терену и текста Резолуције 824. Само је српској страни наметнута обавеза да се повуче и да не напада ЗЗ, а за А РБиХ у Сребреници нема никаквих обавеза и ограничења. Али Секретаријат УН је додао да би „след збивања који се сугерише у споразуму – да се прво разоружају владине снаге, након чега би дошло до српског повлачења – за Савет безбедности био неприхватљив“.

Представницима у УН није било ништа прихватљиво што обавезује муслиманску страну, или српској даје барем равноправан статус. Разлог лежи у чињеници што би муслимани остали без значајне војне компоненте у ЗЗ и била би им ускраћена могућност за војно деловање према српској страни. Такође, били би лишени

¹⁹³ Op. cit.

могућности координације дејстава са фронта и из 33. Са војног аспекта, не постоје разлози да се било која страна у сукобу, одредбама сличних резолуција, доводи у неповољну оперативну ситуацију и да јој се, на тај начин, онемогућава постизање својих војних циљева, осим у случајевима када су Резолуцијом предвиђене операције „наметање мира” (Глава VII Повеље УН).

Следећи пример ће још очигледније показати однос СБ УН према странама у сукобу. У Резолуцији 836, донесеној 4. јуна 1993. било је споменуто у вези Поглавља 7. Повеље Уједињених нација (наметање мира) да се за „заштићене зоне“ проширује мандат тупа Уједињених нација, на начин којим „Уједињене нације... овлашћују УНПРОФОР да предузме неопходне мере, укључујући употребу силе, у самоодбрани, као одговор на бомбардовање или оружане упаде у „заштићене зоне“. Другим речима, није тешко закључити да је употреба силе предвиђена, у конкретном случају, само против српских снага.. Мора се признати да се, ипак, на суптилан начин прогурао услов за употребу силе када је речено „у самоодбрани“. По дефиницији „самоодбрана“ би морала подразумевати одговор, употребом силе, само када су снаге УНПРОФОР-а директно нападнуте. Напад на јединице 28. дивизије Армије РБиХ, свеједно да ли са радикалним или ограниченим циљем, није нужно и напад на заштићену зону и таквом нападу се не може давати карактер напада или упада у „заштићену зону“. Ако би приступ снага УН, појму „самоодбрана“ био усмерен на тумачење у коме се напада на јединице 28. дивизије сматра нападом на „заштићену зону“, онда би то значило директно конфронтација са српском страном или савезништво и садејство са муслиманском страном против српских снага. То би значило да УНПРОФОР излази из мандата који му је одређен резолуцијама СБ УН. Међутим, треба нагласити да против снага које би евентуално нападале из „заштићених зона“ (муслиманске оружане формације), употреба силе од стране УНПРОФОР-а, није предвиђена.

На основу неутемељених оптужница хашког трибунала и сведочења експерата и сведока тужилаштва, суда и оптужених, а у складу са истраживачким пројектом овог рада, може се сагледати однос највиших војних команданата УНПРОФОР-а према странама у сукобу.

Генерал, Николај Хендрик, у свом сведочењу у хашком суду, између осталог, саопштава следеће:

„...Од тада се појавио све већи број проблема при покушајима да се снабдеју енклаве. ВРС би дао дозволу да само неки конвоји прођу, а затим би блокирали приступ неким од ових конвоја. Генерал Смит је тражио од мене да припремим савршенији план за

снабдевање енклава. Неки од чиниоца нужних за извођење таквог плана су били: стварање ваздушних путева, припрема за ваздушну подршку и заштиту, припрема за ваздушну допуну горива авионима, и да буду доступни хеликоптери за спасавање из ваздуха и одговарајући тимови. Овај план је припремљен уз детаљне консултације с НАТО-ом. План је обелодањен владама земаља које су дале јединице и опрему, јер се није радило о уобичајеној акцији мировних снага. То је довело до тога да неке владе нису дале пуно одобрење за такав правац деловања. Никад није одобрено да се овај план и примени .¹⁹⁴

Овај део изјаве генерала Николаија, начелника штаба команде УНПРОФОР-а за БиХ, ван сумње, показује да је генерал Смит, командант УНПРОФОР-а за БиХ и претпостављени генералу Николаију у релевантном периоду, самоиницијативно и у договору са НАТО, тражио нове могућности снабдевања енклава које не спадају у уобичајене акције мировних снага, односно које су изван њиховог мандата.

Британски генерал, Смит, још убедљивије, пред наведеним судом, износи своју пристрасност према муслиманској страни у односу на српску: „Састао сам се са генералом Делићем 23. марта да бих јасније схватио ситуацију у подручјима Тузле и Травника и том приликом проценио стање. Током априла, ситуација у Босни се још више погоршала. Енклаве су и даље биле логистички толико стиснуте да сам ја направио нови план снабдевања енклава хеликоптером. *То је, у ствари, било изазивање ВРС-а да нападне хеликоптер, па да их затим бомбардујемо.* Овај план је изнесен пред Заповедништвом УН у Загребу и Њујорку који су га сматрали превише ризичним и конфронтирајућим“.¹⁹⁵

И овде је јасно да се командант УНПРОФОР-а бавио питањима која су изван мандата мировних снага. Посматрано са политичког становишта, ово је добро осмишљена замка. Међутим, са становишта ратног права и обичаја ратовања, овај план не испуњава услове да се сматра ратним лукавством, већ се може сматрати перфидијом која је сама по себи ратни злочин. С друге стране, „ненајављени и неодобрени летови хеликоптера су легитимни циљеви Војске РС“.¹⁹⁶

У параграфу 150. Извештаја ГС, Генерални секретар је потом навео да стране не схватају, нити у потпуности поштују концепт „заштићених зона“ и да се „УНПРОФОР нашао у ситуацији да му многе заштићене зоне нису безбедне, или да њихово

¹⁹⁴ Николаји Корнелис Хендрик, Изјава, стр.8, (број предмета у Трибуналу 00899488).

¹⁹⁵ Генерал Руперт Смит, Изјава, стр. 10-11, број Трибунала 00848867.

¹⁹⁶ Споразум УН-ВРС, “Принципи слободе кретања,” D77.

постојање, како се чини, осујећује само једну од војски у сукобу, угрожавајући тиме непристрасност УНПРОФОР. Снаге Армије БиХ, у енклави, биле су подељене у 4 бригаде са укупном снагом од 3.000 до 4.000 мушкараца... Регуларне трупе Армије БиХ су биле појачане од стране локалне полиције. Операције су биле релативно непредвидљиве јер су те јединице биле готово без обуке и прилично недисциплиноване. Снаге Армије БиХ су из енклаве изводиле систематске акције након чега су се повлачиле у територију под заштитом УН.

Операције изведене од стране Војске Републике Српске су биле прилагођене одржавању „статуса кво“ и пружању заштите босанско-српском становништву у енклави од напада А БиХ, који су били вршени из енклаве.“¹⁹⁷

9.3.1. Појам „Демилитаризација“ и његова примена

Поред тога што су појмови везани за „безбедносну зону“ произвољно тумачени, документа у хашком трибуналу, нарочито у предмету „Сребреница“, указује на чињеницу произвољног тумачења и појма „демилитаризација“. У случају Сребреница (убудуће под овим појмом ћемо подразумевати територију коју је контролисала 28. дивизија Армије РБиХ - „заштићена зона“- „енклава“) јасно се види не доследно тумачење и практична примена, односно обим и садржај „демилитаризације“ која никада није потпуну извршена, не само у односу на целокупну територију „заштићене зоне“ и у квалитету одузетог оружја, већ није ни постојала намера Армије РБиХ да демилитаризацију изврши, а, истовремено, снаге УН нису могле или нису хтеле да је спроведу до краја.

Након доласка и распоређивања канадског контингента УНПРОФОР-а у Сребреницу 18. априла 1993. војници УНПРОФОР-а су наставили да надгледају спровођење Споразума о демилитаризацији, пре свега демилитаризацију Сребренице, али не и околних подручја која су територијално спадала у „заштићену зону“ или енклаву. (параграф 61. Извештаја ГС).

У 62. параграфу Извештаја ГС УН, наводи се да је Секретаријат обавестио заповедника снага УН у Сребреници да, имајући у виду ставове неких чланица СБ, „УНПРОФОР не треба да врши демилитаризацију са претераном ревношћу“. Након спроведене акције, УНПРОФОР је обавестио јавност преко медија под насловом "Демилитаризација

¹⁹⁷ Извештај ГС ОУН у Дебрифингу, тачка 2.34.

успела" нагласивши да је, до поднева 21.04.93. успешно извршена демилитаризација града. Уочавамо да се инсистира на демилитаризацији града, а не на „демилитаризованој зони“, „безбедној зони“, „заштићеној зони“ или „енклави“, како је она у Резолуцији дефинисана. У наведеном Извештају, цитиран је командант снага УНПРОФОР-а, који је рекао: "Могу да потврдим да је од данас у подне град демилитаризован...Тим (УНПРОФОР) је припремио коначан инвентар свег прикупљеног оружја и муниције, које је потом УНПРОФОР уништио"

На сведочењу у хашком трибуналу, господин Франкен¹⁹⁸, тим поводом, износи податак „да је њихов посао био да својим присуством спрече упаде у „заштићену зону“ и да нису имали даљни задатак да изврше противофанзиву на Србе уколико ови уђу у енклаву и да њихов задатак није био да бране „заштићену зону“ (стр.3). На страници 7. (седмој), именовани потврђује „да су муслимани нападали изван енклаве у необично време“, а на страни 10.(десетој) „да разоружавање у оквиру демилитаризације није било могуће“.

На питање тужиоца: "Да ли сте тада (*приликом напада јединица Дринског корпуса на положаје 28.дивизије Армије РБиХ, напомена М.Ж.*) размотрили могућност да за одбрану енклаве употребите све оружје које је Низоземски батаљон запленио од војске босанске владе, муслиманске војске?", господин Франкен је одговорио: „Не само да смо о томе размишљали, већ је о томе обавештена и 28.дивизија и да су хтели могли су доћи и однети све оружје из сабирног центра. Али то их није занимало. Није им требало оно што се нудило. Није могло допринети одбрани. То је било истина—оружје на сабирном пункту је било врло истрошено или врло старо. Они су имали много боље и много модерније оружје".(стр.32)

Исто тако ово је потврда да је командант УНПРОФОР-а, када је изјавио да је град демилитаризован, да је све оружје одузето, да је састављен његов инвентар и од стране УНПРОФОР-а уништено, нетачно извештавао и своје претпостављене и јавност.

О потпуној „демилитаризацији“ Сребренице, за коју нису били заинтересовани „поједини чланови СБ ОУН“, и чињенице да је команда 28.дивизије А РБиХ одбила да прими оружје из депоа за његово чување, након што јој је командант холандског батаљона пуковник Кареманс понудио, можемо се уверити и на основу поменуте изјаве генерала Николаиа:¹⁹⁹

¹⁹⁸ Г. Франкен: Изјава на саслушању. број предмета у Трибуналу Л0100602.

¹⁹⁹ Хендрик Николаи Корнелис, Изјава, број предмета у Трибуналу 00899488.

Поједини команданти међународних снага били су још конкретнији: "До средине јуна сам три до четири пута са јединицом из базе одлазио у правцу Сребренице. То се увек дешавало након жестоке размене ватре између муслиманских бораца и српских војника. Пало ми је у очи да је сваки пут кад смо излазили било више муслиманских бораца у граду него раније. У то време више нисмо били у могућности да испоштујемо услове демилитаризоване зоне. Кад то кажем мислим да је било толико муслиманских бораца који су се наоружани кретали околу да смо ми, војници УН-а, били немоћни да их разоружамо"²⁰⁰ (стр.5).

Ово је довољна потврда произвољног тумачења појма „демилитаризација“ као и чињеница да она, практично, у Сребреници никада није извршена. Да јесте, јединице 28.дивизије не би дејствовале или вршиле “жестокую размену ватре” са српским снагама, како каже овај сведок, а ВРС не би имала потребе да реагује на та дејства и узвраћа ватру. Да су енклаве демилитаризоване, на начин како је било регулисано међусобним споразумом, изостао би сваки разлог за војне акције ВРС према њима. А под претпоставком да је ВРС напала демилитаризоване енклаве, како настоје да је оптуже, УНПРОФОР би имао довољно разлога да употреби сва средства да одврати напад и одбрани „заштићену зону“.

И многи други чланови међународних организација и предсавници снага ОУН, као сведоци или експерти у појединим предметима, дали су хашком трибуналу сличне изјаве:

"На основу информација добијених од извиђачког батаљона и од мог главног штаба, оперативна претпоставка је била та да снаге босанске војске, унутар енклаве, нису потпуно разоружане, што су потврђивали напади на Србе из енклаве"²⁰¹ (Генерал Смит, Изјава, стр.5)

"Концепт "заштићених зона" је зависио о сарадњи зараћених страна. Додатна компликација у Сребреници је био договор Уједињених нација и зараћених страна о разоружавању муслиманских бораца који се није могао реализовати. Дутцхбат није имао мандат употребе силе при разоружавању; исто тако, месне власти нису сарађивале"²⁰²

²⁰⁰ Костер, Изјава, број предмета у Трибуналу 00916826.

²⁰¹ Генерал Руперт Смит, Изјава, број предмета у Трибуналу 03400948.

²⁰² Дебрифинг, Писмо генерала Ридерштада команданта Сектора Североисток УНПРОФОР-а У Тузли;

На крају, навешћемо још један доказ да демилитаризација Сребренице није извршена. У два Писма бригадног генерала Ридерштада, команданта Сектора Североисток УНПРОФОР-а са седиштем у Тузли, команданту 28.дивизије (8.ОГ) Насеру Орићу, генерал то недвосмислено потврђује:

"Ја бих исто тако требао додати да субјекат у вези енклаве је увек на врху моје листе приоритета. Ми смо потпуно свесни да демилитаризација регије није била реализована. Обе стране нису помагале у овом процесу. Моје гледиште је да једини начин напред је да се оформи Заједничка комисија и да се одржи састанак у Сарајеву. Ја ћу наставити моја најбоља настојања да реализујем тај објектив"²⁰³

У другом писму генерал наводи да: „Споразум о демилитаризацији никада није реализован, јер су обе стране борбено дејствовале за читаво време сукоба: 28.дивизија изнутра из енклаве, а ВРС ван ње на јединице 28.дивизије, и да су споразуми о прекиду непријатељстава веома захтевни“.

Из ових писама се недвосмислено може закључити: да никада, током целог сукоба у БиХ, није престала да постоји оружана формација у Сребреници, ма како се она звала, 8.Оперативна група (ОГ) или 28.дивизија; да снаге УН нису извршиле демилитаризацију за шта су имале мандат и Резолуцијом СБ УН и Споразумом о демилитаризацији; реакције на муслиманске поступке према снагама УН су веома благе и не изазивају адекватне мере и потребне ефекте.

ЗАКЉУЧАК

Агресија НАТО пакта на СРЈ у времену од 24. марта до 09. јуна 1999. године, представља слом и негацију међународног права, при чему је, без преседана у историји, најмоћнија војна сила у светским размерама, извршила ваздухопловни напад на једну суверену европску земљу, чланицу ОУН, ОЕБС-а и других међународних организација.

Контроверзна америчка теза о „хуманитарној интервенцији“ огледа се у покушајима, стварању услова и реализацији стратешких пројеката у којима се „људска права“ стављају испред суверенитета државе и изнад Повеље УН, односно, изнајлажењу модалитета за потпуно неодговорну и незакониту употребу војне силе. Агресија НАТО

²⁰³ Писма генерала Ридерштада Насеру Орићу, (предмет под бројем у Трибунала 01837510 и 01837512).

на СРЈ прва је у светској историји агресија на једну суверену државу под маском „хуманитарне интервенције“.

У појмовно – категоријалном апарату са аспекта међународног права, због термилошке неуједначености, поред појма „хуманитарна интервенција“ могу се још срести изрази „хуманитарна војна интервенција“, „унилатерална хуманитарна интервенција“, „одобрена хуманитарна интервенција“, „индивидуална хуманитарна интервенција“ и „колективна хуманитарна интервенција“.

У даљем тумачењу наведених појмова везаних за „хуманитарне интервенције“, постоје велике разлике у несагласју око тога да ли се употреба војних ефектива, односно, оружане силе коју су одобриле УН може сматрати хуманитарном интервенцијом или је она један од израза примене колективних мера из Главе VII Повеље ОУН. На основу досадашњих модалитета примене и последица, „хуманитарну интервенцију“ треба дефинисати као „употребу оружане силе од стране државе, више држава или међународних организација, против друге државе, без њене сагласности, ради спречавања и заустављања кршења људских права којима су изложени грађани државе према којој се примењују мере, радње и поступци, било да се она догађа у миру или ратном сукобу, без обзира да ли је иста одобрена од стране ОУН.“ Поједини теоретичари међународног права, под појмом „хуманитарне интервенције“ подводе широк спектар активности. Шефер, на пример, наводи шест врста интервенција које спадају у „хуманитарну интервенцију“: (1) спасавање или заштита држављана у иностранству и других стзранаца чији су животи у опасности; (2) заштита верских и етничких мањина од геноцида или насилног угњетавања; (3) заустављање интерне агресије или свирепих кршења људских права; (4) заустављање масовне миграције људи, повратак великог броја расељених лица у њихове законите домове, репартијација великог броја избеглица и других миграната или заштита избеглица и миграната од околности опасних поживот; (5) реаговање на масовне људске патње проузроковане људским или природним катастрофама; и (6) подршка антиоталитарним устанцима и другим покретима за самоопредељење који се боре за независност од угњетачких режима који крше људска права у великом обиму.²⁰⁴

²⁰⁴ Scheffer D: Toward a Modern Doctrine of Humanitarian Intervention, University of Toledo Law Review, vol. 23, 1992, no. 2, p. 267.

Међутим, реалност досадашњих примена „хуманитарних интервенција“, унилатералних или колективних, представљала је примену дуплих стандарда и злоупотребу хуманости у остваривање хегемонистичких циљева великих сила, у првом реду САД и НАТО и исте су се, најчешће, претварале у „хуманитарне катастрофе“. (Ирак, Авганистан, СФРЈ, БиХ, СРЈ, Косово и Метохија, Либија, Сирија...)

Одредбе међународног хуманитарног права су формулисане у Хашким конвенцијама 1907. године, Женевским конвенцијама 1949. године о заштити жртава рата, два Допунска протокола уз те конвенције и у низу других докумената. Садржина тих међународно – правних аката има, у највећем делу, не само уговорно – правни, него и обичајно – правни карактер, и примењује се на односе, који су настали између СРЈ, односно Републике Србије и НАТО –а.

Тако, у складу са чланом 2 који је заједнички за све четири Женевске конвенције 1949. године, поменуте конвенције и Допунски Протокол I за те конвенције „треба да се примењује у случају објављеног рата или сваког другог оружаног сукоба, који настане између две или неколико високих уговорних страна, чак и у том случају, ако једна од њих не признаје ратно стање“. Већина земаља чланица НАТО-а су учесници поменутих више конвенција и Протокола I, што наводи на закључак да су их свесно игнорисале, односно прекршиле у агресији на СРЈ/РС.

У току операције НАТО је прекршио одредбе Одељка I Дела IV Протокола I, који се тичу опште заштите од последица ратних дејстава. У складу са ставом 3 члана 49 Протокола I, одредби Одељка I „примењује се на било која ратна дејства на копну, у ваздуху или на мору, а која могу нанети штету цивилном становништву, цивилима или цивилним објектима, који се налазе на копну. Оне се такође примењују на све нападе с мора или из ваздуха на објекте који се налазе на копну...“

У складу са члановима 50 и 52 Протокола I напади се морају строго ограничити на борце и војне објекте. Цивилно становништво и цивилни објекти не смеју бити објекти напада и репресије. При томе Протокол I сматра за војне објекте оне „који због свог карактера, локације, намене или употребе ефикасно доприносе војним дејствима и чије потпуно или делимично разарање, освајање или неутралисање при постојећим, у датом моменту, околностима даје војну предност“.

Широка, злочиначка активност НАТО – а не би могла да буде остварена да није било и конкретних регионалних задатака које је Америка ставила као приоритет њене спољне политике: фрагментација СРЈ на Србију и Црну Гору, дестабилизација и смена „непријатељског режима“ у Србији и претварање исте у псеудодржавну творевину којом се управља споља (налик на Босну и Херцеговину).

Приближно 1300 борбених авиона, поред војних циљева, свакодневно је бомбардовало фабрике, рафинерије, хемијска постројења, јавне зграде, телевизиске станице, болнице, школе, цркве, стамбене зграде, возове, аутобусе, тракторе, аутомобиле, као и недужне, ненаоружане цивиле. Објашњење САД да агресију на Југославију, односно Србију, спроводе у циљу заштите албанског становништва, потпуно је неодржива јер је велики талас албанског, српског, као и других избеглица са Косова и Метохије, кренуло заправо оног дана када је бомбардовање почело.

Како је НАТО штито Албанце током агресије, најбоље сведоче подаци у којима је 14. априла, у колони трактора, авио - ракетним обрушавањем на исту, усмртио 64 лица, а више десетина ранио. Други пример, још драстичнији, огледа се у убиству 87 цивила албанске народности у селу Кориша, којег су починиле НАТО снаге, ваздухопловним ударима 14. маја 1999. године.

Напад на СРЈ је са становишта међународног права потпуно незаконит и крши преко стотину његових начела и одредаба. Међу прекршеним одредбама, између осталих, су и следеће:

1. Генерални принцип међународног права, нарочито принцип о суверенитету држава на коме се заснива читав међународни правни поредак;
2. Функционалне одредбе Повеље Уједињених нација које гарантују суверенитет држава и забрањује употребу силе против територијалног интегритета било које земље;
3. Одредбе из заједничког документа Хелсиншке конференције о безбедности и сарадњи у Европи од 01. августа 1975. године;
4. Међународни хуманитарни закони који се тичу геноцида, ратних злочина и људских права;
5. Одредбе које произлазе из међународног споразума за заштиту животне средине;

6. Прописи који обавезују на коришћење свемира у мирнодопске дврхе;
 7. Прописи међународних споразуме о пловидби рекама, морима и коришћењу ваздушног простора;
 8. Основне норме закона о међународној дипломатији;
 9. Одредбе које проистичу из конвенције УНЕСКО – а о заштити културног блага;
 10. Основни принципи међународног права за доношење међународних споразума;
- итд;

Целокупна операција НАТО пакта против СРЈ, односно Србије, цинично названа „Милосрдни анђеос“, намеће, између осталог, три битне констатације. *Прво*, аргумент о заштити „људских права“ је исувише слаб да би оправдао претерани обим ангажовања укупних војних ефектива током агресије. *Друго*, чињеница је да је НАТО, предвођен САД, хтео и успео да наметне сопствену вољу кроз војну окупацију Космета и успоставу марионетског режима. Посебно, кроз ангажовање цивилног дела ОУН, пре и након бомбардовања, изиграо резолуцију СБ 1244 и дефинисао „коначни статус“ јужне српске покрајине, односно дела окупиране територије. *Треће*, сам чин бомбардовања показао је омаловажавање међународних институција и међународног правно поретка. Закључак је да је агресија НАТО пакта на СРЈ била увод у читаву серију америчких подухвата за наметање нове међународне политичке стварности кроз тзв. Нови светски поредак, односно, глобализам и неолиберални капитализам, којима се руше државне границе, а саме државе се потчињавају мултинационалним корпорацијама. Такође, бомбардовање СРЈ, односно Србије, претстављао је пример као пролазе „непослушни режими“, и застрашивање, како ће проћи они који се буду супроставили разним облицима америчке окупације и експлоатације територија.

Повеља Уједињених нација и међународно право једина су средства која могу да зближе народе у свеопштем разумевању под условима једнакости. Она представља стремљења човечанства кроз векове, стварање савремене хумане цивилизације и гаранцију слободе за цело човечанство.

У одбрани своје независности, суверенитета и територијалне целовитости, СРЈ, односно Србија, пружила је отпор НАТО агресији руковођена идеалом слободе. То је пример који треба следити. Седамдесет осам дана бомбардовања софистицираном и савременом борбеном техником, треба да послужи као симбол отпора у одбарни начела међународног права и Повеље Уједињених нација.

10. ПРОТИВРЕЧНОСТИ ИЗМЕЂУ ПОЛИТИКЕ САД У МЕЂУНАРОДНИМ ОДНОСИМА И МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА

Међународно – правни поредак, у условима релативне равнотеже снага у свету, а посебно након хладног рата и самопроглашења Америке за једину супер силу, доживео је своју, не само реторичку, него и суштинску промену која се огледала, у слободној и помирљивој интерпретацији, „да сила и правда морају ићи заједно како би правда била силнија а сила праведнија“, чиме је, у савременим међународним односима, правни поредак, изгубио промотивни смисао и прокламовани значај.

Познато је да су САД избегле потписивање многих међународних споразума, конвенција, одредби, договора, предлога, докумената и иницијатива којима се смањује, ограничава, укида или уништава одређени контингент борбених и бојевих арсенала за масовно или појединачно уништавање и разарање у условима вођења било које врсте рата. (Споразум о ограничавању нуклеарних бојевих глава, интерконтиненталних ракета, напалм бомби, касетних пројектила, употреба противпешадијских нагазних и потезних мина, итд). Циљ оваквих поступака био је намерно избегавање предвиђених међународно-правних санкција за кршење наведених споразума, а тиме и прилагођавања војних стратегија и политичких доктрина међународно-правном оквиру.

Из досадашњих поступака, а нарочито кроз примену садржаја стратегије сукоба ниског интензитета, очигледно је да САД довеле прокламована политичко-војно начела оперативно-стратегијског значаја у потпуну противречност и несклад са постојећим документима Повеље ОУН, документим КЕБС-а (ОЕБС-а) и Женевских споразума и протокола по питању ратног права и права у рату од агресивног употребљавања недозвољених убојних средстава до ослобађања својих војника за учињене злочине пред међународним судом правде.

Америчком визијом геополитичког прекомпоновања територија и региона Блиског истока, а посебно Балкана, Стратегијом сукоба ниског интензитета, у процесу разбијања Југославије, кршење и маргинализовање, до тада важећег државног и међународног правног система, доживело је своју кулминацију непосредно у подршци оружане сецесије у Словенији и Хрватској као и у случају насилне сецесије Босне и Херцеговине. Тадашњи Устав БиХ изричито је наглашавао принцип консензуса сва три конститутивна национално – верска ентитета (Срба, Хрвата и муслимана), у случају измене Устава или доношења кључних одлука од интереса конститутивних елемената. Међутим, САД а за њом и остали центри моћи, не само што су што су подстакли, него

су и признали неуставни и нелегални референдум о отцепљењу БиХ од СФРЈ, на основу сагласности два елемента (Хрвата и муслимана) против легитимне воље трећег конститутивног народа (Срба), чиме је та република уведена у спиралу хаоса и безнађа грађанског рата на темељу америчке стратегије „стварања и управљања кризом“.

Нема сумње да је у пројектованом растурању Југославије и њеном претварању у „експериментални полигон“ нових садржаја стратегије сукоба ниског интензитета, тзв. „међународна заједница“ јасно и недвосмислено заузела антисрпску позицију, не само због признања насилне (оружане) сецесије Хрватске и БиХ, него и због оспоравања националног идентитета и легитимитета воље српског народа, који је, шта више, прећутном сагласношћу великих сила проглашен националном мафином.

О примени дуплих стандарда најубедљивије говори податак да се током разарања Југославије, од Хрватске ништа није тражено за узврат, али јој је сугерисано тајном дипломатијом да може оружаном подржавати Хрвате у БиХ и успоставити државни ентитет (Херцег – Босна), да протера 200.000 Срба уз непосредну артиљеријску, ваздухопловну и логистичку подршку САД и НАТО, да произвољно и неконтролисано увози наоружање (упркос забрани) користећи се ратним злочинима, масакрима и етничким чишћењем.

Међутим, историјском и дескриптивном методом у овом раду можемо наћи низ докумената који оспоравају насилну или оружану сецесију као право народа на самоотцепљење.

Самоопредељење које је формулисала Француска револуција, а које су потом, у различитим верзијама подржали представници великих сила, у првом реду Русије и Америке, имало је за циљ да дезавуише претходни, на државу оријентисани приступ који је преовлађивао на међународном плану. Самоопредељење је такође извршило ерозију једног од темељних постулата традиционалне међународне политике и заједнице: *територијални суверенитет*. Амерички државни секретар Л.Лансинг, био је у праву када је 1919. указао на то да ће „фиксност граница, чврстина националне лојалности и политичка стабилност ишчезнути уколико тај принцип буде примењен“²⁰⁵

Кроз своју еволуцију, политички принцип самоопредељења развијен је у више верзија при чему је примарно прокламовано његово антиколонијално начело чији је циљ био да разори колонијалне империје и да тако расподелу моћи на нивоу међународне

²⁰⁵ Lansing, *The Peace Negotiations – A Personal Narrative*, 1920, 96 ff.

заједнице на темељу једнакости међу нацијама као кључни постулат равнотеже снага уз формирање нових међународних субјеката који су се састојали из народа који су претходно били подвргнути колонијалној владавини.

На сам процес самоопредељења и његову погубност кроз могућност оружане сецесије, посебно је упозорила и Елеонора Рузвелт, 1952. у свом обраћању Генералној скупштини УН: „Као што би концепт индивидуалних људских слобода доведен до свог логичног екстрема значио анархију, тако би и принцип самоодређења, ако би му се омогућила неограничена примена, могао да резултира хаосом”²⁰⁶

Наведени примери јасно указују на историјски развитак америчких војних стратегија и политичких доктрина и њихову узрочно – последичну еволуцију у раздобљу од изолационизма до интервенционизма.

Без обзира на стручна и политичко – дипломатска упозорења о могућности проширења конфликта као последице прераног и селективног признања оружане сецесије Хрватске и БиХ, признат им је међународно – правни субјективитет и поред неиспуњавања битних државотворних услова нити решених национално – верских проблема, притисака и кривотворења законских прописа и аката на штету других заинтересованих страна.

Отворена подршка Америке и других одлучујућих спољних чинилаца екстремном клерикализму, национализму и муслиманском фундаментализму имала је за последицу продубљивања југословенске кризе. Ставови и одлуке произашле са седница и конференција Европске заједнице, КЕБС-а (ОЕБС-а), Контакт – групе, Савета безбедности и НАТО савеза, и које су под директивом САД претворене у диктат, недвосмислено изражавају противречности између политике у међународним односима и међународног права.

Посебно место у томе заузима Хашка декларација од 18. октобра 1991.године на основу које је формирана Бадинтерова комисија која је, следећи америчку политику разбијања вишенационалних и вишеверских држава, у случају Југославије, легализовала оружану (насилну) сецесију, трасирала пут признавања нових држава насталих, такође, оружаном сецесијом извојеваном паравојним и терористичким снагама и негирала међународно – правни поредак оличен у принципима Повеље

²⁰⁶ Елеонора Рузвелт: „*The Universal Validity of Mans Right to Self- determination, 8.12.1952*“. Истакнуто је да ће „самоопредељење које доводи до логичног али апсурдног екстрема, у ствари, угрозити саму егзистенцију највећег броја држава чланица УН“ – што се и обистинило у случајевима СССР, ЧСР, СФРЈ, СРЈ, и др.

ОУН, а нарочито КЕБС-а о неповредивости граница постојећих суверених држава у Европи.

Такав став Америке, по питању противречности између декларисане спољње политике и међународних норми, омогућио је нов систем стварања богатства и одржавање империје, кроз нове (не)ратне форме у Стратегији сукоба ниског интензитета, којима се настоји мењање постојећег и формирање новог светског поретка.

Наш став је да Хладни рат још постоји а да је завршена само једна од његових фаза која носи одлике идеолошког карактера.

Промене које су настале из те фазе као рушење берлинског зида и вишенационалних и вишеверских држава (СССР, Чехословачка, СФРЈ, СРЈ), могу имати, у новом глобалном надметању, супротно још увек важећем међународном поретку, брзу промену актера и идеја које својим секундарним карактером у савременим међународним односима неће пресудно утицати на глобални поредак у настајању и његовом коначном уобличавању, управо због односа политике и међународног права, на пројекату који Америка тежи да реализује.

На основу изнетих примера и ширег глобалног деловања може се закључити да се америчка Стратегија сукоба ниског интензитета, као основа политичке доктрине, између осталог, темељи на изазивању разноликих сепаратистичких ратова, оружаних сецесија, етничког и верског насиља, државних удара, преврата, граничних спорова, терористичких напада и стварања паравојних снага и превратничких организација („Отпор“ у Србији и његове испоставе у Грузији, Украјини, Египту, Албанији, Хрватској, Русији, Белорусији, Сирији, Алжиру, итд) као и „невладиних организација“ за остваривање „унутрашњих агресија“ или „унутрашњих тероризама“²⁰⁷

На овај начин, методологијом „стварања и управљања кризама“ производи се више мањих, а успешно контролисаних сукоба, који појединачно и збирно дестабилизују регионе у којима САД имају политичко-безбедносни и економски значај, подведен под фразу „угрожавање америчких националних интереса“ чиме се правда употреба расположивих снага и средстава у унапред пројектованој стратегији или стварање услова на терену за примену претходних и у пракси потврђених насилних и ненасилних метода и садржаја стратегије сукоба ниског интензитета .

Сходни томе, наведена пракса примене јавних и тајних операција у безбедносној агенди америчког новог светског поретка, представља најочитији и најеклатантнији

²⁰⁷ Брус Хофман, *Унутрашњи тероризам*, Народна књига и Алфа, Београд, 2000.

пример дубоког јаза између прокламованих политичких доктрина и војних стратегија, као и наметања америчког система вредновања, у односу на норме (било да се ради о поштовању или примени) међународног правног поретка.

10.1. Доминација спољне политике САД над међународним правом

У естаблираним круговима научно – истраживачке заједнице и великог дела политичког естаблишмента, преовладајуће оцена да су последње две деценије биле у знаку апсолутне доминације САД на међународном плану уз спорадичну антиципацију и учешће Западноевропских земаља . Другим речима, цео тај период обележава у великој мери милитаризована америчка спољна политика која је, уз помоћ тврде и меке моћи, настојала да најпре успостави а затим учврсти и ојача глобалну лидерску позицију. Екстензивно ширење такве политике наилазило је на бројне препреке и ограничења при чему се на првом удару нашао постојећи међународно - правни поредак тј. међународно право.

Амерички политичко – социјални појмови као што су „демократија“, „људска права“, „права мањина“, „цивилизација“ и сл., на измаку двадесетог века, дефинитивно су напустили првобитну, сопствену, прокламовану друштвену вредност, уселили се у „меку“ моћ да би коначно постали део војне терминологије и ратне реторике.

У америчкој експанзији за достизањем и одржавањем глобалне моћи, према замислима војно – политичких стратега, најпре треба уклонити баријере у виду међународно – правних ограничења, првенствено када се изводе војне интервенције за чије је одобрење требела сагласност Савета безбедности ОУН. С обзиром да то у постојећим међународним констелацијама није било могуће осигурати САД су, у последњој декади двадесетог века, на међународном плану деловале унилатерално при чему се нису много обазирали на међународне институције и међународне норме.

Суштину таквог агресивног наступа у преформатирању света по америчком систему вредновања и стандардима, детаљно је у својој инспиративној и дубокој анализи објаснио Душан Николиш, подвлачећи: „да је геополитичка моћ (као крајњи спољнополитички императив) остварена као могућност и капацитет овладавања, у најмању руку, вршења пресудног утицаја за САД значајним просторима и регионима, њиховим ресурсима и природним добрима, као и њихово стављање под сопствену контролу и као моћ прекрајања и поништавања суверених држава, ставрања нових, не ретко виртуелних ентитета и држава од већ постојећих а што је подразумевало и

симултано извођење бројних других јавно - политичких операција као што су инструментализација међународних институција а затим игнорисање па и поништавање кроз разне форме свесног кршења, међународног права на плану очувања међународног мира и безбедности.²⁰⁸

У пракси то се огледало у рушењу постојећег и успостави новог светског поретка у складу са америчким интервенционистичким амбицијама и пројекцијама.

Према истом аутору, америчка спољна политика представља наставак рата, као стална милитаристичка акумулација и надградња да би се по сваку цену одржала глобална лидерска позиција уз сталне напоре да се ниједном другом ривалу не дозволи могућност угрожавања примата.

За постмодерне америчке стратегије и креаторе нове констелације међународних односа, политика и дипломатију су инструмент краће или дуже паузе у континууму државног насиља, диктата, геополитичке и материјачне похлепе.²⁰⁹

На темељу геополитичких пројекција, с једне, и импресивне информационо – комунолошке и финансијске моћи која је била у функцији подршке, постепено у пракси долази до преовладавања, а убрзо и доминације, политике над међународним правом. У растакању и дотада невиђеном еуфоријом, и многе друге велике силе, у складу са њиховим интересима, (Британија, Немачка, Француска...), не само да су подржале већ су и активно учествовале у процесу поништавања и деформализације међународно-правних норми. У прилог томе можемо навести анализе које је презентирао јавности, Золтан Гросман, из којих се јасно види да су САД у раздобљу од 1890. до 1990. године 127 пута војно интервенисале у свету – 58 до Другог светског рата, а 69 пута у времену хладног рата. Новија истраживања потврђују континуитет и доследност у спровођењу америчке спољне политике у којој је, очигледно, употреба војне силе и примена рата у решавању пројектованих или реалних криза постали константа.

Новим територијалним освајањем и успостављањем војно – безбедносне контроле над кључним регионима који обилују енергентским и минералним потенцијалима или се пак користе за транзит нафте или гаса, уз истовремено спречавање других потенцијалних ривала да остваре приступ тим изворима или магисталним правцима, САД су у првим годинама постбилоране ере успеле да потпуно дезавуишу, анулирају и

²⁰⁸ Николиш Душан: *Један могући приступ у изучавању глобалног међународног бића САД*, Српска политичка мисао, бр.1, Београд, 2010, стр.227;

²⁰⁹ Исто, стр.118;

коначно ставе ван снаге норме међународног права и тиме створе својеврсну брешу, датост и амбијент у коме политика одређује и тумачи правну норму или је у појединим случајевима потпуно игнорише.

У америчкој међународној пракси регистрован је велики број појава и случајева грубог кршења међународног права па чак и Повеље ОУН у свим фазама разбијања СФРЈ уз истовремено настојање да се изврши институционално потчињавање кључних међународних институција почев од ОУН, ОЕБС-а. Међународног суда, Међународног црвеног крста, Хуманитарних организација и регионалних институција истог или сличног делокруга рада.²¹⁰

У појединим раздобљима, ове институције су претворене у експозитуре америчке спољне политике, а њихова делатност, у функционалном смислу, потпуно подређена америчким интересима. Делујући у таквим стратешким околностима, ове институције и њихови органи, служили су искључиво за доношење одлука, резолуција и других аката међународног ранга, ради обезбеђивања формалног покрића и добијања легитимитета за унилатералне поступке, потезе и кораке америчке спољне политике у чијем се средишту нашло и геополитичко прекомпоновање Балкана.

Завршетком Хладног рата, на планетарном хоризонту се почела постепено оцртавати визија новог међународног система који се не темељи на равнотежи снага већ на потпуно новој констелацији моћи и утицаја коју обележава америчка доминација са јасним хегемонистичким тежњама.

10.2. Извори моћи спољне политике САД

У теорији и политичкој пракси међународних односа, а и истовремено и у доктрини међународног права, моћ је један од оних тешко ухватљивих појмова који имају много аспеката и димензија па се с тога могу перципирати и формализовати на много различитих начина. Услед тога не изненађује велики број различитих дефиниција моћи које се не дају увек уклопити у посве конзистентну целину нити се дају недвосмислено довести у међусобну корекспонденцију која би омогућила њихово поуздано поређење и вредновање.

Евидентна и наглашена мултидимензионалност „моћи“ није могла да не уроди великим бројем различитих дефиниција, а сама бројност дефиниција може се прихватити као

²¹⁰ Види шире: Дејвид Гибс; Хуманитарно разарање Југославије (одељак: Превласт САД и логика интервенционизма), Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци, 2010.

одраз и мера аналитичких тешкоћа које се јављају у напорима да се моћ целовито сагледа у семантичком и садржајном смислу. Бројни аутори, почев од С. Анхолта, П. Бурдиа, Р. Купера, Н. Берија, С. Мајера, Е.Тода, З. Бжежинског, Н. Чомског па до Џ. Наја и В. Ендгала, у својим радовима, поред дефинисања, детаљније се упуштају у разраду, из различитих углова, и на кључна питања моћи као што су : извори, димензије моћи и подела моћи, способност концентracије моћи, примена моћи, итд. , према њима моћ је врста узрочног односа у коме једна или више држава (савез) могу да продукују одређене поступке других у складу са својим стратешким интересима, при чему су дерминанте ових поступака углавном везане за санкције, претње, пропаганду, уверавање, убеђивање, привлачење или психолошки притисак.

Ваља запазити, да се моћ третира као релацијски концепт: она се смислено не може одредити концентришући се само на једног субјекта, моћ с тога увек имплицира неједнакост и неку врсту доминације, па је отуд присутан напад или удар на слободу на аутономију бар једног актера укључених у интеракције покренуте механизмима моћи. У алтернативној и нешто радикалној формулацији, исти постулат могао би да се искаже и тако што ће се испоставити да констелације чија су оперативна начела укорењена у моћи и из ње изведена – имају карактер игре са нултом сумом.

Код анализе моћи у међународним оквирима, од изузетне важности је разликовати легитимне и нелегитимне изворе моћи. Гола принуда или претња прибегавању војној сили у решавању међународних питања или проблема, без ослонаца на и упоришта у међународним нормама, очигледно је нелегитиман извор моћи који је као такав мање пожељан и делотворан бар у димензији моралне прихватљивости, етичке оправданости и правне утемељености.

Насупрот томе, моћ која извире из друштвене сагласности на међународном нивоу и правно формализованих аранжмана заснованих на основним начелима Повеље и других међународних аката и верификованих од референтних институција ОУН, стабилнија је, трајнија и на дужи рок даје читав спектар доприноса и пратећих ефеката у очувања и унапређења мира, стабилности и безбедности на глобалном нивоу.

Често су у правној доктрини питања у вези располагања, прерасподеле и примене моћи, високо структурирани и ванредно сложени правни аранжмани који су кодифи-

ковани кроз различите области међународног права и при томе су често концепцијски лоцирани у непосредној близини темељних извора легитимности.²¹¹

Међу домаћим ауторима чија теоријска и суптилна аналитичка разлагања, битно доприносе разумевању ширих друштвених импликација, неодмерене а често и прекомерне концентracије и употребе моћи, пре свега војне, економске и обавештајно – извиђачке, у међународним односима, посебно се истичу: С. Аврамов, М. Шаховић, Г. Перазић, К. Обрадовић, М. Стојковић, О. Рачић, Р. Стојановић, М. Пауновић, В. Вукасовић, В. Василијевић, Т. Варади, М. Крећа, Б. Кошутуић, К. Чавошки и други, који су у својим научним радовима, између осталог, разматрали и „моћ“ у контексту ескалације и разрешења тј. интернационализације југословенске кризе кроз подршку међународних фактора оружаног сецесији која је кулминирала грађанским ратом при чему су поједине државе и регионални савези отворено се сврстали на једну сукобљену страну и тиме постали страна у сукобу.

На питање шта чини америчку моћ и која су њена темељна изворишта, у стратегијској и војној лексици и стручној литератури не постоје јединствена и усаглашена мишљења. Различита гледишта су резултат драстичних промена у начину стварања моћи и у променљивим обрасцима њиховог коришћења у пракси. Први разлог лежи у чињеници што су се темељи моћи померили од нагласка са војне на друге видове моћи с тежиштем на економску, финансијску, технолошку, културну и остале изразе друштвено – политичких вредности. Други значајан разлог је друштвена промена унутар великих сила, а трећи је садржан у успону национализма и артикулацији народног отпора у супротстављању америчким неокoliniјалним поступцима.

За разлику од других, амерички стратегији дефинишу моћ у информатичкој ери на потпуно другачији начин него што је то био случај раније. Сублимацију ставова по том питању, најјасније је изнео Џозеф Нај, један од креатора америчке стратегије националне безбедности крајем деведесетих година, и чији су радови усредсређени на анализу и основна обележја америчке моћи.

По његовом мишљењу, САД темеље и испољавају свој утицај у међународним односима кроз „тврду“ и „меку“ моћ. Војна и економска моћ, по оцени овог аутора, су примери тврде моћи која се користи за навођење и принуду других држава, режима и

²¹¹ Узимајућим у обзир позадину интервенције, одобрење и спровођење исте може се закључити да САД у оквиру своје спољне политике, као супер сила, тумачи и примењује међународно право у „складу“ са својим интересима. (Интервенције у Сомалији, БиХ, Руанди, СФРЈ, СРЈ, Ираку, Либији, Сирији...)

покрета да беспоговорно прихвате америчке дикатате, ултиматуме и захтеве уз перманентну претњу, демонстрацију силе или непосредну агресију.²¹²

Основна карактеристика тврде моћи заснива се на потстицајима и претњама кроз познати образац „штапа и шаргарепе“ кроз наизменично условљавање одређеног субјекта да прихвати пројектоване услове или већ готова решења. Уколико наведени поступак не исходује жељеним резултатом, САД, по правилу приступају војној опцији по већ устаљеној матрици ангажовања војних ефектива при чему се за сваки појединачни случај врши адекватан избор оперативних стратегија и обим употребе расположивих снага и средстава у распону од ниског до високог интензитета.

С друге стране, „мека“ моћ означава способност САД да кроз различите механизме и инструменте „приволи“ друге субјекте у међународним односима да следе њену политику, односно, да прихвате њене „демократске“ вредности, под уценама, притисцима, претњама а посебно психолошко – пропагандним операцијама, које иду дотле да „жртва заволи целата“.

Приликом разматрања овог питања треба истаћи да су тврда и мека моћ интегрално повезане и да су кроз досадашњу примену увек оснажавале, потстицале и допуњавале једна другу чинећи танком и флексибилном демаркациону линију међу њима. Из тих разлога, у пракси, није лако и једноставно установити где се завршава једна, а где почиње друга моћ.

Међутим, разлике између „тврде“ и „меке“ моћи ипак постоје и садржане су у степену природе понашања и примењених ресурса. У току примене меке моћи, САД настоје да извозом америчког система вредновања (америчке демократије, културе, комплекса људских права и слобода, и друго), ојачају властите способности остваривања стратешких утицаја тако што ће их убедити у неопходност и исплатљивост прихватања истих. Судаћи по бројним назнакама, моћ у глобалном информатичком добу, постаје мање опипљива и мање присилна, посматрано у перспективи, моћ ће се темељити на већој симбиози „тврдых“ и „меких“ ресурса.

Извори америчке моћи налазе се, и поред свих забележених застоја и потешкоћа, у економској снази америчке привреде, а посебно војно-индустријског комплекса, огромној финансијској моћи, квалитативном скоку у развоју информационо-комуникацијских технологија и још увек снажној и утицајној политичкој моћи коју имају у свету. Због ефеката глобалне финансијске кризе и унутрташње рецесије, али и

²¹² Види: Нај Цозеф, *Парадокс америчке моћи*, Библиотека дипломатија, Београд, 2004. стр.29;

због глобалног војног пренапрезања у геополитичке сврхе, по оцени светских економских и финансијских стручњака, дошло је до озбиљне стагнације па чак и опадања појединих аспеката глобалне моћи што изискује потребу новог преиспитивања и редефинисање постојеће глобалне стратегије и враћање у оквире стратегије балансирања²¹³

10.3. Политика доминације и нови светски поредак

Доктрине и стратегије које је америчка политика усвајала и остваривала у оквиру хладноратовског раздобља, познате као „“, тежишно су биле идеолошки усмерене на обарање комунизма као бране за промену стратешке слике света и позиције САД у њему, са тежиштем на војну силу при чему су у центру међународних односа, моћ у политици и новац у економији чинили основне јединице вредновања.

Политичка доктрина и војне стратегије, у војном изразу, ослањале су се на равнотежу свеукупне војне моћи сукобљених супарника, чиме се обезбеђивала и одржавала хегемонистичка спољна политика Америке на међународном плану.

Реално постојање Источног блока као супротстављене супер силе, хегемонистичке амбиције биле су регионално ограничене, јер су у њему САД виделе највећу препреку ширењу свог утицаја и доминације у свету, али и разлоге заостајања у неким областима унутрашњег развоја. Отуда разбијање СССР-а и Варшавског пакта као и разбијање вишенационалних и вишеверских држава са социјалистичким друштвеним уређењем, у првом реду СФРЈ, уз истовремено јачање НАТО-а и ЕУ као и уједињење Немачке, Америка сматра својом великом победом и задобијањем позиција једине супер силе у свету.

Насталим глобалним геополитичким променама и нарушеним међународним политичко – правним поретком, настао је „вакуум“, који је отворио многа питања везана за међународне односе а која су остала без одговора а посебно без понуђеног решења од стране САД као победница у Хладном рату.

Уместо приступа решавању међународних проблема са аспекта мирољубиве политике уткане у Повељу УН, документа ОЕБС-а и других организација и органа међународног значаја, Америка је, сходно ставовима водећих политичких кругова и актуелне

²¹³ Лејн Кристофер: *Крај Пахамерикана и нова америчка стратегија*, Нова српска политичка мисао, Београд, 2012.;

безбедносне концепције проистекле из доктринарних докумената Пентагона а израђеној у Стратегији сукоба ниског интензитета, приступила традиционалној хегемонистичкој и милитаристичкој политици, потреби и одлучности преобликовања света у сфери „новог светског поретка“.

Нови светски поредак, најављен као концепт у коме ће бити свет отворених граница, слободних тржишта и трговине, колективне безбедности, мира, слободе и сарадње међу државама, народима и нацијама у свету, претворио се у самовољну употребу војне силе, у првом реду НАТО снага, за уобличавање света на бази преврата, окупације и експлоатације светских ресурса.

Досадашња пракса стварања „новог светског поретка“, у глобалу, одликовала се чињеницом по којој су САД, поред сопственог ангажовања, могле своју безбедносну мисију остваривати уз помоћ претњи, притисака и уцена других земаља (ЕУ, НАТО) као и деформализацијом и злоупотребом међународних организација (ОУН, ОЕБС, хашки трибунал им др.) у проширивању и јачању сопственог економског и војног потенцијала за своје интересе на добровољној бази или применом мера принуде.

Са друге стране, овакав приступ концепту „новог светског поретка“ вођен безбедносном агендом Америке као империјалне силе, омогућава изолацију и искључивање из међународне заједнице и кажњавање држава и народа као „непослушних“ следбеника америчког глобализма, и оспоравања народа да легитимно бране богате тековине духовне и материјалне историјске вредности, традицију и културу. То подразумева да примена економских санкција, политичких притисака, условљавања и претњи, укључујући и отворене самосталне агресије без сагласности СБ ОУН, представља успешан метод да се националне државе растроје а народ изложи патњи и присили да раскине са својом историјом.

Дакле непрекидно и дуго трпљење психолошког, моралног и материјалног терора и гажење људског достојанства, примораће народе да раскину са својом прошлостју, прихате начин и стил живпта на Западу и да се боре за очување вредности западне „демократије“, како би имали „бољу будућност“.

Међутим, прокламована политика окупационо - експлоататорског глобализма од стране Америке, не представља никакву новину у успостављању „новог поретка“. Новина је само у томе, што су, уместо неке друге силе, на крају прве фазе хладноратовског раздобља, САД постале једина преостала „супер“ сила која је добила самодовољну слободу војног деловања и која се размахнула остваривањем своје хегемонистичке доминације тренутном променом односа снага у свету. Не само што

„нови светски поредак“ нема признати међународноправни и политички легитимитет, него у насталим околностима САД не поседују економске и политички капацитете и моћи као утемељење за владање светом.

Агресивна, арогантна и надмена хегемонистичка политика и борба за доминацију у свету, трка у наоружању (САД су на првом месту по висини војног буџета), освајању тржишта (окупацијом држава и експлоатацијом ресурса) и извозом „демократије и људских права“, у циљу „очувања мира и безбедности“, Америка се све више задуживала и запала у свеопшту кризу, управо захваљујући политичко – економском концепту „новог светског поретка“.

На унутрашњем плану, Америка данас има веома висок буџетски дефицит, (скоро 19 милијарди долара), пад индустријске производње (незапосленост око 9%), стагнацију економије и образовања, нерешене социјалне проблеме, висок степен криминала и зависности од дроге и порнографије.

Посебно треба истаћи чињеницу да америчка декадентна „култура“ која је у систему западних „вредности“ представљала, у оквиру „демократије, људских права и слобода“ главни извозни артикал којим је Америка трасирала пут примене „меке моћи“, не представља више ону примамљивост и опчињеност коју су медији, кроз психолошке операције у оквиру Стратегије сукоба ниског интензитета, бесомучно користили у сфери манипулације, деструкције и дезорганизације у односу на традиционалне, историјске и националне вредности држава и народа.

Америчку унутрашњу ситуацију најсликовитије је објаснио чувени аутор и редитељ познатих телевизијских серија, Арон Сорокин: „Апсолутно нема доказа који могу да подрже тврдњу о Америци као најбољој земљи. Седми смо у свету по писмености, 27. у математици, 22. у науци, 49. по животном веку, 187. по смртности деце и одојчади, трећи у просечном приходу домаћинства, четврти у радној снази и пети у извозу. Предводимо свет само у три категорије: по броју грађана у затворима, броју одраслих који верују да су стварни анђели и по трошковима за одбрану“.²¹⁴

Наметнути и још увек актуелни „светски поредак“ у коме доминантну компоненту сачињавају униполаризам, милитаризам и хегемонизам постављени у функцију глобалних интереса мултинационалних и транснационалних корпорација и банака, у циљу што већег богаћења богатих и даљег осиромашења већ осиромашених, амерички

²¹⁴ Арон Бењамин Сорокин, познати амерички продуцент, водитељ и сценариста, у емисији „The Newsroom“, 24.06.2012.

„нови светски поредак“ нема реалну основу одржања као светског поретка нити обезбеђује водећу улогу САД у свету.

Узимајући у обзир измењену структуру света, ново позиционирање великих држава, прерасподелу постојеће светске шеме природног богатства, промовисање нових система колективне одбране и безбедности света у целини, у односу на стање након завршетка прве фазе хладноратовског раздобља, Америка, као још увек најјача војна сила и жеља да се са тих позиција управља међународним односима и влада светом, постале су реално неостварљиве. Америчка доктрина о „могућности вођења два и по рата истовремено“, комбинујући Стратегије ниског и високог интензитета, дефинитивно припада прошлости.

На основу тога, неопходно се јавила потреба преобликовања постојећег или „затеченог“ стања међународних односа изван матрице наметнутог америчког „новог светског поретка“ и дефинитивни раскид са постојећим моделом међународног политичког и правног устројства, што за целокупну међународну заједницу представља озбиљан изазов и тежак задатак.

10.4. Тероризам као пројекција америчке моћи у стратегији сукоба ниског интензитета

У данашњем сплету међународних околности, са различитих позиција, потреба и мотива, тероризам је окарактерисан као један од највећих и најопаснијих ризика и претњи глобалној, регионалној и националној безбедности држава, посебно ако је у спрези са криминалом и корупцијом, повезан са државним врхом и уграђен у структуре власти на свим нивоима.

Тероризам као облик политичког насиља са различитим предзнацима (црвени, бели, биолошки, еколошки, верски, државни, међународни, савремени...) има дугу традицију налазећи своје место и примену у свим друштвеним уређењима и међународним организацијама. Савремени тероризам, захваљујући напретку науке и технике, нарочито у области информатике, кибернетике и електронике, уграђен у концепт „новог светског поретка“, постао је основни покретач неолибералног капитализма у оквиру униполарне политике САД, при чему, као процес усклађених активности убрзаног стицања, обрта и увећања масе капитала на пројектованој локацији, изазива и ствара повод за предузимање радикалних (војних) мера против (жељеног) могућег или

отвореног (познатог) противника који се супротставља остварењу америчких спољнополитичких циљева.

Нестанком СССР-а и Варшавског пакта, односно завршетком хладноратовског раздобља, губећи идеолошког противника, САД и њима потчињена ЕУ са НАТО, сагласно позицији светског лидера, прогласили су тероризам као највећу опасност по мир и безбедност у свету а посебно за Кавкаско – персијску регију Азије, а борбу против њега дефинисале у својим, а истовремено наметнула и другим државама, као приоритет политичке и војне доктрине, апострофиран у Стратегијама одбране многих земаља света нарочито оних са марионетским режимима.

Међународни тероризам, као изум и продукт спољње политике САД, и прокламовану борбу против истог, а посебно у „превентивном“ облику деловања, треба схватити као параван за потчињавање држава стратегијом сукоба ниског интензитета, а потом њихову непосредну или посредну (преврат и успостављање марионетског режима) окупацију и експлоатацију, нарочито оних региона богатих природним ресурсима, на којима ће земље - чланице НАТО, предвођене Америком, сходно својим циљевима и потребама, пројектовати нову „енергентску безбедност“ за дотични регион.

На овај начин, борба против савременог тероризма међународног карактера, се злоупотребљава и поприма идеолошко – политичку, антинационалну и антирелигијску димензију и уграђена у коалиционе војне доктрине и стратегије, губи смисао и добија агресивни карактер.

Терористички напад на САД од 11.септембра 2002. године, при чему је срушен трговински центар познат као „куле близнакиње“ у Њујорку, представља још увек експертску расправу и подељена мишљења око тога ко је заиста извршио тај терористички акт, односно, која је политичка позадина овог гнусног чина. Имајући у виду чињенице да су у миру а нарочито у рату, многи тактички поступци намерно жртвовани како би се постигао стратегијски циљ, или обезбедио алиби односно повод и оправдање за наредну стратешку операцију (Напад на луку Перл Харбур при чему су Американци прећутали планирани напад Јапанаца и жртвовали сопствене морнаричке снаге ради одмазде, односно испитивања дејства нуклеарног оружја лансираног из авиона на Хирошиму и Нагасаки)

На основу тога, између осталог, прокламована борба против међународног тероризма, представља изговор за ширење и спровођење агресивне политике САД и њиховог присуства на простору азијског и афричког континента, и маску иза које се крију прави разлози за покретање ширих ратних операција и обмањивање сопствене јавности.

У суштини, свака борба против тероризма која се изводи ван граница своје земље у циљу спречавања избијања рата, чувања мира и безбедности у свету „ненасилним“ средствима, представља „мешање у унутрашње ствари“ суверених држава, док примена отворене силе и оружаних снага представља акт агресије, што у оба случаја значи кршење норми међународног права.

Многе сепаратистичке, сецесионистичке, паравојне и друге терористичке организације широм света, створили су, финансирани, опремали, обучавали, организовали и наоружавали па чак и предводили за извођење, превасходно тајних а потом и јавних специјалних и оружаних акција, највиши политички и војни званичници САД и Пентагона преко својих војних инструктора и оперативаца обавештајних и безбедносних служби (ЦИА, ДИА, ФБИ и др.).

У складу са тренутним потребана своје политике, Америка је често исте формалне и неформалне групе, у једном случају називала терористичким, а у другом – ослободилачким покретима и организацијама, као што је то био случај са „Ал-Каидом“ и „Ослободилачком војском Косова“. Због таког става данас не постоји јединствена међународна дефиниција „тероризма“ већ се са тим термином („тероризам“), у циљу политичке манипулације, често, неоправдано и нестручно, поистовећују појмови „герила“ и „диверзанти“.

Међународни карактер борбе против тероризма постављен је у функцију афирмације циљева „миротворачке“ политике „демократских“ држава Запада предвођене САД, што је својеврсна маска којом се прикривају прави мотиви манипулативне борбе прозив „глобалног“ тероризма за потребе мултинационалних корпорација путем јавних, полујавних и тајних механизма ради управљања народима света у духовној и материјалној сфери и њиховог потчињавања задатој пројекцији „новог светског поретка“

Поред низа невладиних организација, јавних и тајних друштава, разнородних агенција, асоцијација, партија, странака, савеза, удружења и других начина и облика удруживања и политичко – економско – безбедносног деловања, под разним именима а са истим или приближно истим циљем, овом приликом пажњу ћемо посветити, на основу методологије растакања Југославије и Србије, организацији званој „Трилатерала“.

Трилатерална комисија формирана је у САД 1973. године са циљем стварања јединствене економске снаге и моћи, која би требала да представља врховни светски ауторитет у виду „Светске владе“ и наднационални механизам управљања, контроле и

реализације стварних и пројектованих догађаја у свету.²¹⁵ Приликом формирања, Трилатерала је представљала организацију три моћне снаге које су сачињавале САД, западна Европа и Јапан. Основао је светски банкар Дејвид Рокфелер, као невладину организацију светских експерата, милијардера, банкара и лобиста, која је израсла у најмоћније „тајно друштво“ за управљање светском економијом и политиком у целини.

Трилатерала контролише многе међународне корпорације и банке у свету које непосредно контролишу и утичу на експлоатацију и расподелу рудног блага, енергије, транспорта, агрономије, фармацеутске индустрије, телекомуникационе мреже и расподеле међународног фреквентног опсега, индустрије забаве, а преко потчињених међународних финансијских институција и разних института кроз активности невладиних организација, контролишу националне изборе, политику и моћне приватне фондације који управљају великим делом савремене науке и културе.

Пројекат Трилатерале темељи се на филозофији глобализма при чему је десувенизација и денационализација примаран задатак у рушење и потчињавању националних држава наднационалним ауторитетима при чему демократска начела и правне норме немају никаквог значаја.

Планираним рушењем „Берлинског зида“ (који је, фигуративно, пао на СФРЈ), уз учешће Трилатералне Комисије 1989. године, и његовим падом 1991. године, постигнут је стратешки циљ Запада: дефинитивни распад СССР-а и нестанак војног ривала у виду „Варшавског пакта“, и посредно разбијање Чехословачке и СФРЈ.

Неспорна је чињеница да је Трилатерала била умешана у распарчавање Југославије јер су њени истакнути чланови (Венс, Харингтон, Стотелберг, Холбрук, Клинтон, Олбрајт, и други), као и европски миротворци (Демикелис, Брук...), планираним и организованим унутрашњим тероризмом као продуктом сепаратистичког и сецесионистичког сценарија, са шире операцијске основице, спрегом унутрашњих и спољашњих чинилаца, извршиле „унутрашњу агресију“ (а 1999. године и отворену агресију), чиме су разбили Југославију као међународну признату државу, једну од оснивача ОУН и активног међународног субјекта, ван сваког етичког и правног оквира. Исламска држава Ирака и Сирије (ИСИЛ), представља класичну употребу терористичких акција и њихово прерастање на ниво терористичких операција за потребе реализације територијалне измене геополитичког пејзажа на простору Азије

²¹⁵ Смиља Аврамов, Трилатерална комисија, Ветерник, Нови Сад, 1998.

кроз амерички пројекат „Велики Блиски Исток“. Све терористичке групе и организације, без обзира на национални, верски и идеолошки састав, формирале су, финансирале и организовале САД за остваривање својих стратешких циљева. Многе од њих, по завршеном задатку, биле су пасивизирани или преименовани и припремани за наредне политичко – економске операције глобалних елита којима је крајњи циљ био господарење светом и његовим природним потенцијалом.

Водећи борбу проти међународног тероризма, Америка је искористила тероризам на азијском простору да распарча Ирак, ојача Курде, примора Турску да активно сарађује у њеном походу на Сирију, и коначно, на леђима ИСИЛ-а, под плаштом борбе против њега, „легално“ уђе у Сирију, изврши започети преврат и приступи фрагментацији њене државне територије.

Аутохтоне терористе и њихове организације, мотивисане социјалним, верским, националним, политичким и економским разлозима у виду фундаменталистичких религија или расистичких идеологија, САД су једнократно користиле или осуђивале и неутралисале у зависности од тога да ли су представљале савезника или противника њених политичких и економских интереса у одређеним регионима или на одређеним територијама на глобалном нивоу.

10.5. Смернице нове америчке доктрине и стратегије у процесу глобализације

У последњих тридесетак година, на темељу глобалних геополитичких и геоекономских промена, настале су многе промене у разним регионима света и многим државама на регионалном, спољнополитичком па чак и на унутрашњем плану које су се одразиле на укупну слику стања у међународној заједници кроз промену њихових позиција и улога као признатих међународних субјеката на светској политичкој сцени.

У први план избија чињеница да САД доживљавају ерозију своје моћи и водеће стратешке позиције. Владајућа политичка идеологија задржавања примата на спољно – политичком плану, довела је Америку у позицију војно – економске пренапрегнутости посебно на ратиштима у Авганистану и Ираку што се рефлектовало на унутрашње продубљавање јаза између богатих и сиромашних грађана. Наглим успоном Кине и Русије и формирање евроазијских интеграција чиме је почео процес измештања глобалног богатства и моћи из евро – атланског на азијско – пацифички регион, у позицији очувања својства „једине супер силе“, приморало је САД на нагли војно –

економски маневар (заједно са ЕУ и НАТО), чиме је војнополитичка надмоћ озбиљно нагрижена и доведена у питање.

Губљењем позиције и улоге економског, а тиме и политичког и војног хегемона, САД су приморане на промену политичке доктрине и усмеравање стратегије примата ка стратегији балансирања што подразумева стратешку рационализацију у правцу редуковања политичких и војних амбиција.

Стратегијом балансирања САД имају за циљ очување сопствене моћи и „ратом по нижој цени“, без великих војних замаха и захвата у операцијским маневрима, а коришћењем мултинационалних НАТО снага и регионалних војних потенцијала, као и ослоном на сепаратистичко – терористичко - превратничке снаге унутрашњег чиниоца (разнобојне револуције) као савезника у субверзивним активностима, обузда и стави под контролу развој и успон потенцијалних ривала и противника.

Најновијом стратегијом, САД предвиђају смањење структуре и бројног стања оружаних снага, посебно у јединицама Копнене војске на територији Европе и тиме дати предност ваздухопловним и морнаричким снагама за ангажовање на азијско – пацифичком подручју.

Смањењем и прегруписавањем јединица оружаних снага САД, Пентагон је омасовио садржаје, софистицирао и интегрисао информатичке и психолошке операције чиме је дао значај доминатној Стратегији сукоба ниског интензитета, којом ће покушати да контролише растућу моћ Кине, Русије и Ирана уз нужно присуство оптималних сопствених копнених јединица и мултинационалних снага ЕУ, у првом реду НАТО, која, у глобалним оквирима на међународном плану, делује у складу са интересима САД.

Посматрано у целини, америчка нова доктринарна поставка битно се не мења и у својој суштини не одустаје од хегемонистичке и неолибералне праксе, већ представља политички маневар ради добијања времена за финансијску консолидацију у земљи, припрему, прегруписавање и концентрацију снага и моћи на главном правцу и тежишном региону актуелног и будућег деловања.

Најновији амерички план назван „Конплан 8022“²¹⁶ даје председнику САД пуну самосталност о избору времена, места и ангажовања снага и средстава за тренутно извођење глобалног удара расположивим борбеним потенцијалом, укључујући и употребу пројектила са нукларним бојевим главама. Наведени план, први пут од

²¹⁶ Скарћеница од „ *Contingency Plan*“ (План за непредвиђене ситуације)

завршетка Хладног рата, даје могућност америчком председнику да самостално доноси одлуку о употреби нуклеарног оружја на основу сумње у опасност а не реалне опасности, односно, „да може наредити ракетни напад у случају било какве опасности, па макар она само била потенцијална и непроверена“²¹⁷

Пројекција Пентагона у остваривању апсолутне доминације силе и моћи у међународним односима, увела је „Конплан 8022“ у оперативну употребу априла месеца 2004. године, и у њега практично апсорбовала све претходне политичке доктрине и војне стратегије, осим „Стратегије сукоба ниског интензитета“. Наведена доктрина је искључиво офанзивног карактера и представља озбиљну опасност јер предвиђа употребу нуклеарних удара из ваздушног и поморског простора на необележене, а стратешки важне, циљеве „непријатељских“ држава засноване на погрешним проценама и нереалним претпоставкама.

Реализација наведеног плана довела је до омасовљавања ракетних база и постројења на простору Медитерана и Источне Европе. Указујући на агресивне планове Пентагона, амерички војни аналитичари Kier Lieber и Daryl Press, упозорили су да: “Ракетна одбрана коју би САД можда могле уверљиво применити вредела би у првом реду у контексту напада, а не одбране, с могућношћу да Америка прва изведе напад, (примедба М.Ж.), а не да буде само одбрамбени штит.“²¹⁸

Неминовна прерасподела глобалне моћи, нарочито после америчког „масовног политичког буђења евроазијског простора“²¹⁹, појачала је нестабилност савремених међународних односа и нагло урушила међународни правни поредак, што је довео до повећања улоге Русије, Кине, Индије и Бразила и њиховим економско-безбедним престижом америчког потенцијала израженог кроз погрешне политичке калкулације и недоречене безбедносне конфликте у наведеном региону.

Сумирајући укупно америчко стање а посебно економску ситуацију, између осталих, два политичка аналитичара су, као заступници јавне политике записали: „Фискалини изгледи су потпуно апокалиптични. Америка се брзо приближава својој историјској раскрсници на којој ће, или довести у ред своју фискалну ситуацију, и тиме обновити

²¹⁷ Ф. Вилијам Ендгал: Столеће рата 2-Тајни геополитички план америчке владе, Детекта, Загреб, 2007.стр 60;

²¹⁸ Lieber, Keir A. i Press Daryl G. „*The Rise of US Nuclar Primacy*“, Foreign Affaris, mart/ april 2006;

²¹⁹ Збигњев Бжежински, Америка-Кина и остатак света, стратешка визија, Београд, Албатрос, 2013;

претпоставке за свој примат у свету, или ће, у случају да то не учини, претрпети негативне последице и на унутрашњем и на спољашњем плану.²²⁰

ЗАКЉУЧАК

Чињеница је да САД нису успеле да искористе јединствену прилику која им је на плану међународних односа пружена након мирног завршетка прве фазе Хладног рата. Без потписаног „мировног споразума“ са пораженим ривалом и без икаквог понуђеног решења од стране победника ка даљем усавршавању међународних односа, Америка је компромитовала своју доминантну позицију светског лидера из чега је проистекла нагла потреба за осавремењавањем постојећих и изналажењем нових доктринарних смерница којим би успела да изврши геополитичку преоријентацију и стратешку ревитализацију своје, евентуално нове улоге у процесу глобализације.

Америка је све мање способна за било коју самосталну међународну акцију. Промене у дистрибуцији глобалне моћи и негативне последице америчке спољне политике и све већа сумња у виталност америчког система у распону од „унутрашњих идеала до спољњих интереса“, довеле су од губљења геополитичког средишта око кога се окупљала ЕУ као њен, све мање неформални савезник, а све више формални протекторат.

Након завршетка прве фазе Хладног рата, дошло је до геополитичког парадокса САД који се огледао у томе да је пројектовани идеолошки модел „људских права, слободе и демократије“ изгубио своју привлачну визију и тиме смањио опсег географске контроле утицаја коју је Америка имала у раздобљу после Другог светског рата.

Са геополитичког становишта, нагли успон земаља чланица БРИКС-а, на лествици глобалне моћи као и њена даља дисперзија, довели су до померања гравитационог центра економског просперитета са Атлантика ка Пацифику и са Запада према Истоку. Све сложеније унутрашње противречности и динамични, често неадекватни, спољашњи изазови и интервениционистички одговори, све оправданије доводе у

²²⁰ Р.Ц. Алтман и Р.Н. Хас, „Америчка раскалашност и америчка моћ“, чланак у часопису *Foreign Affaris*, 2010.

питање легитимност, ефикасност, оправданост и трајност америчког лидерства у међународним односима испреплетеним политичким екстремизмом и глобалним метежом.

Изазивајући преврате, етничке и верске ратове кроз Стратегију сукоба ниског интензитета, Америка, осим земаља чланица НАТО –а, остала је без кључног савезника у Авганистану, Ираку, Украјини, Сирији и другим ровитим деловима евроазијског простора, чиме је довела себе у незавидну позицију стратешке усамљености, проистекле, пре свега, из све већег раскорака између унутрашњих идеала и спољашњих интереса што се посебно рефлектује и на корпоративно управљање глобалним тржиштем.

Нова стратешка визија мора бити савременији израз еластичнијег, стабилнијег, одговорнијег и кооперативнијег приступ америчке спољне политике евроазијском региону у целини, кроз неизбежну корекцију геополитичких мотива, политичко – безбедносне моћи и економског просперитета.

На крају прве фазе Хладног рата, САД нису понудиле „победничко решење“, и тиме као светска суперсила изгубиле јединствену прилику, којом би се, поред проширивања НАТО-а на источноевропске државе, попунила стратешка празнина настала „ишчезавањем“ руског и кинеског утицаја све до њиховог поновног стратешког и геополитичког ревитализовања у евроазијском басену.

Инсталирањем ракетних штитова ПВО у земљама бившег социјалистичког лагера, Америка, очигледно није узела у обзир реакцију Русије као израз руске геополитичке моћи која се огледа у великом територијалном пространству, природним ресурсима, војним ефективима и наравно, у софистицираном нуклеарном арсеналу. Такође, Америка је игнорисала сва стратешка партнерства Русије, Кине и Индије, односно земаља чланица БРИКС –а, које тренутно већ представљају озбиљну стратешку равнотежу наспрам незајежљивих геополитичких апетита САД.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Када се подвуче црта, те се сасвим прелиминарно и апроксимативно узму у обзир само најкрупније саставнице у толико сложенем, неуобичајно разуђеном а у неким димензијама и тешко предвидивом или неочекиваном сплету друштвених околности у којима долази до примене садржаја и динамике америчке Стратегије сукоба ниског интензитета, могу се њени учинци пратити и апсолвирати по геополитичкој шеми као савременом изразу хегемонистичко – колонијалних спољнополитичких циљева САД.

Истовремено, то је стратешка логистичка кривуља која свестрано описује и широко друштвено опасује ток многих политичко – безбедносних и економских процеса у оквиру новог светског поретка изнад или испод лука који надкриљује актуелни међународни правни поредак.

Издиференцираност критеријума у сагледавању појмовно – категоријалног апарата стратегије сукоба ниског интензитета, даје оценама дозу неодређености и печат непрецизности. С обзиром на различито извариране углове гледања и субјективно одређене критеријуме, исте речи, синтагме, појмови и формулације неминовно имају различито значење и различиту тежину код разних аутора са различитих географских подручја.

Сукоб ниског интензитета као ванстандардна војно – невојна стратегија, доктринарно проистекла из специјалног рата, у одсуству прецизне и универзално прихватљиве дефиниције, тешко може формулисати и оправдати широку лепезу наметања норми и вредносних судова у плановима њеног спровођења преко координата нове географије рата у вишедимензионалном простору, а посебно укалупити у сложене и све већим хазардима подложне међународноправне теорије и праксе. А реч је о „вредностима“ које ниједна држава не може да акумулира без разнородних последица са различитим степеном експанзије, ескалације, интензитета и дужине трајања одређених операција са коначним циљем окупације и експлоатације простора од стране САД.

Стратегија сукоба ниског интензитета, својим садржајима испољавања и ефектима дејства, наметнула је у виду еуфеминизама нову политичко – економско – војну терминологију у категоријални апарат науке о међународним односима. Уместо термина „окупација“, користи се термин „међународно присуство“, уместо појма „агресија“ употребљавају се термини „хуманитарна интервенција“, „ваздушна кампања“ „војна интервенција“ а уместо „недужна жртва“ – „колатерална штета“.

Термин „империјализам“ је модификован термином „управљање кризама“, а „војне базе“ – „пунктови заједничке безбедности“. Циљ оваквог начина размишљања је да се стручни називи либерализују, флексибилизују и тиме ублажи војна и политичка суровост истине која ће се маскирати фразеологијом популарног жанра у писаној и усменој форми и широко прихваћеног жаргона нарочито међу млађом популацијом.

Ако је назад неколико година после грађанског рата и отворене агресије НАТО-а под америчком командом, могло да буде разумевања за лукаво замишљено и споља наметнуто схватање да се друга Југославија распала, или „саморушила“ по националним шавовима, данас за такво поимање нема никаквог оправдања. Да је у оквиру планова новог америчког империјализма, Социјалистичка Федеративна Република Југославија насилно разбијена, сада већ доказују и познати инострани научни радници, политички аналитичари и друге истакнуте јавне личности, па и читаве институције из свих крајева света, којих је све више.

Само још главни креатори и носиоци америчког насилништва и њихови трабанти и петоклонаши у земљама жртвама новог процеса глобализације, укључујући и све истоимене снаге на просторима бивше југословенске заједнице, пропагандно-медијски понављају давно им утврђену лекцију и задату тезу од њихових налогодаваца о распаду за живот неспособне државне заједнице, при чему, евидентну, војно-безбедносну „експлозију“, изазвану процесом стварања новог светског поретка, желе да прикажу као политичко-економску „имплозију“ несталих држава.

Друга Југославија, као вишенационална државна заједница, разбијена је широким опусом мера, радњи и поступака утемељеним на методолошкој матрици Стратегије сукоба ниског интезитета у оквиру покушаја реализације америчкох пројекта стварања тзв. Новог светског поретка. Као заједничка држава јужнословенских народа, она је и пре 50 година била разбијена у оквиру нацистичког покушаја стварања „новог европског поретка“. Ни тада ни сада она није била једина жртва актуелних светских моћника који су претендовали на преуређење света. У оба случаја Југославија је делила судбину још неких земаља које се својом целовитошћу нису уклапале у планове креатора „новог поредака“.

Основана разлика у овим пројектима садржана је само у њиховим циљевима и одабраном начину реализације. „Нови светски поредак“, за разлику од Хитлеровог „новог европског поретка“, поред геополитичких димензија, као приоритет је поставио и обарање „комунистичких режима у свим комунистичким земљама и земљама под њиховим утицајем“ али не оружаном агресијом, приоритетно, већ применом

Стратегије сукоба ниског интезитета. У категорији таквих земаља, без обзира на све познате оригиналне карактеристике владајућег система у њој, нашла се и Југославија у свим њеним варијантама. Са гледишта крајњих циљева креатора „новог светског поретка“, према томе, Југославија је од перспективне 25-милионске независне државе, са значајним привредним, војним, научним и другим потенцијалима, морала да буде сведена на скуп безначајних и међусобно супротстављених и сукобљених, а тиме и зависних и послушних балканских државица, у којима ће инострана арбитража у различитим облицима, поступцима и временима постати стална потреба. У исто време на њеним бившим просторима, а посебно у Републици Србији, морало је да буде темељно затрто све што је могло да подсећа на њену слободољубиву прошлост и револуционарни, привредни, социјални и културни преображај заснован на историјској државности, националној свести и духовној традицији.

У борби за такве циљеве инострани чинилац се, као и у другим „комунистичким земљама“, законито морао ослонити на осведочене савезнике - екстремне десничарске и националистичко-сепаратистичке и терористичке паравојне снаге, које су, у конкретном југословенском издању, биле и снажно обележене фашистичком хипотеком из периода Другог светског рата. На тој законитости је и израстао парадокс да су се следбеници поражених фашистичких идеологија и поредака из периода Другог светског рата, као савезници Хитлеровог „новог поретка света“, сада нашли у првим редовима борбе за амерички „нови светски поредак“.

Промене у односима снага на глобалној политичкој сцени, крајем 80-их и почетком 90-их година овог века, последице су темељито припремљене и примењене Стратегије сукоба ниског интезитета. Ову стратегију успоставила је Реганова администрација у САД, на самом почетку 80-их година, а с циљем реализације пројеката новог светског поретка, како га је замислио, осмислио и пројектовао „Савета за иностране послове“ у САД.

Идеја о новом светском поретку није настала у вакууму кога је иза себа оставило рушење берлинског зида и разарање СФРЈ, ЧСР, СССР, већ супротно, реализација „новог светског поретка“ је настала као главни узрочник те празнине, односно хаоса у целокупној међународној заједници која је по завршетку прве фазе Хладног рата, остала без понуђеног „мировног решења“ од стране победника у лику САД.

Чињеницама да је „нови светски поредак“ у науци и пракси остао недефинисан, није доказ да његови креатори нису знали шта хоће, већ је то доказ да они јавно не желе да

саопште своје претензије на светска изворишта енергената, тј. да своје аспирације желе што је могуће дуже да задрже у недореченостима и разним еуфемизмима који их представљају у лажним димензијама. Очигледан пример такве политичке праксе САД представља отварање Пројекта „Велики Блиски Исток“ са циљем стварања више малих, неспособних, зависних, марионетских држава на територијама суверених држава попут Ирака, Ирана, Сирије, Авганистана и Турске. С тога је трагично, а делимично разумљиво и објашњиво, да ни након тридесет година од објављивања „Пројекта 80-их“, у коме су садржане основне премисе „новог светског поретка“, као ни након више од две деценије његове интензивне реализације, код великог броја домаћих и страних научника и других посленика стручне, научне и јавне речи и активности, још егзистирају многе заблуде, недоречености и конфузије.

У току 80-их година Стратегија сукоба ниског интензитета испробана је у више земаља Латинске Америке, Азије, Африке и Европе.

Треба констатовати да је у току рушења наведених држава и њихових друштвених система, „заразно опасних“ по нову шему окупације и експлоатације грађана у новом облику суровог и сировог новоуспостављеног либералног производно – тржишног облика капитализма, превасходно наметнутог новонасталим марионетским режимима кроз процес транзиције и пљачке друштвене имовине и природних ресурса, применом нових облика садржаја и наступања, ова стратегија остварила максимална изненађења по „жртву и целата“ и тако обезбедила резултате какве ни сама није очекивала.

Изазивање криза у другим земљама и управљање њиховим токовима, уз претходну медијско – психолошку припрему терена, представљају саму суштину Стратегије сукоба ниског интензитета. У војно-стручној и политичко-социјалној литератури на Западу познат је и одомаћен термин *управљање кризом* (*crisis management*), али из разумљивих разлога, не и термин *изазивања криза*. А ради се о две истовремене, међусобно условљене и корелационо повезане фазе јединственог процеса различитог интензитета и временског трајања, заснованог на пројектованим и изазваним или већ постојећим унутрашњим противречностима неке земље, обликоване, прилагођене и дириговане из истог иностраног центра. Хипокризија овог процеса огледа се у чињеници што се исти центри (мада у првој фази прикривено) појављују као изазивачи кризних жаришта, нереди и хаоса, да би се иза тога „преобукли“ и наметнули као миротворци са унапред припремљеним сценаријем!

Као што изазивање криза и управљање њиховим токовима, кроз моделовање адекватних облика и садржаја, представљају најпуније изразе Стратегије сукоба

ниског интензитета, у истој мери тајне (специјалне) операције представљају операцио-нализацију датих модела. Тајне специјалне операције су инкорпориране из Специјалног рат у Стратегију сукоба ниског интензитета и постале су један од основних а често и примарних видова субверзивног деловања без којих је незамисливо реализовати стратешки концепт изазивања и управљања кризама.

Зачете у центрима обавештајних служби, тајне операције су деценијама егзистирале као неприкосновено власништво ових институција. Абсорбујући тајне операције као један од својих најважнијих облика деловања, Стратегија сукоба ниског интензитета их је уздигла на ниво здружених војних операција најширих размера (копнених, ваздухопловних, ваздухопловно-копнених или поморских операција оружаних снага) чиме се практично потиरे бледа и разводњена линија између „меке“ и „тврде“ моћи и граница између сукоба ниског, средњег и високог интензитета назначена у борбеним правилима, војним стратегијама и политичким доктринама САД. Та чињеница аутоматски подразумева да се у вођењу тајних операција укључује неупоредиво шири круг чинилаца него у време док су се оне изводиле искључиво у режији обавештајних служби. Сада у њима, по јединственом плану, учествују све владине и тзв. невладине организације и институције, као и мањи или већи број међународних и савезничких организација и институција.

Са реализацијом тајних операција, Стратегија сукоба ниског интензитета, прихватила је и све њихове карактеристике, а посебно:

а) непоштовање било каквих етичких, моралних и правних норми на којима је саздана и на којима егзистира савремена међународна заједница;

б) подређивање свих традиционалних, културних, историјских и националних вредности друштвеног система, интересу потрошачког менталитета и другим изразима наметнутог америчког начина вредновања који је „извозног“ карактера;

в) широко распрострањено корупционаштво, засновано на принципу либералног капитализма према коме буквално све, укључујући и морал и достојанство човека, има своју (доларску) цену;

г) вероломност чак и у односима са најближим савезницима;

д) манипулације јавним мњењем, тј. неограничена злоупотреба савремених медијских средстава у преобликовању постојеће и обликовању нове свести за потребе медијатора до размера које омогућавају растући некритички монопол једине преостале суперсиле у постхладноратовском периоду;

ђ) амбивалентност у односима са колаборантима у другим земљама (принцип штапа и шаргарепе), која на једној страни, омогућава давање неограничених обећања, а на другој, држи ажурним претње за случај незадовољавајуће кооперативности;

е) физичко уклањање опасних противника на најразличитије начине;

ж) организовање терористичких акција када се процени да су оне у функцији изазивања криза, или њихово заоштравање до степена који омогућава примену спољне војне интервенције.

Укратко, примена низа мера које се свде на поништавање суверенитета народа и државе, и деградирање човека као друштвеног бића са тежиштем „убијања нулте тачке отпора“ у њему.

Најзначајнију улогу у тајним операцијама, свакако, имају „агенти од утицаја“, који се могу сматрати њиховим елитним одредом. Избор, ангажовање, стручна инструктажа, повремено брифовање у иностраним обавештајним центрима, а највише њихово кадровско вођење по степеницама руководећих структура домицилних држава, и даље је остало у делокругу обавештајне службе, силе која се служи стратегијом сукоба ниског интензитета. Добро одабрани и зналачки вођени у каријери „агенти од утицаја“, по правилу, истурају се на отворену политичку сцену у моменту када се процени да највише могу урадити и допринети коначном циљу.

Обарање „комунизма“ у источно-европским земљама, а посебно распуштање Варшавског уговора и разбијање СССР-а, с разлогом се у домаћој и иностраној научној и политичкој литератури упоређује са земљотресом, који је из темеља пореметио равнотежу снага на глобалној политичкој сцени. У оквиру опште конфронтације два антагонистичка система и војно-политичка блока овакав исход није био могућ применом било којег другог стратегијског модела, осим Стратегије сукоба ниског интензитета.

У борби против независности и територијалног интегритета СФРЈ примењене су обе фазе модела криза: изазивање кризе и управљање кризом. При томе је изазивање кризе временски трајало неупоредиво дуже, разуме се, ако се као завршетак управљања кризом узима Дејтонски споразум. Активности једног броја западних земаља, укључујући и Ватикан, на ометању бржег развоја Југославије, ако и на дестабилизовању стања у њој, с различитим интензитетом, вођене су од краја Другог светског рата па до њеног коначног разбијања (1990/92. године). Без обзира на интервале релативно добрих међусобних односа, па и разноврсне подршке у

периодима оштријих међублоковских конфронтација (НАТО и ВУ), територија друге Југославије, као и прве, за свих 70 година постојања није престајала бити објекат територијалних и других аспирација одређених држава и снага на Западу.

Историјски укорјењеним памћењем српски народ је пре Бејкерове поруке (1991.г.) да ће Србију претворити у парију (државу и народ ниже вредности), осетио какву судбину су му одредили креатори „новог светског поретка“. Због тога је жилавост тога отпора за Запад била неочекивана. Ломљење тога отпора је, поред осталог имало за последицу прибегавање западних центара могући и таквим поступцима који су деформализовали све важеће норме међународног права. Отуда и констатација да је на покушају разбијања Југославије и ломљења српског националног корпуса у њој, у ствари разбијен међународни правни поредак и доведене у питање не само његове дотадашње вредности већ и темељни постулати.

Стратегија сукоба ниског интензитета је офанзивна стратегија, чији је крајњи циљ успостава новог светског поретка, тј. америчког господарења светом. Ова стратегија се битно разликује од свих до сада познатих империјалних стратегија кроз историју. Разлика је највише изражена у њена два битна опредељења:

1) Освајати и поробљавати народе и државе без примарне употребе сопствених оружаних снага. Наиме, у овој стратегији примарна је употреба унутрашњих марионетских разбијачких снага, организованих у разне терористичко – субверзивне, паравојне и парополицијске снаге, најчешће у виду лажне „политичке опозиције“ у земљи жртви „хумане интервенције“ или будуће оружане агресије. Зато се с разлогом ова врста агресије са делимичном или потпуном окупацијом државе, може квалификовати и као „*унутрашња агресија*“, у којој се *удар споља изводи изнутра*. Само у ситуацијама када паравојне (парополицијске) снаге не успевају остварити циљеве агресора, долази и до употребе агресорових оружаних снага;

2) Ова стратегија је најкомплекснија и најкомплементарнија у односу на све познате. Плански и синхронизовано истовремено захвата све области државе, друштва и укупног живота у земљама жртвама агресије. Синхронизација свих функција у остваривању циљева агресије доведена је до перфекције. Поред незаобилазног војног чиниоца, у функцији остваривања стратегије и постизања њених крајњих циљева, укључени су: политика, дипломатија, економичка, информатика, обавештајне и контраобавештајне службе, међународне хуманитарне и невладине организације и институције, на јединственој медијској матрици штампаних и електронских медија.

У разради овако конципиране стратегије учествовало је више хиљада стручњака различитих профила из свих области науке и праксе. И ма колико је у разради различитих варијанти њене примене на простору СФРЈ био присутан захтев да свака од њих буде и довољно флексибилна и способна за евентуална прилагођивања непредвидивим реалностима, ипак је Стратегија сукоба ниског интензитета, законито морала да задржи одређени шематизам по коме смо је, на пример, након наступа у Словенији, већ могли препознати у Хрватској, касније у Босни и Херцеговини, Македонији, Црној Гори и посебно Србији где је оружаном агресијом као крајњим средством извршена привремена окупација дела њене територије и проглашена нова сепаратистичко-терористичка држава Косово и Метохија. Тај неизбежни шематизам посебно је постао препознатљив у неколико области деловања:

1) Обавештајни продори империјалне силе на територију и у све структуре друштва-државе као циљне мете, претходе свим осталим поступцима из арсенала стратегије сукоба ниског интензитета. Највећи домет овог продора свакако су тзв. агенти од утицаја, благовремено уграђени по могућности у све нивое државне и друштвене организације будуће жртве агресије. Разуме се да дубљи или плићи обавештајни продор страних служби у великој мери зависи од чврстине и умећа безбедносне и контраобавештајне заштите нападнуте земље. СФРЈ је, нажалост, давно пре свога нестанка била лишена јединствене обавештајно-безбедносне организације, што је погодновало страним обавештајним продорима у њено ткиво. Зато се могло догодити да се са затворене седнице ЦК СКЈ и ЦК Словеније у Љубљани (још крајем 1987.г.) сутрадан појаве строго поверљиви документи у аустријској и немачкој штампи, или да се на челу новоформираних политичких странака нађу агенти БНД-а, чак са немачким држављанством; да у кадровском избору главних руководилаца хрватског оружаног сецесионистичког покрета одлучујућу реч има агент немачке обавештајне службе, бивши генерални конзул Републике Аустрије у Загребу, Ј. Денгле; да амерички амбасадор у Београду, Зимерман, држи на вези тројицу чланова Председништва СФРЈ и уједно колективног Врховног команданта ОС, који га обавештавају, чак и у паузама, о току и садржају седница овог највишег врха Федерације, итд.

Међутим, не треба се заносити илузијама да су сви агенти од утицаја разбијањем СФРЈ завршили своју мисију на некадашњој њеној територији и шире.. Како је Југославија дефинитивно нестала, што је био неспоран циљ америчких креатора „новог светског поретка“, преостали оперативци и носиоци активности у Стратегији сукоба ниског интензитета, заједно с новоинсталираним агентима, настављају своју

обавештајну делатност, али у измењеним и за њихов рад објективно повољним условима. Док су се раније морали крити и придржавати се строгих правила конспирације, како агенти од утицаја, тако и страни оперативци који су их држали на вези, сада и једни и други раде отворено кроз разне владине агенције и невладине организације, испреплетани новим, легалним, дужностима и обавезама државног карактера који се, по правилу, након преврата (случај 5.октобра 2000.), по заслугама и учинцима у њему, у виду марионетског режима, поставља на управљачке, руководеће и командне дужности државног карактера.

Привидно покривени и прикривени разним еуфемистичким називима (једни титулама лидера демократске опозиције и носилаца преображаја државе у слободно, отворено, либерално друштво, а други специјалним саветничким функцијама, кроз разна удружења и агенције са обавезним предзнаком „независни“, „демократски“, „слободни“, „транспарентни“, „изузетни“ и сл.), састају се у земљи или у иностранству, најчешће на „научним“ скуповима у оквиру којих се усмено преноси директива и упуства за наредне акције.

2) Удари на руководство државе, политичко и војно, с циљем да се обезглави у најкритичнијим ситуацијама за земљу, једна је од значајних поставки у плановима стратегије сукоба ниског интензитета. Подривање државног и политичког руководства СФРЈ обављено је пре свега преко агената од утицаја, било да су били уграђени у сам врх Федерације, или су из сецесионистичких република на разним састанцима у Федерацији вршили деструкцију и тако онемогућавали усвајање правовремене и одговарајуће одлуке.

Највећу штету врху државе уједно и Врховном командовању нанели су агенти од утицаја када су у мају 1991. године фактички блокирали рад Председништва СФРЈ и Врховног командата оружаних снага. То је урађено плански, у преломној ситуацији за судбину СФРЈ. Тада су уместо блокираног Председништва СФРЈ и врховног команданта, скоро сву власт преузели Анте Марковић, као председник Савезног извршног већа, и Будимир Лончар, као министар иностраних послова, оба из Хрватске која је у то време већ била донела одлуку о оружаном сецесији.

У таквој ситуацији формални представници власти СФРЈ позивају унапред припремљене стране арбитра – Жака Сантера, Ван ден Брука и Ђани Де Микелиса, као мисионаре „добре воље“. Од доласка ове „тројке“, па све до Ричарда Холбурка и Стива Хендекеа, могло се јасно сагледати јединство мисли и акције која долази из једног

центра са већ припремљеним сценаријем чија режија „дуплих стандарда“ поставља правила игре са унапред познатим и договореним резултатом.

Свака интернационализација унутрашњих антагонизама једне државе или друштва, недвосмислено показује да пристајање на сумњиве услуге стране памети указује на одсуство сопствене.

Гогово идентичан сценарио по коме је разбијена СФРЈ, америчком Стратегијом сукоба ниског интензитета, примењен је и у распарчавању СР Југославије. Бојкот Врховног савета одбране СРЈ од стране председника Црне Горе имао је управо такав карактер.

3) Удари на економију, с циљем тоталног осиромашења народа како би се на тај начин присилио да прихвати марионетско руководство у свему послушно страниј сили. У односу на релативно просперитетну југословенску привреду организовани удар ове врсте са Запада започео је давних 70-их година у оквиру познате дужничке стратегије, наставило се радом Џефри Сакса кроз експертско уплитање у више покушаја економских реформи у току 80-их година (од којих ниједна није успела нити је доведена до краја), да би се већ на прелазу 80/90-те године приступило отвореним економским санкцијама које су Резолуцијом Савета безбедности 757, од маја 1992. године добиле незапамћене размере и домете, који им даје сва геноцидна обележја.

4) Стравичан грађански и етничко-верски рат на бившим југословенским просторима започео је најпре у медијској сфери. Његове циљне мете од самог почетка биле су српски народ и ЈНА, односно Војска Југославије. Српски народ је оптужен за агресију и проглашен кривим за рат, а ЈНА, (касније Војска Југославије), као агресивни оружани део који силом оружја жели да оствари измишљене великосрпске претензије на цео некадашњи простор друге Југославије, или можда и више од тога.

5) За извођење оружане сецесије и уопште оружаног насиља усмереног на промену постојећег система у држави први и незаобилазан услов је стварање било каквих оружаних састава на терену. Тиме се објашњава и појава изузетно великог броја паравојних и параполицијских формација у свим републикама преходне Југославије. Из данашње перспективе није никаква новост ако се каже да су сва недела која су се на просторима преходне Југославије догодила у периоду 1990-1999. године најнепосредније везана за појаву и деловање паравојних (параполицијских) снага, односно терористичко-сепаратистичких организација. Главни носиоци оружане сецесије у Словенији, Хрватској, Босни и Херцеговини, а касије и на Косову и Метохији, биле су паравојне (терористичке) формације, било да су формиране као

јединице владајућих политичких странака, или из постојећег састава снага републичких министарства унутрашњих послова и територијалне одбране.

Масовна појава паравојних и параполицијских састава из редова тзв. „политичке опозиције“ „диктаторским режимима“ по критеријумима САД, као првих ударних ешелона у стварању „новог светског поретка“, најверније представљају пројектоване домете Стратегије сукоба ниског интензитета којом се врше дисциплиновање, потчињавање, запоседање и експлоатација природних богатстава „непослушних“ држава и региона под плаштом увођења „демократије“ и заштите „људских права“.

Језгро за стварање паравојски у оквирима сецесионистичких покрета у неколико југословенских република (Словенија, Хрватска, Босна и Херцеговина), у првој, односно на Косову и Метохији, у другој фази разбијања Југославије и дробљења српског националног корпуса, чинила је фашистичка антијугословенска политичка емиграција која је деценијама уживала гостопримство на Западу.

Следећи битан извор за формирање паравојних састава представљали су страни плаћеници („пси рата“), међу којима су се одлучно маскирали и страни инструктори, веома потребни у процесу настајања, опремање, обучавања и касније вођења ових формација у њиховим терористичким активностима.

Трећи значајан извор регрутовања паравојних састава сецесионистичких покрета били су казнено-поправни домови. Новоуспостављене власти у сецесионистичким републикама, као по правилу, ослободиле су скоро сва осуђена лица даљег издржавања казни – само под једним условом: да се укључе у паравојне саставе. Присуство прононсираних убица и других криминалаца свих профила у саставима наоружаних паравојних (терористичких) формација у којима су дисциплина и војничка субординација редовно и масовно кршене, давало им је карактер разуларене руље, која није знала а још мање је била спремна да поштује било каква хуманитарна ограничења или принципе ратне етике.

За разлику од паравојног организовања у Хрватској, које је изведено потпуно отворено, „Странка демократске акције“ Алије Изетбеговића, у Босни и Херцеговини, је своју паравојску најпре илегално инсталирала као „Патриотску лигу народа“. Поред „Збора народне гарде“ и „Патриотске лиге народа“, водеће партије, нарочито у Босни и Херцеговини, као наоружану снагу у сецесионистичкој оружаног побуни, максимално су искористиле и јединице милиције (редовне, специјалне и резервне), а у једнонационалним срединама и делове јединица територијалне одбране. Тако су укупни оружани ефективни били достигли респективне бројке. Словеначки сеце-

сионисти, за разлику од оних у Хрватској или у БиХ, први су, тајно и уз помоћ страних инструктора, формирали прву паравојну јединицу 17. маја 1990. названу „Маневарска структура народне заштите“ (МСНЗ) коју су приоритетно сачињавале јединице милиције, а у знатном проценту и јединице територијалне одбране које су претходно успели издвојити из састава оружаних снага СФРЈ и тако их објективно учинили паравојним формацијама.

Заједничко својство свих паравојних и параполицијских формација створених на просторима претходне Југославије, уз припремљену медијско-психолошку тортуру, огледало се у безакоњу и самовољи израженој у масовним прогонима становништва, злочинима и терору над припадницима других народа и вера, пљачки, паљевинама и другим рушилачким активностима што се једним делом може подвести под именоване „унутрашње агресије“.

Према теорији Стратегије сукоба ниског интензитета, вођење масовних терористичких дејстава за рачун америчких империјалних циљева с паравојним саставима у првим, а понекад и у другим ешелонима, из више разлога је прихватљивије за владу САД него да се у тим ешелонима нађу мањи или већи делови њихових оружаних снага. Практични амерички аналитичари су израчунали да је освајање света помоћу паравојски других народа много прихватљивије, безболније и јефтиније. Отуда је, таква концепција у америчком војном речнику, у Стратегији сукоба ниског интензитета, добила и свој назив – „рат по нижој цени“.

Поводом разбијања Југославије на основу отворене подршке терористичко – сепаратистичким паравојним снагама током оружане сецесије, САД и Европа су послали свету погрешне поруке са погубним последицама. Оне у својој основи значе да се издаја и побуна против сопствене државе исплате јер ће Запад, па и „међународна заједница“ под њиховим притиском, највећим делом то признати, прихватити и наградити укључујући и међународни суд правде, чије су делатности везане за прво и правду уоквирене интересима спољне политике западних (НАТО) земаља, предвођених стратешким и геополитичким опредељењима САД. Пројектовано насиље у циљу остваривања геополитичких интереса Америке и Европске уније путем тероризма и сепаратизма за награду има добијање територије која је припадала онима који су терором протерани са ње. На основу овако постављених политичких циљева агресивне америчке политике, свака национална мањина може основати своју државу, иако већ има матичну, примењујући тероризам, сепаратизам, сецесионизам, субверзивне

делатности и сваки други облик политичког, правног и економског терора финансираног криминалним активностима.

Иако ситуација тренутно не изгледа сјајно будућност човечанства очигледно носи промене и нове шансе. Околности се у свету драматично мењају а тиме се и мењају позиције и могућности за различите, вишедимензионалне промене. Економски параметри земаља БРИК-а показују тенеденцију великог раста и динамике која ће утицати и на политичке промене у односима великих сила крајем деценије. Очекивани конфликти на истоку (нпр. око Сирије, Ирака, Ирана) и други талас глобалне кризе ће довести до новог мешања геополитичких карата и потенцијално до великих промена које ће искористити они који буду спремни за то. Стога ће будућност донети и нове изазове и шансе за активнију сарадњу и значајну међусобну улогу Русије и Балкана на пољу борбе за нови ниво независности и стабилности на овим просторима.

Новонастала прерасподела геополитичке моћи на планетарном плану, а нарочито између два бивша идеолошка светска ривала САД и Русије, са све престижнијом улогом Кине, намеће неизоставну економско-безбедносну борбу око светских енергента која може бити вођена и широким арсеналом геополитичких и геостратешких мера које би за последицу и даље имале локалне сукобе, оружане преврате, грађанске ратове, етничка чишћења, „сеобе народа“, односно, велике миграције становништва азилантског карактера и друге облике крвопролића насталих из америчких и НАТО вредности „демократије и људских права“.

Интерпретација резултата истраживања кроз геополитичку трансформацију (прекомпозицију) Балкана

Нестанком биполарног светског поретка, дошло је до урушавања регионалних безбедносних чинилаца и до формирања простора са стратегијским и геополитичким вакуумом на ободима Евроазије. Ова стратешка празнина, рефлектовала се на европски континент, који је, захваљујући равнотежи снага и балансу моћи које је наметнула хладноратовска „гвоздена завеса“, у раздобљу након Другог светског рата, избегавао конфликте и сукобе који би имали велике последице по укупне међународне односе у међународноправном поретку тога времена.

Разбијањем вишенационалних и вишеверских држава и рушењем берлинског зида, губљењем ефекта равнотеже страха заснованог на хладноратовском нуклеарном

потенцијалу у првом реду САД и СССР, Америка је, методом „стварања и управљања кризом“, произвела и интернационализовала регионалне и локалне сукобе у складу са стратегијом сукоба ниског интензитета.

Европска геополитичка линија, чији северни део обухвата појас балтичких земаља до Мађарске, прошао је са мањим конфликтима и договореним разлазима, док је Балкан, односно СФРЈ, произведеним и испровоцираним национално-верским сукобима, постао поприште сепаратистичко – терористичких паравојних формација са унапред пројектованим оружаном – сецесионистичким побудама.

Две геополитичке осовине на којима је почивала геополитика СФРЈ, оса: *Драва - Сава*, и *Моравско – вардарска* оса, нашле су се на линији укрштања области геополитичког вакуума и национално – верског сучељавања чиме су доспеле у средиште сукоба глобалних и локалних актера са циљем њиховог прекомпоновања у рам новог светског поретка.

Пројекцијом разградње југословенског простора, од оружане сецесије Словеније и Хрватске, изазивања грађанског рата у Босни и Херцеговини, преко окупације Космета и агресије на СРЈ, балкански геополитички проблем је изашао из оквира регионалног сукоба и прерастао је у отворено питање опстанка међународног правног поретка и његових носећих чинилаца. У том сценарију, Југославија, а посебно Србија, постала је експериментални полигон америчке (НАТО) стратегије економско – политичког и војно – безбедносног садржаја чије се резултати рефлектују на даље опкољавање и прекомпоновање руског и евроазијског простора у целини.

У балканској геополитичкој равни, агресија НАТО пакта на Србију, успела је да мобилише расположиве војне капацитете свих великих сила које су имале моћ за покретање глобалне америчке стратегије. Из тих разлога, процес разарања СФРЈ и СРЈ не може бити анализиран само у оквиру регионалних координата, већ је неопходно спровести далеко свеобухватнију анализу која ће обухватати главне међународне чиниоце и детаљно разрадити, како појединачно, тако и збирно, заједничко учешће у рушењу једне међународно признате државе каква је била Југославија.

Ескалацију и вођење кризе кроз грађански рат и оружану агресију на Југославију, можемо посматрати кроз више геополитичких пројекција, при чему посебан значај заузимају: (1) супростављени интереси на глобалном нивоу између САД с једне, и Европе, односно Немачке, с друге стране; (2) Неусаглашеност интереса између Енглеске, Француске, Немачке и Русије у оквиру европског простора; и (3)

Мимоилажења и несагласност поменутих носилаца супротности интереса, изавана на нивоу међународног права и међународних организација.

Геополитички поремећаји у међународним односима као и корелациона веза једновременог стратешког искорака САД на Блиски исток и Балкан, потврдили су америчку доктрину о могућности вођења истовремено два регионална рата и постали су, у склопу тога, жртве немилосрдних принципа реал – политике која је један од стубова „новог светског поретка“.

САД су Заливски рат и разбијање СФРЈ виделе као могућност жртвовања међународног права концептима новог преформатирања света и представљања себе у двојакој улози: (1) као доминантног актера у глобалним и регионалним кризама; и (2) способног чиниоца да мобилише и мотивише савезнике и све међународне организације за своје геополитичке интересе.

Неоспорну моћ Америке и њену демонстрирану супериорност у агенди глобалне безбедности, европске државе предвођене Немачком, безусловно су прихватиле што је омогућило Америци да последице ратних жаришта и постигнуте геополитичке резултате уобличи и преточи у обезбеђивање легитимитета и стварање пожељног модела понашања.

Користећи супериорност кроз изражену силу и моћ у међународноправном поретку, САД су, процес проширења НАТО искористиле да некадашње сфере утицаја Немачке у источној Европи, стави под контролу сопственог интереса. Сагледавајући унутрашње противречности на европском континенту од почетка деведесетих, Америка је јачала свој утицај на Балкану што је и дефинитивно потврђено процесом разградње СФРЈ.

Наметањем дејтонског споразума, САД су обезбедиле да на основу његовог садржаја, издејствују правни основ за стационирање војних ефектива на просторима бивше Југославије (БиХ, КиМ) и тиме постале главни чинилац одлучивања у региону.

Са становишта супротности великих сила као израза различитих геополитичких пројекција и стратешке равнотеже која је условљена овим супротностима, применом доктрине „стварања и управљања кризом“ на простору Евроазијског басена, присутне су две тенденције: (1) фактор континуитета кризе; и (2) озбиљне супротности у интересима.

Проширивањем НАТО – а, укључивањем Мађарске, Чешке, Словачке, Пољске, Румуније, Хрватске као и балтичких земаља у Савез, САД су добиле прилику да преко ове војно – политичке организације, непосредно интервенишу у Средњој и Источној

Европи као и на подручју Балкана и тиме регионалне проблеме решавају америчким стратегијама у складу са својим геополитичким интересима.

Међутим, промене у географском домену („Велики Блиски исток“), присилна миграција, глобална економска криза и нова ратна жаришта, могли би створити конфликтну и толико сложену геополитичку реалност којом не би било могуће управљати, посебно у демографски и политички нестабилним подручјима североисточне и јужне Азије, где би „контролисани хаос“ од стране Америке, могао да се прелије у „хаос интереса“ више геополитичких ривала решених да сачувају стечене стратешке позиције у региону богатом природним ресурсима, или већ постојеће подреде новим интересним сферама, што би имало катастрофалне последице по светски мир.

Технологија припреме, организације и реализације садржаја унутрашње агресије у Стратегији сукоба нисог интензитета

У зависности од задатог циља који се жели остварити унапред постављеном стратегијско - методолошком матрицом са које се пројектују елементи „унутрашње агресије“ у земљи – жртви, унутрашње снаге за њихову реализацију се припремају, обучавају, наоружавају и логистички подржавају, поред сецесионистичко – сепаратистичких, и за терористичко – субверзивне задатке. У оба случаја ради се о терористичко – превратничким групама и организацијама, најчешће под плаштом „политичке опозиције“ или тзв. невладиних организација које у виду „уличне пешадије“ и „уличних разносача западне демократије“, нападају друштвене институције, групе и истакнуте појединце државотворног карактера који се неуклапају у фрагментарне политичке пројекте америчке администрације везане за дотичну државу или регион у погледу процеса глобализације.

Еволуцијом „специјалног рата“ у „стратегију сукоба ниског интензитета“ (у опсегу од субверзије до агресије), развијала се и методологија извођења преврата која се прилагођавала технолошким достигнућима и избором снага и средстава за њихову реализацију, односно, економским и ефикасним димензионисањем снага и логистике споља.

Појам „унутрашња агресија“ представља не само субверзивну већ и терористичку активност која има крајњи циљ разбијање државних заједница, територијалних целина,

идеолошку инфилтрацију и безбедносну пенетрацију којима се, преко марионетских режима, ставља дотични простор под апсолутну политичко – економску доминацију.

„Унутрашња агресија“ нема револуционарни карактер при чему се подразумева шира друштвено – политичка активности јединственог покрета блебисцитарног карактера чији носиоци делују јавно на политичкој сцени, већ се промена власти врши за задовољење уже групе превратника чије језгро делује конспиративно и које је подржано логистиком спољашњег чиниоца.

Технологија припрема „унутрашње агресије“ кроз стратегију сукоба ниског интензитета, састоји од неколико фаза које су се јасно профилисале у разбијању и извршењу преврата у СФРЈ, СРЈ, Србији, Ираку, Египту, Либији, Грузији, Украјини и другим државама евроазијског простора.

У фази *припреме*, врши се обука кадрова, израђује психолошки профил будућег лидера, премрежавање државе – жртве извиђачко-безбедносно-обавештајним центрима у виду лажних невладиних организација (НВО), чије чланство, уз обилату помоћ страних ментора, почиње „политичко-аналитичку делатност“ са позиција „демократије, људских права, слободе медија, независности и транспарентности“.

Невладине организације, на основу деловања, уз финансије и сваку другу логистичку подршку САД, ЕУ (НАТО), представљају тзв. пету колону са задатком рушења државе у којој су инсталиране и против ње непријатељски делују. Како наговештава бивши амерички секретар за привреду, Пол Крег Робертс, неке од њих (НВО) глуме „организацију за заштиту људских права“, друге, врше индоктринацију под плаштом „образовно-васпитних“ радионица и пројеката за изградњу „демократије“. Многе, нарочито оне које су под непосредном контролом ЦИА, припремају се за извођење провокација, саботажа, диверзија, терористичких акција са позиција оружаног сецесионизма, преврата и непосредне медијске, психолошке и непосредне подршке, евентуалног, увођења првог „борбеног“ ешелона од стране спољашњих чинилаца.

Друга фаза *представља отварање нових и преузимање постојећих медија* и монополизација медијског простора. У овој фази лажне невладине организације теже да изврше максималну корупцију у медијској сфери утицаја и да циљна група буде подвргнута доминантној идеолошкој илузији (медијској манипулацији) у којој треба постигнути ефекат да „жртва заволи целата“. Ова фаза је једна од најзначајнијих и вероватно најскупљих јер уз обилата финансијска средства страног чиниоца, омогућује се контролисани проток информација према јавности који се користи у жељеном обиму и утицају на циљну групу. У средиште јавне пажње стављају се исте

теме које се третирају у безначајним нијансама различитости и увек су скоро сличне и усаглашене са деловањем невладиног сектора. Новинарски дискурс се смишљено деградира, постаје површан, разводњен, безличан и „анемичан“. Питања која подстичу на критичко мишљење се изостављају из новинарског репертоара. Дијапазон гледишта и ставова у јавности се филтрира и сужава, носиоци ставова и „другачијег мишљења“ које се не уклапа у задату шему невладиног сектора, систематски се искључују, а они упорнији се исмејавају и одстрањују. Минорне личности (углавном агенти) и организације без значаја и утицаја, добијају „тежину“ и изграђују се у меродавне судије друштвено-политичког живота. Најзад, доминација у медијима и контрола програма обезбеђују да рефлектор истраживачког и слободног новинарства неће осветлити непријатељску, антinationалну и антидржавну политику „невладиног сектора“, а посебно конкретну делатност, налогодавца и изворе финансирања.

У трећој фази, *припреме и регрутације петоклонаша*, који стварају контролисани хаос и организовани неред, издвајају се, на основу процене спољашњег ментора, политичке марионете које треба да преузму власт, и улични разносачи „демократије и људских права“ који, стварањем утиска „свенародног бунта“, и са Орвеловим „два минута усмерене мржње“, треба да изведу преврат и створе услове за наредну фазу по моделу *провокација – ескалација*, у којој се, уз медијску сатанизацију, оркестрирану психолошко-пропагандну операцију и неизоставну критичну инструментализовану масу, пројектована „унутрашња агресија“ по моделу „удар споља снагама изнутра“, доводи до циља или бар до његове „оправданости“ за отворену агресију као што је, између осталог, агресија НАТО снага, предвођена САД на СРЈ.

ЛИТЕРАТУРА

А) Референтна литература

1. Anthony Lewis: „*Closing Our Eyes?*“, New York Times, November 27, 1992;
2. Арон Бењамин Сорокин, познати амерички продуцент, водитељ и сценариста, у емисији „The Newsroom“, 24.06.2012.
3. Алистер Кембел, *Моћ и народ*, Хачинсон, Лондон, 2011.
4. Божидар Дикић, „*Амерички век војне интервенције*“, „Политика“, Београд, 1996.
5. Бојан Милисављевић: „*Нове мировне мисије Организације уједињених нација*“, Службени гласник, Београд, 2007.
6. Борбено правило Оружаних снага САД за копнену војску (ФМ-33-1), Главни штаб Министарства војске, Пентагон, 1989.
7. Бошко Тодоровић и Душан Вилић: *Кризе, изазивање и управљање кризама*, Графомарк, Београд, 1997.
8. Бранко М.Ракић: *Остваривање мира преко међународног организовања и интегрисања држава*, Правни факултет, Београд, 2009.;
9. Брус Хофман, *Унутрашњи тероризам*, Народна књига и Алфа, Београд, 2000.
10. Ванредни извјештај команде 28. дивизије, Стр. пов. број: 11 -31/95 . 06.07.1995. године, команди 2.К А РБиХ, (под бројем у Трибуналу 00342197).
11. Виктор Барбукин: Велики рат је једина стратегија за очување америчког глобалног вођства, Фонд стратешке културе, 03.01.2012.
12. Вилијам Ендгал: Столеће рата 2-Тајни геополитички план америчке владе, Детекта, Загреб, 2007.стр 60;
13. Војна енциклопедија , том 1,, стр.62, друго издање, ВИЗ, Београд, 1970.г.
14. Ворен Цимерман, *Порекло катастрофе*, према „Наша борба“, 4-5.01.1997. Београд
15. Вукадиновић Радован, Глобализација и глобална америчка политика, Политичка мисао,бр. 1, Загреб, 1999. стр.27
16. Г. Франкен: Изјава на саслушању. број предмета у Трибуналу Л0100602.
17. Гавриличенко Јуриј; Велики Блиски исток и колонијални ратови, Фонд стратешке културе, 11.09.2011.
18. Генерал Руперт Смит, Изјава, број предмета у Трибуналу 03400948.
19. Генерал Руперт Смит, Изјава, стр. 10-11, број Трибунала 00848867

20. Гери Ален (Gary Allen), Реците „НЕ“ новом светском поретку, превод са енглеског, изд. Југославијапублик, Београд 1992. год.
21. Горан Матић: *Моћ уверавања, пропаганда*, Прометеј, Нови Сад, 2009. год.
22. Geoffrey Kemp and Robert Harkavy: *Strategic Geographi and the Chaning Midlle East*, Univeryitety of Wisconsin – Milwaukee, p.27-32, Winter 1999.
23. „Декларација о недопустивости интервенисања и мешања у унутрашње ствари суверене државе“, А/RES/36/103, 9.децембар 1981.
24. Д. Вилић, Б.Тодоровић, Тероризмом у Нови светски поредак, Графо Марк, Београд, 2005.
25. Д. Николиш, САД и НАТО, Национални интерес бр.1, Београд, 2010. стр. 255;
26. Д. Николиш:*Нова војна моћ САД за 21.век-инструмент (стратегуја)господарења свето без рата*, Војно дело бр.4, Београд, 2004.
27. Д.Д. Вићановић: *Империја зла – прљава Америка*, No limit books, *Copyright Metaphysica*, Београд, 2000. год.
28. Давид Биндер: „*Whu the US Now Leans on Belgrade*“, New York Times, May 27, 1992;
29. Дајана Џонстон: Кад казна одређује злочин, www.tenc.net/ 6.januar 2000.
30. Дебрифинг, Писмо генерала Ридерштада команданта Сектора Североисток УНПРОФОР-а У Тузли;
31. Дејвид Гипс: *Хуманитарно разарање Југославије*, Издавачка књижарница Зоран Стојановић, Сремски Карловци, 2010.
32. Декларација о Југославији“ од 28.10.1991., „Декларација о критеријумима за признавање нових држава у источној Европи, Совјетском савезу и Југославији
33. Декларацију ЕЗ о Југославији од 27.августа 1991. Карактеристично је дасе за ескалацију оружаних сукоба оптужују само „српске нерегуларне снаге2 и „елементи ЈНА“, а не паравојне, терористичко-сепаратистичке снаге Словеније и Хрватске. Види: „међународна политика“, бр. 995-997, 1991.
34. Делић, Златан: Глобализација, моћ и политика знања, Филозофска истраживања бр.29, Загреб, 2009.стр. 47
35. Дијана Џонстон, *Сулуди крсташи, Југославија, НАТО и обмане Запада*, ИГАМ, Београд, 2005.
36. Дневни лист “Политика“, „*Сећање на агресију НАТО*“, Београд, 25.03.2013.
37. Документ Пентагона под називом „Водич кроз одбрамбене планове“, објављен је у „*New York Times*“, од 08.03.1992. године

38. Документ СБ ОУН С/23927
39. Допунски протокол I уз Женевске конвенције, члан 60 Протокола.
40. Др Стефен Розен, професор На Хардвардском универзитету у Бостону, предавање „О садашњој и будућој улози САД у међународним односима са освртом на улогу војне силе у стратегији САД“, 2015.
41. Дугин Александар, Геополитика посмодерне, Никола Пашић, Београд, 2009.
42. Душан Вилић и Бошко Тодоровић, Кризе: изазивање и управљање кризама, ГрафоМарк, Београд, 1999. стр 49.
43. David Chandler: *From Kosovo to Kabul: Human Rights and International Intervention*, Pluto, London, 2002.
44. David Fromkin, Daniel Byman, Kenneth Polack, Vanity Fair, January 2007.
45. Direction Generales des Etudes: *La Crise dans l'ex Yougoslavie*, Parlement European, Ser Politique 18/1993.
46. Dunnigan James: *Како водити рат*, ВИНЦ, Београд, 1993. год.
47. Ђ.Ђорђевић, Сребреница-дуго припремана завера Америке против српског народа, Будућност, Нови Сад, 2013.
48. Elliot Kohen, A Revolution in Warfare, „Forigen Affairs““Vol.75, No 2 , March/April 1996.
49. Elmar Schmahling, *Die Wahrheit uber den NATO-Krieg gegen Jugoslawien*, Artikel Amazon.de, 2000.
50. Елеонора Рузвелт: „*The Universal Validity of Mans Right to Self- determination*, 8.12.1952“.
51. Емет Питер, Информација-нова манифестација синдрома рата у Заливу, Информативни билтен превода, Београд 2000.
52. Живко Лукић: *Информатичке операције – даља разрада доктрине КоВ САД*, Војно дело, бр.4-5, Београд, 1995.год.
53. Живојин Р. Мишић, *Стратегија*, друго допуњено издање, Књижара Геца Кон, Београд, 1920.г.
54. Живојин Ракочевић, „Војно дело“, број 4-5, 1991.
55. Збигњев Бжежински, *Le Grand Echiquier*, Hachette, Paris, 1997.
56. Збигњев Бжежински, Америка-Кина и судбина света, Албатрос Плус, Београд, 2013.
57. Збигњев Бжежински, Велика шаховска табла, ЦИД, Подгорица, 1999.
58. Игњатченко Игор; *Осуђени на уништење*, Фонд стратешке културе, 07.06.2012

59. Извештај Генералног секретара у складу са резолуцијом Генералне скупштине 53/35,
60. Извештај Карнеги фондације 1992., под називом „Промена навика: Улога Америке у новом свету“,
61. Извештај о четворогодишњем прегледу одбране САД (1997), Војно дело бр.3-4, Београд, 2009.
62. Извештај о четворогодишњем прегледу одбране САД, Војно дело бр.3 – 4, Београд, 1999.стр.74
63. Извештај ЦИА објављен у New York Times-у, 28.ноцембра 1990.
64. Јелена Гускова: НАТО агресија на СРЈ, Зборник радова, Удружење за правну теорију и праксу, Нови Сад, 2000.
65. Јелена Гускова: Балкански путеви и сумануто беспуће, катена мунди, Београд, 2013.
66. Јосеф Бодански: *Неки то зову мир*, Југоисток, Београд, 1998.
67. Кларк Весли; Савремено ратовање, Самиздат Б 92, Београд, 2003.
68. Костер, Изјава, број предмета у Трибуналу 00916826.
69. Кристофер Лејн; Крај Рах америгана и нова америчка стратегија, Нова српска политичка мисао, Београд, 2012.
70. Леонид Грегоријевич Ивашов: Русија – Кина геополитичка кооперативност, Геополитичка ситуација на Блиском Истоку, Међународни билтен, Москва, 27.октобар 2011.
71. Леонид Решетњиков, Америчке лабораторије меке моћи, Руски институт за стратешка истраживања (РИСИ) у Москви, 2014.
72. Луис Фортин, Изјава, стр.18., (под бројем у Трибуналу 00966729).
73. Lansing, *The Peace Negotiations – A Personal Narrative*, 1920, 96 ff.
74. Lieber, Keir A. i Press Daryl G. „*The Rise of US Nuclear Primacy*“, Foreign Affairs, mart/ april 2006;
75. Љубивоје Аћимовић, „*Међународна политика*“, број 1015, од 01.04.1993.
76. Љубивоје Аћимовић; Начело самоопредељења народа у југословенској кризи, ЈРПМ бр. 1-2, Београд, 1993.
77. М. Комарчевић, Ј. Пејановић, М. Живојиновић: Технологија примене ФИД операција у процесу разбијања Југославије, Култура полис бр.15, Нови Сад, 2013.
78. Мајкл Шорт, предавање (реферат) у Центру за међународне и стратешке студије, 17.мај 1999, Вашингтон

79. Марко Прешерн: *Тужилачка и судска пракса у Републици Словенији по питању кршења међународног права у оружаним сукобима 1991.*“, Факултет друштвених наука, Универзитет Љубљана, 2009.;
80. Мартин, Ван Кревелд, *Трансформација рата*, Службени гласник, Београд, 2010.
81. Милан Петковић: *Концепција глобалне диверзије*, Калеком, Београд, 1998.
82. Мирослав Хацић: *Смисао реформе сектора безбедности*, Центар за цивилно-војне односе, Београд, 2004.
83. Мишел Чосудовски; *Глобализација сиромаштва и нови светски поредак*, Артист, Београд, 2010, стр.282;
84. Момчило Пудар, *Америка против себе и света*, Филип Вишњић, Београд, 2006.
85. Michael Kuncziki i Astrid Zipfel: *Увод у знаност о медијима и комунологији*, Fridrih Ebert Stiftung, Загреб, 2006. год.
86. *Militari Review*, decembar 1986.
87. Нај Цозеф, *Парадокс америчке моћи*, Библиотека дипломатија, Београд, 2004.
86. Никола Радмановић, „*Неокортички рат*“ / Александар Сенић, (коаутор): „*Неокортички рат и верске секте као његово оруђе*“, Библиотека посебна издања, Београд, 2000.
89. Николаји Корнелис Хендрик, Изјава, стр.8, (број предмета у Трибуналу 00899488).
90. Николиш Душан: *Један могући приступ у изучавању глобалног међународног бића САД*, Српска политичка мисао, бр.1, Београд, 2010, стр.227;
91. Николиш, Душан, *Нова војна моћ САД за 21. век-инструмент (стратегија) господарења светом без рата*, Војно дело бр.4, Београд, 2004, стр 56-57.
92. Ноам Чомски: *Хегемонија или опстанак*, Рубикон, Нови Сад, 2008.
93. Обавештајна директива Савета за националну безбедност бр.9 (*National Security Council Intelligence Directive No. 9*) од 24.октобра1952.
94. Директива министарства одбране САД бр. 5105.69 (*DoD Directive No. 5105.69*) од 11.октобра 1996.
95. Олга Четверикова, *Велики Блиски Исток и Велики Израел*, istokpravoslavni.org/rs/ Београд, 21.фебруар 2014.
96. Олга Четверикова, *Тотална дестабилизација, Геополитика бр.46*, Београд, 2011.
97. Pukovnik Motley, *A Perspective on Low – Intensity „Conflict“*, „*The military Review*“, januar 1985.

98. Пад Сребренице (у даљем тексту Извештај ГС УН о Сребреници) , доказни предмет P1226.
99. Париска повеља за нову Европу, документација Међународне политике, број 976, 01. децембар 1990.
100. Писма генерала Ридерштада Насеру Орићу, (предмет под бројем у Трибунала 01837510 и 01837512).
101. Правило ТРАДОЦ 525-44, „Оперативна концепција КоВ за сукоб ниског интензитета“, Нови Гласник, бр. 3-4/97.
102. Правна енциклопедија, стр. 18 и 19, Савремена администрација, Београд, 1979. Приручник о ратном праву, параграф 418., доказни предмет Д180.
103. Р. Франкен: Изјава на саслушању, стр. 20 и 21., (број у Трибуналу Л0100602).
104. Р.Ц. Алтман и Р.Н. Хас, „Америчка раскалашност и америчка моћ“, чланак у часопису *Foreign Affaris*, 2010.
105. Радојичић Мирјана, *Pax Americana – Поредак вредности или хаос интереса*, Филозофија и друштво бр. 22-23, Београд, 2003.
106. Радојичић Мирјана; Србија у процесима евроатлантских интеграција – између трауматичног искуства и реал-политичке нужности, Филозофија и друштво, бр.2, Београд, 2006.
107. Резолуција СБ УН број 836, P2133.
108. R.Peters, Bloodborders. How abetter Middle East would look /htt/armedforcesjournal.com/2006/06/
109. Samantha Power: „*A Problem from Hell*“, *America and the Age of Genocide* (New York: Harper Collins, 2002.)
110. Scheffer D: Toward a Modern Doctrine of Humanitarian Intervention, University of Toledo Law Review, vol. 23, 1992, no. 2, p. 267.
111. С. Стефановска (ed.), *Yugoslavia Through Documents, From ist Creation to ist Disolucion* (Brill Academic Publishers, 1994, s. 310).
112. С.Л.Печуров: *О систему операција оружаних снага САД у миру*, Војна мисао бр.4, Москва, 1996, (на руском)
113. Самуел Хангтингтон: „*The Lonely Superpower*“, *Foreign Affaris* 78, no.2. 1999,
114. Сара Флаундерс: *Босанска трагедија:непозната улога владе САД и Пентагона*, New York: World View Forum, 1995.
115. Светозар Радишић, Неокортикални рат, Војна књига, Београд, 2001.

116. Сергеј Шашков: Провера у пракси теорије „Диригованог хаоса“, Фонд стратешке културе, 2011.
117. Сефер Халиловић: Лукава стратегија, Маршал д.о.о., ПЈ „Матица санцака“, Сарајево, 1997.
118. Славенко Терзић, *Евроатлантски продор на Исток*, Академија за дипломатију и безбедност, Београд, 2010.
119. Слободан Вуковић: Етика западних медија-антисрпска пропаганда деведесетих година 20. века, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци, 2009.
120. Смиља Аврамов; Трилатерална комисија, Ветерник, Нови Сад, 1998.
121. Смиља Аврамов; *Трилатерала*, ИДИЈ, Ветерник, 1998.
122. Смиља Аврамов; Хашки суд – оправдање за агресију, Збиља, Београд, 2002.
123. Смиља Аврамов, Југословенска криза и грађански рат, Војно дело бр. 4-5, Београд, 2006.
124. Споразум о демилитаризацији Сребренице и Жепе. (D21 и P987)
125. Споразум УН-ВРС, “Принципи слободе кретања,” D77.
126. Сузан Вудворд: *Балканска трагедија*, Филип Вишњић, Београд, 1997.
127. Сукоб ниског интензитета – неоружана агресија на СРЈ и начин супростављања, ГШ ВЈ, Београд, 2004.год.
128. Годор Мирковић: *Америчка стратегија после Хладног рата*, Војно дело бр. 4-5, Београд, 1995.
129. Френсис Фукујама, *Крај историје и последњи човек*, ЦИД, Подгорица, 1997.
130. Хендрик Николаи Корнелис, Изјава, број предмета у Трибуналу 00899488
131. Хенри Кисинџер: *Diplomacy*, Simon and Schuster, New York, 1994;
132. Цис Вибс, *Обавештајни рат у Босни, Извештај поводом догађаја у и око Сребренице - 1995*, Холандски Институт за рат и мир (НИОД),
133. Н.W.Briggs, *The Internacional Law Commision (Ithaca, New York, Cornel University Press 1965.)*
134. Heinz Loquai, *Der kosovo-Konflikt*, Nomos Verlag, Baden-Baden, 2000.
135. Henri Kissinger, *Diplomatie*, Fayard, Paris, 1996.
136. Џемс Мотли (James Motly) Перспективе развоја сукоба ниског интензитета, „Military Review“, јануар 1985.

137. Џон Корнвел, *Завера у Ватикану*, Градина, Ниш, 1992.
138. Џон Фултон (Johnn Fulton), Расправа о сукобу ниског интезитета, „Military Review“, фебуар. 1986
139. Џонстон Дајана, Сулуди крсташи, Игам, Београд, 2005.
140. Џорџ Кени и Мајкл Дуган: „Операција Балканска олуја: ево плана“, „New York Times“, 29. новембар 1992.
141. Jim Lobe, „Hardliners Hard-Liner Led Bush, Iraq Rewiev“, Inter Press Service, january 9, 2007;
142. Wiliam Olson, The Light Force Initiative, „Military Review“, juni 1985.
143. William Johnesen and Thomas-Durell Young, „Frances Etomoving Policy toward NATO“, Strategic Rewiev, Summer 1995. s.19;
144. Walter Wriston, Bits, Bytes and Diplomacy, Forigen Affaris, Vol.76, No 5, September/October 1997.

Б) Допунска литература

1. Али, Т.; Обамин синдром: предаја у домовини, рат изван ње, Профил, Загреб, 2011.
2. Алаин Минц; Велика илузија, Радионица СИЦ, Београд, 1989.
3. Алвин Тофлер; Шок будућности, Отокар Кершовани, Ријека, 1975.
4. Андре Жид; Подруми Ватикана, Политика, Београд, 2004.
5. Антић Б. Оливер; Агрсија, кореспонденција правног факултета у Београду за време рата против СРЈ, Правни факултет, Београд, 2009.
6. Антонио Касезе; Самоодређење народа, ЈП „Службени гласник“, Београд, 2011.
7. Агресија НАТО: Сумрак Запада, да се не заборави, Зборник радова, Миленијум груп, Београд, 2009.
8. Бабић, Јован; Морал и наше време, Просвета, Београд, 2001.
9. Бајагић, Младен; Улога обавештајне заједнице у спољној политици САД, магистарска теза, ФПН, Београд, 2000.
10. Барбуловић С., Јефтић З., Лакићевић Р., Поповић М.; Амнезија јавности, од пропаганде до тероризма, Графо-комерц, Београд, 2004.

11. Бартелеми Курмон и Рибникар Дарко; Асиметрични ратови, НИЦ „Војска“, Београд, 2003.
12. Vaudrillard, J.; Дух тероризма, Арт радионица Лазарети, Дубровник, 2003.
13. Барцис Ентони, 1985, Просвета, Београд, 1986.
14. Барцис Ентони, Паклена поморанца, Алгоритам, Београд, 2006.
15. Бела књига: Истина о хашком трибуналу, апел за укидање хашког трибунала, СОВА, Београд, 2001.
16. Бехам, Мира; Ратни добош, медији, рат и политика, Миона, Београд, 1997.
17. Бергнер, Т. Цефри; Нови светски поредак, нове супер силе, Белетра, Београд, 1994.
18. Богдановић Димитрије; Књига о Косову, САНУ, Београд, 1985.
19. Бжежински Збигњев; Стратегија и политика САД према Југославији, Омладинска књига, Београд, 1978.
20. Бекић, Дарко; Југославија у Хладном рату, Глобус, Загреб, 1988.
21. Бекер Јоахим и Комлози Андреа; Границе у савременом свету, Филип Вишњић, Београд, 2010.
22. Билт Карл; Мисија мира, Погледи, Крагујевац, 1998.
23. Бинел Пјер – Анри; Ратни злочини НАТО-а, Гутенбергова галаксија, Београд, 2003.
24. Бјукенен Ален; Од Нинберга до Косова: моралност незаконите форме међународног права, Службени гласник, Београд, 2008.
25. Боин А, Харт П, Штерн Е, Санделијус Б, Политика управљања кризама, Службени гласник, Београд, 2010.
26. Бугарел Ксавије; Босна- анатомија рата, Фабрика књига, Београд, 2004.
27. Брерс Дитер; (Е)волуција 2012, Лагуна, Београд, 2011.
28. Валецкиј Олег; Нова стратегија САД и НАТО у рату против Југославије, Ирака и Авганистана (на руском), Арктика 4Д, Москва, 2008.
29. Vankin Jonathan; Conspiracies, Crimes and Cover-ups; Political Manipulation and Mind Control in America, Paragon House, NY, 1991.
30. Weinstein Harvey M; Psychiatry and the CIA: Victims and Mind Control, American Psychiatric Press, Washington, DC, 1990.
31. Валтер фон Голдендах и Ханс-Ридигер Минов; Из рата у рат, немачка спољна политика и етничко парцелисање Европе, Јасен, Београд, 2003.

32. Битмен Дејвид и Бојл Кевин; Увод у демократију, Креативни центар, Београд, 2003,
33. Величковић Ненад; Дијагноза патриотизам, Едиција реч, Београд, 2010.
34. Велика Србија: истина, заблуде, злоупотребе, СКЗ и САНУ, Београд, 2003.
35. Вилић, Душан и Атељевић Милан; Специјални рат, НИО Пословна политика, Београд, 1983.
36. Вишњић, Душан; Контрoверзе такозваног сукоба ниског интензитета, Војно дело, бр.1, 1997.
37. Волков, Владимир; Дезинформација-од тројанског коња до интернета, Наш Дом, Београд, 2005.
38. Вирилио, П. Информатичка бомба, Светови, Нови Сад, 2000.
39. Виторио Романо и Чула Ђузепе; Вукови у магли-Косово ОУН талац мафије и САД, Јасен, Београд, 2010.
40. Вишњић Душан; Тезе о рату, Центар високих војних школа ВЈ, Београд, 1994
41. Војна наука и војна доктрина, Генералштаб Војске Југославије, Београд, 1994.
42. Воробјовски Ј. Јуриј; Западни пут у апокалипсу, Светигора, Цетиње, 2000.
43. Вуковић, Слободан, Како су нас волели, Стилос, Београд, 2007.
44. Вуковић Илија; Зла и неправде Југославији, Зборник радова, Сова, Београд, 2002.
45. Вучинић Зоран; Војни савези од Свете Алијансе до НАТО, Новинско издавачка установа „Војска“, Правна библиотека, Београд, 1996.
46. Галоа, Пјер; Крв петрола-Босна, Наш дом, Београд, 1996.
47. Гаћиновић Владимир; Тероризам, Драслар партнер, Београд, 2005.
48. Гедис, Џон Луис; Изненађење, безбедност и искуство Америке, Клуб Плус, Београд, 2008.
49. Гедис, Џон Луис; Хладни рат, Клио, Београд, 2003.
50. Голдендах Фон Валтер и Минов Ридигер – Ханс; Из рата у рат-немачака спољна политика и парцелисање Европе, Јасен, Београд, 2003.
51. Група аутора; „Уједињене Нације 1945-1995. између признања и покуде, Међународна политика, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 1995.
52. Гудман Ф., Магични симболи, Златни век, Москва, 1995.
53. Гускова, Јелена; Југословенска криза и Русија, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 1996.

54. Гускова Јелена; Историја југословенске кризе 1990-2000, /1-2/, ИГАМ, Београд, 2003.
55. Група аутора; Историја ратне вештине, Војноиздавачки завод, Београд, 2000.
56. Група аутора; Основи ратоводства, Сектор за ШОНИД ГШ ВЈ, Београд, 2000.
57. Група аутора; Теорија ратне вештине, ЦВВШ ОС, Београд, 1990.
58. Група аутора; Геополитика посмодерног света, Геополитика прес, Београд, 2011.
59. Дал Роберт; Дилеме плуралистичке демократије, БИГЗ, Београд, 1994.
60. Дворниковић Владимир; Борба идеја, НИУ „Службени лист“, Београд, 2001.
61. Дејвид, Ајк; Глобална завера и како је разоткрити, Адмирал Букс, Београд, 2010.
62. Демократија у ери глобализације и медијатизације; Зборник радова, Либертас, Београд, 2013.
63. Димитријевић, Душко; Међународноправно регулисање територија и држава, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2008.
64. Димитријевић, Душко; Реформа Савета безбедности УН, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2009.
65. Димић Љубодраг и Животић Александар; Напукли монолит, Југославија и свет 1942. до 1948., Службени гласник, Београд, 2012.
66. Дугин Александар; Основи геополитике-Просторно мислити, „Екопрес“, Београд, 2004.
67. Дугин Александар; Основи геополитике-Геополитичка будућност Русије, „Екопрес“, Београд, 2004.
68. Ђорђевић Стеван и Митић Миодраг; Дипломатско и конзуларно право, Службени лист СРЈ, Београд, 2000.
69. Ђукић Борислав; Разбијање Југославије – место и улога Хрватске, Српско културно друштво „Зора“, Сремска Каменица, 2008.
70. Ђурић Михаило; Хуманизам као политички идеал, СКЗ, Београд, 1968.
71. Екмечић Милорад; Дуго кретање између клања и орања, Завод за уџбенике, Београд, 2007.
72. Елзер Јирген; Како је цихад стигао на Балкан, Јасен, Београд, 2006.
73. Емануел Год; После империје, Паидеиа, Београд, 2006.
74. Емил, Влајки; Демонизација Срба, Отава, Канада, 2001.
75. Ендгал Ф. Вилијем; Митови, лажи и ратови за нафту, Профил књига, Загреб, 2012.
76. Еткинсон Родни, Нова диктатура Европе, Досије, Београд, 2005.

77. Жак, Мерлин; Истине о Југославији нису све за причу, Контекс, Београд, 2010.
78. Живојиновић Драгољуб; Надмени савезник и занемарено српство (британско-српски односи 1875-1941), Албатрос, Београд, 2011.
79. Живојиновић Драгољуб; Ватикан у балканском вртлогу, Албатрос Плус, Београд, 2012.
80. Живота Ивановић; Медијски рат против Срба, Танјуг, Београд, 1995.
81. Животић Александар; Југославија, Албанија и велике силе (1945-1961), Архипелаг/ИНИС, Београд, 2011.
82. Живковић Никола; Како нас други виде, Прометеј, Нови Сад, 2003.
83. Žižek. S.; Druga strana neoliberalizma, Fraktura, Zagreb, 2009.
84. Зејнели Када; Мировна мисија, Интер Ју прес, Београд, 2002.
85. Зечевић Милан; Војна дипломатија, Војноиздавачки и новински центар, Београд, 1990.
86. Зиновјев Александар; Велика прекретница-Критика западне хегемоније, Отпори, Наш дом, Београд, 1999.
87. Захарија Ферид, Пост - амерички свет, Хеликс, Београд, 2009.
88. Ивековић, Иван; САД, Ирак и геополитика нафте, Република бр.308, Београд.
89. Игњатијевић, М. Виртуелни рат, БЕ 92, Београд, 2001.
90. Илић Миодраг; Медијске империје, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд,
91. Ирис, А. Информационе магистрале, Клио, Београд, 1999.
92. Институт за европске студије: Европа и распад Југославије, Београд, 1995.
93. Јефтић, Мирољуб; Савремени цихад као рат, Нова књига, Београд, 1989.
94. Јефтић, Мирољуб; Од исламске декларације до верског рата у БиХ, Филип Вишњић, Београд, 1993.
95. Јовановић Слободан; О држави-основи једне правне теорије, БИГЗ, југославија-публик, СКЗ, Београд, 1990.
96. Јовић Борислав; Политички лавиринт деведесетих, Службени гласник, Београд, 2010.
97. Joshon, C.; Američki rubikon: militarizam, tajnovitost i kraj Reublike, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2005.
98. Југословенска криза: поуке за међународно право, Зборник радова, Правни факултет у Нишу, Ниш, 2001.

99. Журман Михаел; Дипломата и богиња правде, Књижевни клуб „Бранко Ћопић“, Београд, 2004.
100. Казари Масимо; Геофилозофија Европе, Плато, Београд, 2000.
101. Калајић Драгош; Америчко зло, БИГЗ, Београд, 1993.
102. Калвокорези Питер и Винт Гај; Тотални рат, Рад, Београд, 1987.
103. Калдор Мери; Нови и стари ратови, Београдски круг, Београд, 2995.
104. Кара-Мурза Сергеј, Манипулација свешћу, Никола Пашић, Београд, 2008.
105. Касезе Антонио; Самоодређење народа, Службени гласник, Београд, 2011.
106. Кецмановић Ненад; Немогућа држава, Глас Српске, Бања Лука, 2007.
107. Кинзер Стивен; Сви шахови људи-амерички пуч и корени терора на Блиском Истоку, Самиздат Б-92, Београд, 2005.
108. Климов Григориј, Протоколи совјетских мудраца, Феникс, Ростов-на Дону, 1994.
109. Ковачевић Б.; Неофашистички светски поредак, Правни факултет, Бања Лука, 1994.
110. Кокер Кристофер, Будућност рата, Завод за уџбенике, Београд, 2010.
111. Комарчевић, М. и Живојиновић, М.; Методологија израде и дизајнирања научно-стручних дела, Д.О.О. Контакт, Бијељина, 2009.
112. Конрад Ђерђ; На пупку Европе, Време књиге, Београд, 1995.
113. Курцио Малепарте; Техника државног удара, Апостроф, Београд, 1992.
114. Колон Мишел; Монопол НАТО у освајању света, Никола Пашић, Београд, 2000.
115. Кошутић Б., Ракић Б. и Милисављевић Б.; Увод у право европских интеграција, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2012.
116. Кнежић Бранислав и Ћирић Јован; Двадесет година од разбијања СФРЈ, Институт за упоредно право, Београд, 2011.
117. Кнежевић Милош; Балканска пометња, ДП „Ђуро Салај“, Београд, 1996
118. Кнежевић Милош; Крстарећа демократија, ДП „Ђуро Салај“, Београд, 1999.
119. Кнежевић Милош; Србија и Европа, Зборник радова, Дом културе студентски град, Београд, 1996.
120. Крећа Миленко; Апсолутно обавезне норме у међународном јавном праву, Научна књига, Београд, 1989.
121. Крећа Миленко и Пауновић Милан; Практикум за међународно право, Досије, Београд, 2002.

122. Кростон Арчер, Џон Ферис; Светска историја ратовања, Александрија прес, Београд, 2006.
123. Јовановић Владислав; Рат који се могао избећи, Нолит-Алтера, Београд, 2008.
124. Колман Еван; Цихад Ал каиде у Европи, Авгано-босанска мрежа, Алтера, Београд, 2006.
125. Кларк Ремзи, Криминалитет у Америци, Правни факултет, Београд, 2009.
126. Ливада Светозар, Етничко чишћење – озакоњен злочин столећа, Прометеј, Нови Сад, 2007.
127. Лукић Радомир; Социологија морала, Научна књига, Београд, 1982.
128. Лојд Џон; Шта медији раде нашој политици, Самиздат Б-92, Београд, 2008.
129. Манделбаун Мајк; Треба ли свету Голијат, Филип Вишњић, Београд, 2006.
130. Маравчик Џошуа; Императив америчког вођства, БМГ, Београд, 2004.
131. Марковић Драган; Војно-индустријска спрега САД, БИГЗ, Београд, 1988.
132. Марковић Миливоје; Политика као терор, СКЗ, Београд, 1995.
133. Марковић Слободан; Моћнији од ЦИА-електонска шпијунажа у ери глобализације, Институт за политичке студије, Београд, 1996.
134. Мартин ван Кревелд; Трансформација рата, Службени гласник, Београд, 2010.
135. Манделбаум Адам; Сенке рата, Моћ књиге, Београд,
136. Мандер Џери и Голдсмит Едвард; Глобализација-аргументи против, Клио, Београд, 2003.
137. Марз Џим; Владавина тајном, „Народна књига“-„Алфа“, Београд, 2005.
138. Матић Бранислав; Све сфере завере, Зборник радова, СКЦ, Београд, 1994.
139. Матовић Јован и Петровић-Пољак, Жељко; Оружје, енергија и Трећи светски рат, НИУ „Војска“ - ИП, „Тетра ГМ“, Београд, 1998.
140. Мацнер Егон; Монополарни светски поредак, Досије, Београд, 2003.
141. Међународно право и југословенска криза, Зборник радова приредио Милан Шаховић, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 1998.
142. Мијалковски Милан; Специјална дејства, ГШ ВСЦГ, Београд, 2003.
143. Мијалковски, Милан и Дамјанов, Петар; Тероризам албанских екстремиста, ВИЦ Војска, Београд, 2002.

144. Миловановић Мирослав; Цивилизација трећег миленијума, Београд, 2006.
145. Милошевић Милан и Срећковић Зоран; Безбедносне службе света, ВИЗ, Београд, 2010.
146. Милутиновић Милован; Медијске манипулације, Бесједа д.о.о., Бања Лука, 2000.
147. Минц Алаин, Велика илузија, Студентски издавачки центар, Београд, 1998.
148. Митић Миодраг; Међународно право у сенци силе, ЈП „Службени гласник“, Београд, 2000.
149. Мишић Р. Живојин; Стратегија, Геца Кон, Београд, 1920.
150. Милица Бакић –Хајден; Варијације на тему Балкана, Филип Вишњић, Београд, 2006.
151. Милисављевић Бојан; Нове мировне мисије организације уједињених нација, Службени гласник, Београд, 2007.
152. Милисављевић Бојан; Резерве на вишестране нормативне уговоре у међународном праву, Правни факултет, Београд, 2010.
153. Милисављевић Славко; Истраживање политичких појава, ФПН, Београд, 1980.
154. Милошевић Новак; Метод и методологија ратне вештине, ЦВВШ, Београд, 1999.
155. Мићовић Војислав; Глобализација или нова империја Пакс Американа, Гутенбергова галаксија, Београд, 2005.
156. Микић Слободан; Поглед на рат, Војно-издавачки завод, Београд, 2003.
157. Милашиновић, Радомир; Амерички поход на свет, Београд, 1996.
158. Мирковић, Тодор; Стратегије и доктрине великих сила, ВИНЦ, Београд, 2005.
159. Митић, Миодраг; Агресија НАТО на Југославију-негација међународног права, Југословенска ревија за међународно право бр.1-3, Београд, 1999.
160. Митровић Милован; Увод у социологију и социологију права, Правни факултет, Београд, 2007.
161. Мишел, Колон; Монопол НАТО у освајању света, Верзал прес, Београд, 2000.
162. Мост Јохан; Религијска куга и други списи, Либер, Београд, 2005.
163. Moor, M.; Vum, bush, buuu, Izvori, Zagreb, 2004.
164. Нај Цозеф; Парадокс америчке моћи, БГМ, Београд, 2004.

165. Накарада, Радмила и Обрад Рачић; Распад Југославије-изазов европској безбедности, Институт за европске студије, Београд, 1998.
166. Недељковић Миле; Косово и светски рат, верзал прес, Београд, 1999.
167. Нишић Станко; Велике силе и Балкан, ВИЗ, Београд, 1999.
168. Нишић Станко; Глобална сила и безбедност Балкана, ВИЗ, Београд, 2002.
169. НАТО на Балкану – гласови отпора, Зборник радова, Подгорица-Београд, 2000.
170. Нови светски поредак и политика одбране, Министарство одбране СРЈ, Београд, 1993.
171. Од Арне Вестад; Глобални хладни рат, Архипелаг, Београд, 2008.
172. О, Keefe, М.; Terorizam i pravедnost: moralni argumenti u opasnom svijetu, KruZak, Zagreb, 2004.
173. Павловић, Милорад и Поповић, Новак; Сецесија у режији великих сила, Институт за политичке студије, Београд, 1996.
174. Пауновић, Милан; Хуманитарна интервенција као злоупотреба начела забране употребе силе у међународном праву, ЈРПМ бр.1-3, Београд, 1999.
175. Паренти, Мајкл; Убити нацију, напад на Југославију, Медиаграф, Београд, 2002.
176. Пашански Милан; Савремене камиказе-транснационални тероризам и дипломатија, Књижевне новине, Београд, 1987.
177. Петковић, Ранко; Југославија и свет у постбиполарној ери, Службени лист, Београд, 1998.
178. Петковић, Ранко; Резолуције СБ ОУН о кризи у бившој Југославији, ЈРПМ бр.1-3, Београд, 1995.
179. Петковић, Милан; Тајни ратници, Тета ГМ, Београд, 1996.
180. Петковић, Милан; Геополитичке паралеле на прагу 21. века, НИГП Калеоком, Београд, 1997.
181. Петровић Миладин; Тајна добровољачке улице, Пан-Пласт, Београд, 2012.
182. Пјер-Анри Бинел; Ратни злочини НАТО-а, Гутенбергова галаксија, Београд, 2003.
183. Перезић Гавро; Међународно ратно право, Култура, Београд, 1976.
184. Перезић Гавро; НАТО и државе чланице као стране у сукобу у агресији на СРЈ, ЈРМП бр.1-3, Београд, 1999.

185. Пеан Пјер; Косово-„праведни“ рат за стварање мафијашке државе, Службени гласник, Београд, 2013.
186. Попер Карл; Лекција новог века, Политичка мисао, Београд, 2002.
187. Пуач Драго; Масовно испирање мозга, Тајне, Београд, 1994.
188. Примаков Јевгениј; Године у високој политици, ИГАМ, Београд, 2002.
189. Примаков Јевгениј; Свет после 11.септембра и упад у Ирак, Привредна комора Београда, Београд, 2006.
190. Ракић Бранко; Србија пред светским судом, Правни факултет, Београд, 2009.
191. Ракић Бранко; За Европу је потребно време, Правни факултет, Београд, 2009.
192. Ракић Бранко; Остваривање мира преко међународног организовања и интегрисања држава, Правни факултет, Београд, 2009.
193. Рамоне Игнацио; Геополитика хаоса, Институт за геополитичке студије, 1998.
194. Радиновић Радован; Лажи о сарајевском ратишту, Свет књиге, Београд, 2004.
195. Радица Богдан; Агонија Европе, СКЦ, Београд, 1994.
196. Радишић Светозар; Нестанак великог брата, ПЛАН-ПЛАСТ, Београд, 2012.
197. Рајнер Џејмс; Ратно стање - Тајна историја ЦИА-е и Бушове администрације, Самиздат Б-92, Београд, 2006.
198. Рајснер Михајловна Лариса; Фронт, Авганистан, Хамбург на барикадама, Матица српска, Нови Сад
199. Ранковић Миодраг; Глобализација и нови империјализам, Издање аутор, Београд, 2009.
200. Рачић Обрад; НАТО: напуштање правних норми оснивачког уговора, ЈРПМ бр.1-3, Београд, 1999.
201. Рачић Обрад; Уједињене нације између моћи и права, Службени гласник, Београд, 2010.
202. Ралф Хартман, Часни мешетари, Прометеј, Нови Сад, 1999.
203. Рендулић Златко; Нафта-разлог за напад САД на Ирак и Либију, Јасен, београд, 2012.
204. Роберт Хајден; Скица за подељену кућу-уставна логика југословенских сукоба, Самиздат, БЕ 92, Београд, 2003.
205. Савић Андреја и други, Безбедност света-од тајности до јавности, Институт безбедности, Београд, 2002.

206. Савић Слободан; Савремене војне операције, Сектор ШОНИД ГШ ВЈ, Београд, 2000.
207. Савин Владимирович Леонид; Од шерифа до терористе-Огледи о геополитици САД, Књижара Мир, Београд, 2013.
208. Симић Средоје и Петровић Мирослав
209. Парапсихолошки рат на Балкану, ИПА „Мирослав“, Београд, 1996.
210. Субошић Дане; Несмртоносно оружје, НИЦ „Војска“, Београд, 2005.
211. Скакун Милан; Балкан и велике силе, „Арион“ Земун и „Давидовић“ Смедерево, Београд, 1986.
212. Scowen, P.; Crna knjiga Amerike, Izvori, Zagreb, 2003.
213. Србија мора умрети: истине и лажи о грађанском рату у Југославији, Филип Вишњић, Београд, 1995.
214. Степић Миломир; Косово и Метохија, посстмодерни геополитички експеримент, Институт за политичке студије, Београд, 2012.
215. Савремени међународни изазови, приређивач Драган Ђукић, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2008.
216. Симић, Драган; Наука о безбедности, Службени гласник Србије, Београд, 2006.
217. Сумрак Запада, Агресија НАТО, да се не заборави, Београдски форум за свет равноправних, Милениум груп, Београд, 2009.
218. Станојевић Зоран; Југословенска криза и безбедност Балкана, Међународни проблеми бр.3, Београд, 1995.
219. Старчевић Миодраг; Извори међународног хуманитарног права, ЈЦК, Београд, 1999.
220. Стефанос Песмазоглу; Косово:двоструки хибрис, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2005.
221. Стивен Кинзер; Свргавање-пучеви, револуције, инвазије, Политика, Београд, 2006.
222. Тадић Милан; Основи међународне пропаганде, Бина, Београд, 2002.
223. Танасковић Дарко; Ислам и ми, Партенон, Београд, 2006.
224. Тејлор Пол; Крај европске интеграције, ЈП „Албатрос плус“, Београд, 2010.
225. Терзић Славенко; Евроатлантски продор на исток, Академија за дипломатију и безбедност, Београд, 2000.

226. Тодорова Марија; Имагинарни Балкан, „Библиотека 20.век“, и Књижара „Круг“, 2. издање, Београд, 2006.
227. Тофлер А. и Х. Рат и антират, Паидеиа, Београд, 1998.
228. Туоми Осмо; Нова геополитика, Сектор ШОНИД ГШ ВЈ, Београд, 2000.
229. Ћосић Добрица; Косово, Компанија Новости, Београд, 2004.
230. Уберто Томази и Маријела Каталдо; Косово црна рупа Европе, АутоПрес, Београд 2005.
231. Ули Кремер; Нови НАТО-нови ратови, Филип Вишњић, Београд, 2000.
232. Умељић Владимир; Теорија дефиниционизма и феномен геноцида, Магна плус, Београд, 2010.
233. Фатић Александар; Нови међународни односи, ЈП „Службени гласник“, Београд, 1999.
234. Фукујама, Френсис; Крај историје и последњи човек, ЦИД, Подгорица, 1999.
235. Furedi, F.; Позив на терор, наклада Љевак, Загреб, 2009.
236. Ф. Вилијам Ендгал; Столеће рата – Англо-америчка нафна политика и нови светски поредак, Dr. Bottiger Verlags, GmbH, Немачка, 1999.
237. Халберстам Дејвид; Рат у време мира, библиотека Дипломатија, Београд, 2003.
238. Хајден Роберт; Скица за подељену кућу – Уставна логика југословенских сукоба, Самиздат, Београд, 2003.
239. Халберстам Дејвид; Рат у време мира: Буш, Клинтон и генерали, Библиотека дипломатија, Београд, 2003.
240. Hardt, M., Negri, A.; Mnoštvo, rat i demokracije u doba imperija, Multimedijalni institut, Zagreb, 2009.
241. Хантингтон С.; Сукоб цивилизација, ЦИД, Подгорица, 1998.
242. Hedges, C.; Carstvo opsjena, kraj pismenosti i trijumf spektakla, Algoritam, Zagreb, 2011.
243. Хемонд Филип и Едвард Херман; Деградирана моћ-медији и косовска криза, Плато, Београд, 2001.
244. Херман Едвард; Политика геноцида, Весна инфо, Београд, 2011.
245. Хећимовић Есад; Гариби, Муцахедини у БиХ 1992-1999., Дан Граф, Београд, 2009.
246. Хобсбауман Ерих; Доба екстрема, Дерета, Београд, 2002.
247. Horvat, S.; Diskurs terorizma, AGM, Zagreb, 2008.

248. Хофбауер Ханес; Наручена истина купљена правда-колонијализам европске уније, Јасен, Београд, 2012.
249. Хуманитарне војне интервенције, Службени гласник, београд, 2010.
250. Хуманитарна интервенција НАТО је војна интервенција са хуманитарним образложењем (приредили Јован Бабић и Петар Бојанић)
251. Церовић Василије; Стратегијске паралеле, НИЦ „Војска“, Београд, 2001.
252. Чавошки Коста; Хаг против правде, Никола Пашић, Београд, 2007.
253. Чомски Ноам; Шта то (у ствари) хоће Америка, Институт за политичке студије, Београд, 1994.
254. Чомски Ноам; Светски поредак стари и нови, СКЦ, Београд, 1998.
255. Чомски Ноам; Хегемонија или опстанак, Рубикон, Нови Сад, 2008.
256. Чомски Ноам; Контрола медија, Београд, 2009.
257. Чомски Ноам; Моћ и терор, Вулкан издавач, Београд, 2013.
258. Чомски Ноам; Снови и надања, Вулкан издавач, Београд, 2013.
259. Џацић Петар; Нова усташка држава, Политика, Београд, 1990.
260. Џон Колман; Хијерархија завереника: Комитет 300, Народна књига, Београд, 2006.
261. Шешић Богдан; Основи методологије друштвених наука, Научна књига, Београд, 1978.
262. Шушић Славољуб; Балкански геополитички кошмар, НИУ Војска, Београд, 1995.
263. Шафрански Ричард; Неокортичко ратовање, врхунац вештине, Информативни билтен превода, ЦВНДИ, Београд, 1 – 2/1996.
264. Шаховић Милан; Међународно право у дезоријентисаном свету, Архив за правне и друштвене науке, бр. 3, Београд, 1993.
265. Шаховић Милан; Примена међународног хуманитарног права у југословенском рату, ЈРПМ бр.2-3, Београд, 1997.
266. Шуберт Габријела; Имагинарна географија Балкана, у „Свој и туђ“, Зборник радова, Београд, 2006.
267. Шкрбић Ратко; Сребреница, геноцид над истином, Свет књиге, Београд, 2011.
268. Шкрбић П. Ратко; Сребреничка подвала са освртом на Извештај комисије Владе Републике Српске 2004., Фонд „Историјски пројекат Сребреница – Холандија“, Београд, 2013.
269. Шурц Матеј и Згага Блаж; У име државе, Јесенски / Турк, Загреб, 2013.

Биографија аутора

Милан Драгољуба Живојиновић, рођен је у селу Петка, општина Лазаревац, 13. јануара 1952. године.

Завршио је Војну академију, Генералштабну школу и школу Националне одбране у Београду. У оружаним снагама стекао је чин пуковника и обављао командне, штапске, оперативне, обавештајно-безбедносне и наставничке дужности.

У области војне дипломатије обављао је дужност инспектора за међународну контролу наоружања у чијем својству је завршио више курсева и школа у земљи и иностранству. Из наведене области изабран је за предавача у Регионалном центру за међународну безбедност и контролу наоружања у Загребу. Такође је завршио Школу југословенског новинарства и упоредо радио у дневном листу „Борба“ и Радио-Београду где је стекао звање новинара-коментатора. Објавио је у дневним, недељним и периодичним часописима велики број коментара, есеја, репортажа и фељтона из области међународних односа, спољне и унутрашње политике, безбедности, историје и културе. У Радио-Београду као војно-политички коментатор писао је, уређивао и водио информативне емисије „Новости дана“, „Аргумент више“, „Недељом у десет“, „Вечерас заједно“ и друге. Магистрирао је на Факултету политичких наука, Универзитета у Београду (смер: међународни односи, спољна политика и дипломатија) на тему под називом: „Политика и стратегије САД и НАТО као битан чинилац међународних односа у раздобљу Хладног рата“. Током војног школовања, објавио је стручне радове: „Разбијање вишенационалних и вишеверских држава у функцији Новог светског поретка“, „Утицај европских интеграција на безбедност СРЈ“ и „Геополитички положај СРЈ и њена безбедност у односу на суседе“. Поред тога, објавио је (коаутор) и монографију: „Методологија израде и дизајнирања научно-стручних дела“, (издавач Д.О.О. Контакт М, Бијељина, 2009. Године).

Осим наведеног, објавио је збирку афоризама „Дресура вијуга“ и роман: „Живот преточен у памћење“ (о Војводи Живојину Мишићу) по коме је урађена драма: „Време части и поноса“ у Народном позоришту у Београду.

Ради као предавач на „Високој школи струковних студија за криминалистику и безбедност“ у Нишу, и заступљен је у штампаним и електронским медијима у области спољне политике, безбедности, историје и културе.

В) Објављени радови аутора

1. Књиге:

- 1.1. **Методологија израде и дизајнирања научно – стручних дела**, Контакт М, Бијељина, 2009. године;

2. Научно – стручни радови:

- 2.1. **Фактографски снимак и конфигурација демографске рецесије у Републици Српској: стратегијски ехо или пристижуће ратне консеквенце**, Зборник радова са научне конференције „Срби, народ који нестаје“, Удружење за борбу против беле куге, Гоч (Александровац), 2011. године;
- 2.2. **Блиндирана истина о последицама осиромашеног уранијума на просторима бивше Југославије**, Зборник радова са научне конференције: „Поуке прошлости и будућност српског народа“, Београд, 2012. године;
- 2.3. **Концептуалне основе и формативни оквир заштите критичне националне инфраструктуре**, Зборник са 30. међународног саветовања, часопис, „Енергетика“, Златибор, 2014. године;
- 2.4. **ФИД операције у процесу разбијања бивше Југославије**, часопис: „Култура полис“ бр.15, Нови Сад, 2011. године;
- 2.5. **Миграциони процеси као израз слабљења привредне и безбедносне функције државе**, Тематски зборник: „Србија – свећа која догоревала“, Врњачка Бања, 2014. године;
- 2.6. **Демографија као битна одредница геополитичког положаја Србије**, Тематски зборник: „Буђење српског народа“, Александровац, 2015. године;

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора Милан Д. Живојиновић

Број индекса _____

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

ПРОТИВРЕЧНОСТИ СТРАТЕГИЈЕ СУКОБА НИСКОГ ИНТЕНЗИТЕТА И МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА У КОНТЕКСТУ СУКОБА У СФРЈ

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да дисертација у целини ни у деловима није била предложена за стицање друге дипломе према студијским програмима других високошколских установа;
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио/ла интелектуалну својину других лица.

Потпис аутора

У Београду, 1.12.2016.

Милан Живојиновић

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора **Милан Д. Живојиновић**

Број индекса _____

Студијски програм _____

Наслов рада

ПРОТИВРЕЧНОСТИ СТРАТЕГИЈЕ СУКОБА НИСКОГ ИНТЕНЗИТЕТА И МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА У КОНТЕКСТУ СУКОБА У СФРЈ

Ментор **Проф. др Бојан Милисављевић**

Изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла ради похрањена у **Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског назива доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис аутора

У Београду, 1.12.2016.

Милан Живојиновић

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

ПРОТИВРЕЧНОСТИ СТРАТЕГИЈЕ СУКОБА НИСКОГ ИНТЕНЗИТЕТА И МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА У КОНТЕКСТУ СУКОБА У СФРЈ

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду и доступну у отвореном приступу могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство (CC BY)
2. Ауторство – некомерцијално (CC BY-NC)
3. Ауторство – некомерцијално – без прерада (CC BY-NC-ND)
4. **Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима (CC BY-NC-SA)**
5. Ауторство – без прерада (CC BY-ND)
6. Ауторство – делити под истим условима (CC BY-SA)

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци.

Кратак опис лиценци је саставни део ове изјаве).

Потпис аутора

У Београду, 1.12.2016.

Милан Живојиновић